

วารสาร พุทธนวัตกรรม และการจัดการ

Journal of Buddhist Innovation and Management

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2565

ISSN : 2774-0919 (Print) 2774-0897 (Online)
Vol. 5 No. 1 January - June 2022

JBIM

วารสาร
พุทธนวัตกรรม
และการจัดการ
Journal of Buddhist Innovation and Management

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2565

จำนวนพิมพ์ : 10 เล่ม

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เป็นวารสารด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการที่มุ่งเน้นนำเสนอองค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์ทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และผลงานทางวิชาการด้านการบริหารจัดการ โดยเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ที่ปรึกษาวารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพพรหมธี, รศ.ดร.

พระสุวรรณเมธากรณ์, ผศ.

พระเมธีธรรมอาจารย์, รศ.ดร.

พระเทพเวที, รศ.ดร.

พระโสภณวชิราภรณ์, ดร.

พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.

พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.

ผศ.ร.อ.ดร.ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการ:

รศ.ดร. สุพล สุขะพรหม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ:

รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปลัดระพี พุทธิสาร, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หัวหน้ากองบรรณาธิการ:

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทีมบรรณาธิการ:

รศ.ดร. ดวงตา สราญรมย์

มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

รศ. พล.ท.ดร. วีระ วงศ์สรรค์

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

รศ.ดร. สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รศ.ดร. อิชณันท์ อิศรเดช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร. อัจฉรา หล่อตระกูล

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

รศ.ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร. ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผศ.ดร. บุษกร วัฒนบุตร

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

ผศ.ดร. สอาด บรรเจิดฤทธิ์

มหาวิทยาลัยเสตมฟอร์ด

ผศ.ดร. อุทัย สติมัน

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผศ.ดร. สมคิด ดวงจักร

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

น.อ.ดร. นภัทร์ แก้วนาถ

วิทยาลัยการทัพอากาศ

ผศ.ดร. วันชัย สุขตาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

อ.ดร. กฤษณะ ทองแก้ว

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ผศ.ดร. อติวุฒิ หมั่นมี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองจัดการ:

พระมหาสมชาย ขนติสรโณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาจารย์ ดร. สุภัทรชัย สีสะไบ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาจารย์ ดร. นิกร ศรีราช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศิลปกรรม:

ผศ.ดร. สุริยา รักษาเมือง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร. ประสิทธิ์ พุทธศาสนศรีธา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สามเณรเดชาวิชญ์ กายะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงาน:

สำนักงานวารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ

มูลนิธิการจัดการเชิงพุทธ เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ 31170

โทร. 093-6359515

จัดพิมพ์โดย:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ 31170

โทร. 035-248-000 ต่อ 8555, 8556, 5541. แฟกซ์. 035-248-000 ต่อ 8545

JBIM

วารสาร
พุทธนวัตกรรม
และการจัดการ
Journal of Buddhist Innovation and Management

Vol.5 No.1 January – June 2022

Number of prints: 10 copies

Release Date Is 2 Copies Per Year.

Issue 1 January – June.

Issue 2 July – December.

Objective:

This Journal is academic journal in Humanities and Social science with the purpose of promote and support lecturer, academican, student and interested person have opportunity to publish academic work that focus to present both Thai and English article for body of knowledge in innovation of integration Buddhism, Social science, Humanities and Business. Accepting articles in both Thai and English.

Advisory Board of Journal

Prof. Dr. Phra Dhamwacharabundit

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assoc. Prof. Dr. Phra Theppawaramethi

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst. Prof. Phra Suwanmethaphorn

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assoc. Prof. Dr. Phra Methithammajarn

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assoc. Prof. Dr. Phra Thepwethi

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phra Sophonvachiraphorn

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assoc. Prof. Dr. Phrakru Pariyatkittithamrong

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst. Prof. Dr. Phra Udomsitthinayok

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst. Prof. Capt. Dr. Pramanlert Atcharyapanyakun

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editor:

Assoc. Prof. Dr. Surapon Suyaporm

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assistant Editor:

Assoc. Prof. Dr. Kiattisak Suklueang

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst. Prof. Dr. Phrapalad Raphin Buddhiso

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editor in Chief:

Asst. Prof. Dr. Phramaha Krisada Kittisobhano

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editorial Team:

Assoc. Prof. Dr. Duangta Saranrom

Rajapruk University

Assoc. Prof. Lt. Gen. Dr. Weera Wongsan

National Defence College of Thailand

Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom

Rajabhat Maha Sarakham University

Assoc. Prof. Dr. Tatchanan Isaradej

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assoc. Prof. Dr. Toemsak Thongin

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assoc. Prof. Dr. Achara Lortrakul

Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

Asst. Prof. Dr. Chonsit Sitisungnoen

Silpakorn University

Asst. Prof. Dr. Butsakon Watthanabut

North Bangkok University

Asst. Prof. Dr. Sa-at Banchoetrit

Stamford International University

Asst. Prof. Dr. Uthai Satiman

Suan Dusit University

Asst. Prof. Dr. Somkid Duangchak

Chom Bueng Rajabhat University

Gp. Capt. Dr. Naphat Kaeonak

Air Force College

Asst. Prof. Dr. Wanchai Suktam

Surindra Rajabhat University

Dr. Kitsana Thongkaeo

Suratthani Rajabhat University

Asst. Prof. Dr. Thitiwut Manmee

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Management Division:

Phramaha Somchai Khantisarano

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr. Suphattharachai Sisabai

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr. Nigorn Srirat

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fine arts:

Asst. Prof. Dr. Suriya Raksamueng

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst. Prof. Dr. Prasit Phutthasatsattha

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dechawit Kaya

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Office:

The Office Journal of Buddhist Innovation and Management.

Buddhist Management Foundation

79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170

Published by:

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House

79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya. 13170.

Call. 035-248 - 000, ext. 8555,8556,5541 Fax. 035-248-000. ext. 8545.

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ : วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ
ARTICLE REVIEW BOARD: JOURNAL OF BUDDHIST INNOVATION AND MANAGEMENT

1. พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.
Prof. Dr. Phra Brahmapundit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
2. พระธรรมรัตนารักษ์, ดร.
Dr. Phra Thammaratanaporn	วัดเขียนเขต จังหวัดปทุมธานี
Wat Khian Khet, Pathum Thani Province
3. พระเทพวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.
Prof. Dr. Phra Thepvatjarabundit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
4. พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร.
Assoc. Prof. Dr. Phratheppariyattimethi	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
5. พระราชวัลภาจารย์, ดร.
Dr. Phra Rajwallapajan	วัดหนองหอย จังหวัดราชบุรี
Wat Nong Hoi, Ratchaburi Province
6. พระเมธาวิเชียร, รศ. ดร.
Assoc. Prof. Dr. Phrasedhavinaiyaros	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
7. พระสมุทรวิจิตรโสภณ, ดร.
Dr. Phra Samut Wachirasopon	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
8. พระพิพัฑฒโรดม
Phra Phiphatphatcharodom	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
9. พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.
Assoc. Prof. Dr. Phrakru Pariyatkittithamrong	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
10. พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.
Asst. Prof. Dr. Phra Udomsittinayok	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
11. พระเมธีวรารักษ์
Phra Metheewaraporn	วัดพนัญเชิงวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Wat Phananchong Worawihan, Ayutthaya
12. พระครูโอภาสันทกิตติ, ผศ.ดร.
Asst. Prof. Dr. Phrakhu Opasonthakit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
13. พระครูนันทกิจโกศล, ดร.
Dr. Phrakru Nonthakitkosol	วัดอ่วมอ่างประชาชนภูมิธ จังหวัดนนทบุรี
Wat Uam Ong Prachanarimit, Nonthaburi
14. พระครูโกศลธรรมานุสิฐ, ดร.
Dr. Phrakhu Kosol Thammanusit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
15. พระครูพิศิษฐ์ประชาณาท, ดร.
Dr. Phrakhu Phisitprachanat	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
16. พระครูวิสุทธิสลาภิวัฒน์, ดร.
Dr. Phrakhu Wisuttilapiwat	วัดไผ่ล้อม จังหวัดสระบุรี
Wat Phai Lom, Saraburi Province

17. พระครูปลัดปัญญาจารย์, ศ.ดร.
Prof. Dr. Phrakhrupalad Panyaworawat
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
18. พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.
Assoc. Prof. Dr. Phramaha Somboon Vuddhikaro
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
19. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปณโณ, ผศ.ดร.
Asst. Prof. Dr. Phrakhru Sangharakchakrit Phuripanyo
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
20. พระคมสัน จิตเมธโส, ผศ.
Asst. Prof. Phra Khomsan Titamataso
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
21. พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.
Asst. Prof. Dr. Phramaha Krisada Kittisobhano
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
22. พระครูวินัยธรเอก ชินวโส, ดร.
Dr. Phrakhruvinaithon Ekk Jinawangso
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
23. ศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง
Prof. Dr. Boonton Dockthaisong
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
24. ศาสตราจารย์ ดร. จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์
Prof. Dr. Chamnong Adivadhanasit
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
25. ศาสตราจารย์ ดร. ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์
Prof. Dr. Thirapat Serirangsan
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
Sukhothai Thammathirat Open University
26. รองศาสตราจารย์ อนุภูมิ โขวเกษม
Assoc. Prof. Anuphum Sowkasem
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
27. รองศาสตราจารย์ ดร. โภณัฐ ศรีทอง
Assoc. Prof. Dr. Konit Sithong
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
28. รองศาสตราจารย์ ดร. อภินันท์ จันทะนี
Assoc. Prof. Dr. Aphinant Chantanee
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
29. รองศาสตราจารย์ ดร. วิวัฒน์ หามนตรี
Assoc. Prof. Dr. Wiwat Harmontree
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
30. รองศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ บุญปู
Assoc. Prof. Dr. Somsak Bunpu
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
31. รองศาสตราจารย์ ดร. สมชัย ศรีนอก
Assoc. Prof. Dr. Somchai Sino
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
32. รองศาสตราจารย์ ดร. สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย
Assoc. Prof. Dr. SutthiPhong Siwichai
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
33. รองศาสตราจารย์ ดร. สมาน นามสนธิ
Assoc. Prof. Dr. Saman Ngamsanit
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
34. รองศาสตราจารย์ ดร. ธีชนันท์ อิศรเดช
Assoc. Prof. Dr. Tatchanan Isaradej
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

35. รองศาสตราจารย์ ดร. สุรินทร์ นิยมางกูร
Assoc. Prof. Dr. Surin Nitamangkoon
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
36. รองศาสตราจารย์ ดร. พิเชฐ ทั่งโต
Assoc. Prof. Dr. Phichet Thangto
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
37. รองศาสตราจารย์ ดร. ภัทรพล ใจเย็น
Assoc. Prof. Dr. Pattarapol Chaiyen
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
38. รองศาสตราจารย์ ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์
Assoc. Prof. Dr. Toemsak Thongin
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
39. รองศาสตราจารย์ วราคม ที่สุกะ
Assoc. Prof. Warakhom Thisuka
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
40. รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยยุทธ ชีโนกุล
Assoc. Prof. Dr. Chaiyuth Chinokul
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
National Institute of Development Administration
41. รองศาสตราจารย์ ดร. โยธิน แสงดี
Assoc. Prof. Dr. Yothin Sawaengdee
มหาวิทยาลัยมหิดล
Mahidol University
42. รองศาสตราจารย์ ดร. ชีรโชติ เกิดแก้ว
Asst. Prof. Dr. Teerachoot Kerdkaew
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
Hua Chiew Chalermprakiet University
43. รองศาสตราจารย์ พัฒนะ เรือนใจดี
Assoc. Prof. Phatthana Rueanchaidee
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Ramkhamhaeng University
44. รองศาสตราจารย์ ดร. วาสนา แก้วหล้า
Assoc. Prof. Dr. Wasana Kaewla
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Surin Rajabhat University
45. รองศาสตราจารย์ ดร. สุวิญ รักษ์ตย์
Assoc. Prof. Dr. Suwin Raksat
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
46. รองศาสตราจารย์ ดร. ชีระพงษ์ แก่นอินทร์
Assoc. Prof. Dr. Thiraphong Kaenin
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Prince of Songkla University
47. รองศาสตราจารย์ ดร. สรรเสริญ อินทรรัตน์
Assoc. Prof. Dr. Sansoen Intarat
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
Suan Dusit University
48. รองศาสตราจารย์ ดร. จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ
Assoc. Prof. Dr. Chamroen Chuchuaisuwan
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
Rajamangala University of Technology Srivijaya
49. รองศาสตราจารย์ ดร. ภัคดี โพธิ์สิงห์
Assoc. Prof. Dr. Phakdi Phosing
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Mahasarakham Rajabhat University
50. รองศาสตราจารย์ ดร. สันญา เคนาภูมิ
Assoc. Prof. Dr. Sanya Khenaphum
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Mahasarakham Rajabhat University
51. รองศาสตราจารย์ ดร. ชลวิทย์ เจียรจิตต์
Assoc. Prof. Dr. Chonwit Chianchit
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University
52. รองศาสตราจารย์ ดร. ไพศาล สรรสวัสดิ์
Assoc. Prof. Dr. Phaisan Sansonwisut
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
Nakhon Sawan Rajabhat University

53. รองศาสตราจารย์ ดร. กาสัก เตชะขันหมาก
Assoc. Prof. Dr. Kasak Tekhanmak
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
Thepsatri Rajabhat University
54. รองศาสตราจารย์ ดร. ชวลิต สวัสดิ์ผล
Assoc. Prof. Dr. Chawalit Sawatphon
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
Suan Dusit Rajabhat University
55. รองศาสตราจารย์พิเศษ ว่าที่ พ.ต. ดร. สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล
Assoc. Prof. Dr. Sawat Chirattthitikan
กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม
Department of Corrections, Ministry of Justice
56. รองศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา หล่อตระกูล
Assoc. Prof. Dr. Atchara Lotrakun
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
57. รองศาสตราจารย์ ดร. สำเนียง เลื่อมใส
Assoc. Prof. Dr. Samniang Leurmsai
มหาวิทยาลัยศิลปากร
Silpakorn University
58. รองศาสตราจารย์ ดร. วันทนา เนาว์วัน
Assoc. Prof. Dr. Wanthana Naowan
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
59. รองศาสตราจารย์ ดร. ศรชัย ท้าวมิตร
Assoc. Prof. Dr. Sornchai Taomitr
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
60. รองศาสตราจารย์ ดร. สุกิจ ชัยมุสิก
Assoc. Prof. Dr. Sukit Chaimusik
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
61. รองศาสตราจารย์ ดร. จิรายุ ทรัพย์สิน
Assoc. Prof. Dr. Chirayu Sapsin
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Surindra Rajabhat University
62. รองศาสตราจารย์พิเศษ วิชัย ธรรมชอบ
Assoc. Prof. Wichai Thamchop
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
63. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พลัปลึง คงชนะ
Asst. Prof. Dr. Phlapplueng Khongchana
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University
64. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนต์รี เพชรนาจักร
Asst. Prof. Dr. Montri Phetnachak
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Prince of Songkla University
65. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน
Asst. Prof. Dr. Wutthinan Kanthatian
มหาวิทยาลัยมหิดล
Mahidol University
66. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วสิน ปัญญาวุฒตระกูล
Asst. Prof. Dr. Wasin Panyawutatrakun
มหาวิทยาลัยนเรศวร
Naresuan University
67. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทศนีย์ เจนวิถีสุข
Asst. Prof. Dr. Thatsani Chenwithisuk
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
Chandrakasem Rajabhat University
68. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนสิทธิ์ ลิทธิ์สูงเนิน
Asst. Prof. Dr. Chonsit Sitisungnoen
มหาวิทยาลัยศิลปากร
Silpakorn University
69. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สอาด บรรเจิดฤทธิ์
Asst. Prof. Dr. Sa-At Banchoetrit
มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด
Stanford University
70. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท ดร. อนันท์ ใจสมุทร
Asst. Prof. Lt. Jg. Dr. Anan Chaisamut
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Surat Thani Rajabhat University

71. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชยสร สมบุญมาก
Asst. Prof. Dr. Chayason Sombunmak	มหาวิทยาลัยนครพนม
Nakhon Phanom University
72. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษกร วัฒนบุตร
Asst. Prof. Dr. Busakorn Watthanabut	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
North Bangkok University
73. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมคิด ดวงจักร
Asst. Prof. Dr. Somkhith Duangchak	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
Chom Bueng Rajabhat University
74. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุญชู ภูศรี
Asst. Prof. Dr. Boonchoo Poosri	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
Ubon Ratchathani University
75. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิชชุกร นาคธน
Asst. Prof. Dr. Witchukon Nakathon	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
76. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัชวาล แอร่มหล้า
Asst. Prof. Dr. Chatchawan Araemla	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
Chom Bueng Rajabhat University
77. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จตุภูมิ เขตจัตุรัส
Asst. Prof. Dr. Chatuphum Khetchatturat	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Khonkaen University
78. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุทัย สติมัน
Asst. Prof. Dr. Uthai Satiman	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
Suan Dusit University
79. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภิชาติ พานสุวรรณ
Asst. Prof. Dr. Apichat Pansuwan	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
80. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนัสสวาส กุลวงศ์
Asst. Prof. Dr. Manassawas Kullawong	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ศรีวิชัย
Rajamangala University of Technology Srivijaya
81. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิภาณี เผือกบัวขาว
Asst. Prof. Dr. Wipavane Phueakbuakhao	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
Phetchaburi Rajabhat University
82. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสกสรรค์ สนวา
Asst. Prof. Dr. Seksan Sonwa	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
Roi Et Rajabhat University
83. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ผดุง วรรณทอง
Asst. Prof. Dr. Phadung Wanthong	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
84. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัฐพล เย็นใจมา
Asst. Prof. Dr. Rattapol Yenjaima	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
85. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธิติวดี หมั่นมี
Asst. Prof. Dr. Thitiwut Manmee	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
86. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒน์ รักขันโท
Asst. Prof. Dr. Suwatsan Ragkhanto	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
87. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุทธนา ปราณีต
Asst. Prof. Dr. Yuttana Praneet	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
88. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรทิพย์ วรรณวิโรจน์
Asst. Prof. Dr. Phonthip Wannawiroj	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

89. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ธิลา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Asst. Prof. Dr. Prasert Thilao	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
90. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุริยา รักษาเมือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Asst. Prof. Dr. Suriya Raksamueng	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
91. ผศ.ดร. ประสิทธิ์ พุทธศาสนศรีธา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Asst. Prof. Dr. Prasit Phutthasatsattha	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
92. อาจารย์ ดร. อนงค์วิญา สาริบุตร	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Dr. Anongwitya Saribut	Ramkhamhaeng University
93. อาจารย์ ดร. วียดา วรานนท์วนิช	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
Dr. Wiyada Waranonwanit	North Bangkok University
94. อาจารย์ ดร. กฤษณะ ทองแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Dr. Kitsana Thongkaeo	Suratthani Rajabhat University
95. อาจารย์ ดร. จิตต์วิมล คล้ายสุบรรณ	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
Dr. Chitwimon Khlaisuban	Suan Dusit University

บทบรรณาธิการ

วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการนี้เป็นปีที่ 5 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม - มิถุนายน พ.ศ. 2565 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ

คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้อง น่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(รศ.ดร.สุพล สุยะพรหม)

บรรณาธิการวารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	(1)
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	(6)
บทบรรณาธิการ	(12)
สารบัญ	(13)
บทความวิชาการ :	
“เคยจีเกลา” (กะปิปีง) : วิธีแห่งอาหารและการกินภาคใต้ ว่าด้วยการเชื่อมสัมพันธ์และมีมิตรภาพ	
พระครูภาวนาจันทคุณ (กริธา จันทสาโร), พระครูสมุห์ดิษฐ์ภูมิ จิระมโน, พระครูเนกขัมมธรรมา (มนุญ จารุณโณ), สุภาภรณ์ โสภา, สุขอุษา นุ่นสุข, ภัชลดา สุวรรณวล	1
การบรรเทาความยากจนด้วยหลักอริยสัจ 4	
พงศ์นคร โภชากรณ์	14
นวัตกรรมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในยุค NEW NORMAL	
ภัคชดา พูนสุวรรณ	25
การศาสนศึกษาของพระสงฆ์: การปรับตัวในยุคปกติวิถีใหม่	
พระเมธีวรารักษ์ (เชิดชัย อุดมสิทธิโชติ), พระมหาบรรณ ปัญญาโร	37
การปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในเขตพื้นที่ภาคใต้ : ข้อมูลจากพื้นที่วิจัย จังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช	
สุภัทรชัย สีสะใบ, พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, พระครูธรรมธรสุฐาพร ปภัสโร, พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, พระปลัดระพิน พุทธิสาโร, พระนุชิต นาคเสโน	52
เสียงสะท้อนจากพื้นที่ภาคเหนือจังหวัดลำพูนและเชียงใหม่: ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็ง	
พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, พระครูธรรมธรสุฐาพร ปภัสโร, พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, พระปลัดระพิน พุทธิสาโร, สุภัทรชัย สีสะใบ	67
การสร้างแรงจูงใจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ของบุคลากรตามหลักพุทธธรรม	
พระนุชิต นาคเสโน, พระครูปริยัติวรเมธี (ทิพย์มณี)	80

พรรคการเมืองกับการสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย
ในประเทศไทย

พระมหาคิ่วพล พลเมธี

89

พุทธพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

อภิญา ฉัตรข้อฟ้า, พระปลัดสมนึก กลับน้อม, บวร ชมขุนศรี,
นรพัชร เสางทอง

101

พุทธาภิเษก: มติแห่งการสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไทย

พระมหาบรรณ ปญฺญาธโร, พระมหาเมธีวราภรณ์ (เชิดชัย อุดมสิทธิโชติ),
พระครูสังฆรักษ์มานพ อคฺคมาณโว

116

ภิกษุณี พุทธบริษัทที่ถูกลืม: วิเคราะห์การเกิดขึ้นของภิกษุณี

นิกร ศิริราช, ชยณา ศิริภิรมย์, นพรุจ บุญเรือง

128

ภาคผนวก

141

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

142

**“เคยจีกะลา” (กะปิปิ้ง) : วิถีแห่งอาหารและการกินภาคใต้
ว่าด้วยการเชื่อมสัมพันธ์และมิตรภาพ***

**"KEI JEE KALA" (GRILL SHRIMP PASTE) : THE WAY OF FOOD AND EATING
IN THE SOUTH. FRIENDSHIP AND CONNECTION**

พระครูภาวนาจันทคุณ (กรีธา จันทสาโร), พระครูสมุห์ดิษฐ์ภูมิ จิระธมโม,
พระครูเนกขัมมธรรมธาร (มนูญ จารุณโณ), สุภาภรณ์ โสภา, สุขุษา นุ่นสุข, ภัชลา สุวรรณวล
Phrakhruphaovanachandakhun (Kreetha Chantasaro),
Phrakhrusamuh Dittaphoom Jiradhammo,
Phrakhru Nekkhamdhammathara (Manoon Charuwanno), Supaporn Sopha,
Suk-U-Sa Noonsook, Phatchalada Suwannual
วัดป่าเขาหัวช้าง จังหวัดนครศรีธรรมราช
Wat Pa Khao Hua Chang Nakhon Si Thammarat Province
Corresponding Author E-mail: raphind@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้สะท้อนคิดจากเรื่องเล่าในการลงพื้นที่วิจัย โดยมีภาพจำเป็นความประทับใจ โดยเรื่องที่ประสบพบเจอผ่าน “เคยจี-กะปิปิ้ง” วิถีแห่งอาหารมาบันทึกเล่าแบ่งปันผ่านเรื่องเล่า พูดคุยสะท้อนคิด นำมาค้นคว้าเพิ่มเติมกับเอกสาร งานวิจัย นำเสนอสะท้อนคิดแบบความเรียง

ผลการบันทึกสะท้อนคิดพบว่า วิถีแห่งอาหารในวิถีแบบภาคใต้ มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง ที่ผ่านภูมิปัญญา การประดิษฐ์สร้าง รวมทั้งเป็นความลงตัวที่ผสมผสานระหว่างอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ โดยมีทรัพยากรที่มาจากทะเลสู่การถนอมอาหาร การนำกะลาในเชิงพื้นที่มีอยู่จำนวนมากมาเป็นอุปกรณ์ในการถนอมอาหาร และอาหารนั้นถูกนำมาเป็นส่วนผสมที่ลงตัวในครัว ในแบบเคยจี พร้อมเครื่องเคียง และอาหาร ทำให้เคยจีกลายเป็นช่องทางสร้างมิตรภาพผ่านการกิน สะท้อนอัตลักษณ์เชื่อมประสานเป็นมิตรภาพระหว่างกันดังพุทธพจน์ที่ว่า “เนกาสิ ละภเต สุขัง” แบ่งกันกินจึงจะมีสุข เคยจีที่อยู่ในครัว จึงถูกนำมาเป็นอาหารบนโต๊ะในคราวนี้ด้วย พร้อมเชื่อมประสานเป็นมิตรภาพผ่านการกินในที่สุด

คำสำคัญ: เคยจีกะลา (กะปิปิ้ง); วิถีแห่งอาหารและการกินภาคใต้; มิตรภาพและการเชื่อมสัมพันธ์

Abstract

This article reflected the thoughts from the stories in the research area with impressive images encountered through "Keijee-Kapi Ping", Grilled shrimp past, the recorded way of gastronomy and shared through stories that reflected thoughts with eagerness to research further from document, papers, and research and presented reflections in the essay format.

The results of the recorded reflection revealed that The way of gastronomy or food in the Southern way had its own uniqueness through wisdom invention as well as being the perfect blend of spatial identity with resources that came from the sea to food preservation using a large number of coconut shells as food preservation equipment. And the food was brought to be the perfect combination in the kitchen in *kei jee* style with side dishes and food, making *kei jee* a way making friendships through eating. reflecting the identity that connected to the friendship between one another as the Buddha proverb said, "Nekasi, Labhate, Sukhang", sharing will lead to happiness. Therefore, *Kei jee* in the kitchen was brought as food on the table at this time to, finally, create the friendship and connection.

Keywords: Kei Jee Kala (Khapi Ping); The way of food and eating in the south; friendship and connection

บทนำ

จุดสนใจสำหรับเรื่อง “เคยจีกะลา-กะปิปิ้งในกะลา” คือการที่ท่านอนุสรณ์ (พระอนุสรณ์ อนุตฺตโร) นิสิตสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พุดในระหว่างเรียนว่าจะนำ “เคยจีกะลา” ไปป็น หรือแบ่งปัน เมื่อจะต้องไปพบกันในการเดินทางเมื่อ 6-7 เมษายน 2565 เมื่อฟังครั้งแรก ก็เฉยๆ เพราะเป็นการพุดคุยผ่าน Zoom ระหว่างเรียน ด้วยคิดว่า กะปิ กะลา ก็คงเค็ม ๆ ทั่วไป ไม่ได้มีอะไรพิเศษกระมัง แต่ฝั่งนิสิตผู้เรียน ก็นำเสนอประหนึ่งเป็นความภาคภูมิใจ เป็นความพิเศษ จนกระทั่งผ่านเวลานั้นไปพร้อมลิ้มเป็นที่เรียบร้อย และเมื่อพบกันจริง ๆ เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2565 ท่านอนุสรณ์ที่พบขณะเดินทางไปยังวัดกลางใหม่ ซึ่งเป็นวัดของรองเจ้าคณะจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อสัมภาษณ์เก็บข้อมูลวิจัย ในแผนงานโครงการวิจัย การพัฒนาโครงสร้างเชิงระบบเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ไทยที่เข้มแข็งในประเทศไทย โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2565 โดยงานจะเนื่อง

ด้วยการบริหารกิจการคณะสงฆ์ หรือองค์ความรู้ที่จะไปเป็นเครื่องมือ ในการส่งเสริมให้เกิด การบริหารจัดการคณะสงฆ์ภายใต้กลไกการปฏิรูป ซึ่งหมายถึงบริหารโดยมีฐานมาจาก การพัฒนาระบบด้วยปัญญา พัฒนาเป็นเครื่องมือให้เกิดระบบสำหรับบริหาร เมื่อเจอกัน พุดคุย สนทนากันเป็นที่เรียบร้อยตามวัตถุประสงค์ของการมา พร้อมประโยคคม ๆ จาก เจ้าของสถานที่ที่ว่า “ตรงเวลา อย่าตามเวลา” จากนั้นจึงร่ำลาแยกย้ายกัน หลวงพี่ อนุสรณ์ที่เอ่ยถึงแต่ต้นเรื่อง ก่อนจากค่อย ๆ นำ “เคยจี-กะปิปิ้ง” ที่ห่อใส่ถุงพลาสติก Packaging อย่างง่ายใส่เต้าบ้าน ๆ ค่อย ๆ ส่งให้แบบมอบน้อมต่อการให้อย่างไรบอก ๆ ไม่ ถูก แล้วนำถวายเจ้าอาวาสวัดกลางใหม่ (พระครูปริยัติคุณาวุธ) รองเจ้าคณะจังหวัดสุ ราษฎร์ธานี ที่ได้รับการแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม ในการประชุมครั้งที่ 26/2561 มติที่ 547/2561 เมื่อ 10 ตุลาคม 2561 และท่านก็บรรจงรับ แบบดูใส่ใจ และให้ความสำคัญ มองจากสายตาของผู้เขียนก็ถุงพลาสติกแบบธรรมดา กะลาสีดำ ๆ และกะปิ ที่มีกลิ่นฉุน เล็กน้อยถึงมาก แต่สิ่งที่สื่อออกมาคือความจริงใจ ภูมิใจของผู้นำมาให้ ทำให้เห็นว่ากะปิ ที่ดู แสนจะธรรมดา กลายเป็นของมีคุณค่า ซึ่งเป็นคุณค่าทางใจ เป็นภูมิปัญญาเชิงพื้นที่ ที่ สะท้อนถึงอัตลักษณ์ ตัวตน และบริบทของอาหาร เคยจีจึงกลายเป็นอาหาร พื้นถิ่น พื้นที่ เป็นจิตวิญญาณที่ประกอบสร้างรวมเป็นอาหารแห่งตัวตนทันที ที่สำคัญทำให้เห็นมิตรภาพ ของสมาชิกในนามวิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานีจากการเดินทางในครั้งนี้ด้วย ทั้งท่านกริชา แห่งวัดป่าเขาหัวช้าง (นครศรีธรรมราช) กับภาพจำของน้ำท่วมวัดและการพยายามหาที่กิน ที่ฉันในวันแรกกับบรรยากาศซบสรณผาฝนหาร้านอาหารว่าไม่รู้จะไปร้านไหน กันดี แต่มี เป้าหมายคือให้ได้กิน หลวงพี่ธรรมบุญ (พระครูเนกขัมมธรรมธาร) แห่งวัดปากน้ำละแม (ชุมพร) ที่พบเจอระหว่างที่ร้านก๋วยเตี๋ยวพุงวู้ว เมนูเด็ดร้านปลายทางของพวกเรา ที่ สอบถามได้ความว่าไปหาคนมาเรียนหนังสือกับ อาจารย์สุข (ดร.สุขอุสา นุ่นสุข) หลวงแก้ว (ดร.พระครูสมุห์ดิษฐ์ภูมิ จิธมโม) อาจารย์แหวน (ดร.สุภาภรณ์ ไสยา) อาจารย์น้อย (ว่าที่ ดร.ภัทธรดา สุวรรณวล) หลวงพี่พระปลัดพิชิต แห่งวัดเขาพัง (สุราษฎร์ธานี) และหลวงพี่ อนุสรณ์แห่งวัดปากน้ำละแม (ชุมพร) ต้นเรื่องของกะปิปิ้ง เคยจี ตามชื่อบทความ และอีก หลายอย่างในภาพจำ ต่อการอำนวยความสะดวกอย่างประทับใจต่อความเป็นเจ้าของพื้นที่ ทั้งประสานอำนวยความสะดวกให้แก่คณะของพวกเรา ๆ เมื่อไปแล้วมีภาพจำ ด้วยเกรงว่า อาจลืมเลือนและเป็นความทรงจำเฉพาะตัว จึงบันทึกไว้ด้วยอยากบอกให้คนอื่นรู้ว่ามีความ ประทับใจแบบนี้ นำมาเล่าแบ่งปัน พร้อมบันทึกการเรียนรู้เกี่ยวกับ “เคยจี-กะปิปิ้ง” วิถี แห่งอาหาร รวมทั้งมิตรภาพที่ถูกเชื่อมประสานผ่าน “กะปิปิ้ง-เคยจี” เรื่องเล็ก ๆ จากมุมที่ อยากเล่าประสบการณ์ของพื้นที่และการเดินทางต่อประหนึ่งเป็นบันทึกขอบคุณที่จะพึงถูก ประทับไว้เป็นความทรงจำต่อไป

ภาพที่ 1 วิธีแห่งอาหารบนโต๊ะอาหาร และเคยจี ประสบการณ์ การเดินทางและการแบ่งปันในวิถีของหาร ร้านตำลึงหลวง ถนนดอนนก ซอย 11 ในเมืองสุราษฎร์ธานี
ที่มา: ผู้แต่ง (2565)

เคยจี ภูมิปัญญาและวิถีของการเก็บอาหาร

พยายามสอบถามจากคนพื้นถิ่นและคนใต้ ทำนองว่าสอบถามตรวจสอบความเข้าใจของตัวเองต่อข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งทุกคนส่วนใหญ่จะรู้จักว่า “เคยจี” คืออะไรและบริโภคอย่างไรในวิถีอาหารเรียกว่าเป็นวิถีประเพณีอาหารพื้นถิ่นของคนใต้ เมื่อสืบค้นในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ที่ให้ความหมายของ เคย ไว้ว่า (น.) ชื่อกุ้งขนาดเล็กหลายชนิดหลายสกุล ใน 2 วงศ์ ได้แก่ วงศ์ Mysidae เช่น เคยตาดำ [*Mesopodopsis orientalis* (Tattersall)] อันดับ Mysidacea และวงศ์ Sergestidae เช่น เคยตาแดง (*Acetes erythraeus* Nobil) อันดับ Decapoda ขนาดยาวไม่เกิน 3.4 เซนติเมตร มีหนวด 2 แฉก ลำตัวแบนข้าง เปลือกบางใส เนื้อนุ่ม เหมาะสำหรับใช้หมักเกลือทำกะปิและน้ำเคย ดังนั้นเคยในนิยามนี้จึงหมายถึงกุ้งที่นำมาแปรรูปเป็นอาหารเพื่อการบริโภคในรูปของกะปิหรือเคย เมื่อไปดูคำว่าจี หรือจี ที่เป็นคำกริยา (ก.) เผา, ใช้เข้าคู่กับคำ เผา เป็นเผาจี้, โดยปริยายหมายความว่า ทอดในกระทะที่ทาน้ำมันน้อย ๆ เช่น แป้งจี ข้าวจี เมื่อมารวมกันจึงเป็นชนิดของการแปรรูปอาหารอีกชนิดหนึ่ง เมื่อสอบถามจากเจ้าของพื้นที่แท้ ๆ ที่หลงธรรมณู อาจารย์แห้วและอีกหลายท่าน ก็ให้ข้อมูลไม่แตกต่างกัน พร้อมประโยคสำคัญจากอาจารย์แห้ว (สุภาภรณ์ โสภา, 2565) ที่ว่า “ที่สุดต้องใช้กุ้งทำกะปิ หรือ ต้องใช้เคยดี ๆ ในการทำ ชาวบ้านจะนิยมเอาเคยจี กินกับข้าวสวยหุงร้อน คลุกข้าวกินก็อร่อย” ดังนั้นสาระสำคัญที่น่าสนใจซึ่งสรุปโดยรวมว่า เคยจี หรือกะปิ เป็นแนวทางของการถนอมอาหารที่ผ่านกระบวนการของภูมิปัญญาและการดำเนินชีวิต เหมือนวิถีของคนไทยในองค์กรรวมและประชาชาติที่ว่าด้วยวิถีของการเก็บรักษาอาหารให้นานที่สุด หรือการถนอมอาหาร กะปิ เคย น้ำปลาหมัก ปลาร้า ล้วนเป็นองค์ความรู้ที่สะสมจากคนสู่คน จากรุ่นสู่รุ่น “เคยจี” มองดูแบบไม่ใส่ใจก็จะพื้น ๆ บ้าน ๆ แต่ความน่าสนใจ คืออย่างน้อยเป็นการสะท้อนภูมิปัญญา ที่ว่าด้วยการเก็บอาหาร การประดิษฐ์สร้างความเป็นเอกลักษณ์ของ

ตัวเองภายใต้ ความโดดเด่นเฉพาะตัว (เอกลักษณ์ จารุกิจไพศาล, 2557) ดังที่กัมพูชา นำเสนอความเป็น “**ไตรฮัก**” ที่หมายถึงการถนอมอาหารในรูปของปลาร้า บนเส้นทางสายเกลือในอดีต ทั้งด้วยกัมพูชามีแหล่งน้ำที่เป็นแหล่งผลิตอาหารตามวิถีแห่งธรรมชาติที่ขึ้นชื่อ ในส่วน ลาว-ไทย ก็มีวิถีแห่ง “**ปลาร้า-ปลาแดก**” (นิลบล ไพเราะ, 2562) หรือในวิถีอาหารของเกาหลี กับกิมจิ การถนอมอาหารผัดทองที่เป็นภาพจำของประชาคมโลก เป็นต้น (ลักษณารีย์ ภัทรทวีสิน, 2562)

เมื่อสำรวจจากงานวิจัยของ ประกิจ พงษ์พิทักษ์ (2016) เรื่อง การสร้างสรรค์ชุดการแสดง “ระบำเยื่อเคยหรือกะปิ” ที่สะท้อนผลการวิจัยเป็นประวัติความเป็นมา ขั้นตอนการทำเยื่อเคยหรือกะปิ ของหมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง การทำเยื่อเคยหรือกะปิของกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นหมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก มีการสืบทอดมาเป็นระยะเวลากว่า 100 ปี จากบรรพบุรุษจนกลายมาเป็นสินค้าพื้นเมืองที่สร้างชื่อเสียงมายาวนาน

รวมไปถึงในงานวิจัยของ วิมลรัตน์ ธรรมชาติ และคณะ (2564) เรื่อง การแปรรูป กุ้งเคยเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านพังปริง หมู่ที่ 1 ตำบลกลาย อำเภอนาทม จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่สะท้อนผลการศึกษาระบวนการแปรรูปกุ้งเคยเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ปัญหาในการแปรรูปกุ้งเคย ฯ และ ศึกษาแนวทางส่งเสริมการแปรรูปกุ้งเคย ฯ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของที่สะท้อนถึงกะปิ หรือวิถีของอาหารในรูปแบบของกะปิ ในงานของ ศศิอาภา บุญคง และคณะ (2021) ในเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบกะปิสำเร็จรูป ที่นำกะปิมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำให้อยู่ได้นาน และมีรูปแบบหีบห่อบรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาอย่างเหมาะสมเป็นกะปิสำเร็จรูป แต่ยังคงเอกลักษณ์เป็นผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นตามแบบวิถีแห่งอาหาร รวมไปถึงในงานของ ภัศรดา เหมศรีสวัสดิ์ และคณะ (2563) ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่น : กรณีศึกษา น้ำพริกกะปิชะคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ที่มีวิถีของอาหารที่เนื่องด้วยกะปิเป็นองค์ประกอบด้วยกัน และในงานวิจัยของ เสาวณี จุลิรัชนิกร สุดชีวัน จันทอง (2557) ในเรื่อง โอกาสและศักยภาพทางการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์กะปิผิงของกลุ่ม OTOP เพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ที่มุ่งศึกษาการผลิตกะปิผิง ความต้องการของตลาด การแข่งขัน และกลยุทธ์ รวมทั้งปัจจัยเชื่อมโยงต่อการผลิตในองค์กรรวมในพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา รวมไปถึงการจัดแสดงสินค้าในงาน OTOP ผ่านช่องทางตลาดออนไลน์ สำหรับลูกค้าที่อยู่ต่างประเทศ และส่งเสริมการตลาดให้ลูกค้ามีการทดลองใช้ก่อน ในงานเรื่อง การศึกษาพฤติกรรม การซื้อและความต้องการการบริโภคสินค้าประมงอินทรีย์ บนพื้นฐานการพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด (ศักดิ์ดา อ่างวัฒนกิจ และคณะ, 2563) ในงานวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาทางอาหารในช่วง

อุทกภัยของชาวบ้านในหมู่บ้าน หัวตะพานมอญ ตำบลวัดยม อำเภอบางบาล จังหวัด พระนครศรีอยุธยา (นพ ธิละศุภพงษ์, 2564) จากงานวิจัยสะท้อนผลว่า “เคย” หรือ กะปิ เป็นวิธีการถนอมอาหาร รวมทั้งถูกพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งของชุมชนในวิถีของการกิน พื้นบ้าน การแสวงหาแหล่งอาหารจากประมง จนกระทั่งกลายเป็นเอกลักษณ์ของวิถีในการปรุงอาหารในแบบอุษาคเนย์ ดังปรากฏในงาน สิริิน ฉกามานนท์ และคณะ (2022) ในเรื่อง แนวทางการสืบสานคุณค่าและอัตลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรม: น้ำพริกแห่งอุษาคเนย์ ที่ศึกษา ถึงกะปิ เป็นส่วนหนึ่งของเครื่องปรุงดังปรากฏในงานวิจัยที่ว่า

น้ำพริกที่ใช้เป็นเครื่องจิ้ม ได้แก่ น้ำพริกกะปิและน้ำพริกปลาร้าใน กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประเทศไทย แจ่วบองในหลวงพระบาง ประเทศลาว และ ตึกเครื่องในพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ที่สะท้อนผลการศึกษาออกมาว่า 1) คุณค่า และอัตลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรมของน้ำพริกแห่งอุษาคเนย์แบ่งเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ (1) ด้านประวัติศาสตร์สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นรากเหง้าที่ผสมผสานเราชาว อุษาคเนย์ไว้ด้วยกัน (2) ด้านสุนทรียศาสตร์สะท้อนอัตลักษณ์ความงามที่เรียบง่าย แต่ลุ่มลึก (3) ด้านจริยศาสตร์สะท้อนอัตลักษณ์ความรักความอบอุ่นในแบบฉบับ ของชาวอุษาคเนย์ (4) ด้านภูมิปัญญาสะท้อนอัตลักษณ์การดำรงชีวิตที่สอดคล้อง กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และ (5) ด้านวิถีชีวิตสะท้อนอัตลักษณ์วิถีแห่ง อุษาคเนย์

ภาพที่ 2 มิตรภาพที่วาดด้วยอาหารและการกินปฏิสัมพันธ์ของพื้นที่ของจังหวัดสุราษฎร์ และนครศรีธรรมราช ระหว่าง 5-7 เมษายน 2565

ที่มา: ผู้แต่ง (2565)

ดังนั้นจากภาพรวมสะท้อนให้เห็นว่า เคย เคยจี หรือ กะปิปิ้ง จึงเป็นเรื่องภูมิ ปัญญาที่ว่าด้วยการผลิตอาหาร การถนอมอาหาร และการสะท้อนให้เห็นถึงการสร้าง มูลค่าเพิ่มในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ ที่นำเอกลักษณ์มาเป็นแบบแผนของอาหาร โภชนาการ ของสิ่งที่มีในวิถีของท้องถิ่นและชุมชนดังปรากฏ

เคยจีกะลา (กะปิปิ้ง) เอกลักษณ์เป็นภาพจำสู่ความทรงจำ

กะปิ ในภาษาไทยอาจเป็นภูมิปัญญาที่ว่าด้วยเรื่องอาหารที่มีพัฒนาการที่สืบค้นได้ว่า มีหลักฐานนับแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี (พ.ศ.อยุธยา (1893–2310) ที่สะท้อนว่ากะปิ เป็นสิ่งที่คู่ครัวของวิถีแห่งอุษาคเนย์มาอย่างยาวนาน ดังปรากฏในงานวิจัยของทัตตารา กาญจนกุลบุตร และคณะ (2560) ในเรื่อง วิวัฒนาการเครื่องแกงไทย- The Evolution of Thai Curry Pastes ที่เสนอข้อมูลว่า “ความเป็นมาของเครื่องแกงไทย เกิดขึ้นในสมัยสุโขทัยในภูมิภาค มีใช้วัตถุดิบที่มาจากแหล่งน้ำ มีการปลูกพืช ผัก และเครื่องเทศ มีการเลี้ยงสัตว์ เพื่อนำมาประกอบอาหาร มีการใช้อุปกรณ์ในการปรุงอาหาร มีการนำเข้าอุปกรณ์ใส่อาหารจากประเทศจีน ในสมัยอยุธยา มีการบริโภคแกงที่ใส่กะปิ มีส่วนผสมของสมุนไพร เครื่องเทศ และผักกลิ่นฉุน มีการบริโภค เนื้อสัตว์ วัตถุดิบที่มาจากแหล่งน้ำและทะเล โดยแกงบางชนิดได้รับอิทธิพลจากการประกอบอาหารจากจีน ญี่ปุ่น เปอร์เซีย ฝรั่งเศส มอญ โปรตุเกส อินเดีย และฮอลันดา เครื่องแกงไทยโบราณมักจะมีรสชาติเค็มและ ไบเมะกรุดรวมกับกะทิ เครื่องเทศที่ใช้ในเครื่องแกงไทยขึ้นอยู่กับภูมิภาคอาหารไทยที่สร้างขึ้นจากเครื่องแกง เป็นที่นิยมทั่วโลก” หรือในงานของ ลัญจกร จันทรอุดม มณฑกานต์ ทองสม (2561) ในงานวิจัยเรื่อง การคัดแยกแบคทีเรียที่ผลิตฮีสตามีนและการวิเคราะห์คุณภาพผลิตภัณฑ์อาหารทะเลหมักในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ในภาพรวมของงานวิจัย นัยของกะปิ คือการถนอมอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่มีวัตถุดิบสำหรับการผลิตจนเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ

แนวคิดเชื่อมโยงในแบบเคยจี (กะปิปิ้ง) ที่ทำให้เห็นบริบทการเชื่อมโยงและการใช้สิ่งใช้ที่เนื่องด้วยภูมิศาสตร์เชิงพื้นที่ผ่านวิถีของ (1) กะลา ที่เป็นส่วนจากมะพร้าว ในเรื่องการบริหารวัตถุดิบในพื้นที่ดินด้วยภาคใต้มีการผลิตมะพร้าวเพื่อบริโภคจำนวนมาก ดังนั้นกะลามะพร้าวเป็นวัตถุดิบที่เหลือเนื่องจากมะพร้าว จึงถูกนำมาเป็นบรรจุภัณฑ์ ที่มีลักษณะร่วมเช่นตระกูลขนมไทยที่เนื่องด้วยใบตองเป็นบรรจุภัณฑ์ ไบเมะพร้าว กับขนมไทยหลากชนิด แต่นัยของแนวคิดนี้ไปสัมพันธ์กับเรื่ององค์ความรู้ ภูมิปัญญาและการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและภูมิศาสตร์เชิงพื้นที่ด้วยเช่นกัน (2) จี / จี่ / หรือความเชื่อมโยงทางภาษาที่ใช้ร่วมกันระหว่างภาคอีสานและใต้ ที่การปิ้งเป็นลักษณะร่วมและถูกบันทึกไว้เป็นการเชื่อมโยงเชิงสังคมผ่านศาสตร์ทางภาษา จึงได้ยินคำว่า “ข้าวจี/หรือบุญข้าวจี-ข้าวเหนียวปิ้ง” เชื่อมไปยัง “เคยจี” กะปิปิ้ง ที่สะท้อนถึงความเชื่อมโยงทางภาษาและภูมิปัญญาที่ว่าด้วยการถนอมอาหารนี้ด้วย (3) อัตลักษณ์ของความภาคภูมิใจ ในวิถีแห่งชุมชน การที่เคยจี เป็นอาหารพื้นถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะพื้นที่ แต่ก็ปรากฏภาพเป็นความตั้งใจนำมาให้ ผสมรวมกับความอ่อนน้อมต่อวัตถุเป็นเครื่องเชื่อมผ่านภาพลักษณ์ของการของพิทลวงอนุสรณ์ต่อพระครูปริยัติคุณาวุฑฒ์ แห่งวัดกลางใหม่ ซึ่งเป็น

ความน่าสนใจประทับใจต่ออัตลักษณ์ เป็นเช่นเขมรภาคภูมิใจต่อ “ไตรฮัก-ปลาร้า” ที่ประหนึ่งเป็นอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ เกาหลี กับวิถีแห่งการถนอมอาหารในมิติของกิมจิ หรือรัฐชาติตระกูลเมืองหนาวกับวิถีของ “เนย” การถนอมอาหารจากสัตว์วิถีแห่งอาหารซึ่งส่วนสำคัญของการดำเนินชีวิตและความภาคภูมิใจด้วย

ภาพที่ 3 การประสาน และการจัดวางภายใต้มิตรภาพที่เนื่องด้วยอาหาร การกิน และการพูดคุย ปฏิสัมพันธ์ของพื้นที่ของจังหวัดสุราษฎร์ และนครศรีธรรมราช ระหว่าง 5-7 เมษายน 2565
ที่มา: ผู้แต่ง (2565)

จากอารมณ์และความรู้สึกของเคยจี ผ่านภาพลักษณ์ที่เห็นของการให้ ทั้งการรับซึ่ง แสดงออกเป็นอารมณ์ร่วมในกันและกัน จนกระทั่งกลายภาพจำและพัฒนาสู่ “ความทรงจำ” ดังนั้นจากภาพที่ผู้เขียนเห็น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้ และของที่จัดมอบให้ เป็นความทรงจำ ที่งดงามร่วมกัน อาหารคงเป็นเครื่องมือแต่ปฏิสัมพันธ์น่าจะเป็นองค์ประกอบร่วม “ทายก-ภิกขาหก” และ “ศิษย์-อาจารย์/ผู้ใหญ่-ผู้น้อย” ตามหลักพระพุทธศาสนา ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้กับผู้รับจึงเป็นความวิจิตรร่วมกัน ดังที่ผู้เขียนนำมาเขียนเล่าผ่านเคยจีนี้

ภาพที่ 4 รูปวัดเขาพัง สุราษฎร์ธานี สถานที่ท่องเที่ยวมีชื่อของจังหวัด และวัดป่าเขาหัวช้าง นครศรีธรรมราช กับสถานการณ์น้ำท่วมฉับพลันและการช่วยเหลือภัยได้หลัก “รู้อะไรไม่รู้ รู้จักกัน-วิสาสา ปรมา ญาติ”

ที่มา: ผู้แต่ง (2565)

มิตรภาพของการจัดวางแบบ “กะปิ-เคย-จี-กะลา”

ความน่าสนใจอยู่ตรงที่ กะปิ เป็นวิถีแห่งอาหาร จีเป็นวิถีของคำ ที่นิยามในความหมายว่าปึง เป็นการผสมรวมที่ลงตัว ในวิถีแห่งมิตรภาพ กะปินี้จึงทำให้เห็นมิตรภาพที่ทุกท่านในนามทีมงานของสุราษฎร์ธานี ประสาน อำนวยการ และดำเนินการนับตั้งแต่สนามบินประจำจังหวัด เชื่อมไปยังวัดป่าเขาหัวช้างของท่านกริธา (พระครูภาวนาจันทคุณ, ดร.วิ เจ้าอาวาส) ที่น้ำท่วมฉับพลันหลังฝนตกหนักเมื่อคืนก่อนรุ่งสางที่คณะพวกเราจะไปถึง มีการโทรประสานให้ขุนวายว่าเข้าพื้นที่ไม่ได้น้ำยังท่วม เข้าพื้นที่ได้น้ำแห้งแล้ว ดังนั้นการเข้าพื้นที่เพื่อไปฉันทพล ที่วัดเจติยหลวง ของพระครูสุนทรพจนบัณฑิต (พระมหาสหัส ฐิตสาโร ป.ธ.4, พธ.บ., M.A., ศษ.ด., รศ.) เจ้าคณะอำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช จึงถูกยกเลิกไปด้วยสาเหตุน้ำท่วมฉับพลันเช่นกัน เพราะเข้าวัดไม่ได้ในภาคเช้า จึงไปหาแหล่งฉันอาหารตามร้านอาหารริมถนนขณะที่ยังตกปรอย และตกแรงสลับกันไป เรียกว่าฝ่าฝนหาแนวกินกันเลยทีเดียว นับเป็นบรรยากาศน่าประทับใจของการเดินทางลงภาคใต้อีกครั้ง และกลับมาพบสัมภาษณ์ในภาคบ่าย การประสานพักที่วัดธารทอง ที่มีพระครูสุทธิสุวรรณรักษ์ (จรัญ วิสุทโธ) เจ้าอาวาสวัดธารทอง และรักษาการเจ้าคณะตำบล ในวัยที่เกินกว่า 50 ปี ที่กำลังทำงานสนุก ด้วยความมุ่งมั่น มีความกระตือรือร้นในการต้อนรับแขกกับคณะของพวกเรา จัดที่หลับที่นอนให้ มีแววตาของความจริงจังมุ่งหวังในทุกอิริยาบถของการเคลื่อนไหว ทั้งมีการบริหารจัดการวัดได้อย่างชำนาญผ่านความสะอาดเป็นระเบียบที่สัมผัสได้ เหมาะแก่การเป็นสถานที่ฝึกอบรมพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีสถาบันพลังจิตตานุภาพ ในเครือข่ายของสมเด็จพระญาณวชิโรดม (วิริยังค์ สิรินฺธโร, 7 มกราคม 2463-22 ธันวาคม 2563) วัดธรรมมงคล (กทม.) แห่งคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายที่เป็นมรดกของท่านแม่มรณภาพไปแล้วแต่สิ่งที่ท่านได้เริ่มยังคงถูกขับเคลื่อนและถูกสานต่อกระทั่งปัจจุบัน ให้เป็นเครื่องมือสำหรับทำงานเชิงพื้นที่และคำพูดที่น่าประทับใจคือ

“ทะเลาะกับคนอื่นอย่าทะเลาะกันเอง” เพราะเมื่อท่านทำงานในพื้นที่ผ่านสถาบันพลังจิตตานุภาพแล้ว ทำให้ได้ประสบการณ์ตรงในความ “แย่งยื้อระหว่างนิกาย” รวมไปถึงการหักล้างแรมที่วัดธารทองแห่งนี้ ทำให้ได้สัมผัสกับอารมณ์ของคำว่า “จริงใจ” จากเจ้าของสถานที่ และวิถีของ “ค่าย” ฝึกอบรมที่รับทั้งในส่วนของคุณยฝึกสมาธิประชาชนที่สนใจ และเยาวชนนักเรียน และตื่นมาในการเริ่มต้นวันใหม่พร้อมกับกาแฟเช้าที่ท่านเจ้าอาสบรรจงจัดการให้ พร้อมชักชวนเชื่อเชียวด้วยความประทับใจ ก่อนสมาชิกร่วมเดินทางจะมารับพาไปรับประทานอาหารเช้าของวันที่ถูกยกยอกจากอาหารเพลของเมื่อวานตามแผนเดิมที่ฝนตกแรงจนน้ำท่วมฉับพลันที่วัดเจติยหลวงอาหารเมื่อวานเพลยกยอมาเข้านี้ โดยมี พระครูสุนทรพจน *บัณฑิต* ที่ในอดีตเคยเป็นศิษย์วัดชลประทาน ผู้บริหารและอาจารย์คณะครูศาสตร์ เมื่อถึงวัยเกษียณได้กลับภูมิลำเนาบ้านเกิดพัฒนางานที่วัดที่บ้าน และดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ แม้จนกระทั่งประสานอำนวยความสะดวกมาพบท่าน **พระครูปริยัติคุณาวุธ** (เสรี ฐิริปญฺโญ ป.ธ.4) เจ้าอาวาสวัดกลางใหม่ และรองเจ้าคณะจังหวัดสุราษฎร์ธานี **พระครูปริยัตยาภิรม** (สมบูรณ์ สมปญฺโญ ป.ธ.4) เจ้าอาวาสวัดพัฒนารามรูปปัจจุบันและเจ้าคณะจังหวัดสุราษฎร์ธานี *พระครูพิศาลพัฒนานุกิจ* รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี พร้อมกับมิตรภาพผ่านการให้ “**พระเครื่อง**” และอั่งเปาเป็นค่ากาแฟ ที่ร้าน Sky Hill ร้านมีชื่อของเมืองสุราษฎร์ของนัก Check In ที่ผสมผสานระหว่างทัศนียภาพมุมสูงกับร้านกาแฟและการดื่ม พร้อมระหว่างทางได้พบกราบพระครูศิริเขตคณารักษ์ (สมปอง ฐิตญาโณ) เจ้าอาวาสวัดตาขุน ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ้านตาขุน ผู้เป็นครูอาจารย์ พระปลัดพิชิต ธีรภทฺโท สังกัดเดิมวัดตาขุน ตำแหน่งเจ้าคณะตำบลเขาวง ที่ปัจจุบันถูกส่งไปรักษาการเจ้าอาวาสในเขตปกครองคือวัดเขาพัง ที่มีสถานที่รมณีสถาน “**ภูเขารูปหัวใจ**” เหมาะแก่การท่องเที่ยว พร้อมจัดแจงบริหารพื้นที่รมณีสถานทางน้ำภายในเขื่อนเชี่ยวหลาน (เขื่อนรัชชประภา) กับฉายา “**ก๊วยหลินเมืองไทย**” จนเป็นที่ประทับใจแก่คณะ พร้อมเมนูแนะนำกาแฟที่ร้าน Inthanin Coffee ผสมน้ำผึ้งสูตรพิเศษจากป่าธรรมชาติพกติดยามาจากวัดตามคำแนะนำของหลวงพี่พิชิต ก่อนส่งขึ้นเครื่องที่สนามบินสุราษฎร์ธานี และหลวงแก้ว (พระครูสมุห์ดิษฐ์ภูมิ จิธมฺโม) เจ้าอาวาสวัดประชาวศาราม (วัดกรุด) อำเภอฟุนพิน ที่นำพาไปรับประทานอาหารเพลจากร้านมื้อเที่ยงในวันที่สองของการเดินทาง ที่ร้านตำลึงหลวง ถนนดอนนก ซอย 11 ในเมืองสุราษฎร์ธานี กับเมนูพื้นถิ่นภาคใต้ขนานแท้ที่อร่อยเป็นความทรงจำติดลิ้น ผสมรวมกับเคยจีของฝากที่นำมาขึ้นโต๊ะพร้อมจิ้มเคียงผสมกับผักพื้นถิ่นด้วย พร้อมเล่าสู่กันฟังเสนอแนวคิดเรื่องปาล์มทดลองพืชปลูกผสม โดยทดลองปลูกทุเรียนระหว่างต้นปาล์ม กว่า 300 ต้น และมุ่งมั่นว่าจะสำเร็จเป็นต้นแบบการผสมผสานที่ลงตัว เมื่อถูกนำพาไปยังวัดผู้เขียนในวันถัดมาจึงได้เดินไปดูเพื่อผลเชิงประจักษ์ทุเรียนปลูกแซมระหว่างต้นปาล์มที่รอเวลาเติบโตตาม

เจตนาธรรมของการปลูก แล้วก็นึกในใจว่าถ้าไม่ตายด้วยสถานการณ์โควิดเสียก่อนคงได้หวังมากขึ้นในอีก 5-10 ปีข้างหน้าก็เป็นได้ ทั้งหมดเป็น “มิตรภาพ” ที่งดงามของการจัดวางประธาน อำนวยการของทีมงานวิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี ที่เป็นกัลยาณมิตรทางวิชาการ วิชาชีพ ผู้แสวงหาความรู้ได้ความรู้ และนำความรู้มาสร้างงานเชิงพื้นที่ และเครือข่าย “Network” ที่ผู้เขียนได้ยินเป็นความทรงจำนับแต่ครั้งมาอยู่ร่วมเป็นอันเตวสิกกับหลวงพ่อพระครูพิศาลวิริยคุณ (สิงห์โต ติสโส พ.ศ.2496-2561) อดีตเจ้าอาวาสวัดบึงทองหลาง กทม. (พ.ศ.2501-2546) ที่ผู้เขียนสังกัดอยู่อาศัยที่ว่า **ดีเพราะพวก สะดวกเพราะเงิน** ซึ่งข้อความนี้ก็จริงในหลายส่วน แต่ในทัศนะผู้เขียนเองเงินก็สำคัญแต่ต้องมียศประกอบที่ครบผสมรวมกับมิตรภาพและเครือข่ายที่เกิดขึ้น จึงเป็นความประทับใจและขอนำมาเล่าแบ่งปันไว้กันลืม

ภาพที่ 5 ผู้ให้ยอมเป็นที่รักของผู้ถูกให้-ทพมาน โปโย โหติ การรับของให้ และการพูดคุย ปฏิสัมพันธ์ของพื้นที่ของจังหวัดสุราษฎร์ และนครศรีธรรมราช
ระหว่าง 5-7 เมษายน 2565
ที่มา: ผู้แต่ง (2565)

สรุป

เคยจี กะปิปัง ที่เป็นที่มาของเรื่องเล่านี้ ในทัศนะผู้เขียนถือว่าเป็นภาพสะท้อนของตัวแทนที่น่าประทับใจ และเป็นความทรงจำที่น่าจดจำ จึงนำมาเล่าแบ่งปันสะท้อนให้เห็นว่าวิถีแห่งอาหารเป็นวิถีที่มีอาจลึ้มเลือน และเป็นวิถีที่น่าทรงจำ จดจำและควรค่าแก่การนำมาเล่าต่อแบ่งปัน ให้กลายเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ จิตวิญญาณเชิงพื้นที่และผสมรวมออกมาเป็นภาพจำที่น่าประทับใจของเราด้วยเช่นกัน (1) กะปิ เคย เป็นวิถีแห่งอาหารว่าด้วยการกินและการบริโภค การถนอมอาหาร ภูมิปัญญา (2) เคยจีเป็นจิตวิญญาณ ที่ว่าด้วยอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ อันหมายถึงเฉพาะพื้นที่ที่มีการประดิษฐ์สร้างจนเป็นของตนเอง (3) เคยเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างคนนอกกับคนใน ว่าด้วยการกิน การกินจึงเป็นจุดเชื่อมมิตรภาพและการพูดคุย เพราะกินแล้วทำให้เกิดความทรงจำอันน่าประทับใจต่อกัน (4)

การกิน เคย กะปิ จึงเป็นจุดเชื่อมประสานว่าด้วยความทรงจำร่วมกันที่เกิดขึ้นระหว่างการเดินทาง 5-7 เมษายน 2565 ที่สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช ดินแดนแห่งปราชัยทางพระพุทธศาสนาอย่างท่านพุทธทาส (พ.ศ.2449-2536) กับการก่อตั้งสวนโมกข์ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ให้กลายเป็นสถาบันแห่งพลังทางปัญญาพุทธจนกระทั่งปัจจุบัน และดินแดนแห่งจุดกำเนิดของพระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์กับพระธาตุเมืองนคร และดนตรีมิ่งคละหรือดนตรีกาหลอที่มาพร้อมกัน พร้อมส่งต่อไปยังจังหวัดสุโขทัยบ้านเกิดของผู้เขียน ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันของประเทศไทย จตุคามผิอารักษ์ที่ครั้งหนึ่งเคยสร้างเงินสร้างงานเป็นความมั่งคั่งให้จังหวัดนครศรีธรรมราช พร้อมส่งต่อไปให้ผู้คนอย่างไอ้ไข่ผู้มาสร้างกระแสให้กับคนนครเป็นเม็ดเงิน อาชีพและรายได้แม้จะสร้างชาและหายไปบ้างแล้วก็ตาม แต่ทั้งหมดของเรื่องเล่าเนื่องด้วยเคยจี กะปิปิ้ง ที่น่าจดจำพร้อมนำมาเล่าแบ่งปัน ทั้งหมดคงไม่มีคำตอบว่าต้องเป็นอย่างไรแต่บันทึกแบ่งปันในการเดินทางเพื่อเล่าถึงพื้นของการเดินทางว่าเราพบแบบนี้ ประทับใจแบบนี้และอยากรนำมาเล่าแบ่งปันอย่างนี้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- หัตตารา กาญจนกุลูธร และคณะ. (2560). วิวัฒนาการเครื่องแกงไทย. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 11(ฉบับพิเศษ), 249-266.
- นพาสีละสุภพงษ์. (2564). ภูมิปัญญาทางอาหารในช่วงอุทกภัยของชาวบ้านในหมู่บ้านหัวตะพานมอญ ตำบลวัดยม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิชาการอยุธยาศึกษา*, 13(1), 87-99.
- นิลุบล ไพบระ. (2562). ปลาแร่ - ปลาแดก : การสื่อสารและผลิตซ้ำความหมาย "มิตรภาพ" ในความสัมพันธ์ไทย - ลาว. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 9(3), 187-218.
- ประกิจ พงษ์พิทักษ์. (2016). การสร้างสรรค์ชุดการแสดง “ระบำเยื่อเคยร่ายอง”. *วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ*, 1(1), 35-51.
- พระครูศิริเขตคณารักษ์ (สมปอง ฐิตญาโณ). [2565, 6 เมษายน]. เจ้าอาวาสวัดตาขุน ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ้านตาขุน [บทสัมภาษณ์].
- พระครูปริยัตยาภิรม (สมบุญ ฐมฺพณ ป.ธ.4) . [2565, 6 เมษายน]. เจ้าอาวาสวัดพัฒนาราม เจ้าคณะจังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- พระครูปริยัติคุณาธุธ (เสรี ฐิริปัญโญ ป.ธ.4) . [2565, 6 เมษายน]. เจ้าอาวาสวัดกลางใหม่ และรองเจ้าคณะจังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- พระครูพิศาลพัฒนานุกิจ (สุจินต์ ธีปธมโม) . [2565, 6 เมษายน]. รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].

- พระครูสุทธิสวรรณารักษ์ (จรัญ วิสุทฺโธ) . [2565, 6 เมษายน]. เจ้าอาวาสวัดธารทอง อำเภอนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช [บทสัมภาษณ์].
- พระครูสุนทรพจนบัณฑิต (พระมหาสหัส จิตฺตสโร) . [2565, 6 เมษายน]. เจ้าคณะอำเภอนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช [บทสัมภาษณ์].
- พระปลัด พิชิต ธีรภทฺโท. [2565, 6 เมษายน]. เจ้าคณะตำบลเขาวง รักษาการเจ้าอาวาสวัดเขาพัง [บทสัมภาษณ์].
- ภัศริดา เหมศรีสวัสดิ์ และคณะ. (2563). การศึกษาภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่น : กรณีศึกษา น้ำพริกกะปิชะคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ที่มีวิถีของอาหารที่เนื่องด้วยกะปิเป็นองค์ประกอบด้วยกัน. *วารสารวัฒนธรรมอาหารไทย*, 2(1), 25–32.
- ลักษณารีย์ ภัทรทวีสิน. (2562). *กิมจิ : คุณค่าทางวัฒนธรรมและมูลค่าทางเศรษฐกิจทศวรรษที่ 1960-ปัจจุบัน* (ปริญาอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอเชียศึกษา). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิมลรัตน์ ธรรมชาติ และคณะ. (2564.) การแปรรูปกุ้งเคยเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านพังปริง หมู่ที่ 1 ตำบลกลาย อำเภอนาทม จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี*, 4(2), 54-68.
- ศศิอาภา บุญคง และคณะ. (2564). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบกะปิกุ้งสำเร็จรูป. *วารสารวิทยาศาสตร์ วิจัย และ สิ่งแวดล้อม . Pibulsongkram Rajabhat University Life Sciences and Environment Journal*, 22(2), 148-157.
- ศักดิ์ดา อ่างวัฒนกิจ และคณะ. (2563). การศึกษาพฤติกรรมการซื้อและความต้องการการบริโภคสินค้าประมงอินทรีย์ บนพื้นฐานการพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 9(1), 95-108.
- สิริน ฉกามานนท์ และคณะ. (2565). แนวทางการสืบสานคุณค่าและอัตลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรม: น้ำพริกแห้งอุษาคเนย์. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 23(43), 34-45.
- เสาวณี จุลิรัชนิกร สุดชีวัน จันทอง. (2557). โอกาสและศักยภาพทางการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์กะปิผงของกลุ่ม OTOP เพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. *วารสารวิทยาการจัดการ*, 31(1), 147-167.
- เอกลักษณ์ จารุกิจไพศาล. (2557). *การแสดงอัตลักษณ์ของร้านอาหารอีสาน : กรณีศึกษา ร้านอาหาร อีสานในเขตกรุงเทพมหานคร* (ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สื่อสารมวลชน). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

การบรรเทาความยากจนด้วยหลักอริยสัจ 4*

POVERTY ALLEVIATION THROUGH THE FOUR NOBLE TRUTHS

พงศ์นคร โภชากรณ์

Pongnakorn Pochakorn

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง

Fiscal Policy Office, Ministry of Finance

E-mail: pongnakornp@fpo.go.th

บทคัดย่อ

ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาของประเทศไทยมาอย่างยาวนานและมีความเรื้อรังในหลายพื้นที่ แม้ตลอดช่วงการพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมาทั้ง 12 ฉบับ จะบรรจุเรื่องของการแก้ปัญหาความยากจนไว้ ตลอดระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา จำนวนคนจนที่ลดลงอย่างต่อเนื่องจาก 34.1 ล้านคน ในปี 2531 ลดลงเหลือเพียง 4.8 ล้านคน ในปี 2563 แต่เมื่อย้อนกลับไปดูข้อมูลเชิงลึกในปี 2562 กลับพบว่า จำนวนคนจนหลายมิติมีมากถึง 9.3 ล้านคน ยิ่งสะท้อนให้เห็นชัดว่า ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการบรรเทาความยากจนในเชิงปริมาณ แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จในเชิงคุณภาพมากนัก ซึ่งสะท้อนผ่านความยากจนหลายมิติที่ไม่เป็นตัวเงิน ได้แก่ ความเป็นอยู่ ความมั่นคงทางการเงิน การมีสุขภาพที่ดี และการศึกษาที่ดี ยังมีปัญหาอยู่หลายตัวชี้วัด ซึ่งถือเป็นปัจจัยหรือสาเหตุสำคัญในการเข้าใจบริบทที่กำหนดความยากจน ดังนั้น หลักพุทธธรรมว่าด้วยหลักอริยสัจ 4 ที่ประกอบด้วย ทุกข์ (สภาพความยากจน) สมุทัย (สาเหตุของการเกิดความยากจน) นิโรธ (เป้าหมายในการบรรเทาปัญหาความยากจน) และมรรค (แนวทางในการบรรเทาปัญหาความยากจน) จึงเป็นหลักธรรมที่สอดคล้องและเหมาะสมที่สุดในการนำมาประยุกต์ใช้กับการบรรเทาปัญหาความยากจนในปัจจุบัน

คำสำคัญ: ความยากจน; อริยสัจ 4

* Received March 4, 2022; Revised May 19, 2022; Accepted May 19, 2022

Abstract

Poverty has long been a problem in Thailand and is chronic in many areas. Even during the country's development period under the past 12 National Economic and Social Development Plans, there will be issues of solving poverty problems. Over the past 30 years, the number of the poor has steadily declined from 34.1 million in 1988 to 4.8 million in 2020. However, when looking back at the insights in 2019, the number of multidimensional poor people reached 9.3 million, more clearly reflecting that. Thailand has achieved quantitative poverty alleviation but has not achieved much qualitative success. This is reflected through many non-monetary dimensions of poverty, namely livelihood, financial stability, good health and good education. There are still problems with many indicators. This is considered an important factor or cause in understanding the context in which poverty is defined. Therefore, the Buddhist doctrine of the Four Noble Truths consists of Suffering (the state of poverty), Samutai (the cause of poverty), Nirodha (the goal of alleviating poverty), and Mak (the approach to alleviating poverty) is therefore the most consistent and appropriate principle to apply to poverty alleviation in the present.

Keywords: Poverty; Four Noble Truths

บทนำ

ความยากจนเป็นปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นกับทุกประเทศตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศพัฒนาน้อย เช่น ประเทศต่าง ๆ ในทวีปแอฟริกา เป็นต้น และในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศในยุโรปตะวันออก ประเทศในอเมริกาใต้ จีน อินเดีย รวมทั้งประเทศไทย เป็นต้น ไม่เว้นแม้แต่ประเทศที่พัฒนาแล้วที่ยังคงมีปัญหาคความยากจนให้เห็น เช่น สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ เป็นต้น จึงไม่น่าแปลกใจที่องค์การสหประชาชาติ (United Nations; UN) ได้จัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDGs) ไว้ 17 เป้าหมาย โดยเป้าหมายดังกล่าวมีเรื่องการขจัดความยากจนเป็นเป้าหมายที่ 1 สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาคความยากจนเป็นปัญหาระดับโลกที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนแต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาคความยากจนเป็นปัญหาที่มีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ พื้นที่และกลุ่มคน และขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น รายได้ อาชีพ สภาพความเป็นอยู่ การศึกษา

การสาธารณสุข การเข้าถึงบริการจากภาครัฐ ดังนั้น การบรรเทาปัญหาความยากจนให้มีประสิทธิผลจำเป็นต้องเข้าใจสภาพและสาเหตุของปัญหาก่อน จึงจะสามารถกำหนดเป้าหมายและแนวทางบรรเทาปัญหาได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นไปตามหลักอริยสัจ 4 อันได้แก่ ทุกข์ (สภาพความยากจน) สมุทัย (สาเหตุของการเกิดความยากจน) นิโรธ (เป้าหมายในการบรรเทาปัญหาความยากจน) และมรรค (แนวทางในการบรรเทาปัญหาความยากจน)

ความยากจนในประเทศไทย

ความยากจน (Poverty) หมายถึง สภาพที่ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ต่ำกว่ามาตรฐาน กล่าวคือ ไม่มีรายได้เพียงพอที่จะใช้จ่ายในการซื้อสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานในการครองชีพ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย โดยทั่วไปมักนิยามกล่าวถึงความยากจนสัมบูรณ์มากกว่า เพราะสามารถวัดได้จากเครื่องมือที่เรียกว่า **เส้นความยากจน (Poverty line)** หมายถึง เส้นที่สะท้อนค่าใช้จ่ายมาตรฐานขั้นต่ำที่คนจะดำรงชีพอยู่ได้ (Minimum requirement) ในสังคม โดยคำนวณจากต้นทุนหรือมูลค่าในการได้มาซึ่งอาหาร (Food) และสินค้าบริการในหมวดที่ไม่ใช่อาหาร (Non-food) ที่เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตขั้นต่ำของปัจเจกบุคคลเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคม ซึ่งถือเป็นความยากจนที่เป็นตัวเงิน ทั้งนี้ คนที่มีค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพต่ำกว่าเส้นความยากจนจะถือว่าเป็นคนจน ทั้งนี้ ในปี 2563 เส้นความยากจนอยู่ที่ 2,762 บาทต่อคนต่อเดือน ดังนั้น **คนจน (Poor)** จึงหมายถึง ประชากรที่มีรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนต่ำกว่าเส้นความยากจนนั่นเอง

จากรายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2563 ที่จัดทำโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) พบว่า ประเทศไทยมี จำนวนคนจน 4.8 ล้านคน เพิ่มขึ้นจากปี 2562 ที่อยู่ที่ 4.3 ล้านคน ซึ่งเป็นผลจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่กระทบต่อระบบเศรษฐกิจผ่านการจ้างงานในสาขาเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาคการท่องเที่ยว ร้านอาหาร และบริการทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มอาชีพแรงงาน ลูกจ้าง พนักงาน และกลุ่มอาชีพอิสระ ค้าขาย รับจ้าง และประกอบกิจการส่วนตัว ดังที่ปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนคนจนในช่วง 5 ปีหลังสุด ตั้งแต่ปี 2559 – 2563 (หน่วย : พันคน)

ภาค	เขตพื้นที่	2559	2560	2561	2562	2563
กรุงเทพมหานคร	ในเขตเทศบาล	118	98	124	53	44
	รวม	118	98	124	53	44
กลาง	ในเขตเทศบาล	404	411	613	417	348
	นอกเขตเทศบาล	607	473	761	466	337
	รวม	1,010	884	1,375	883	686
เหนือ	ในเขตเทศบาล	469	415	532	280	346
	นอกเขตเทศบาล	655	705	857	478	427
	รวม	1,124	1,120	1,389	758	774
ตะวันออก เฉียงเหนือ	ในเขตเทศบาล	993	919	1,043	671	1,020
	นอกเขตเทศบาล	1,427	1,208	1,425	880	1,109
	รวม	2,420	2,127	2,468	1,551	2,129
ใต้	ในเขตเทศบาล	286	276	433	336	322
	นอกเขตเทศบาล	852	820	894	745	798
	รวม	1,137	1,096	1,327	1,081	1,121
ทั่วประเทศ	ในเขตเทศบาล	2,269	2,119	2,745	1,758	2,081
	นอกเขตเทศบาล	3,541	3,206	3,937	2,569	2,672
	รวม	5,810	5,325	6,683	4,326	4,753

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุด 10 อันดับแรกในปี 2563 ได้แก่ ปัตตานี แม่ฮ่องสอน นราธิวาส กาฬสินธุ์ ระนอง นครราชสีมา นครพนม ตาก ยะลา ศรีสะเกษ ตามลำดับ

นอกจากความยากจนที่เป็นตัวเงินแล้ว ในระดับสากลยังมีการวัดความยากจนอีก รูปแบบหนึ่งที่เป็นความยากจนที่ไม่ใช่ตัวเงิน ซึ่งทำให้เห็นสาเหตุของความยากจนในมิติต่าง ๆ ด้วย วิธีนี้เรียกว่า ความยากจนหลายมิติ (Multidimensional poverty index หรือ MPI) ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินระดับความยากจนของคนหรือครัวเรือนในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความยากจนที่ไม่ใช่ตัวเงิน (Non-monetary poverty) เช่น การศึกษา สุขภาพ มาตรฐานความเป็นอยู่ เพื่อยสะท้อนความยากจนที่ครอบคลุมมิติต่าง ๆ ให้มากขึ้น ดังที่ปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตัวชี้วัดดัชนีความยากจนหลายมิติ

มิติ	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ความขัดสน
1. การศึกษา (Education)	1) จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา	มีสมาชิกในครัวเรือนอย่างน้อย 1 คน : (1) อายุ 15 – 29 ปี และจบต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 3 (9 ปี) หรือ (2) อายุ 30 – 59 ปี และจบต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 (6 ปี)
	2) การเข้าเรียนล่าช้า	ครัวเรือนที่มีเด็กอายุ 6 – 17 ปี อย่างน้อย 1 คน ที่ไม่ได้เรียน หรือเรียนล่าช้ากว่าที่ควรเกิน 2 ปีขึ้นไป ยกเว้นว่าจบ ม. 3
	3) การอยู่อาศัยร่วมกับพ่อแม่	ครัวเรือนที่มีเด็กอายุ 0 – 6 ปี อย่างน้อย 1 คน ที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่และ/หรือแม่ (ในกรณีที่พ่อและ/หรือแม่อพยพหรือเสียชีวิตอยู่)
2. การใช้ชีวิตในแบบที่ดีต่อสุขภาพ (Healthy living)	4) น้ำดื่ม	ครัวเรือนดื่มน้ำจาก (1) บ่อบาดาลภายในบ้าน หรือ (2) บ่อบาดาลภายนอกบ้าน หรือ (3) แม่น้ำ/ลำธาร/ คลอง/ น้ำตก/ภูเขา หรือ (4) น้ำฝน หรือ (5) แหล่งอื่น ๆ
	5) การดูแลตัวเอง	ครัวเรือนที่สมาชิกอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป อย่างน้อย 1 คน ไม่สามารถดูแลตนเองในชีวิตประจำวันได้ โดยไม่มีผู้ช่วยเหลือ และไม่สามารถเดินทางไปนอกเขตพื้นที่อยู่อาศัยได้ โดยไม่ต้องมีผู้ดูแล
	6) ความขัดสนด้านอาหาร	ครัวเรือนที่มีค่าใช้จ่ายด้านอาหารต่ำกว่าเส้นความยากจนด้านอาหาร ซึ่งคำนวณจากปริมาณสารอาหาร (แคลอรี) ขั้นต่ำที่คนแต่ละช่วงอายุและเพศมีความต้องการต่อวัน
3. ความเป็นอยู่ (Living conditions)	7) การกำจัดขยะ	ครัวเรือนใช้วิธีกำจัดขยะโดย (1) การเผา หรือ (2) การฝังกลบ หรือ (3) การทิ้งลงแม่น้ำลำคลอง หรือ (4) การทิ้งตามที่ว่าง ที่สาธารณะ หรือ (5) อื่น ๆ
	8) การใช้อินเทอร์เน็ต	ครัวเรือนที่สมาชิกไม่มีการใช้อินเทอร์เน็ตเลย
	9) การถือครองสินทรัพย์	ไม่ได้เป็นเจ้าของสิ่งของชิ้นเล็กอย่างน้อย 4 ชิ้น และไม่มีของชิ้นใหญ่อย่างน้อย 1 ชิ้น
4. ความมั่นคงทางการเงิน (Financial security)	10) การออม	ครัวเรือนไม่มีสินทรัพย์ทางการเงินเพื่อเก็บออม
	11) ภาระทางการเงิน	ในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมาครัวเรือนมีปัญหาในการจ่ายค่าเช่าบ้าน ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า หรือค่าเล่าเรียน
	12) บำเหน็จ/บำนาญ	ครัวเรือนมีสมาชิกอย่างน้อย 1 คน ที่อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และไม่มีเงิน บำเหน็จ บำนาญ เบี้ยหวัด และเงินสงเคราะห์ต่าง ๆ

ที่มา: กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จากการประมวลผลของ สศช. พบว่า ในปี 2562 สัดส่วนของคนจนหลายมิติคิดเป็นร้อยละ 13.4 ของประชากรทั้งหมด คิดเป็นจำนวนคนยากจนประมาณ 9.3 ล้านคน เมื่อจำแนกเป็นรายมิติ พบว่า มิติด้านความเป็นอยู่เป็นปัญหามากที่สุดที่สัดส่วนร้อยละ 38.3 รองลงมาได้แก่ มิติความมั่นคงทางการเงิน การใช้ชีวิตในแบบที่ดีต่อสุขภาพ และการศึกษา ที่สัดส่วนร้อยละ 24.1 21.2 และ 16.4 ตามลำดับ และหากพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่ส่งผลกระทบต่อความยากจนหลายมิติมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การขาดบำเหน็จ/บำนาญ การกำจัดขยะที่ไม่เหมาะสม และการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ที่สัดส่วนร้อยละ 15.7 15.2 และ 12.0 ตามลำดับ ดังที่ปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 อัตราส่วนของแต่ละมิติและตัวชี้วัดที่ส่งผลกระทบต่อความยากจนหลายมิติ ปี 2562

มิติ	ตัวชี้วัด	อัตราส่วนการส่งผลกระทบต่อความยากจน (ร้อยละ)
1. การศึกษา (Education)	1) จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา	11.3
	2) การเข้าเรียนล่าช้า	1.8
	3) การอยู่อาศัยร่วมกับพ่อแม่	3.3
2. การใช้ชีวิตในแบบที่ดีต่อสุขภาพ (Healthy living)	4) น้ำดื่ม	9.0
	5) การดูแลตัวเอง	1.7
	6) ความขัดสนด้านอาหาร	10.5
3. ความเป็นอยู่ (Living conditions)	7) การกำจัดขยะ	15.2
	8) การใช้อินเทอร์เน็ต	12.0
	9) การถือครองสินทรัพย์	11.2
4. ความมั่นคงทางการเงิน (Financial security)	10) การออม	3.6
	11) ภาระทางการเงิน	4.8
	12) บำเหน็จ/บำนาญ	15.7

ที่มา : กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งความยากจนที่เป็นตัวเงินและความยากจนที่ไม่เป็นตัวเงินใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเหมือนกัน ทำให้สามารถนำข้อมูลมาประมวลผลร่วมกันได้ โดยจำแนกกลุ่มความยากจนในปี 2562

ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มคนจนด้านตัวเงินอย่างเดียว มีจำนวน 1.8 ล้านคน กลุ่มคนจนหลายมิติหรือคนจนที่ไม่ใช่ตัวเงินอย่างเดียว มีจำนวน 6.8 ล้านคน และกลุ่มคนจนที่มีปัญหาทั้งด้านตัวเงินและหลายมิติ มีจำนวน 2.5 ล้านคน

จากที่ผู้เขียนกล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า ปัญหาความยากจนหลายมิติยังอยู่ในระดับที่น่าเป็นห่วง แม้ว่าจำนวนคนจนโดยรวมของประเทศจะมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่สาเหตุที่ทำให้เกิดความยากจนนั้น มีได้หลายสาเหตุ และแตกต่างกันทั้งในเชิงพื้นที่และกลุ่มอาชีพ ดังนั้น การนำหลักธรรมเข้ามาประยุกต์และใช้เป็นฐานคิดในการแก้ไขปัญหาจะทำให้ผู้มีหน้าที่เข้าใจปัญหาเชิงลึกและสามารถนำไปสู่ทางออกของปัญหาได้

หลักอริยสัจ 4

ผู้เขียนได้นำหลักอริยสัจ 4 หรือหลักความจริงอันประเสริฐ มาเป็นฐานคิดในการจัดทำบทความชิ้นนี้ เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาอย่างรอบด้าน สาเหตุของปัญหาที่ชัดเจน เป้าหมายในการแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรม และแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำที่มีประสิทธิภาพ อันประกอบด้วย

1. ทุกข์ หรือความทุกข์ สภาพที่ทนได้ยาก ในบริบทของบทความชิ้นนี้หมายถึงสภาพหรือสถานการณ์ของความยากจนในปัจจุบัน

2. ทุกขสมุทัย หรือเหตุเกิดแห่งทุกข์ สาเหตุให้ทุกข์เกิด ในบริบทของบทความชิ้นนี้หมายถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความยากจน เช่น รายได้ อาชีพ สภาพความเป็นอยู่ การศึกษา การสาธารณสุข การเข้าถึงบริการจากภาครัฐ เป็นต้น

3. ทุกขนิโรธ หรือความดับทุกข์ ได้แก่ ภาวะที่ดับสลายดับสิ้นไป และภาวะที่เข้าถึงเมื่อกำจัดอวิชชา ในบริบทของบทความชิ้นนี้หมายถึงเป้าหมายที่ต้องการในการบรรเทาปัญหาความยากจน

4. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา หรือปฏิบัติที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ อริยอัฏฐังคิกมรรค หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง มรรคมรรค 8 นี้ สรุปลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ในบริบทของบทความชิ้นนี้หมายถึงแนวทาง นโยบาย วิธีการ หรือมาตรการในการบรรเทาปัญหาความยากจนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (ทุกขนิโรธ) และสอดคล้องกับสภาพปัญหา (ทุกขนิโรธ) และสาเหตุของปัญหา (ทุกขสมุทัย)

กิจในอริยสัจ 4 หรือข้อที่จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องและเสร็จสิ้นในอริยสัจ 4 แต่ละอย่าง ประกอบด้วย

1. **ปริยญา หรือการกำหนดรู้ เป็นกิจในทุกข์** ตามหลักว่า ทุกข์ อริยสงฆ์ ปริยญา ย่อม ทุกข์ควรกำหนดรู้ คือ ควรศึกษาให้รู้จักให้เข้าใจชัดตามสภาพที่เป็นจริง ได้แก่ การทำความเข้าใจและกำหนดขอบเขตของปัญหา

2. **ปหานะ หรือการละ เป็นกิจในสมุทัย** ตามหลักว่า ทุกข์สมุทัย อริยสงฆ์ ปหานะ พหุสมุทัยควรละ คือ กำจัด ทำให้หมดสิ้นไป ได้แก่ การแก้ไขกำจัดต้นตอของปัญหา

3. **สังฉิกิริยา หรือการทำให้แจ้ง เป็นกิจในนิโรธ** ตามหลักว่า ทุกข์นิโรธ อริยสงฆ์ สังฉิกิริยา พหุสังฉิกิริยาควรทำให้แจ้ง คือ เข้าถึง หรือบรรลุ ได้แก่ การเข้าถึงสภาวะที่ปราศจากปัญหา บรรลุจุดหมายที่ต้องการ

4. **ภาวนา หรือการเจริญ เป็นกิจในมรรค** ตามหลักว่า ทุกข์นิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสงฆ์ ภาวนาควรเจริญ คือ ควรฝึกอบรม ลงมือปฏิบัติ กระทำตามวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมาย ได้แก่ การลงมือแก้ไขปัญหา

ดังนั้น ในบทความนี้จะประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ที่สัมพันธ์ตรงกันกับกิจแต่ละอย่างเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

1. **ทุกข์** เป็นขั้นแกล้งปัญหาที่จะต้องทำความเข้าใจและรู้ขอบเขต (ปริยญา)

2. **สมุทัย** เป็นขั้นวิเคราะห์และวินิจฉัยมูลเหตุของปัญหา ซึ่งจะต้องแก้ไขกำจัดให้หมดสิ้นไป (ปหานะ)

3. **นิโรธ** เป็นขั้นชี้บอกภาวะปราศจากปัญหา อันเป็นจุดหมายที่ต้องการ ให้เห็นว่าการแก้ปัญหานั้นเป็นไปได้ และจุดหมายนั้นควรเข้าถึง ซึ่งจะต้องทำให้สำเร็จ (สังฉิกิริยา)

4. **มรรค** เป็นขั้นกำหนดวิธีการ ขั้นตอน และรายละเอียดที่จะต้องปฏิบัติในการลงมือแก้ปัญหา (ภาวนา)

จากที่ผู้เขียนกล่าวมาทั้งหมด จะเห็นว่า หลักอริยสัจ 4 จึงเป็นหลักพุทธศาสตร์ที่ประยุกต์ใช้ได้กับหลักเศรษฐศาสตร์ โดยอาศัยหลักความเป็นเหตุเป็นผล อันได้แก่ ทุกข์ (สภาพความยากจน) สมุทัย (สาเหตุของการเกิดความยากจน) นิโรธ (เป้าหมายในการบรรเทาปัญหาความยากจน) และมรรค (แนวทางในการบรรเทาปัญหาความยากจน)

เป้าหมายและแนวทางในการแก้ปัญหาความยากจน

เป้าหมายและแนวทางบรรเทาปัญหาความยากจนที่บรรจุอยู่ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับ จนถึงฉบับปัจจุบัน คือ ฉบับที่ 12 และกำลังยกร่างฉบับที่ 13 ซึ่งจะครอบคลุมปี 2566 – 2570 ย่อมมีความแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ของเศรษฐกิจและความยากจน ตลอดจนแนวนโยบายของรัฐบาลในแต่ละยุคแต่ละสมัย และแม้ว่าความยากจนในเชิงปริมาณที่วัดจากจำนวนคนจนที่ลดลงสอดคล้องกับความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อพิจารณาความยากจนในเชิงใน

เชิงคุณภาพ กลับพบว่า ยังไม่สามารถทำให้ความยากจนบรรเทาลงได้อย่างชัดเจน เพราะแนวทางการแก้ปัญหาไม่ตอบโจทย์สาเหตุของความยากจน และไม่พุ่งเป้าไปที่ตัวคนจนและครัวเรือนยากจน ดังนั้น แนวทางการบรรเทาปัญหาความยากจน จึงจำเป็นต้องมีความแตกต่างกันไปตามสภาพปัญหา สาเหตุ และเป้าหมาย สรุปได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สภาพปัญหา สาเหตุ เป้าหมาย และแนวทางการบรรเทาปัญหา

ทุกข์ สภาพความ ยากจน	สมุทัย สาเหตุของการ เกิดความ ยากจน	นิโรธ เป้าหมายใน การบรรเทา ปัญหาความ ยากจน	มรรค แนวทางในการบรรเทาปัญหาความ ยากจน
● จำนวนคนจนในภาพรวมของประเทศ ปี 2562 อยู่ที่ 4.3 ล้านคน ปี 2563 อยู่ที่ 4.8 ล้านคน ● สัดส่วนของคนจนหลายมิติในปี 2562 คิดเป็นร้อยละ 13.4 ของประชากรทั้งหมด คิดเป็นจำนวนคนยากจน	สาเหตุเรียงจากปัญหามากไปน้อยได้ดังนี้ ● ความ เป็นอยู่ ได้แก่ การกำจัดขยะ การใช้ อินเทอร์เน็ต การถือครองสินทรัพย์ ● ความ มั่นคงทางการเงิน ได้แก่ การออม ภาระทางการเงิน บำเหน็จ/บำนาญ ● การใช้ชีวิตในแบบที่	ตั้งเป้าบรรเทาปัญหาความยากจนให้คนจนทั้ง 3 กลุ่มลดลง ดังนี้ ● กลุ่มคนจนด้านตัวเงินอย่างเดียว มีจำนวน 1.8 ล้านคน ● กลุ่มคนจนหลายมิติหรือคนจนที่ไม่ใช่ตัวเงินอย่างเดียว มีจำนวน 6.8 ล้านคน	แนวทางบรรเทาปัญหาแบ่งเป็น ● กลุ่มคนจนด้านตัวเงินอย่างเดียว แนวทาง คือ 1) สร้างงาน สร้างรายได้ 2) ฝึกทักษะ พัฒนาอาชีพ 3) เพิ่มช่องทางการค้าขาย เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น 4) บรรเทาภาระค่าใช้จ่าย เช่น ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา เป็นต้น ● กลุ่มคนจนหลายมิติหรือคนจนที่ไม่ใช่ตัวเงินอย่างเดียว แนวทาง คือ 1) ยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ โดยการ ดูแลเรื่องสถานที่ที่ขยะ กำจัดขยะ เร่งรัดโครงการอินเทอร์เน็ตหมู่บ้านให้ทั่วถึงทุกหมู่บ้านในประเทศไทย เป็นต้น 2) สร้างความมั่นคงทางการเงิน โดยการ เชิญชวนให้สมัครเข้ากองทุนการออมแห่งชาติ สอนการจัดทำบัญชี ครัวเรือน ส่งเสริมความรู้ทางการเงิน เป็นต้น

ทุกข์ สภาพความ ยากจน	สมุทัย สาเหตุของการ เกิดความ ยากจน	นิโรธ เป้าหมายใน การบรรเทา ปัญหาความ ยากจน	มรรค แนวทางในการบรรเทาปัญหาความ ยากจน
ประมาณ 9.3 ล้านคน	ดีต่อสุขภาพ ได้แก่ น้ำดื่ม การดูแลตัวเอง ความขัดสน ด้านอาหาร ● การศึกษา ได้แก่ จำนวน ปีที่ได้รับ การศึกษา การ เข้าเรียนล่าช้า การอยู่อาศัย ร่วมกับพ่อแม่	● กลุ่มคน จนที่มีปัญหา ทั้งด้านตัว เงินและ หลายมิติ มี จำนวน 2.5 ล้านคน	3) เสริมสร้างสุขอนามัย โดยการ จัดหาแหล่งน้ำดื่มที่สะอาดและ พอเพียง การเข้าถึงระบบหลักประกัน สุขภาพ สนับสนุนการบริโภคผ่าน บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เป็นต้น 4) ส่งเสริมระบบการศึกษา โดยการ ให้เด็กทุกคนได้เรียนถึงการศึกษาภาค บังคับอย่างจริงจัง เข้ารับความ ช่วยเหลือจากกองทุนเพื่อความเสมอ ภาคทางการศึกษา สนับสนุนอุปกรณ์ การศึกษาและชุดนักเรียนเพื่อบรรเทา ภาระค่าใช้จ่ายให้ผู้ปกครองผ่านบัตร สวัสดิการแห่งรัฐ เป็นต้น ● กลุ่มคนจนที่มีปัญหาทั้งด้านตัวเงิน และหลายมิติ ใช้แนวทางการบรรเทา ปัญหาทั้ง 2 กลุ่มข้างต้นไปพร้อม ๆ กัน

ที่มา : ผู้เขียนบทความ

นอกจากนี้ ภาครัฐควรมีการสร้างฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big data) ของคนจนทั้งประเทศเป็นรายบุคคล จำแนกเป็นช่วงอายุ สภาพร่างกาย (ปกติหรือพิการ) อาชีพ รายได้ เงินฝาก หนี้สิน ระดับการศึกษา สภาพที่อยู่อาศัย อยู่หรือไม่อยู่ในระบบประกันสังคม รวมทั้งที่อยู่ตามทะเบียนบ้านและที่อยู่ปัจจุบันที่ระบุถึงระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลเชิงลึกในการติดตาม วิเคราะห์ และใช้ออกแบบนโยบายในการบรรเทาปัญหาความยากจนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างเต็มที่ คำนึงถึงงบประมาณ และเกิดความยั่งยืนในการดำรงชีวิตของประชาชน

สรุป

ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา ปัญหาความยากจนอยู่คู่กับปัญหาเศรษฐกิจไทยมาโดยตลอด เปรียบเสมือนโรคภูมิแพ้ที่รักษาไม่หายขาด แม้ในช่วงที่ผ่านมาจำนวนคนจนลดลงอย่างเห็นได้ชัดจาก 34.1 ล้านคน มาอยู่ที่ 4.8 ล้านคน จะดูประหนึ่งว่าประเทศไทยประสบความสำเร็จในการบรรเทาปัญหาความยากจน แต่หากพิจารณาจำนวนคนจนจากนิยามของความยากจนหลายมิติหรือความยากจนที่ไม่เป็นตัวเงิน กลับพบว่า แท้ที่จริงแล้วจำนวนคนจนมีสูงถึง 9.3 ล้านคน สะท้อนว่า การบรรเทาปัญหาความยากจนมีความซับซ้อนมากกว่าที่เห็น ดังนั้น ผู้เขียนจึงนำหลักพุทธศาสตร์ที่ว่าด้วยหลักอริยสัจ 4 ที่ทำให้เข้าใจความจริงแท้ 4 ประการ อันประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เข้ามาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์และเขียนบทความชิ้นนี้ และทำให้ผู้เขียนเข้าใจสภาพปัญหา สาเหตุ เป้าหมาย และแนวทางการบรรเทาปัญหาได้ชัดเจนมากขึ้น และคาดว่าบทความเชิงวิชาการชิ้นนี้จะประโยชน์แก่หน่วยงานภาครัฐและผู้ที่สนใจศึกษาทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. สืบค้น 18 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://84000.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=204
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2562*. สืบค้น 2 มีนาคม 2565, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=10857&filename=social
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *ความยากจนหลายมิติของประเทศไทย ปี 2562*. สืบค้น 2 มีนาคม 2565, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=10859&filename=social
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2563*. สืบค้น 2 มีนาคม 2565, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=11972&filename=social
- United Nations. (2015). *General Assembly, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. สืบค้น 17 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://sdgs.un.org/2030agenda>

นวัตกรรมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในยุค NEW NORMAL *

INNOVATION AND TOURISM DEVELOPMENT FOR THE NEW NORMAL ERA

ภัคชดา พูนสุวรรณ

Pakchuda Poonsuwan

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

E-mail: pakchuda.psw@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยนวัตกรรมการท่องเที่ยว โดยมีเทคโนโลยีการท่องเที่ยว (Travel Tech) เข้ามาปฏิวัติด้านการท่องเที่ยวในยุค New Normal ทำให้การเดินทางท่องเที่ยวมีความสะดวกสบาย นักท่องเที่ยวสามารถจัดการวางแผนการท่องเที่ยวด้วยตัวเอง ทั้งยังสร้างประสบการณ์ ความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว ตลอดจนการกลับมาใช้จ่ายอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ออกแบบโมเดลการบูรณาการในการพัฒนาการท่องเที่ยวในยุค New Normal ให้สอดคล้องกับแนวโน้มการท่องเที่ยวในปัจจุบัน และแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ (พ.ศ. 2564 - 2565) ภายใต้วิสัยทัศน์ เข้มแข็งจากภายใน พื้นตัวอย่างมีความรับผิดชอบ เป็นจุดเชื่อมโยงการท่องเที่ยวของภูมิภาค

ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องอาศัยการบูรณาการของทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการ ภาคประชาชน/ชุมชน และนักท่องเที่ยว โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น ควรมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นให้เป็นการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ คือทำให้สถานที่น่าอยู่ขึ้นทั้งเจ้าของบ้านและผู้มาเยือน โดยเป็นการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบน้อยที่สุด อีกทั้งนวัตกรรมการท่องเที่ยวจะเชื่อมคุณค่าและความเปลี่ยนแปลงไว้ด้วยกัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: นวัตกรรมการท่องเที่ยว; การพัฒนาการท่องเที่ยว; ยุควิถีใหม่

Abstract

This article presented perspectives on tourism development through tourism innovation with tourism technology (Travel Tech), which is revolutionizing tourism in the New Normal era. To make traveling comfortable and tourists can manage their own travel plans. It also creates an experience of satisfaction for tourists as well as continuously reusing. In this regard, the author has designed a model of integration in tourism development in the New Normal era. According to the National Tourism Development Plan (2021 - 2022) under Strength from within - responsible recovery, regional tourism connectivity.

Therefore, tourism development needs to integrate all sectors, namely the government, entrepreneurs, community, and tourists. By the way, tourism development for sustainability on goal to achieve economic, social, and environmental sustainability, it must focus on Responsible Tourism to make the place a better place for both homeowners and visitors. It is the least impact on tourism. In addition, tourism innovation will connect values and change together and lead to sustainable tourism development.

Keywords: Tourism Innovation; Tourism Development; New Normal

บทนำ

จากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 นับตั้งแต่ช่วงต้นปี 2563 เป็นต้นมา ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างกว้างขวางและรุนแรงในระดับที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน แม้ว่าที่ผ่านมาประเทศไทยจะประสบความสำเร็จในการป้องกันและควบคุมโรคเมื่อเปรียบเทียบกับหลายประเทศในโลก ทว่าการแพร่ระบาดของโรคอย่างรุนแรงและต่อเนื่องได้ส่งผลกระทบต่อมิติด้านเศรษฐกิจและด้านอื่น ๆ นอกเหนือไปจากวิกฤติการณ์ด้านสาธารณสุข ทั้งการหยุดชะงักของห่วงโซ่การผลิตและการค้าระหว่างประเทศ การหดตัวของรายได้จากภาคการท่องเที่ยวเนื่องจากการจำกัดการเดินทาง ความผันผวนรุนแรงในตลาดการเงินโลก และภาวะเศรษฐกิจถดถอย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) แต่ภายหลังได้มีการกระจายการฉีดวัคซีนให้แก่ประชาชนในประเทศต่าง ๆ ทำให้สถานการณ์การท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่ดีขึ้น โดยพบว่าแนวโน้มการท่องเที่ยวพักผ่อนใกล้บ้าน (Staycation หรือ Vacation Close to Home) ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อีกทั้งรัฐบาลของทุกประเทศทั่วโลกต่างมีนโยบายกระตุ้นการท่องเที่ยวในประเทศ

เพื่อช่วยเหลือธุรกิจท่องเที่ยวในประเทศของตนให้ฟื้นกลับมาในขณะที่การเดินทางระหว่างประเทศยังไม่สามารถเปิดได้เต็มที่ (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2564)

อย่างไรก็ตาม ผลจากสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้ก่อให้เกิดความปกติในรูปแบบใหม่ (New Normal) ขึ้นในสังคมไทย เช่น สังคมไร้เงินสด การทำงานทางไกล การเรียนการสอนออนไลน์ ซึ่งเป็นโอกาสในการปรับเปลี่ยนเศรษฐกิจและสังคมไทย โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในแง่มุมต่าง ๆ มากขึ้น เช่น การซื้อ-ขายสินค้าผ่านระบบออนไลน์ การทำธุรกรรมผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ การทำงานจากบ้าน (Work from Home) และการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ เป็นต้น (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2563) ส่งผลให้การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นนั้น ทำให้นักท่องเที่ยวต้องปรับพฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 โดยการท่องเที่ยววิถีใหม่หรือการท่องเที่ยวแบบ New Normal รวมถึงผู้ประกอบการต้องปรับตัวเพื่อรองรับรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปด้วย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ก่อให้เกิดการสร้างนวัตกรรมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว และช่วยกระตุ้นการท่องเที่ยวไทยในช่วงหลังการแพร่ระบาดของโรคดังกล่าว (คณาธิป ไกยชน, 2565)

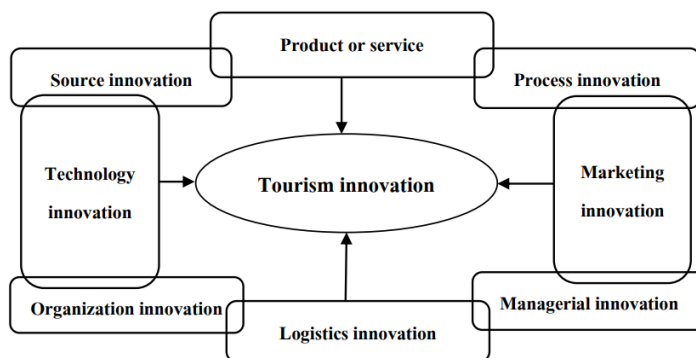
ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ (พ.ศ. 2564 -2565) ได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย โดยการสร้างความเข้มแข็งจากภายในให้มีความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก พึ่งพาการท่องเที่ยวในประเทศ และฟื้นตัวทางเศรษฐกิจโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมและเป็นจุดเชื่อมโยงการท่องเที่ยวของภูมิภาคอีกด้วย อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่จะเน้นตลาดคุณภาพ สร้างมาตรฐาน ความสะอาด ปลอดภัย โดยนำเอาเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้บริหารจัดการและดูแลทั้งนักท่องเที่ยวและทรัพยากรการท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ มีการจัดทำมาตรฐานการท่องเที่ยวตามขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว มีการพัฒนาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวให้สร้างสรรค์และมีอัตลักษณ์ตามแต่ละท้องถิ่น และเมื่อทรัพยากรการท่องเที่ยวมีลักษณะการใช้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และยั่งยืนแล้ว รายได้ของคนในชุมชนและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจะยั่งยืนด้วยเช่นกัน (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2564)

ดังนั้นบทความฉบับนี้ได้ทบทวนวรรณกรรม เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในยุค New Normal โดยให้ความสนใจเกี่ยวกับแนวคิดนวัตกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งคาดว่าจะตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน ตลอดจนการพัฒนาและการส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมทางท่องเที่ยว

นวัตกรรม (Innovation) มีรากศัพท์มาจาก innovare ในภาษาละติน แปลว่า ทำสิ่งใหม่ขึ้นมา โดย พรณีย์ สอนเพลง (2552) ได้นิยามความหมายของนวัตกรรมไว้ว่า เป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการจัดการความรู้ โดยการบูรณาการที่เกิดจากการสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือการต่อยอดองค์ความรู้เดิม และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการพาณิชย์และการค้า โดยนวัตกรรมจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญ เพื่อแก้ไขปัญหาในการทำงาน ก่อให้เกิดความแตกต่างและมีความเป็นเลิศ และทำให้องค์กรมีขีดความสามารถในการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น นวัตกรรมจึงเป็นการนำแนวความคิดใหม่หรือการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วมาใช้ในรูปแบบใหม่ เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจคือ การทำในสิ่งที่แตกต่างจากคนอื่น โดยอาศัยการเปลี่ยนแปลงต่างๆ (Change) ที่เกิดขึ้นรอบตัวเราให้กลายมาเป็นโอกาส (Opportunity) และถ่ายทอดไปสู่แนวความคิดใหม่ที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม (นาวา มาสวนจิกร และคณะ, 2562) นอกจากนี้ นวัตกรรมจะต้องสร้างคุณค่าต่อองค์กร บุคลากร สังคม และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ นวัตกรรมจึงเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ คิดค้น พัฒนา และสามารถนำไปปฏิบัติจริง ทั้งการนำของเก่าที่มีอยู่เดิมมาปรับปรุง หรือเป็นสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน (Roger, 1998)

นวัตกรรมทางท่องเที่ยว เป็นการนำแนวคิดใหม่มาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ในการคิดค้นผลิตภัณฑ์หรือบริการแบบใหม่หรือพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีอยู่เดิมใหม่ การเปิดตลาดใหม่หรือสร้างส่วนผสมทางการตลาดใหม่ การเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวใหม่ การพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนองค์กรการท่องเที่ยวใหม่ เพิ่มความหลากหลายของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว พัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีความแตกต่างสร้างคุณค่าผลิตภัณฑ์หรือบริการท่องเที่ยว รวมถึงการปรับเปลี่ยนราคาค่าบริการที่เหมาะสมลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งนวัตกรรมทางท่องเที่ยวประกอบด้วย นวัตกรรมผลิตภัณฑ์หรือบริการ (Product or service innovation) นวัตกรรมกระบวนการ (Process innovation) นวัตกรรมด้านการตลาด (Marketing innovation) นวัตกรรมการบริหารจัดการ (Managerial innovation) นวัตกรรมโลจิสติกส์ (Logistics innovation) นวัตกรรมองค์กร (Organizational innovations) นวัตกรรมเทคโนโลยี (Technology innovation) และนวัตกรรมแหล่งท่องเที่ยว (Source innovation) (ชูศักดิ์ อินทมนต์, 2562) ดังที่แสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลนวัตกรรมการท่องเที่ยว
ที่มา: ชุศักดิ์ อินทมนต์ (2562)

ทั้งนี้ การสร้างนวัตกรรมการท่องเที่ยวต้องอาศัยปัจจัยจากเทคโนโลยีสารสนเทศ ความคิดสร้างสรรค์ ความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทรัพยากรการท่องเที่ยว และการจัดการความรู้ แต่อย่างไรก็ตาม นวัตกรรมการท่องเที่ยวจะเกิดประโยชน์ หรือได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว หรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับว่านวัตกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างคุณค่า และสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้หรือไม่ ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวต้องเกิดขึ้นตั้งแต่การค้นหาข้อมูล การวางแผน การซื้อบริการ ผ่านออนไลน์ ตลอดจน ประสบการณ์ระหว่างนักท่องเที่ยวได้ใช้บริการต่าง ๆ ของธุรกิจการท่องเที่ยว และ นวัตกรรมสามารถสร้างคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยว และสามารถสร้างประสบการณ์และความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลต่อการกลับมาใช้ซ้ำในอนาคต (ประเมษฐ์ คำชู, 2563)

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันธุรกิจการท่องเที่ยวมีการปรับตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันกับเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเพื่อตอบสนองพฤติกรรมของผู้บริโภค โดยการใช้เทคโนโลยีเป็นพื้นฐานในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวที่เรียกว่า “Travel Tech” ซึ่งย่อมาจาก Travel Technology หรือเทคโนโลยีการท่องเที่ยว จึงเป็นกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวที่ให้บริการเทคโนโลยีผ่านช่องทางออนไลน์ อาทิ บริการจองที่พัก ตัวเครื่องบิน บริการยานพาหนะ บริการเปรียบเทียบราคา และบริการข้อมูลค่าปรึษาด้านการท่องเที่ยว กล่าวได้ว่า ปัจจุบันมีแค่สมาร์ทโฟนเครื่องเดียวก็สามารถวางแผนการเดินทาง สั่งอาหาร หรือจองโรงแรมได้ทุกอย่างแล้ว (Jitta Wealth, 2564)

ตารางที่ 1 แสดงตัวอย่างธุรกิจ Travel Tech (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2564)

กลุ่ม Travel Tech	ประเทศไทย	ต่างประเทศ
Car Sharing & Rentals	 	
Activities, Touring & Info	 	
Booking & Search	 	
Smart Luggage	 	
Home Sharing & Rentals		

จากตารางที่ 1 เห็นได้ว่า มีบริษัทชั้นนำทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศที่ดำเนินธุรกิจด้วยเทคโนโลยี นำไปสู่การสร้างความเปลี่ยนแปลงในวงการธุรกิจเดิมของภาคการท่องเที่ยว ทำให้เกิดผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการบริการแบบใหม่ๆ จนไปถึงการสร้างตลาดใหม่ กลายเป็นธุรกิจเทคโนโลยีการท่องเที่ยว (Travel Tech) ซึ่งเป็นหนึ่งในนวัตกรรมการท่องเที่ยวที่เข้ามามีบทบาทสำคัญของการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

การท่องเที่ยวในยุค New Normal

จากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ทำให้การใช้ชีวิตประจำวันจำเป็นต้องป้องกันตนเอง เพื่อให้มีชีวิตรอดด้วยการปรับวิถีการดำรงชีวิตแบบใหม่ เพื่อให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อควบคู่ไปกับความพยายามรักษาและฟื้นฟูศักยภาพทางเศรษฐกิจและธุรกิจ นำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เทคโนโลยีใหม่ ๆ มีการปรับแนวคิด วิสัยทัศน์ วิธีการจัดการ ตลอดจนพฤติกรรมทั้งในด้านอาหาร การแต่งกาย การรักษาสุขอนามัย การศึกษาเล่าเรียน การสื่อสาร การทำธุรกิจ ฯลฯ ซึ่งสิ่งใหม่เหล่านี้ได้

กลายเป็นความปรกติใหม่ หรือ New Normal จนในที่สุด และเมื่อเวลาผ่านไปก็จะทำให้เกิดความคุ้นชินจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตปกติของผู้คนในสังคม (ราชบัณฑิตยสภา, 2563) ส่วนของบริบท New Normal ด้านการท่องเที่ยว คือทิศทางการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่เกิดจากผลกระทบของโควิด-19 ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและทัศนคติที่เปลี่ยนไปของนักท่องเที่ยว คือ 1) พฤติกรรมการลดการสัมผัสระหว่างบุคคล และการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ที่ทำให้เกิด New Normal ในการใช้ชีวิตของผู้คน เช่น ลดการเดินทาง หันมาซื้อสินค้าออนไลน์ เป็นต้น 2) นักท่องเที่ยวจะให้ความสำคัญกับมาตรฐานความปลอดภัยและสุขอนามัยของแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น เนื่องจากความหวาดกลัวต่อโรคระบาด 3) การท่องเที่ยวในรูปแบบกรุ๊ปทัวร์ขนาดใหญ่จะลดลง ความนิยมในการเดินทางแบบกลุ่มเล็ก ๆ จะมากขึ้น ซึ่งเป็นไปตามแนวทางของ Social Distancing และ 4) การแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของแต่ละประเทศจะสูงขึ้น เนื่องจากหลังจบวิกฤติการแพร่ระบาดของโควิด-19 แต่ละประเทศต้องเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวของประเทศตนเอง (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564)

และในเวลาเดียวกันแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติก็ได้มีเวลาฟื้นฟูให้สภาพกลับมาสวยงามอีกครั้ง เพราะที่ผ่านมาภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอาจไม่ได้คำนึงถึงธรรมชาติมากเท่าที่ควร จึงทำให้ปลุกกระแส “การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ” หรือ “Responsible Tourism” ให้กลับมาอีกครั้ง ทั้งนี้ ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบกว้างๆ หมายถึง การทำให้สถานที่ที่นักท่องเที่ยวไปเยือนทั้งเจ้าของบ้านและผู้มาเยือน โดยมุ่งเน้นไปที่ภาคที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว คือ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐ ชุมชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว ที่ช่วยกันสร้างให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากการท่องเที่ยวทั้ง 3 ด้าน คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยให้มีผลกระทบน้อยที่สุด ให้ความสำคัญกับความยั่งยืน มีการดำเนินการที่โปร่งใส เพื่อใช้การท่องเที่ยวนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (ปรัชญากรณ์ ไชยคช, 2561)

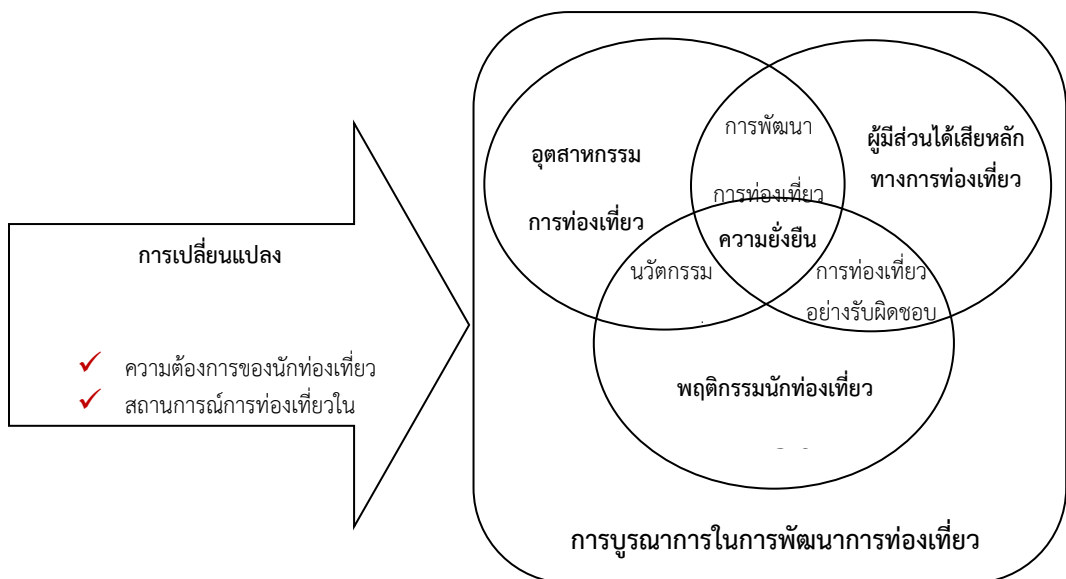
ทั้งนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้กำหนดนิยามเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยววิถีใหม่ภายใต้หลักการ “BEST” คือ การท่องเที่ยวที่รู้จักวางแผนล่วงหน้า ท่องเที่ยวแบบรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับความปลอดภัย และนำเทคโนโลยีมาใช้กับโลกการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย 1) B-Booking การวางแผนการเดินทาง ก่อน-ระหว่าง-หลังการเดินทาง โดยจัดสรรคนร่วมเดินทาง จองทุกสิ่งล่วงหน้า ท่องเที่ยวภายใต้เงื่อนไข การจำกัดจำนวน การบริหารพื้นที่แบบเว้นระยะห่าง 2) E-Environment Enthusiast การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม 3) S-Safety การให้ความสำคัญกับความสะอาด ปลอดภัย และสุขอนามัยที่ดี โดย ททท. ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุขจัดทำโครงการยกระดับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยมาตรฐานความ

ปลอดภัยด้านสุขอนามัย (Amazing Thailand Safety & Health Administration: SHA) ซึ่งมีการมอบตราสัญลักษณ์ให้กับผู้ประกอบการที่ผ่านการรับรองตามมาตรฐาน SHA เพื่อเป็นการรับรองความปลอดภัยด้านสุขอนามัยแก่นักท่องเที่ยว และ 4) T-Technology เป็น การนำเทคโนโลยีมาช่วยเพิ่มคุณค่าและประสบการณ์การท่องเที่ยว อาทิ เทคโนโลยีเพื่อ การจดจำ (Recognition) ช่วยคัดกรองจำนวนนักท่องเที่ยวที่สามารถเข้าไปใช้บริการ ระบบตรวจสอบ (Mobile Track & Trace) ใช้ติดตามความเคลื่อนไหวของบุคคล ผู้ช่วย เสมือนอัจฉริยะ (Smart Travel Assistants) การนำเสนอข้อมูลเชิงเสมือนที่ผสมผสานกับ โลกของความเป็นจริง (Augmented Reality: AR & Virtual Reality: VR) (คณาธิป ไกย ชน, 2565)

การบูรณาการในการพัฒนาการท่องเที่ยวในยุค New Normal

การพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นการดำเนินงานที่จะให้การท่องเที่ยวนั้นเป็นไปใน ทิศทางที่จะก่อให้เกิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว รักษาทรัพยากรให้คงความดึงดูด สนใจและพัฒนาให้เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งอาจแบ่งได้เป็นการ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการพัฒนาบริการการท่องเที่ยว (ปิยะ พร ศรีสมุทร, 2558) นอกจากนี้ การท่องเที่ยวควรพัฒนาไปอย่างบูรณาการทั้งทาง เศรษฐกิจ สังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความยั่งยืน กิจกรรมทางการท่องเที่ยว ดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง ไม่เกิดภาวะเหลื่อมล้ำกันระหว่างทรัพยากรกับการบริโภค (บุพชาติ ดวงดี, 2560) รวมทั้งการบูรณาการแนวความคิดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ พัฒนาการท่องเที่ยวทั้ง 4 กลุ่มได้แก่ ภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน และนักท่องเที่ยว แล้วนำผลลัพธ์ที่ได้ประมวลผลร่วมกันเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการเพื่อพัฒนาการ ท่องเที่ยว (สุนิสา ขะสุวรรณ, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Moisey & McCool (2001) ที่กล่าวว่า กลุ่มผู้มีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยวควรมีเป้าหมายร่วมกัน ใน การสร้างความสมดุลและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้เขียนทำการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการ ท่องเที่ยวในยุค New Normal (ภาพที่ 2) ให้สอดคล้องกับแนวโน้มการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ทั้งยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ (พ.ศ. 2564 - 2565) ในวิสัยทัศน์ที่ว่า “เข้มแข็งจากภายใน พื้นตัวอย่างมีความรับผิดชอบ จุดเชื่อมโยงการท่องเที่ยวของภูมิภาค” (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2564)

ภาพที่ 2 โมเดลการบูรณาการในการพัฒนาการท่องเที่ยวในยุค New Normal

ภายหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้การเดินทางท่องเที่ยวมีข้อจำกัดที่เพิ่มขึ้นจากมาตรการและแนวทางปฏิบัติในการควบคุมการแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้ความต้องการของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน จึงทำให้เกิดพฤติกรรมนักท่องเที่ยวแบบ BEST คือ การท่องเที่ยวที่รู้จักวางแผนล่วงหน้า ท่องเที่ยวแบบรับผิดชอบสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับความปลอดภัยและนำเทคโนโลยีมาใช้กับภาคการท่องเที่ยว ขณะเดียวกันผู้ประกอบการธุรกิจในการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย ธุรกิจทางตรงที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวโดยตรง ได้แก่ การคมนาคมขนส่ง ที่พักแรม ร้านอาหาร การนำเที่ยว สถานบันเทิง ร้านของที่ระลึก และธุรกิจทางอ้อมที่ผู้ประกอบการไม่ได้ขายสินค้าหรือให้บริการแก่นักท่องเที่ยว แต่เป็นการผลิตสินค้าเกษตร งานหัตถกรรม ของที่ระลึก หรือการให้บริการกับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในด้านการลงทุน ด้านการก่อสร้างและวัสดุอุปกรณ์ เพื่อใช้เป็นเครื่องอุปโภคและบริโภคของนักท่องเที่ยว โดยผู้ประกอบการธุรกิจเหล่านี้ จำเป็นต้องแสวงหาโอกาสทางธุรกิจ เพื่อการพัฒนาธุรกิจให้มีจุดขายใหม่ หรือปรับกลยุทธ์ส่งเสริมทางการตลาดท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปจากเดิม โดยนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ทางการท่องเที่ยวมากขึ้น เพื่อสร้างนวัตกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อีกทั้งนวัตกรรมการท่องเที่ยวจะช่วยสร้างคุณค่า สร้างประสบการณ์ ความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว และการกลับมาใช้ชีวิตอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการ ภาคประชาชน/ชุมชน และนักท่องเที่ยว ควรมีเป้าหมายร่วมกัน เพื่อให้เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการศึกษา การรับรู้ ทัศนคติ และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ ผ่านการสอบถามและรับฟังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่มโดยตรง เพื่อได้รับข้อมูลครบถ้วนในทุกมิติ แล้วนำมาพัฒนาและกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวให้ตอบสนองเท่าทันความต้องการและสร้างคุณค่าร่วมกัน ตลอดจนการปรับปรุงและยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวไทยทั้งระบบให้มีคุณภาพ อีกทั้งเป็นการผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (Responsible Tourism) ในแนวคิดที่ว่า “ทำให้สถานที่น่าอยู่ขึ้นทั้งเจ้าของบ้านและผู้มาเยือน” เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ให้ความสำคัญกับความเป็นท้องถิ่น มีการดำเนินการที่โปร่งใส เพื่อใช้การท่องเที่ยวนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (ปรัชญากรณ์ ไชยคช, 2561)

สรุป

การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องอาศัยการบูรณาการของทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการ ภาคประชาชน/ชุมชน และนักท่องเที่ยว โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น ควรมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อให้เกิดความยั่งยืน (Sustainability) ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจในภาคการท่องเที่ยว ยังมีข้อจำกัดทั้งด้านสาธารณสุขและความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว ดังนั้น ผู้ประกอบการธุรกิจในการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต้องปรับตัวและแสวงหาโอกาสทางธุรกิจให้สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปจากเดิม โดยการสร้างนวัตกรรมการท่องเที่ยวที่จะเชื่อมคุณค่าและความเปลี่ยนแปลงไว้ด้วยกัน โดยมีเทคโนโลยีเป็นกลไกขับเคลื่อนซึ่งจะทำให้การเดินทางท่องเที่ยวมีความสะดวกสบาย นักท่องเที่ยวสามารถจัดการวางแผนการท่องเที่ยวด้วยตัวเอง ทั้งยังสร้างประสบการณ์ ความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว ตลอดจนการกลับมาใช้จ่ายอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (Responsible Tourism) จากการที่ธรรมชาติได้ฟื้นฟูในช่วงที่การท่องเที่ยวหยุดชะงักไป ส่งผลให้ธรรมชาติกลับมาสวยงามอีกครั้ง ดังนั้น การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบจึงเหมาะสมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในยุค New Normal เพราะเป็นลักษณะการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับความเป็นท้องถิ่น ปกป้องความหลากหลายทางชีวภาพ ควบคู่กับการสร้างประสบการณ์และความเพลิดเพลินให้กับนักท่องเที่ยว และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจแก่คนในท้องถิ่น นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม

และด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประเทศไทยเป็นหนึ่งในจุดหมายสำคัญของการเดินทาง
ท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้ทั่วทุกมุมโลก

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2564). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ (พ.ศ. 2564 - 2565). สืบค้น 27 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://anyflip.com/zzfck/gopk/>

คณะกรรมาธิการ (2565). *นวัตกรรมเพื่อการท่องเที่ยววิถีใหม่*. สืบค้น 30 มีนาคม 2565, จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/lirt/594298>

ชูศักดิ์ อินทนต์. (2562). รูปแบบและกระบวนการในการบริหารจัดการนวัตกรรมโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยว. (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการสาธารณะ).
ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

นาวา มาสวนจิก และคณะ. (2562). *การจัดการนวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างยั่งยืนใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ* (รายงานการวิจัย). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

บุพชาติ ดวงดี. (2560). แผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ อย่างยั่งยืนในจังหวัดนนทบุรี (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.

ปิยะพร ศรีสมุทร. (2558). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนแม่สาย - ทำชีเหล็ก
อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต การจัดการ
การท่องเที่ยวแบบบูรณาการ). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ปรัชญารณ ไซยคช. (2561). *อะไรคือการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ?*. สืบค้น 30 มีนาคม 2565, จาก <https://www.th.thairt.org/blog/a5adb67e34c>

ประเมษฐ์ คำชู. (2563). ปัจจัยที่นำไปสู่การสร้างนวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับธุรกิจการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน. *วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร*, 15(1), 87-100.

พรณี สวนเพลง. (2552). เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมสำหรับการจัดการความรู้.
กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

ราชบัณฑิตยสภา. (2563). ราชบัณฑิตบัญญัติศัพท์คำว่า “New normal”. สืบค้น 27 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://royalsociety.go.th/%e0%b8%9a%e0%b8%b1%e0%b8%8d%e0%b8%8d%e0%b8%b1%e0%b8%95%e0%b8%>

b4%e0%b8%a8%e0%b8%b1%e0%b8%9e%e0%b8%97%e0%b9%8c-new-normal/

- สุนิสา ขะสุวรรณ. (2564). *แนวทางการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดสตูลในฐานะเมืองรอง*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2563). *COVID-19 พลิกวิกฤติเป็นโอกาสในการปรับตัวสู่ยุคดิจิทัล*. สืบค้น 30 มีนาคม 2565, จาก <https://www.depa.or.th/th/article-view/article6-2563>
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564). *โครงการค่าใช้จ่ายสำหรับสำรวจทัศนคติ ความพึงพอใจและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย (รายงานฉบับสมบูรณ์)*. สืบค้น 27 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://secretary.mots.go.th/ewtadmin/ewt/policy/download/article/article_20220301113326.pdf
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *แผนแม่บทเฉพาะกิจภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติอันเป็นผลมาจากสถานการณ์โควิด-19 พ.ศ. 2564-2565*. สืบค้น 27 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://shorturl.asia/bM9PO>
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2564). *Innovation Catalog Travel Tech*. สืบค้น 27 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://regional.nia.or.th/th/content/category/detail/id/6/iid/58>
- Jitta Wealth. (2564). *ลงทุนนำเทรนด์ ‘เทคท่องเที่ยว’ บอกลา Covid-19*. สืบค้น 27 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://blog.jittawealth.com/post/Thematic-Travel-Tech-Launch-Recap-Live>
- Moisey, R.N., & McCool, S.F. (2001). *Tourism Recreation and Sustainability: Linking Culture and the Environment*. Cromwell Press, Trowbridge: UK.
- Roger, M. (1998). *The definition and measurement of innovation*. Retrieved March 30, 2022, from https://melbourneinstitute.unimelb.edu.au/downloads/working_paper_series/wp1998n10.pdf

การศาสนศึกษาของพระสงฆ์: การปรับตัวในยุคปกติวิถีใหม่*

RELIGIOUS EDUCATION OF MONKS: ADAPTATION IN THE NEW NORMAL ERA

พระเมธีวราภรณ์ (เชิดชัย อุดมสิทธิโชติ), พระมหาบรรณ ปณฺญาโร

Phra Mateewarapern (Chirdshai Udomsittichat), Phramaha Ban Panyatharo

วัดพนัญเชิงวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Wat Phanan Choeng Worawihan Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

Corresponding Author E-mail: mahabun1817@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ไทยและการสาธารณสุขสงเคราะห์จากการศาสนศึกษา รวมถึงการปรับตัวในยุคปกติวิถีใหม่ ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของการศึกษาพระพุทธศาสนามี 3 ประการ คือ (1) ปรัชญา ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย (2) ปฏิบัติ ได้แก่ การน้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนมาสู่ภาคปฏิบัติ (3) ปฏิเวธ ได้แก่ ผลของการปฏิบัติธรรมนั้น ในการสาธารณสุขสงเคราะห์ของสงฆ์เกิดจากการศึกษาประกอบด้วย 1) ประโยชน์ตน คือ ประโยชน์ที่ที่เกิดกับตน เช่น ถ้าเป็นสังคมโลก คือ การเอาตัวรอดในสังคม ไม่เป็นภาระสังคม 2) ประโยชน์ผู้อื่น คือ พระสงฆ์ได้ทำอย่างเต็มที่เพราะเมื่อท่านศึกษาพระปริยัติธรรมมาแล้วรู้ว่าสิ่งที่เป็นแนวทางที่จะทำให้โลกมีความผาสุกร่มเย็นท่านก็บำเพ็ญประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นการดูแลพ่อแม่บำรุงญาติและให้การสาธารณสุขสงเคราะห์แก่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการเปิดเป็นเตียงสนามให้ผู้ป่วยที่ติดเชื้อภายในวัด ไม่ว่าจะเป็นการแจกของกินของใช้ที่จำเป็นแก่ประชาชน หรือการรับเผาศพภายในวัด ล้วนมาจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา 3) ประโยชน์สูงสุด คือ มรรคผลนิพพาน ส่วนการศาสนศึกษา สำนักเรียนบาลีและมหาวิทยาลัยสงฆ์นั้นมีเรียนออนไลน์ เพราะมีพื้นฐานของการใช้สื่ออยู่แล้ว ทำให้เกิด “การประหยัด และมีประโยชน์สูงสุด”

คำสำคัญ: การศาสนศึกษาของพระสงฆ์; การปรับตัว; ปกติวิถีใหม่

*Received December 4, 2021; Revised January 25, 2022; Accepted February 21, 2022

Abstract

This academic article was intended to study Religious Studies of Thai Sangha and Public Welfare from Religious Studies including adaptation in the new normal era. The results showed that there are 3 components of Buddhism education: (1) Pariyatti, which is the study of the Dharma and Vinaya; (2) Practice, which is the introduction of the Dharma teachings into practice; In the public welfare of the monks arising from education consisted of 1) self-benefit, i.e. the benefit that occurred to oneself, for example, if it was a global society, it was survival in society. not a social burden 2) Benefiting others is that the monks have done their best because when you study the Dharma, you know that what is the way to make the world happy provide public assistance to the people Whether it is an open field bed for infected patients within the temple Whether it is the distribution of food and essentials to the people or the cremation ceremony inside the temple They all come from the teachings of Buddhism. 3) The highest benefit is the path of nirvana, as for religious education. The Pali School and Monastic Universities offer online classes since there is already the basis of media usage, results are "economical and most useful".

Keywords: Religious education of monks; Adaptation; the New Normal

บทนำ

โลกปัจจุบันเผชิญภัย “สงครามโรค” อย่างหนัก คือ การเผชิญกับโรคระบาดไวรัสที่เริ่มจากเมืองอู่ฮั่น (มณฑล หูเป่ย์) ประเทศจีน ซึ่งต่อมาเรียกว่า “โควิด-19 โรคโควิด-19” ที่กำลังระบาดหนักอยู่ ขณะนี้เห็นจะเทียบได้กับ “สงครามโลก” หรือเปล่ายังไม่แน่ใจแต่อาจจะดูคล้ายๆ เพราะก่อผลกระทบเสียหายถึงทรัพย์สินและชีวิตมนุษย์ไปทั่วทั้ง โลก เมื่อเกิดโลกแบบนี้ก็เหมือนโลกจะแตก จากหลายคนเคยกล่าวว่าโลกจะแตกตั้งแต่ปี 2000 แต่ปัจจุบันโลกได้ “แตกตื่น” เพราะไวรัสสามารถแพร่ไปยังทุกคนได้ (สุรัชย์ โชคครรชิตไชย, 2563) ได้มีมาตรฐานองค์การอนามัยโลก ได้แนะนำให้ประชาชนในเรื่องของทางกายคือลดการสัมผัสปัจจัยเสี่ยงและการแพร่เชื้อใน ระยะต่างๆ มาตรฐานนี้ยังแนะนำให้ล้างมือดูแลสุขอนามัยทางเดินหายใจ เมื่อไอหรือจามให้ใช้ข้อพับแขนด้าน ในปิดปากหรือใช้กระดาษชำระแล้วทิ้งในถังขยะ รับประทานอาหารที่ สุก สะอาด ปลอดภัย และหลีกเลี่ยงการ สัมผัสกับผู้ที่มีการเจ็บป่วยที่เกี่ยวข้องกับระบบทางเดินหายใจ เช่น ผู้ที่มีอาการไอ

หรือจาม (องค์การอนามัย โลก, 2563) ส่วนการศาสนศึกษาเป็นเรื่องที่พระสงฆ์จำเป็นต้องให้ความสนใจ และมีการสนับสนุนให้ศึกษาเล่าเรียน เพราะรากเหง้าของพระศาสนาก็คือ พระธรรมและพระวินัยที่เป็นเครื่องเตือนจิตเตือนใจของพระภิกษุสามเณรผู้มีศรัทธาเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้ว ให้ได้มีความรู้ทั้งปรีชา คือ หลักการ ปฏิบัติ คือ การลงมือทำอย่างจริงจัง และปฏิเวธ คือ การได้ผลของการที่ได้ศึกษาและปฏิบัตินั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเข้าใจวิธีการและแนวทางแห่งการปฏิบัติอย่างถ่องแท้ ซึ่งตั้งแต่สมัยพุทธกาลมา พระพุทธเจ้าได้ทรงแนะนำพร่ำสอนให้แนวทางในการให้การศึกษามาโดยตลอดทำให้ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ที่จะตั้งคำถาม ชวนคิดในเรื่องของการศึกษาของพระสงฆ์ที่จำเป็นต้องมีความเข้าใจอย่างมากและควรเห็นความสำคัญไม่ว่าเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาโดยตรงหรือศาสตร์ที่ช่วยสนับสนุนในการศึกษาก็ตามล้วนมีความสำคัญในการที่พระสงฆ์จะต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง

การศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

ประวัติศาสตร์การศึกษาพระพุทธศาสนา นับเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์เกี่ยวกับลัทธิการสร้างวัด การศึกษาทั้งหมดอยู่ในความดูแลของพระสงฆ์ กิจกรรมการศึกษาของพระสงฆ์ มีพื้นฐานอยู่บนคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่จะให้พระสงฆ์จาริก ออกไปในโลกภายนอก เพื่อแสดงธรรมแก่ชาวโลก (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553)

องค์ประกอบของการศึกษาพระพุทธศาสนาที่สำคัญมี 3 ประการ คือ

(1) ปรีชา ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย เป็นองค์ประกอบสำคัญโดยความเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติและการศึกษาเล่าเรียนปรีชาธรรมนั้นเป็นการศึกษาภาคทฤษฎี คือการศึกษาธรรมวินัยให้มีความรู้พื้นฐานอย่างแจ่มแจ้ง เพื่อให้เกิดความกระจ่างแจ้งว่าคำสอนของพระพุทธองค์ที่จัดเป็นธรรมบทนั้น เปรียบเหมือนแผนที่ที่จะเดินทางไปยังสถานที่นั้นๆ

(2) ปฏิบัติ ได้แก่ การน้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนที่ได้เรียนรู้ในทางภาคทฤษฎีนั้น มาสู่ภาคปฏิบัติคือนำมาประพฤติปฏิบัติจริงๆ เพื่อเป็นการอบรมกาย วาจา และใจ

(3) ปฏิเวธ ได้แก่ ผลของการปฏิบัติธรรมนั้น เช่น พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันต์สาวก และพระอริยบุคคล เป็นต้น ผู้ได้รับผลแห่งการปฏิบัติ ซึ่งทำให้ยกฐานะจากปุถุชนธรรมดาขึ้นมาเป็นพระอริยบุคคล การบรรลุธรรมขั้นนั้นๆ ตามภูมิธรรมที่ตนปฏิบัติ นั้นไม่มีใครมายกย่องหรือแต่งตั้งให้ แต่การยกฐานะดังกล่าวเป็นไปโดยอัตโนมัติหรือฐานะหรือตำแหน่งแห่งอริยเจ้านั้น ไม่มีการแต่งตั้งให้จะรู้ได้ด้วยตนเอง

การศึกษาพระปริยัติธรรมที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า คันถุระ เป็นหน้าที่ของ พระอุปัชฌาย์ จะต้องสั่งสอนแก่ สัทธิวาริก และอันเตวาสิกของตน เพราะว่าพระอุปัชฌาย์เป็นเหมือนผู้ ค้ำประกันตัวผู้บวชต่อที่ประชุมสงฆ์ ว่ามีคุณสมบัติครบถ้วนหรือไม่อย่างไร และเมื่อ อุปสมบทให้แล้ว ได้มีการอบรมข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ ที่อุปัชฌาย์และสัทธิวาริกพึงปฏิบัติต่อกันคือเหมือนพ่อปกครองลูก ใช้ระบบเคารพกันตามลำดับอาวุโส (วิ.ม. (บาลี) 4 /32/27, วิ.ม. (ไทย) 4/32/42.) เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร ผู้มีความรู้ ความสามารถ ตามเกณฑ์ที่กำหนด ได้ดำรงคงอยู่ในพระพุทธศาสนาด้วยดี เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไปอย่างถูกต้อง คือ ชั้นปริยัติ ชั้นปฏิบัติ และชั้นปฏิเวธ (วิ.มหา.อ. (ไทย) 1/1/740.) ในปัจจุบัน ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ เรียกว่า วิชาการพระพุทธศาสนา เป็นไปตามพระราชบัญญัติ กำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ.2527 มีคณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์มีหน้าที่กำหนดนโยบาย และกำกับดูแลวิชาการพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็น การศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร

การศึกษาของคณะสงฆ์ หมายถึง การศึกษาที่พระภิกษุ สามเณร จะต้องเล่าเรียน ศึกษา ค้นคว้า และ ทำความเข้าใจ มี 4 ประการ คือ

- 1) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
- 2) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
- 3) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
- 4) การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์

เพราะการศึกษเป็นหัวใจสำคัญของ ประเทศชาติ พระพุทธศาสนาเป็นหัวใจ สำคัญยิ่ง ของการศึกษาเก่าเดิม วัดเป็นแหล่งที่มาของ การศึกษา พระภิกษุเป็นครูผู้สอนให้ การศึกษาใน ด้านต่างๆ วัดจึงเป็นแหล่งพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย มาตั้งแต่อดีตกาล และมีบทบาท สำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาประชาชน ในชาติให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถประกอบอาชีพและดำรงชีวิต อย่างสงบสุข อนึ่งสังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคม ที่นับถือ พระพุทธศาสนา การปฏิรูปการศึกษาปัจจุบันจึง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะนำพระพุทธศาสนา เข้ามาเกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยนำการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา มา ประยุกต์ให้สัมพันธ์ กลมกลืนกับวิชาต่างๆ ที่จัดให้มีการเรียนการสอนในด้านการศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศปัจจุบันการปฏิรูปการศึกษาได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในบริบทด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของคณะสงฆ์ นับว่ามีบทบาทสำคัญ ในการศึกษาไทยมาตามลำดับ ทั้งในด้านวิถีชีวิต วิธีคิด และวิธีการ การเรียนรู้ ได้รับผลกระทบนี้ ด้วยดังนั้น เมื่อรัฐบาลมีนโยบายในการปฏิรูปใน การศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2545 จึงสมควรพิจารณาถึงสภาพการจัดการศึกษา ของคณะสงฆ์ ในปัจจุบันและ อนาคตควร จะจัดการศึกษาอย่างไร จึงจะเหมาะสม

เอื้ออำนวยและเกื้อกูลต่อการปฏิรูปการศึกษาให้ บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ (อินตา ศิริวรรณและนิเวศน์ วงศ์สุวรรณ, 2560) แล้วหากพระสงฆ์ทั้งหลายของการศึกษา วันหนึ่ง คงเหลือไว้แค่ตำนาน เพราะเมื่อไม่มีหลักไตรสิกขาหรือ การศึกษาเล่าเรียนแล้วคงไม่มี พระพุทธศาสนาให้เราได้กราบไหว้บูชาเป็นแน่ มนุษย์มีสติปัญญาและเหตุผล ตลอดจนมี แนวโน้มที่จะพัฒนาตนเองได้แต่การที่จะพัฒนาอย่างเต็มที่นั้นต้องอาศัยความช่วยเหลือจาก บุคคล อื่น โดยเฉพาะจากสังคมที่แวดล้อมเขาอยู่ การที่บุคคลมีการปะทะสัมพันธ์กับผู้อื่น ในสังคมทำให้เขามองเห็น และรู้จักตนเองในด้านต่างๆ เช่น ความรู้ความสามารถ ความ สนใจ ค่านิยมและทัศนคติความต้องการและ เป้าหมายที่เขาเลือก ขณะเดียวกันก็ได้เรียนรู้ จากผู้อื่นได้รับข้อมูลและประสบการณ์ทางสังคมด้านต่างๆ เช่น ค่านิยมในสังคม มาตรฐาน และข้อจำกัดทางสังคม ปัญหาต่างๆ ในสังคม ตลอดจนวิธีการที่จะจัดการแก้ไขทั้ง ทางตรง และทางอ้อม ดังนั้น บุคคลจะสามารถปรับตัวได้ถ้าเขามีความรู้ความเข้าใจตัวเอง รู้จักและ เข้าใจสังคม เพราะเขาจะสามารถตัดสินใจเลือกวิถีการดำเนินชีวิต หรือแก้ปัญหาได้อย่างมี ทิศทางและ มีเหตุผล โดยการใช้ ข้อมูลที่เขาได้จากประสบการณ์ในสังคมมาประกอบใน การที่จะพิจารณาจนสามารถสร้างความสอดคล้องหรือ ยึดหยุ่นระหว่างความต้องการและ เป้าหมายที่พึงประสงค์ของคนกับสภาพทางสังคม จากแนวคิดและทฤษฎีที่ เกี่ยวข้องกับ การปรับตัวของบุคคลดังกล่าวอาจสรุปได้ว่า บุคคลจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อสามารถ ดำรงตนอยู่ ในสังคมได้ (Williamson, 1949; นิรมล สุวรรณโคตร, 2553)

การศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์เพื่อบูรณาการมาใช้ในยุคดิจิทัล

ประวัติศาสตร์การศึกษาพระพุทธศาสนา นับเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับลัทธิการสร้างวัด การศึกษาทั้งหมดอยู่ในความดูแลของพระสงฆ์ กิจกรรมการศึกษา ของพระสงฆ์ มีพื้นฐานอยู่บนคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่จะให้พระสงฆ์จาริก ออกไปใน โลกภายนอก เพื่อแสดงธรรมแก่ชาวโลก (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553)

การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญทั้งในทางโลกและทางธรรมซึ่งการศึกษาในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนคู่กับการเผยแผ่มาโดยตลอดและพระสาวกหรือสาวกมีหน้าที่ ศึกษาคำสอนของพระพุทธองค์ให้มีความรู้มีการศึกษาจนสามารถที่จะเผยแผ่คำสอนของ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้แพร่หลาย ในบทนี้กล่าวถึง การบริหารกิจการพระพุทธศาสนาด้ว การศาสนศึกษา ทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายาน รวมถึงการวิเคราะห์สังเคราะห์โดยใช้ หลักการต่างๆ โดยมีมิติของการบริหารการจัดการการศาสนศึกษาในประเทศไทยมีเป็นการ เฉพาะ

หลังจากพระพุทธองค์ตรัสรู้แล้ว พระองค์เสด็จจาริกไปยังตามนิคมต่างๆ เพื่อประกาศพระสัทธรรมที่ทรงค้นพบ เมื่อมีคนได้พบและได้ฟังธรรมมีคนจำนวนมากได้เข้ามาบวชเป็นสาวกจนเกิดเป็นพุทธบริษัท พระพุทธองค์แสดงธรรมแก่คนทุกชาติชั้นวรรณะ หลักธรรมของพระองค์มีความเป็นสากลทั้งความคิดและการปฏิบัติ มีคำสอนเกี่ยวกับความจริง ที่เป็นกลางไม่ขึ้นต่อบุคคล เป็นเรื่องที่ทุกคนสามารถพิจารณาด้วยสติปัญญาของตนเอง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2545) จนเกิดความเข้าใจสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ใครปฏิบัติตามก็ย่อมได้ รับผิดชอบต่อสมควรแก่การปฏิบัติ บุคคลทุกคนเมื่อมีฉันทะ เพียรพยายาม มีเหตุปัจจัยถึงพร้อม ก็สามารถบรรลุพระนิพพานซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาได้ไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องเป็นคนชาติชั้นวรรณะใด เป็นหญิงหรือชาย เป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิตทำให้ผู้คนจำนวนมากมาศึกษาปฏิบัติตามธรรมที่พระพุทธองค์ประกาศ เกิดเป็นบริษัทที่ประกอบด้วยคน 4 จำพวก คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา (อง.ทุก.อ. (ไทย) 33/1/2/371-372)

การศึกษาของพระสงฆ์ในยุคก่อน ใช้หลักของไตรสิกขาพุทธทาสภิกขุ (2549) ได้อธิบายในมุมมองเพื่อการละกิเลสว่า การศึกษา ในภาษาไทยหมายถึง การศึกษาเล่าเรียน ซึ่งตรงกับคำว่า สิกขา ในพระพุทธศาสนา หมายถึง การปฏิบัติ ได้รับปริญญาคือ สันราคะ สันโทสะ สันโมหะ ผลของการปฏิบัติสิกขาเป็น อย่างนั้น การปฏิบัติอย่างนั้นก็เพื่อความรอดจากสิ่งอันไม่พึงปรารถนา สิ่งใดที่เป็นความทุกข์ ทรมาน ความยุ่งยากลำบากแก่จิตใจก็เรียกว่า อันไม่พึงปรารถนา แก้ไขด้วยการศึกษา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2550) ได้ให้ความหมายโดยอธิบายเน้น หลักอริยสัจ 4 ว่า หมายถึง การพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตดีงามถูกต้อง ทำให้มีวิถีชีวิตที่เป็นมรรค เป็นทางดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงามของมนุษย์ ต้องเรียนรู้ ฝึกฝนพัฒนาดน คือ สิกขา มรรคกับสิกขาจึงประสานเป็นอันเดียวกัน เมื่อมองในแง่อริยสัจ 4 ก็เป็นอริยมรรค คือ วิถีชีวิตอัน ประเสริฐ เมื่อเป็นมรรคก็ดำเนินก้าวหน้าไปสู่จุดหมายโดยกำจัดสมุทัยให้หมดไป ช่วยให้เรามีชีวิต ที่พึงพาวิชา ตัณหา อุปาทาน น้อยลงไป ไม่อยู่ใต้อำนาจครอบงำของมันพร้อมกับที่เรามีปัญญา เพิ่มขึ้นและดำเนินชีวิตด้วยปัญญามากขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งในที่สุด พอสมุทัยหมด ทุกข์ก็หมด ก็ บรรลุจุดหมายเป็น นิโรธ โดยสมบูรณ์ พระเทพวิสุทธิกวี (2543) ได้ให้ความหมายในแง่ของการพัฒนานำสู่อารย ธรรมว่า คือ การศึกษาสามประการตามทางพระพุทธศาสนา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นกุศโลบายแก่การพัฒนาตนเองที่ถูกต้องของมนุษย์ทุกคน ที่เป็นรากฐานของการพัฒนาการทั้งหลายที่ จะนำสังคมไปสู่อารยธรรมอันถูกต้อง

ไตรสิกขา หมายถึง กระบวนการศึกษาเรียนรู้ ฝึกหัดอบรม กาย วาจา และจิตใจตามแนวทาง พระพุทธศาสนา เป็นการฝึกปฏิบัติเพื่อขัดเกลากิเลส คือ ราคะ โทสะ โมหะ

ให้บรรเทาเบาบางลง โดยใช้ หลักอริยสัจ 4 จนบรรลุถึงความหมดสิ้นไปแห่งทุกข์ทั้งหมดในที่สุด คือ พระนิพพาน ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. ศีล (อริยศีลสิกขา หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติ อย่างสูง
2. สมาธิ (อริยจิตตสิกขา) หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้ เกิดคุณธรรม เช่น สมาธิอย่างสูง
3. ปัญญา (อริยปัญญาสิกขา) หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญา เพื่อให้ เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง

แนวความคิดพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา หลักไตรสิกขา เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนามนุษย์ มี รายละเอียดอันลึกซึ้ง และเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ อิงอาศัยกันและกัน สำหรับแนวทางการพัฒนาตาม หลักพุทธศาสนา เมื่อศึกษาวิเคราะห์ตาม พระไตรปิฎกพบว่า หลักการพัฒนาที่พระพุทธองค์ทรง ตรัสสอนไว้นั้น ได้แก่ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา นั่นเอง ในที่นี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2543) ได้แสดงจุดเริ่มของการศึกษา (สิกขา) ตามหลักพุทธศาสนาไว้ว่า “ปรโตโฆสะที่ดีสร้างศรัทธาชนิดที่ชักนำให้ เกิดโยนิโสมนสิการ เมื่อโยนิโสมนสิการเกิดขึ้นแล้ว ก็ หมายถึงว่า ได้มีจุดเริ่มของการศึกษาหรือการพัฒนาปัญญาได้เริ่มขึ้นแล้ว จากนั้นก็จะเกิดการคิด ที่ใช้ปัญญาและทำให้ปัญญาเจริญงอกงามยิ่งขึ้น นำไปสู่การแก้ปัญหาเป็นทางแห่งความดับทุกข์

ประโยชน์จากการศึกษานำมาใช้ในงานสาธารณสุขสงเคราะห์

1. “ผิดวินัยสงฆ์ กับ ช่วยเหลือประชาชน ข้อโต้แย้งไม่มีที่สิ้นสุด” มีหลายกระแสที่ออกมาโจมตี ตีฉินนินทาพระสงฆ์ไปในทิศทางที่ลบๆว่า “พระสงฆ์ผิดวินัยสงฆ์ ถ้าอยากช่วยคน ทำไมไม่เลิกไปช่วย จะได้ช่วยได้อย่างเต็มที่” เพราะอะไร? เนื่องจากพระภิกษุเป็นตัวแทนของศาสนาใน ฐานะองค์พระสังฆรัตนะซึ่งเป็นที่เคารพบูชา จึงมีความพิเศษแตกต่างจากพลเมืองทั่วไป (Kitiyadisai, 2013) แต่ถ้ามองย้อนไปสมัยพระพุทธเจ้าตรัสรู้ใหม่ๆก็ทรงช่วยเหลือคนมาโดยตลอดเพราะประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนามีอยู่ 3 ข้อประกอบด้วย

1.1 ประโยชน์ตน คือ ประโยชน์ที่ทำให้ตนมีความสุขสบายกายหรือใจ เป็นประโยชน์ที่เกิดกับตน เช่น ถ้าเป็นสังคมโลก คือ การเอาตัวรอดในสังคม ไม่เป็นภาระสังคม ต้องทำอย่างไร? ต้องมีปัจจัย 4 ประกอบด้วย เครื่องนุ่งห่ม,อาหาร,ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค (โดยเฉพาะยารักษาโรค สำคัญในยุคปัจจุบันนี้ไม่ว่าจะเป็นยารักษา,วัคซีน,หรือเครื่องตรวจ)ล้วนสำคัญ ถ้าอยู่เป็นพระก็ต้องศึกษาเล่าเรียนทั้งภาคปริยัติตามพระไตรปิฎกซึ่งจำเป็นต้องศึกษาเล่าเรียนและวิปัสสนาธุระศึกษาการทำตนให้บริสุทธิ์ซึ่งการใช้ชีวิตมีความแตกต่างออกไปจากชีวิตของฆราวาสทั่วไป

1.2 ประโยชน์ผู้อื่น ตรงนี้สำคัญที่ผู้เขียนอยากพูดถึงจะเห็นได้ว่าเรื่องประโยชน์ของผู้อื่นนี้พระสงฆ์ได้ทำอย่างเต็มที่เพราะเมื่อท่านศึกษาพระปริยัติธรรมมาแล้วรู้ว่าสิ่งที่เป็นแนวทางที่จะทำให้โลกมีความผาสุกร่มเย็นท่านก็บำเพ็ญประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นการดูแลพ่อแม่ บำรุงญาติและให้การสาธารณสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไปที่เคยทำลูก บำรุงพระพุทธศาสนาหรือคนทั่วไปเพราะฉะนั้นแล้วก็ถือว่าเป็นพันธกิจที่พระสงฆ์จะต้องทำในเรื่องของสาธารณสงเคราะห์ ไม่ว่าจะเป็นการให้สิ่งของแก่ประชาชนให้ท่านเรียกว่า อามิสทาน หรือการให้ด้วยธรรมะที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันโดยเฉพาะยุคปฎิวัติใหม่ซึ่งต้องปรับตัวในการมีสถานได้ซึ่งผู้เขียนก็ได้กล่าวต่อไปในครั้งต่อไปนั้นก็ถือว่าเป็นประโยชน์ของผู้อื่น เพราะฉะนั้น พระสงฆ์ท่านมิได้มาสนใจในการที่จะวิจารณ์ในภาพลบแต่อย่างไร คงทำหน้าที่ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นเสมอมาและ

1.3 ประโยชน์สูงสุด คือ มรรคผลนิพพาน การทำให้พ้นทุกข์อย่างแท้จริงจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยกำลังร่างกายแรงใจจากประโยชน์ทั้งสองที่กล่าวไว้เบื้องต้นแล้ว จึงจะสามารถก้าวไปสู่ความสำเร็จคือพระนิพพานได้ในอนาคต

2. การใช้ชีวิตในสถานการณ์ปัจจุบันที่เต็มไปด้วยโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019
บิณฑบาตไม่ได้ หรือ บิณฑบาตได้ แต่ห้ามให้พร การศึกษานำมาสู่การนำปฏิบัติหรือนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ อาทิ ที่ผู้เขียนยกขึ้นมากล่าว ปัจจุบันนี้หลายวัด มีการรณรงค์จากชาวบ้านว่า บิณฑบาตแล้ว ไม่ต้องให้พร เพราะเราทำมากันจนชินแล้ว ในเรื่องการให้ศีลให้พร จริงๆแล้ว ไม่ต้องให้พรอยู่แล้ว ในสมัยพุทธกาลก็คงไม่มีการให้พรเหมือนทุกวันนี้ เป็นต้น ที่กล่าวถึงเพราะการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญต่อการดำรงชีวิต เมื่อมีการศึกษาแล้ว การกล่าว/การบอกประชาชนก็จะกล้าที่จะแสดงออกมา เหมือนที่นักปราชญ์ได้กล่าวว่า “รู้เขารู้เรา รบร้อยครั้ง ชนะร้อยครั้ง” การปรับตัวในด้านสังคมจึงสอดคล้องกับการศาสนศึกษาของพระสงฆ์ด้วยจึงจะสามารถทำให้พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทั้งทางกายและทางใจแก่ประชาชนได้

3. ห้ามจัดงานที่เกี่ยวกับการรวมตัวของประชาชน/ปรากฏการณ์เมรุแตก
ภายในวัด การปรับตัวที่สำคัญนอกจากการเรียนนักระบบบาลีหรือการเรียนในอุดมศึกษาแล้ว การศึกษาสังคมก็เป็นเรื่องสำคัญ การแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า ก็เป็นเรื่องที่พระสงฆ์ละเลยไม่ได้เลย จะเห็นได้ว่า ในสถานการณ์ปัจจุบันสังคมกำลังลำบากเพราะโรคระบาดไวรัสโควิด 19 พระสงฆ์จึงจำเป็นต้องรู้และเป็นผู้รู้ในด้านการสาธารณสงเคราะห์ที่เป็นประจักษ์ต่อสายตาประชาชนไม่ว่า จะเป็นการเปิดเป็นเตียงสนามให้ผู้ป่วยที่ติดเชื้อภายในวัด ไม่ว่าจะเป็นการแจกของกินของใช้ที่จำเป็นแก่ประชาชน หรือ การรับเผาศพภายในวัด เป็นต้น ล้วนมาจากน้ำจิตน้ำใจของพระสงฆ์ที่ท่านทำโดยไม่หวังประโยชน์หรือสิ่งตอบแทนอะไรทั้งสิ้น บางคนก็อาจจะพูดว่า “วัดมีหน้าที่เผาศพ พระมีหน้าที่ดูแลคนที่

ตายอยู่แล้ว” ก็อาจจะจริง แต่เคยถามพระท่านใหม่่ว่า งบประมาณมาจากไหน ท่านต้องเดินดินบิณฑบาตเพื่อเลี้ยงชีพ จะมีเงินเก็บจากไหนมาช่วยมากมายขนาดนั้นเล่า? เมื่อสรุปจุดนี้ สิ่งที่ผู้เขียนอยากจะสื่อให้เห็นภาพก็คือ การศึกษาของพระสงฆ์นี้จะทำให้เกิดภาพแบบนี้กล่าวคือการสาธารณสุขเคราะห์มีมาจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าสอนให้เมตตา สอนให้มีความกรุณา สอนให้ไม่ประมาท มีสติ ละชั่ว ทำดี ทำใจให้ใสบริสุทธิ์ อ่านดูแล้วเหมือนง่าย แต่พอทุกข์เกิดกับตนก็ฆ่าตัวตายผูกคอตายเกลื่อนกันไปหมด ฉะนั้นแล้ว ที่พระสงฆ์ทำก็มาจากคำสอนของพระพุทธองค์ที่ช่วยเหลือสัตว์โลกให้พ้นจากทุกข์ ทั้งทุกข์ทางกายและทุกข์ทางใจนั่นเอง

ภาพที่ 1 วัดบางน้ำฉาน ถนนเจริญนคร แขวงสำเหร่ เขตธนบุรี กทม.

ผาจนเตาพัง! วัดบางน้ำฉานร่วมบริจาคสร้างเมรุเผาศพผู้ติดเชื้อโควิด หลังของเดิมใช้
งานหนักจนถล่ม

ที่มา: ทีมข่าวอาชญากรรม (2564)

4. การศาสนศึกษา กระบวนการ ประโยชน์/(โทษ) ของการเรียนออนไลน์

การระบาดของโควิด-19 ทำให้สังคมต้องปรับเปลี่ยนรวมถึงกระบวนการ การเรียน การสอน ไม่ว่าจะเป็นการเรียนในระดับอุดมศึกษา การเรียนนันทกรรม บาลี ก็ตามจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเพื่อไม่เสียโอกาสในการที่จะศึกษาในเทอมนั้นๆ ถ้ารอให้โควิดหายละก็ มีหวังจะต้องซ้ำชั้นแน่ๆ พระสงฆ์เราก็ปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ซึ่งอาจจะดูดี เหมือนได้ของเล่นใหม่ สนุกสนานเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา เพราะประโยชน์ของการเรียนออนไลน์มีมากเช่น การเรียนออนไลน์ (e-Learning) เป็นนวัตกรรมทางการศึกษา ที่เข้ามาเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนแบบเดิม โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ผสมผสานร่วมกัน เช่น อินเทอร์เน็ต

อุปกรณ์สื่อสาร แพลตฟอร์มการเรียน เป็นต้น เพื่อสร้างห้องเรียนเสมือนจริง โดยผู้คนทั่วโลกสามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง และสะดวกรวดเร็ว โดยขจัดอุปสรรคด้านสถานที่และเวลาอีกทั้งในสถานการณ์ (วิกฤตไวรัส COVID-19) ที่ทำให้นักเรียนต้องปรับตัวให้เข้ากับวิถีของ New Normal เริ่มใช้วิธีการ เรียนออนไลน์ ที่บ้าน (Study From Home) นำนวัตกรรมมาใช้เพื่อการเรียนรู้อย่างเต็มประสิทธิภาพ แต่อาจจะดีสำหรับนักเรียนที่ตั้งใจ? แต่ถ้าไม่ตั้งใจจะ อาจจะเกิดโทษอยู่บ้าง เรียนไม่ทันเพื่อน ไม่ตั้งใจเรียน ไม่มีแรงจูงใจในการเรียนทำให้ประสิทธิภาพในการเรียนก็อาจจะลดน้อยลงไป เพราะฉะนั้นบางสำนักเรียนโดยเฉพาะการเรียนบาลีก็มีการปรับให้สามารถเรียนได้ทั้งออนไลน์และในห้องเรียน เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ใช้การเรียนออนไลน์ได้เป็นปกติ เพราะมีพื้นฐานของการใช้สื่ออยู่แล้ว ทำให้เกิด “การประหยัด และมีประโยชน์สูงสุด” ได้

ภาพที่ 2 การสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์
ที่มา: สยามไทยรัฐ (2564)

การปรับตัวในยุคปกติวิถีใหม่

การปรับตัว หมายถึง การที่ การปรับแนวคิดที่จะอยู่รอดในสังคม เมื่อเผชิญกับสภาพปัญหาความอึดอัดใจ ความคับข้องใจ ความเครียด ความทุกข์ใจ ความวิตกกังวลต่าง และหากเรื้อรังรุนแรงมากขึ้น อาจเจ็บป่วยเป็นโรค ประสาทหรือโรคจิตได้ (วรภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์, 2545) การปรับตัวสามารถนำมาใช้ในยุคที่มีการระบาดของโควิด-19 ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงชีวิตมนุษย์และสังคมโลกอย่างสิ้นเชิงในหลายๆ ด้าน ทั้งในปัจจุบันและในอีกหลายปีข้างหน้า สิ่งสำคัญของการเปลี่ยนแปลงนี้ คือ การเพิ่มความเป็นดิจิทัล ที่มีแนวโน้มการดำเนินเกิดขึ้น การอย่างรวดเร็วกว่าที่คาดการณ์ไว้เมื่อหลายปีก่อน รายงานฉบับนี้ยังได้กล่าวถึงความพยายามของมนุษย์กระตุ้นที่ จะต้องทำการปรับตัวให้เข้ากับ “ความปกติใหม่” ผ่านความจำเป็นในด้านต่างๆ ทั้งด้านการทำงาน การศึกษา การดูแลสุขภาพ ความบันเทิงและการพักผ่อน และการค้าออนไลน์ สภาพแวดล้อมใหม่ต่างๆ เหล่านี้จะช่วยสร้างโอกาสแบบที่ไม่เคยมีมาก่อน ซึ่งสามารถตรวจสอบโอกาสและปัญหาของการจัดการข้อมูล โดยหลักการของนักวิชาการตะวันตกได้อธิบายถึงผลสืบเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 (Barnes, 2020) สามารถแบ่งเป็นประเด็นสำคัญออกเป็น 8 กลุ่ม ประกอบด้วย การจ้างงานและการทำงาน (Employment And Work) การศึกษาและการเรียนรู้ (Education And Learning) สุขภาพและความมั่นคงแบบดิจิทัล (E-Health And Security) อีคอมเมิร์ซและการบริโภค (Ecommerce And Consumption) ธุรกิจและเศรษฐกิจ (Enterprise And Economy) การบันเทิงและความ เป็นอยู่ที่ดี(Entertainment And Wellbeing) สิ่งแวดล้อม (Environment) และความเท่าเทียมกัน (Equality)

1. การจ้างงานและการทำงาน (Employment And Work) การเดินทางไปทำงานที่ออฟฟิศจะเริ่มเห็น น้อยลง Co-Working Space จะมีจำนวนมากขึ้นตามพื้นที่ต่างๆ ของเมือง ทำให้เมืองจะมีความจำเป็นต่อ สิ่งแวดล้อมและคนในเมืองมากขึ้น

2. การศึกษาและการเรียนรู้ (Education And Learning) แพลตฟอร์มเทคโนโลยีของ Tech Company ถูกนำมาใช้กับการเรียนการสอนผ่านออนไลน์ บวกกับปัจจุบันคนเข้าถึงอินเทอร์เน็ต และเทคโนโลยีการสื่อสาร พัฒนาในระดับ 4g และบางประเทศ 5g ทำให้การเรียนการสอนผ่านออนไลน์ สะดวก และรวดเร็วขึ้น ข้อนี้พระภิกษุสามเณรต้องพยายามปรับตัวในการใช้สื่อออนไลน์ในการเรียนเพิ่มมากขึ้น

3. สุขภาพและความมั่นคงแบบดิจิทัล (E-Health And Security) การนำข้อมูลมื่อถือมาทำนายรูปแบบ การเคลื่อนไหวของผู้คนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้มากกว่าการแพร่ระบาดของเชื้อโรค แต่ยังเป็นประโยชน์ต่อ การวางแผนเมืองอัจฉริยะ การวิเคราะห์ สิ่งแวดล้อม และช่วยเหลืออุตสาหกรรมอื่นๆ ให้เข้าสู่สภาวะปกติหลังยุคโควิด-19 เช่น

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว จำเป็นต้องรณรงค์ให้เข้าใจในเรื่องสุขภาพและการเข้าถึงการรักษาพยาบาลจากภาครัฐ

4. อีคอมเมิร์ซและการบริโภค (E-Commerce And Consumption) พฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนมาใช้ การซื้อสินค้าบริการผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น ยอดสั่งซื้อสินค้าทางออนไลน์ที่เติบโตขึ้น และสัดส่วนโครงสร้างต่อ เศรษฐกิจ เนื่องจากเหตุการณ์การระบาดของเชื้อโควิด-19 เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซื้อสินค้าของผู้บริโภคมาสู่ระบบออนไลน์มากขึ้น

5. ธุรกิจและเศรษฐกิจ (Enterprise And Economy) การค้าปลีกบนระบบออนไลน์มีแนวโน้มเติบโต สูงขึ้นจากพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนเข้าสู่ตลาดออนไลน์มากขึ้นหลัง

6. การบันเทิงและความเป็นอยู่ที่ดี (Entertainment And Wellbeing) จากสถิติพบว่าในช่วงโควิด-19 ทั่วโลกมีการเสพข่าวจากช่องทางต่างๆ เพิ่มสูงขึ้นถึง 67% คนใช้เวลาส่วนใหญ่เพื่อดูสื่อบันเทิงต่างๆ ผ่าน Streaming Service เพิ่มสูงขึ้นถึง 50% และมีการเล่น Social Media เพิ่มขึ้นมากกว่า 40% ซึ่งหมายความว่าในช่วง Social Distancing คนมีเวลาอยู่กับหน้าจอเพิ่มมากขึ้น ทั้งเพื่อการทำงาน ติดตามข่าวสาร เสพความบันเทิง และเชื่อมต่อกับเพื่อนและคนสนิทผ่าน Social Media

7. สิ่งแวดล้อม (Environment) ช่วงที่เกิดการระบาดของโควิด-19 ทำให้สิ่งแวดล้อมโลกได้พักจาก มลพิษที่เกิดจากการเดินทาง ไม่ว่าจะเป็นทางบก ทางน้ำหรือทางอากาศ รวมถึงคว้นเสียจากโรงงาน และในส่วนของ การกินอาหารที่บ้าน ก็ช่วยลดปริมาณอาหารเหลือและการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Carbon Footprint) เป็น ตัวอย่างที่ทำให้เห็นว่า การสร้างสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกประเทศที่จะช่วยกันเปลี่ยนแปลง

8. ความเท่าเทียมกัน (Equality) คราวเรือนเลียงเดี่ยวเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงที่จะได้ผลกระทบจากวิกฤต โรคระบาดโควิด-19 มากที่สุด เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความอ่อนไหวทางเศรษฐกิจสูง รายได้มักต่ำ และต้องทำงาน หลายงานเพื่อเลี้ยงครอบครัว

ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) เป็นแนวทางที่หลายๆ คนจะต้องปรับเปลี่ยนชุดพฤติกรรม ในช่วงไวรัสตัวนี้ออกมาระบาดแล้วเปลี่ยนชีวิตเราไปอีกนาน ทำให้เราต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบวิถีชีวิตไปพร้อมกันทั่วโลก จากที่เราเคยออกจากบ้าน เพื่อไปทำงาน ไปโรงเรียน เราต้องหันมาทำทุกอย่างที่บ้าน หากมีความจำเป็นต้องออกจากบ้านไปซื้อปัจจัย หรือแม้กระทั่งไปพบแพทย์ เราต้องใส่หน้ากากเพื่อป้องกันโรค ต้องเว้นระยะห่างสำหรับบุคคล ล้างมือบ่อยๆ นาน 20 วินาที เช็ดมือด้วยแอลกอฮอล์ ฯ รวมถึงการปรับเปลี่ยนทางด้านธุรกิจและบริการต่างๆ ให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน จึงต้องปรับเปลี่ยนไปสู่การ

เปิดระบบลงทะเบียนออนไลน์ การใช้ระบบซื้อขายและบริการทางออนไลน์ สิ่งนี้ เกิดเป็นวิธีใหม่ในการดำรงชีวิต ซึ่งเมื่อเราจำต้องปฏิบัติกันเป็นปกติต่อเนื่องในระยะเวลาหนึ่งจนเกิดเป็นความพอใจ ในที่สุดทั้งหมดนี้ก็ได้กลายเป็น New Normal ในสังคมของเราท่านไปนั่นเอง โดยเฉพาะการ Work From Home การอยู่ในบ้าน พร้อมทำงาน ทำกิจกรรมต่างๆ ภายในที่อยู่อาศัยของตนเอง ส่งผลต่อความต้องการที่พักอาศัยที่เปลี่ยนไปจากเดิม ที่อาศัยในพื้นที่ที่มีขนาดเล็กอาจจะไม่เพียงพอ จำเป็นต้องการมีพื้นที่ที่สามารถทำอะไรได้หลายหลากมากยิ่งขึ้น (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2563) พระสงฆ์จึงจำเป็นต้องปรับตัวในสถานการณ์ในปัจจุบันเพื่อความอยู่รอดเพื่อศึกษาและสามารถแนะนำพร่ำสอนเป็นที่พึ่งของประชาชนได้

สรุป

การศึกษาเป็นเรื่องที่พระสงฆ์จำเป็นต้องให้ความสนใจ และมีการสนับสนุนให้ศึกษาเล่าเรียน เพราะรากเหง้าของพระศาสนา ก็คือ พระธรรมและพระวินัยที่เป็นเครื่องเตือนจิตเตือนใจของพระภิกษุสามเณรผู้มีศรัทธาเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้ว ให้ได้มีความรู้ทั้งปริยัติ คือ หลักการ ปฏิบัติ คือ การลงมือทำอย่างจริงจัง และปฏิเวธ คือ การได้ผลของการที่ได้ศึกษาและปฏิบัติ นั้น โดยเฉพาะยุคปัจจุบันมีการแพร่ระบาดไวรัส COVID - 19 ย่อมมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชน แต่พระสงฆ์ยังคงต้องทำหน้าที่ในฐานะที่เป็นพุทธบุตร พุทธศิโนรสของพระพุทธเจ้า (บางทีก็น่าน้อยใจแทนพระสงฆ์) เพราะเวลาสบายไม่ค่อยนึกถึงวัดไม่ค่อยนึกถึงพระพุทธศาสนา แต่เวลามีทุกข์นึกถึงพระเป็นอันดับแรกของชีวิต ไม่ได้เป็นมาเฉพาะยุคนี้ แต่มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้และประกาศคำสอนต่างมีคนเดือดร้อนมากมายในอินเดียอยากที่จะพ้นจากความทุกข์ พระองค์ก็ทรงประกอบด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ช่วยเหลือสัตว์โลกเหล่านั้น ตามที่บุญบารมีของแต่ละคน ที่ผู้เขียนเชื่อมโยงมาแบบนี้หวังจะให้เกิดความเข้าใจว่า เหตุที่พระสงฆ์ต้องมีการศึกษา ศาสนศึกษานั้น เพราะอะไร เพราะจะได้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อนำคำสอนในทางพระพุทธศาสนาไปบอกแก่ประชาชนได้อย่างเข้าใจได้ง่ายและถูกวิธี

การเรียน – การสอนออนไลน์เป็นทางเลือกสำหรับพระสงฆ์ที่จำเป็นต้องนำเทคโนโลยี มาใช้ให้เป็นประโยชน์ที่สุด อาจจะดูยากลำบากในการใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่ท่านมีอายุ แต่ไม่เกินความสามารถที่จะเรียนรู้ เพราะการเรียนรู้ ไม่มีที่สิ้นสุด มหาตมาคานธีได้กล่าวว่า “ใช้ชีวิตในวันนี้ราวกับว่าพรุ่งนี้เราจะไม่มีชีวิตอีกต่อไป และจงเรียนรู้ในวันนี้ราวกับว่าเราจะต้องมีชีวิตอยู่ไปตลอดกาล” นี่เป็นคำพูดของ ซึ่งสิ่งที่คานธี ได้กล่าวเอาไว้ ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้ว่าจำเป็นต้องการมี

ชีวิตอยู่จริงๆ เพราะการเรียนรู้ คือ กระบวนการที่ต้องเกิด และ ทำอย่างต่อเนื่อง ทุกๆ ความรู้ที่ได้ ไม่ว่าจะมาจากการเรียนรู้แบบใดก็ตาม มีผลต่อความก้าวหน้าและความสำเร็จของคนคนนั้นเสมอ แต่อาจจะดีสำหรับนักเรียนที่ตั้งใจ? แต่ถ้าไม่ตั้งใจละ อาจจะเกิดโทษอยู่บ้าง เรียนไม่ทันเพื่อน ไม่ตั้งใจเรียน ไม่มีแรงจูงใจในการเรียนทำให้ประสิทธิภาพในการเรียนก็อาจจะลดน้อยลงไป เพราะฉะนั้นบางสำนักเรียนโดยเฉพาะการเรียนบาลีก็มีการปรับให้สามารถเรียนได้ทั้งออนไลน์และในห้องเรียน เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์และมหาวิทยาลัยสงฆ์นั้นใช้การเรียนออนไลน์ได้เป็นปกติ เพราะมีพื้นฐานของการใช้สื่ออยู่แล้ว ทำให้เกิด “การประหยัด และมีประโยชน์สูงสุด” ได้

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (บาลี)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ไทย)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2563). *ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal)*. สืบค้น 23 กรกฎาคม 2564, จาก <https://www.tosh.or.th/covid-19/index.php/new-normal>
- นิรมล สุวรรณโคตร. (2556). การปรับตัวของนิสิตระดับปริญญาตรีชั้นปีที่1 มหาวิทยาลัยนเรศวร. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 7(2), 1-10.
- พระเทพวิสุทธิกวี. (2543). *การพัฒนาจิตภาวที่หนึ่ง* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2550). หัวใจพระพุทธศาสนา. *พุทธจักร*, 61(5), 1-7.
- พุทธทาสภิกขุ. (2549). *การศึกษาสมบูรณ์แบบ คือวงกลมที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด*. กรุงเทพฯ: อุดมการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2553). *จากนาลันทาถึงมหาจุฬาฯ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรารณ ตระกูลสถิตย์. (2545). *ความหมายของการปรับตัว จิตวิทยาการปรับตัว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- สุรัชย์ โชคครรชิตไชย. (2563). การระบาดของไวรัสโคโรนา (โควิด-19) ในประเทศไทย. *วารสารสมาคมเวชศาสตร์ป้องกัน แห่งประเทศไทย*, 10(1), ๑.

- อินตา ศิริวรรณและนิเวศน์ วงศ์สุวรรณ. (2560). การศึกษาแนวทางพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 2(2), 10-23.
- Barnes, S. J. (2020). Information management research and practice in the post-COVID19 world. *International Journal of Information Management*, 55, 1-4.
- Kitiyadisai, K. (2013). *Freedom of the monk*. Training Report on the Law of Democracy: The Office of the Constitutional Court.

การปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในเขตพื้นที่ภาคใต้ : ข้อมูลจากพื้นที่วิจัย
จังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช*

STRONG SANGHA ADMINISTRATION IN THE SOUTHERN REGION:
RESEARCH DATA FROM SURATTHANI AND NAKHONSITHAMMARAT
PROVINCES

สุภัทรชัย สีสะไบ, พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, พระครูธรรมธรรฐาพร ปภสฺสโร,
พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, พระนุชิต นาคเสน

Suphatrachai Sisabai, Phramaha Krissada Kittisobhano, Phrakhruthammathorn Sathaphorn
Pabhassaro, Phrakruvinaitorn Ekk Chinavangso, Phrapalad Raphin Buddhisaro, Phranuchit Nacaseno

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: rapin.soc@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในเขตพื้นที่ภาคใต้ : ข้อมูลจากพื้นที่วิจัยจังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช” ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์ การสังเกตจากพื้นที่ศึกษา และเขียนเป็นความเรียงในรูปแบบบทความวิชาการ

ผลการศึกษาพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตภาคใต้ของคณะสงฆ์ภาพใหญ่ อยู่ภายใต้บริบทเดียวกัน ที่มีลักษณะขาดกลไกเชิงระบบ การบริหารแบบองค์รวม ทั้งมีมีลักษณะความเป็นปัจเจกเชิงพื้นที่สูง ขาดการประสานร่วมกัน เมื่อนำเสนอทวนสอบระบบกฎหมายเพื่อการบริหาร แนวคิดการจัดตั้งกองนิติการสงฆ์ และระบบปฏิบัติการเพื่อการคัดกรองคนมาบวช. เจ้าคณะผู้ให้ข้อมูลก็เห็นดีและควรสนับสนุนให้เกิด โดยเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพียงแต่มีความห่วงใยต่อผู้ดำเนินการและขับเคลื่อน ในเรื่ององค์การบริหารสูงสุดที่ยังไม่เอื้อให้เกิดการขับเคลื่อนเชิงระบบนัก ซึ่งจะต้องพัฒนาระบบให้เอื้อต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เข้มแข็งได้ หากศึกษาขับเคลื่อนจนมีผลปฏิบัติที่เป็นจริงได้

คำสำคัญ; การปกครองคณะสงฆ์; สุราษฎร์ธานี; นครศรีธรรมราช

*Received May 5, 2021; Revised May 19, 2022; Accepted May 23, 2022

Abstract

This academic article The objective is to study the strong Sangha governance in the Southern region: data from research areas in Surat Thani and Nakhon Si Thammarat provinces. and written as an essay in the form of an academic article

The results of the study found that Administration of Sangha Affairs in the Southern Region of the Sangha Big Picture under the same context with a lack of systemic mechanisms holistic management Both are characterized by high spatial individualism. lack of coordination when presenting a review of the legal system for administration The concept of establishing the Sangha Jurisprudence Division and the operating system for screening people who come to be ordained. The informant primate agrees and should encourage it. that it would be beneficial to the administration of the Sangha Only concern for operators and drives In regard to the top management organization that is not yet conducive to systematic driving which must develop a system to facilitate the administration of Sangha affairs to be strong If the study is driven until there is a realistic effect.

Keywords; strong Sangha governance; Surat Thani; Nakhon Si Thammarat

บทนำ

ระหว่าง วันที่ 5-7 เมษายน 2565 ได้เดินทางไปยังพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ นครศรีธรรมราช เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย “การพัฒนาโครงสร้างเชิงระบบเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ไทยที่เข้มแข็งในประเทศไทย” โดยทั้งสองเป็นพื้นที่จังหวัดที่เข้าถึงข้อมูลได้ของ พระสงฆ์ในเขตจังหวัดทั้งสอง โดยมีเครือข่ายเป็นวิทยาเขต และวิทยาลัยสงฆ์ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ซึ่งได้รับความช่วยเหลืออำนวยความสะดวกประสานจากทีมงานคณาจารย์วิทยาลัย สงฆ์สุราษฎร์ธานี ประสานกลุ่มเครือข่ายการวิจัย คือเจ้าคณะผู้ปกครองในเขตภาคใต้ เป็นการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเรื่อง (1) ปัญหาหรืออิทธิพลที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาของการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ รวมทั้งยังขาดวิธีการและแนวทางการแก้ไขที่ชัดเจน (2) สภาพการคัด กรองคนเข้ามาบวช หรือเลือกคนเข้ามาบวช ซึ่งปัญหาดังกล่าวกลายเป็นเงื่อนไขของการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ทั่วประเทศ (3) กระบวนการทางกฎหมายกับสภาพการบริหารคณะ สงฆ์ที่มีปัญหาจนกลายเป็นจุดอ่อนซึ่งนำไปสู่การบริหารที่ไม่สามารถจัดการได้ (4) การ จัดตั้งองค์กร หรือหน่วยงานสนับสนุนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ขับเคลื่อนช่วยการ

บริหารกิจการคณะสงฆ์ได้ (5) ระบบปฏิบัติการที่มีประสิทธิภาพช่วยให้เกิดสภาพการ บริหารที่มีประสิทธิภาพ (6) การสร้างกลไกเชิงปฏิบัติในรูปแบบการ “ร่วมด้วยช่วยกัน” ยังไม่ชัดเจน อาจด้วยปัญหาระบบปฏิบัติการในพื้นที่ จากการพูดคุยทำให้เห็นว่าอย่างไร เสีย กลไกที่เกิดขึ้น จะยังคงเป็นความคาดหวัง ที่พัฒนาต่อมาเป็นแนวปฏิบัติ หรือวิธีการ ปฏิบัติได้ ดังนั้นจึงได้นำข้อมูลนั้นมาเขียนเป็นความเรียง เป็นข้อมูลจากพื้นที่วิจัยว่ามีอะไร อย่างไร ที่จะพึงเห็นร่วมกัน พร้อมแนวทางเป็นข้อเสนอเพื่อการปฏิบัติพัฒนาให้เป็นกลไก สำหรับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในองค์กรรวม โดยมีฐานคิดข้อมูลจากจังหวัด นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานีเป็นลำดับต่อไป

ภาพที่ 1 ภาพข่าวเกี่ยวกับประเด็นพระภิกษุกับการกระทำความผิดในศาสนา
ที่มา: ทีมข่าวอาชญากรรม MGR Online (2562) และคมชัดลึกทั่วไทย (2564)

ประเด็นพระสงฆ์กับกฎหมายในเขตพื้นที่ภาคใต้

หากย้อนกลับไปในอดีต มีข้อเท็จจริงของคณะสงฆ์ที่เนื่องด้วยกฎระเบียบ และข้อกฎหมาย รวมทั้งประเด็นการพิพาททางข้อกฎหมาย ระหว่างพระภิกษุผู้เป็นผู้บริหารกับสมาชิกในวัดหรือระดับการปกครอง หรือ พระสงฆ์ด้วยกันเอง พระกับชาวบ้าน ในเรื่อง ความประพฤติ (ศีล/วินัย) ทรัพย์สิน รวมไปถึงข้อพิพาทด้วยกลไกการปฏิบัติที่เนื่องด้วยรัฐ อาทิ ทรัพย์สินที่ธรณีสถิงของวัดในพระพุทธศาสนา เช่นเหตุการณ์ที่พระครูประโชติพัฒนกิจ เจ้าอาวาสวัดท่าราชวร และเจ้าคณะอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชฝ่ายมหานิกายเป็น ถูกขู่เชิญว่ามีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิง แม้จะไม่ใช่ความจริง เพราะเป็นการมุงรีดเอาทรัพย์สิน พร้อมทั้งจำเลยได้ถูกศาลพิพากษาเป็นที่สุดในความผิดฐานกรรโชกได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 225 ประกอบมาตรา 215 และมาตรา 192 วรรคสาม ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 10843/2553

การที่พระพระปลัดบุญชวน สีสสุโท เจ้าอาวาสวัดพระโยก เป็นโจทก์ร่วมฟ้องขับไล่พระครูนิกรธรรมานันท์ จำเลย ซึ่งเป็นพระภิกษุอาศัยอยู่ในวัดโจทก์ให้ออกไปจากวัดโจทก์ โดยอ้างว่าจำเลยไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสวัดโจทก์ เจ้าอาวาสวัดโจทก์ได้เข้าเป็นโจทก์ร่วมด้วยแม้ตามฟ้องจะอ้างเรื่องอื่นพาดพิงถึงพระธรรมวินัยด้วยก็ตามแต่เป็นเพียงข้ออ้างประกอบข้อกล่าวหาที่ว่าจำเลยไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสโจทก์ร่วมเท่านั้น มูล

กรณีเช่นนี้ถือได้ว่าการโต้แย้งสิทธิทางแพ่งของวัดโจทก์ในฐานะที่เป็นนิติบุคคลและของโจทก์ร่วมซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดโจทก์ ไม่ใช่กรณีที่จะต้องอาศัยคำวินิจฉัยชี้ขาดของมหาเถรสมาคมเช่นกรณีพระภิกษุล่วงละเมิดพระธรรมวินัย ศาลยุติธรรมจึงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนี้ได้ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 38(2) ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2153/2516 (ศาลจังหวัดสุราษฎร์ธานี)

ประเด็นความขัดแย้งว่าด้วยทรัพย์สินของพระภิกษุ พ. มีถิ่นที่อยู่ 2 แห่ง คือที่วัดหัวป่าและวัดผู้คัดค้าน กับวัดจวนดำรงราชพลขันธุ์ (สงขลา) ซึ่งตาม ป.พ.พ. มาตรา 38 ให้ถือเอาแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น จึงต้องถือว่าวัดหัวป่าเป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุเพิ่มแห่งหนึ่งด้วย ผู้ร้องในฐานะเป็นพนักงานอัยการย่อมมีสิทธิร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกต่อศาลชั้นต้น ซึ่งเป็นศาลที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลในขณะถึงแก่ความตายตาม ป.วิ.พ. มาตรา 4 จัดว่า วรรคหนึ่ง ดังปรากฏตาม คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 661/2550

กรณีวัดท่าเคียน โดยพระปลัดเสน จินณสาโร (ชุมมิ่ง) ในฐานะเจ้าอาวาส เป็นโจทก์ ยื่นฟ้อง กระทรวงมหาดไทย ที่ 1 นายสุนทร ประทุมทอง ในฐานะนายอำเภอหาดใหญ่ ที่ 2 และองค์การบริหารส่วนตำบลควนลัง ที่ 3 เป็นจำเลย ต่อศาลจังหวัดสงขลา เป็นคดีแพ่งหมายเลขดำที่ 534/2545 ความว่า โจทก์ได้รับการถวายที่ดินจากราษฎรให้เป็นที่ดินธรณีสงฆ์ มีเนื้อที่ประมาณ 12 ไร่ ตั้งอยู่ที่หมู่ 1 ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีอาณาเขตทิศเหนือและทิศตะวันตกจดที่ดินของเอกชน ทิศใต้และทิศตะวันออกจดถนนสาธารณะ โดยโจทก์ได้ครอบครองสำหรับให้พระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาปฏิบัติศาสนกิจและประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2498 และได้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินดังกล่าวตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ต่อมา จำเลยที่ 1 โดยจำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 ได้ยื่นคำขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง "แปลงป่าช้าวัดท่าเคียน" และร่วมกันรังวัดรูกกล้าที่ดินของโจทก์ทางด้านทิศเหนือ เป็นเนื้อที่ประมาณ 4-3-40.5/10 ไร่ โจทก์ได้ยื่นคำคัดค้านการขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแล้ว การกระทำของจำเลยทั้งสามทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย อันเป็นการโต้แย้งสิทธิในที่ดินของโจทก์ ขอให้ศาลมีคำพิพากษาว่าที่ดินพิพาทดังกล่าวเป็นของโจทก์ โดยห้ามจำเลยทั้งสามดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเฉพาะส่วนที่รูกกล้าเข้ามาในที่ดินของโจทก์และห้ามเกี่ยวข้องกับที่ดินพิพาทอีกต่อไป คำวินิจฉัยที่ 2/2546

กรณีข้อขัดแย้งว่าด้วยการร้องคัดค้านห้ามบวชต่อพระอุปัชฌาย์ สืบเนื่องจากที่จำเลยไปแจ้งต่อผู้ใหญ่บ้านว่า เขาเป็นผู้ร้ายปล้นทรัพย์ฆ่าคน ซึ่งจำเลยรู้อยู่ว่าไม่เป็นความจริง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านคัดค้านต่อพระอุปัชฌาย์ ผู้ใหญ่บ้านมีหนังสือถึงพระอุปัชฌาย์ ๆ

จึงไม่บวชเขานั้น นับได้ว่าจำเลยกระทำละเมิดแล้ว พี่ชายของเขาผู้เป็นเจ้าของภาพและออกเงินซื้อของในการอุปสมบท ย่อมมีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยได้ (ประชุมใหญ่ครั้งที่ 5) ปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 844/2494

รวมไปถึงข้อพิพาทของพระกับชาวบ้านว่าด้วยอำนาจหรือสิทธิในการร้องทุกข์กล่าวโทษ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 448/2489 (ปัตตานี) ข้อพิพาทว่าด้วยเรื่องสิทธิในทรัพย์สินที่ดินของพระภิกษุสีนวน แก้วโกย หรืออุปคุตโต โดยนายเผือก ถาวรสมบัติ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 312/2510 (ยะลา) หรือกรณีที่ผู้ตายไปลวนลามภริยาจำเลย แม้ผู้ตายจะออกไปจากหมู่บ้านบวชเป็นพระภิกษุแล้วลวนลามภริยาจำเลย และถูกสังหาร ตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1276/2536 (สตูล) ข้อพิพาทว่าด้วยทรัพย์สินของพระภิกษุผู้มรณภาพของวัดสุบรรณนิมิต กับจำเลย - นาย นเรศร์ วงษ์ เสรี ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5789/2538 (ชุมพร)

ข้อพิพาทว่าด้วยเรื่องพระภิกษุ (พระภิกษุประจวบ งามวิชา) นำเงินส่วนตัวออกให้บุคคลกู้ยืมโดยคิดดอกเบี้ยนั้น ไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายใดห้ามไว้ พระภิกษุก็เป็นบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย การให้กู้ยืมเงินก็เป็นการสงเคราะห์ผู้ที่เดือดร้อนได้ทางหนึ่ง อีกทั้ง ป.พ.พ. มาตรา 224 ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3773/2538 (ตรัง) ว่าด้วยข้อพิพาทอันว่าด้วยเรื่องทรัพย์สินของพระภิกษุมรณภาพของวัด รัตนวราราม คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1064/2532 (พัทลุง)

รวมไปถึงข้อพิพาทว่าด้วยสิทธิการครอบครองทรัพย์สินของพระภิกษุ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1476/2561 (พัทลุง) กรณีประเด็นปัญหาเรื่องการตีความทางกฎหมายต่อประเด็น ลาไปอุปสมบทเป็นพระภิกษุเพียงชั่วคราวหลังวันเลือกตั้งจึงมีลักษณะต้องห้ามสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งตามความหมายของพ.ร.บ.เทศบาลพ.ศ.2496 เป็นผลให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาเทศบาลผู้นั้นสิ้นสุดลงตั้งแต่วันที่อุปสมบทโดยไม่ต้องคำนึงว่าเป็นการอุปสมบทเพียงชั่วคราวและได้ลาอุปสมบทแล้วหรือไม่. ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3424/2529 (ภูเก็ต) กรณีข้อพิพาทพระภิกษุถูกทำร้ายจนทุพพลภาพและเรียกร้องสิทธิจากความเสียหายจากการถูกทำร้ายนั้น ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 580/2478 (พังงา)

รวมทั้งข้อเท็จจริงข้อพิพาทว่าด้วยเรื่องที่ที่ดินที่ถวายเป็นอสังหาริมทรัพย์ของสำนักสงฆ์บ้านไธ อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่ หรือกรณีล่าสุดพระกาโตะรักษาการเจ้าอาวาสหน่มนักรเทศน์ทางสื่อออนไลน์ ในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช (ไทยรัฐออนไลน์, 2565) กับประเด็นต้องครุภาพตีพร้อมประเด็นการนำเงินวัดไปใช้จนกลายเป็นปัญหาในสื่อสาธารณะและประเด็นทางกฎหมาย เป็นต้น

จากภาพรวมในประเด็นทางกฎหมาย ข้อพิพาท อธิกรณ์ ที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นว่าเรื่องที่เกิดขึ้นในเขตภาคใต้ นับแต่อดีตมีลักษณะที่จำแนกได้ คือ (1) เป็นเรื่องของการบริหารพระธรรมวินัย เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่เนื่องด้วยการบริหาร จึงเกิดอธิกรณ์ และข้อพิพาทระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง (2) การพิพาทระหว่างบุคคลกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน หรือบุคคลในเรื่องทรัพย์สินของวัดและพระศาสนา (3) การเกิดข้อขัดแย้งระหว่างชุมชนกับวัดหรือผู้แทนของวัดอันหมายถึงเจ้าอาวาส ทั้งหมดเป็นภาพรวม ผลที่ปรากฏศาลได้เข้ามาระงับข้อพิพาทพร้อมถูกบันทึกไว้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ และหลายข้อพิพาทที่ถูกกระทำให้กลายเป็นความรุนแรงและความขัดแย้งก็มี ดังกรณีว่าด้วยเรื่องการบริหารทรัพย์สินของวัด จนกระทั่งนำไปสู่การสังหารสามเณรปลื้ม ที่วัดวังตะวันตก จังหวัดนครศรีธรรมราช (ข่าวสดออนไลน์, 2560) การทำอัตวินิบาตกรรมอย่างมีเจื่อนำพระเถระในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี กรณีของพระศรีปริยัตยาภรณ์ หรือ ท่านเจ้าคุณกลีบ วรปัญญา อายุ 75 ปี เจ้าอาวาสวัดใหม่พัฒนาราม (เดลินิวส์ออนไลน์, 2558) และจังหวัดสงขลา กรณีของพระธรรมวงศาจารย์ อดีตเจ้าอาวาสวัดโคกสमानคุณ (พระอารามหลวง) อายุ 87 ปี โดยทั้งสองกรณีเป็นการตายที่ยังมีเจื่อนำ ซึ่งยังไม่มีคำตอบในทางสอบสวนและคดี จะมีสำนวนการสอบสวนไปในทิศทางของการ อัตวินิบาตกรรม (ฆ่าตัวตาย) แต่ในเชิงข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์กลายเป็นการสืบสวนทางเดียวและไม่มีหน่วยงานทางศาสนาหรือเนื่องด้วยศาสนาให้สามารถไปกระทำการหรือทำงานร่วมด้วย กระทั่งกลายเป็นว่าวัดและพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเสียโอกาสในทางกฎหมายและทางการศาลไปเสีย (4) ประเด็นของการตีความทางกฎหมายทำให้เกิดการเสียโอกาสหรือเสียสิทธิอันพึงได้ และไม่พึงได้ที่มีผลในเชิงบุคคลของบุคคลในศาสนาหรือสิทธิอันพึงได้ที่เกิดขึ้นแก่วัดหรือองค์กรทางศาสนาโดยตรง ซึ่งจะต้องมีการศึกษาจำแนกจัดกลุ่มและแสวงหาทางออกเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในเชิงระบบ หลักการ และแนวปฏิบัติที่ชัดเจน

ภาพที่ 2 การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากคณะสงฆ์ฝ่ายบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดนครศรีธรรมราช
ที่มา: ผู้เขียน (2565)

การศึกษาวิจัยในทิศทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตภาคใต้

หากศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตภาคใต้ อาจมีงานวิจัยที่รองรับอยู่บ้างด้วยเหตุผลว่าในเขตภาคใต้มีพื้นที่ครอบคลุมกว้างขวาง แม้บริบทเชิงพื้นที่ของแต่ละจังหวัด ทั้งสัดส่วนขนาดของจังหวัด ประชากรวัด สงฆ์ ไม่เท่ากัน แต่เมื่อศึกษาทำให้เห็นว่าถูกขับเคลื่อนไปอย่างเป็นระบบในองค์กรตาม ดังปรากฏในงานวิจัยของ พระจักรี วิภทฺธิ (สิทธิสุวรรณ) และกันตภณ หนูทองแก้ว (2562) การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการใน จังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ที่ผลการวิจัย พบว่า

ด้านการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ใช้ธรรมาภิบาลทั้ง 6 หลัก หลักความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบ ส่วนหลักความมีส่วนร่วม ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) 1) หลักคุณธรรม พระสังฆาธิการต้องยึดมั่นในความถูกต้องดีงามเป็นที่ตั้ง มีความเสียสละ มีเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง 2) หลักนิติธรรม พระสังฆาธิการ ต้องมีความเคารพใน พระธรรม – วินัย กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ คำสั่ง รวมถึงกฎหมาย บ้านเมือง 3) หลักความโปร่งใส พระสังฆาธิการต้องมีการเปิดเผยข้อมูล สามารถตรวจสอบได้ ควรส่งเสริมให้มีการจัดทำรายรับ-รายจ่าย ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตรงไปตรงมา ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง 4) หลักความมีส่วนร่วม พระสังฆาธิการต้อง กระจายงานให้แก่บุคคลผู้เกี่ยวข้อง อย่างทั่วถึง โดยคำนึงถึงความสามารถของแต่ละบุคคล พร้อมทั้งรับฟังปัญหาและข้อเสนอต่าง ๆ 5) หลักความรับผิดชอบต่อ พระสังฆาธิการที่ปฏิบัติงาน ต้องมีความเข้าใจในงานที่ปฏิบัติอย่างถ่องแท้ มีความรับผิดชอบต่อในงาน รวมถึงต้องสามารถปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที 6) หลักความคุ้มค่า พระสังฆาธิการต้องสามารถที่จะจัดสรรทรัพยากรที่มีให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด มีความประหยัด มีการวางแผนในการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ

นอกจากนี้ยังมีประเด็นเทียบเคียงเกี่ยวกับการจัดการวัดด้วย วัด พระสงฆ์ และกลไกทางกฎหมาย เช่น ในงานวิจัยของ วิเชียร สุภทรกุล (2016) การบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ ในสถานที่สาธารณะในพื้นที่เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ พระมหาติลกรศรีม วิฐจาโร (วุฒิยา) และคณะ (2560) เรื่อง การบริหารจัดการทรัพย์สินของพระสังฆาธิการจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่อาจเกี่ยวข้องกับประเด็นทางกฎหมายที่ว่าด้วยทรัพย์สินของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ที่นัยหนึ่งถือว่าเป็นประเด็นที่ถือว่าสำคัญต่อการบริหารสินทรัพย์ ดังที่ปรากฏในข้อพิพาททางกฎหมายในข้อค้นพบในคำพิพากษาศาลฎีกา ที่สะท้อนให้เห็นว่าเป็นปัญหาหนึ่งของคณะ

สงฆ์ ที่จะต้องมีการให้ความรู้ และนำไปสู่การออกแบบระบบเพื่อรองรับปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในส่วนของการบริหารจัดการที่ควรเข้าไปเป็นกลไกใกล้เคียง หรือเป็นตัวกลางในการบริหารจัดการโดยมุ่งมองไปที่ประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรพระพุทธศาสนา

ภาพที่ 3 การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากคณะสงฆ์ฝ่ายบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ที่มา: ผู้เขียน (2565)

จากภาพรวมของงานศึกษาที่ปรากฏสะท้อนให้เห็นว่าเป้าหมาย หรือความคาดหวังในการแสวงหาความรู้เชิงวิชาการ มาเพื่อใช้เป็นกลไกสำหรับการบริหาร และสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นสำหรับคณะสงฆ์ภาคใต้ ยังคงมีอยู่ แต่ด้วยเงื่อนไขในเชิงระบบ วัฒนธรรมองค์กร และกลไกเนื่องต่อการบริหารอาจยังมีสภาพที่ไม่สมบูรณ์ หรือต้องการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้เกิดการพัฒนา และแก้ไขไปสู่ความก้าวหน้าได้อย่างแท้จริง สิ่งที่เกิดขึ้น จึงต้องใช้การศึกษาและเสนอวิธีการหรือทางออกอย่างต่อเนื่องด้วย

สะท้อนคิดจากคณะสงฆ์ฝ่ายปกครองในพื้นที่ภาคใต้

จากประสบการณ์สะท้อนออกมาเป็นผลการทำงานในเชิงการบริหารและการจัดการ คณะสงฆ์จังหวัดภาคใต้ทั้งสองแห่งมีประสบการณ์ที่น่าสนใจรวมทั้งเห็นความสำคัญของการบริหารเชิงพื้นที่ เช่น มีการจัดตั้งนิติกรสงฆ์ ที่ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัด หรือให้คำแนะนำแก่เจ้าคณะจังหวัด รวมทั้งช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่พระสงฆ์ในเขตปกครอง รวมไปถึงแนวคิดเรื่อง หนึ่งตำบล หนึ่งมหาเปรียญ หนึ่งตำบลการศึกษาสงฆ์เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดขึ้นภายใต้กลไกการบริหาร ทำให้เกิดแนวทางสำหรับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในองค์กรรวม การเสนอแนวคิดและขับเคลื่อนแนวทางหนึ่งตำบลหนึ่งพระวินยาศึกษาในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี ทำให้เกิดกลไกทางการบริหารและการจัดการเพื่อดูแลกิจการคณะสงฆ์จากคำบอกเล่าของเจ้าคณะผู้ปกครองคณะสงฆ์ได้เล่าว่านับแต่เป็นเจ้าคณะปกครองมอญิทธิกรจนกระทั่งสั่งปลดเพียง 1 กรณี นับตั้งแต่ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์มาตลอดระยะเวลากว่า 10 ปี

คณะนักวิจัยได้เดินทางในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้สัมภาษณ์สังเกตการณ์ในพระภิกษุผู้ที่เป็นผู้บริหารคณะสงฆ์ ผู้นำชาวพุทธ และผู้บริหารระดับสูงของคณะสงฆ์จังหวัด ในภาพรวมได้ประเด็นร่วมที่น่าสนใจในหลายประเด็น ซึ่งจำแนกตามกรอบการวิจัยได้ คือ

1. ประเด็นทางกฎหมายเพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (1) การบริหารองค์กรที่ผูกไว้กับการตัดสินใจระดับสูงอันหมายถึงมหาเถรสมาคมตามกับเกณฑ์ที่ไม่เอื้อให้เกิดการบริหารขององค์กรที่ไม่ชัดเจนที่เนื่องด้วยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2561 (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) ที่เจ้าคณะผู้ให้ข้อมูลสะท้อนคิดว่าเป็นการบริหารที่ผูกที่ส่วนกลางทำให้ระบบ “ยวบ” ซึ่งคณะนักวิจัยตีความว่าจะเป็นการบริหารที่อ่อนแอในเชิงโครงสร้างจึงทำให้การบริหารจัดการผูกไว้ที่ส่วนกลาง เมื่อสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาของตัวกฎระเบียบ กฎหมาย ซึ่งผู้ให้ข้อมูลอาจจะยังไม่ทราบหรือพบ แต่ก็ได้สะท้อนถึงในเรื่องความอ่อนแอที่เกิดจากตัวผู้ปกครองเอง ขาดภาวะผู้นำ ขาดวุฒิภาวะในการตัดสินใจอย่างทันที่ จึงทำให้กฎที่อาจมีข้อบกพร่องอยู่แล้ว ได้กลายเป็นเงื่อนไขหรืออุปสรรคสำหรับการบริหารไปในทันที รวมไปถึงความขัดกันทางการบริหาร เมื่อสัมภาษณ์ในประเด็นทางกฎหมายสิ่งที่สะท้อนออกมาในฐานะผู้ใช้ หรือบังคับใช้ในเชิงพื้นที่อาจไม่เห็นต่อข้อเท็จจริงดังกล่าวด้วยข้อจำกัดในเรื่องข้อมูล ต่อประเด็นดังกล่าว ดังนั้นจะมีทัศนะหรือคำตอบที่ว่า ยังไม่พบ แต่จะสะท้อนคิดในเรื่อง (1) ตัวบทของพระธรรมวินัยมีความชัดและตรงอยู่แล้ว หรือมีประสิทธิภาพหากมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหรือยึดยืนอยู่กับหลักการนั้นจริง ๆ (2) ประเด็นที่ถูกสะท้อนคิดอีกเรื่องคืองบประมาณ อันหมายถึงเงินหรือพื้นที่ที่ก่อให้เกิดรายได้ เงินคือปัญหาชนิดหนึ่งในทางการบริหาร โดยเป็นการแบ่งปันจากประสบการณ์ตรงของผู้ให้ข้อมูล

ในส่วนประเด็นทางกฎหมายนั้นตามที่คณะนักวิจัยได้พยายามศึกษาจะพบว่ามีลักษณะร่วมกับทางภาคเหนือและภาคอีสานที่ไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูล คือ (1) ข้อพิพาททางกฎหมายว่าแนวปฏิบัติหรือวิธีปฏิบัติระหว่างสงฆ์กับองค์กรอื่น ๆ เช่น การใช้อำนาจหน้าที่ทางการปกครอง การบริหารสินทรัพย์ การบังคับใช้ร่วมกับพระธรรมวินัย ตัวบทและกฎหมายเกาะเกี่ยวกับรัฐ ในส่วนของการบริหารผ่านกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติ ป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2559 กกับการตั้งวัดในเขตพื้นที่ป่า (ราชกิจจานุเบกษา, 2559) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) ที่ว่าด้วยขยะมูลฝอยและการสิ่งสิ่งปฏิกูล (มาตรา 18-20) ว่าด้วยเสียงและเหตุรำคาญ วัดกับการจัดกิจกรรมทางศาสนาเสียงดัง (มาตรา 25-28) ว่าด้วยอาคารและสุขลักษณะของอาคาร (มาตรา 21-24) ว่าด้วยสัตว์และการปล่อยสัตว์ (มาตรา 29-30) พระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 การบริหารพื้นที่วัดที่เนื่องด้วยโบราณสถาน (ราชกิจจานุเบกษา, 2535) เป็นต้น ดังนั้นลักษณะร่วมที่พบในกรณีภาคใต้จึงไม่แตกต่างในเชิงตัวบทที่เนื่องด้วยกฎหมายหลัก ๆ และองค์กรศาสนาและวัดคณะสงฆ์ต้องเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมดังปรากฏ

2. การจัดตั้งองค์กร “กองนิติการสงฆ์” จากการสัมภาษณ์เจ้าคณะทั้งสองแห่ง โดยเฉพาะเจ้าคณะอำเภอชนอน ที่มีประสบการณ์ตำแหน่งทางวิชาการในระดับรองศาสตราจารย์ และการศึกษาระดับปริญญาเอก ท่านมีประสบการณ์ในการบริหารมหาวิทยาลัยระดับคณะ จึงมองเห็นและเห็นความสำคัญและมองเห็นระบบที่จะเป็นเครื่องช่วยในการจัดการกิจการคณะสงฆ์ได้ด้วย นอกเหนือจากการบริหารโดยคำสั่ง แต่ต้องให้มีองค์กรจัดตั้งเพื่อช่วยอำนวยความสะดวก โดยในพื้นที่เขตปกครองจังหวัดนครศรีธรรมราช มีการจัดตั้งนิติการสงฆ์ ที่แต่งตั้งบุคคลให้เป็นที่ปรึกษาทั้งพระและฆราวาสมาเป็นผู้ให้ข้อมูลหรือที่ปรึกษาทางกฎหมาย และดูภาพรวมทางกฎหมายในเขตจังหวัด ซึ่งอาจไม่ได้มีรูปแบบการขับเคลื่อนโดยตรง แต่เป็นเพียงการจัดตั้งบุคคลเพื่อมาช่วยงานและเสริมงานการบริหารให้เกิดขึ้น ซึ่งเจ้าคณะผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นด้วย และควรสนับสนุนแต่ทั้งหมดก็สะท้อนเป็นข้อกังวลเป็นข้อห่วงใยว่าจะมีแนวทางหรือกลไกอย่างไรในเชิงการบริหารและการจัดการ ดังประโยคเชิงถามว่า (1) อำนาจควรเป็นของใครในการจัดตั้ง (2) ทั้งเสนอว่าควรเป็นอำนาจของเบื้องบนสั่งมาให้ดำเนินการและปฏิบัติตามมากกว่า (3) ขอบเขตอำนาจหรือบทบาทหน้าที่ควรมีแค่ไหนอย่างไร ซึ่งประเด็นเหล่านี้คณะนักวิจัยได้เก็บข้อมูลจากการสะท้อนคิดเพื่อนำมาสู่การออกแบบและพัฒนาระบบถึงความเป็นไปได้ (4) จำนวนคนหรือสมาชิกในการจัดตั้งซึ่งควรเป็นใคร อย่างเป็นประหนึ่งเป็นการถามถึงองค์คณะควรประกอบด้วยใคร (5) ภาระงาน ขอบเขตของงานเพื่อป้องกันปัญหาความซ้ำซ้อนและอำนาจหน้าที่ควรมีชัดเจนในทางปฏิบัติ (6) กฎระเบียบอันจะพึงเกิดขึ้นเพื่อเป็นกลไกสนับสนุนการบริหารควรมีแบบแผนแนวทางอย่างไร กฎที่ใช้สำหรับการบริหารจัดการในตัวเอง (7) คณะกรรมการที่จะเป็นภาคีสมาชิกในการบริหารขับเคลื่อนองค์กร ควรเป็นใครอย่างไร ? (สัมภาษณ์พระภิกษุ A, B, C, D, F, 2565)

ข้อเด่นของประเด็นนี้ด้วยผู้บริหารคณะสงฆ์คือ เจ้าคณะผู้ปกครองเป็นผู้บริหารองค์กรการศึกษา ซึ่งหมายถึงวิทยาลัยสงฆ์ และวิทยาเขต หรือมีประสบการณ์การบริหารการศึกษา (วิทยาลัยสงฆ์นครศรีธรรมราช/วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี/คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) เมื่อเสนอแนวคิดเรื่องกองนิติการสงฆ์จังหวัด โดยเทียบเคียงกับกองนิติการของมหาวิทยาลัย หรือฝ่ายกฎหมายของวิทยาลัยสงฆ์ จึงทำให้ง่ายต่อการสื่อสารและภาพของการพูดคุยสัมภาษณ์มีความเด่นชัดและมีความคาดหวังที่จะเป็นไปได้มากขึ้น โดยอยู่กับเงื่อนไขและประเด็นข้อห่วงใยที่เกิดขึ้นด้วย ทั้งเห็นว่าจะเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการขับเคลื่อนบริหารคณะสงฆ์ได้ด้วย

3. การพัฒนาระบบเพื่อช่วยการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ Application เพื่อทวนสอบต่อการคัดกรองสมาชิกให้เข้ามาบวช จากการพูดคุยสัมภาษณ์อาจยังไม่ชัดเจนว่าหมายถึงอะไรแต่ทั้งหมดจะมีสภาพปัญหาคล้ายกัน คือระเบียบในเรื่องการต้องขอ

อนุญาตเพิ่มประวัติอาชญากรรม กลายเป็นปัญหาของการบริหารการบวชหรือการคัดกรองบุคคลเข้ามาบวชตามประเพณีแบบเดิมได้ ซึ่งต้องใช้เวลาอย่างน้อย 15 วัน ถึงหนึ่งเดือน ในพื้นที่อื่น ๆ กรณีภาคอีสานและภาคเหนือ แต่กรณีภาคใต้ข้อมูลที่ได้ทราบคือใช้เวลาประมาณ 1-2 เดือน โดยประมาณ แต่จะมีลักษณะพิเศษของแต่ละพื้นที่คล้าย ๆ กัน คือถ้าเห็นกันมานาน รู้จักกันดีในชุมชน ทวนสอบกันเองในเชิงประชาสังคม ทั้งอาจใช้เกณฑ์วินิจฉัยเบื้องต้นอนุญาตให้บวชได้ก่อน ระหว่างรอข้อมูลร่วมกับทางหน่วยราชการกรณีของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ในประเด็นนี้คณะนักวิจัยได้จำลองความคิดและนำเสนอแนวทางปฏิบัติ เพื่อเสนอถึงความเป็นไปได้ต่อเกณฑ์ในการคัดกรองคนเข้ามาบวชให้ง่ายขึ้น และเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งท่านผู้ให้ข้อมูลก็ยังไม่มองภาพไม่ชัด แต่จะมีความห่วงใยในเรื่อง “ขอบเขตอำนาจ” เช่น ต้องผู้บริหารระดับสูงของคณะสงฆ์เห็นด้วย ถ้าไม่เห็นด้วยก็จะไม่สามารถขับเคลื่อนหรือดำเนินการได้ เช่น อำนาจในการเข้าถึงข้อมูลระหว่างองค์กรกับองค์กร แต่กรณีของเจ้าคณะบางท่านด้วยมีประสบการณ์ในการบริหารมหาวิทยาลัย และการศึกษาเมื่อเสนอแนวคิดของ Application หรือระบบ Website ท่านเข้าใจและเห็นภาพจำลองความคิดนี้ พร้อมทั้งเห็นความเชื่อมโยงของข้อมูลโดยอิงกับเกณฑ์ตามพระธรรมวินัยด้วยตามที่คณะนักวิจัยได้เสนอไป ทำให้ท่านเห็นดีและเห็นควรสนับสนุนให้เกิดถ้าทำได้

โดยในประเด็นนี้คณะนักวิจัยได้เสนอข้อมูลเพื่อให้ทราบในภาพรวมของระบบดังกล่าวว่า ระบบดังกล่าวควรเชื่อมโยงกับ (1) คณะสงฆ์จังหวัดและสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด จะต้องมียุทธศาสตร์เกี่ยวกับการบวช การสึก โดยสัมพันธ์กับคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่แต่ละจังหวัดและหน่วยราชการ เช่น จำนวน สถิติ สงฆ์ในองค์กรรวม สาเหตุการสึกตามปกติ และสึกตามพระธรรมวินัย อาบัติแล้วต้องสึก หรือต้องคิดความแล้วให้ลาสิกขา โดยฐานข้อมูลส่วนนี้จะต้องเป็นข้อมูลในเขตพื้นที่แต่ละพื้นที่ตามสายการปกครองคณะสงฆ์ (เจ้าอาวาส-วัด-ตำบล-อำเภอ-จังหวัด) ในเขตปกครองนั้น ๆ รวบรวมเป็นสถิติสำหรับการบริหารจัดการ ช่วยการคัดกรองบุคคลที่เข้ามาบวชให้ชัดเจนขึ้น (2) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (กรมราชทัณฑ์/กองตรวจคนเข้าเมือง/กรมการปกครอง/กองตรวจคนเข้าเมือง) ข้อมูลประวัติเกี่ยวกับอาชญากรรมหรือเคยต้องโทษ (ราชทัณฑ์/ราชทัณฑ์-เนื่องด้วยรัฐและอาชญากรรม ต้องโทษ ก่อคดีความ/มนุษย์โส-มีสถานะทางทะเบียนราษฎรตามกฎหมายไทย เพื่อป้องกันต่างด้าวลักลอบเข้ามาบวช/หรือใช้กระบวนการทางศาสนาเข้ามาแฝงตัวก่ออาชญากรรมระหว่างประเทศ) (3) ส่วนงานด้านสาธารณสุข (กรมสุขภาพจิต) ที่ยืนยันลักษณะของเพศสภาพกับเพศกำเนิด (ปुरुส-เพศกำเนิดและเพศสภาพ) รวมไปถึงวิถีภาวะทางอารมณ์ในแบบวิถีลักษณะจนกระทั่งจะส่งผลกระทบต่อหมู่คณะเมื่อเข้ามาบวชแล้ว (4)

สถาบันทางการเงินหรือหน่วยงานด้านภาระผูกพันกับความเป็นหนี้ เช่น บริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด - National Credit Bureau [<https://www.ncb.co.th/>] เพื่อป้องกันปัญหาการฉ้อโกงและหลบหนีคดีมาบวช (อนโณ-ฉ้อโกงหนีคดี) โดยมีข้อมูลเชื่อมโยงพร้อมตรวจสอบได้ (5) ระบบสาธารณสุขของครัวเรือนในส่วนกระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาล กรมการแพทย์ เพื่อตรวจสอบและให้ข้อมูลเกี่ยวกับ โรคต้องห้าม หรือโรคติดต่อร้ายแรงในปัจจุบันสัมพันธ์กับเกณฑ์ห้ามบวชตามหลักพุทธาณุญาต (กฎฐัง/คัมภี/กิลาส/โสโส/อะปะมาโร=โรคติดต่อร้ายแรงสังคมรังเกียจและต้องห้ามตามเกณฑ์แห่งกฎหมายและรัฐ) (6) ภาระผูกพันกับหน่วยงานต้นสังกัดของผู้จะมาบวช ทั้งต้องได้รับอนุญาตตามเกณฑ์หรือระเบียบที่ต้องปฏิบัติ (ราชะกะโฏ/ราชักฎ/อนุญาตไต่-สิทธิ์ผูกพัน อันพึงได้รับการยินยอม) (7) ข้อมูลอื่นใด ที่จะเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกที่สามารถผสมรวมต่อระบบปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการคัดกรองที่มีความชัดเจนและมีเสถียรภาพมากขึ้น เป็นต้น

จากการพูดคุยกับพระสังฆาธิการผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกท่านทราบสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ยังไม่สามารถแสวงหาแนวทางวิธีการหรือมาตรการในการแก้ปัญหาในเชิงระบบได้ จึงใช้วิธีแก้ปัญหาในเชิงปัจเจก หรือลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ไป หากสามารถขับเคลื่อนให้เกิดแนวปฏิบัติตามที่คณะนักวิจัยเสนอ ก็จะเป็นข้อดี และเห็นควรสนับสนุนโดยประเด็นร่วมที่เป็นข้อควรพิจารณาคือ (1) การพัฒนาระบบต้องเกิดจากผู้บริหารคณะสงฆ์ระดับบนซึ่งหมายถึงการปกครองระดับสูงเห็นชอบและได้รับการยินยอม (2) ระบบปฏิบัติการหรือกระบวนการทางพระพุทธศาสนาต้องมีมากขึ้นโดยจะต้องเป็นกลไกที่เสริมให้เกิดความเข้มแข็ง (3) การส่งเสริมศาสนบุคคลให้เกิดศักยภาพเพื่อรองรับระบบและใช้ระบบเพื่อเกิดความร่วมมือและเชื่อมโยงระหว่างคนในองค์กร กับสมาชิกนอกองค์กรต้องสร้างและพัฒนาให้เกิดขึ้นอย่างมากและเร่งด่วน

4. การพัฒนาเครือข่ายสนับสนุนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในการบริหารพื้นที่พบว่าคณะสงฆ์มีภาคีร่วมในเชิงการบริหารที่ประกอบด้วย (ก) หน่วยงานสนับสนุนในนามของคณะสงฆ์เองที่จัดตั้งเป็นคราว ตามภาระงานที่มอบหมาย รวมทั้งตั้งขึ้นเพื่อเป็นส่วนสนับสนุน เช่น นิติการสงฆ์จังหวัด พระวินยาธิการในแต่ละเขตพื้นที่ภายใต้นโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งพระวินยาธิการ (ข) หน่วยงานสนับสนุนการปฏิบัติ อาทิ สำนักงานพระพุทธศาสนา ตามบทบาทหน้าที่เนื่องด้วยการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด (วัฒนธรรม/ศาสนา/โบราณสถาน) และหน่วยงานอื่น ๆ ในเขตจังหวัด สำนักงานตำรวจ หน่วยงานราชการระดับจังหวัด เป็นต้น

คณะนักวิจัยได้เสนอแนวคิดความเชื่อมโยงใน 2 ส่วน คือภาคเครือข่ายสำหรับการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดซึ่งคณะสงฆ์ทั้งสองพื้นที่มีอยู่แล้ว คณะนักวิจัยได้เสนอ

ระบบเชื่อมโยงภายในกลุ่มการบริหารของคณะสงฆ์ในรูปของการขยายเครือข่ายขับเคลื่อนงานบริหารร่วมกัน โดยหมายเอาพระสงฆ์กับพระสงฆ์ที่จะนำระบบบริหารที่ดี หรือมีประโยชน์มาขับเคลื่อนซึ่งประเด็นนี้จะมีลักษณะร่วมคล้าย ๆ กันกับในเขตภาคเหนือและภาคอีสาน อาทิ นิติกรสงฆ์จังหวัด ประชาสัมพันธ์สงฆ์จังหวัด หรือระบบปฏิบัติการด้านการปกครอง Application พระอุปัชฌาย์ ซึ่งจะทำให้เกิดการบริหารขับเคลื่อนร่วมกันได้ ทั้งข้อดีในเขตภาคใต้พื้นที่วิญญนครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานียังมีสถาบันการศึกษาสงฆ์ในระดับวิทยาลัยสงฆ์และวิทยาเขตที่จะเป็นฐานในการขับเคลื่อนเครือข่ายเชื่อมโยงให้เกิดการพัฒนางานร่วมกันได้

จากภาพรวมในของการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ในพื้นที่วิจัย ทำให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า แนวคิดในการพัฒนาองค์กรสงฆ์โดยเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับคณะสงฆ์ เป็นสิ่งที่ได้รับการตอบรับ และเห็นควรสนับสนุน แต่ก็เป็นข้อห่วงใยเชิงระบบว่าใคร หรือผู้รับผิดชอบควรเป็นใครอย่างไร ? รวมทั้งผลกระทบอื่น ๆ ที่ภาวะชะงักงันอื่น ๆ ที่เนื่องจากการบริหารโดยขาดเสถียรภาพที่เป็นอยู่ แต่ทั้งหมดเป็นข้อมูลของการสนทนาสัมภาษณ์พร้อมข้อห่วงใย จึงมีลักษณะเป็นความคิดและคาดหวัง โดยทั้งหมดเป็นการสะท้อนคิดถอดความผ่านการสนทนาสัมภาษณ์จากการลงพื้นที่ วิจัย นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ระหว่าง 5-7 เมษายน ที่ผ่านมา

จากภาพรวมที่สังเกตจะพบว่าในเขตจังหวัดทั้งสองจะด้วยบุคลิกภาพของผู้บริหารที่เป็นเจ้าคณะปกครองอายุไม่มาก จะเห็นด้วยกับแนวคิดและวิธีการทำงานที่ร่วมสมัยใช้ระบบที่เอื้อต่อการบริหาร ทั้งมีการบริหารจัดการที่เป็นแบบแผนที่เป็นกลไกสำหรับการบริหาร ทั้งพูดคุยกับเจ้าคณะในระดับล่างของการปกครองผ่านการบอกเล่าของนิสิตที่มาศึกษาในระดับปริญญาของหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ในสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ อาทิ การเสนอแนวคิดในเรื่องการแต่งตั้งหนึ่งตำบลหนึ่งพระวินยาธิการ ที่มีเป้าหมายเพื่อให้ในเขตจังหวัดให้พระสังฆาธิการ เป็นกลไกร่วมในการบริหารพระธรรมวินัย การจัดตั้งบุคคลให้เป็นนิติการสงฆ์ดังปรากฏในนครศรีธรรมราช ซึ่งทำให้คณะสงฆ์มีฝ่ายปรึกษากฎหมาย แม้จะไม่ได้มีประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยตรงแต่อย่างน้อยมีหลักประกันความมั่นใจในเรื่องการบริหารหรือแนวทางอำนวยการบริหารคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่ได้ การส่งเสริมให้เกิดการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศาสนา การส่งเสริมให้เกิดการบริหารที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาหรือยกระดับวิทยาลัยสงฆ์เป็นศูนย์กลางการศึกษาของคณะสงฆ์ในเขตจังหวัด ทำให้เกิดการเชื่อมประสานเชิงพื้นที่กับคณะผู้ช่วยนักวิจัยในพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่จะได้จากการศึกษาเชิงพื้นที่มาใช้ในการสนับสนุนการวิจัยในองค์รวมดังที่กำลังดำเนินการให้ปรากฏ เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยเชิงพื้นที่ดังปรากฏ

บทสรุป

ประเด็นที่เกิดขึ้นจากพื้นที่ของการวิจัยทั้งในส่วนสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช ในการลงพื้นที่พูดคุยอาจยังไม่มีคำตอบเชิงสรุปอย่างชัดเจนว่าควรเป็นไปแค่ไหนอย่างไร แต่ทั้งหมดรับทราบถึงสภาพปัญหาและเห็นว่าควรมีการศึกษาเพื่อศึกษาถึงความเป็นไปได้เพื่อแก้ไขหรือพัฒนาแก้ไขให้เกิดขึ้น ดังนั้นในการลงพื้นที่จึงเป็นการศึกษาเพื่อเสนอถึงแนวทางความเป็นไปได้ที่เริ่มตั้งแต่การศึกษาตัวบทของกฎหมาย ระเบียบ ที่ไม่มีสภาพบังคับใช้ ไม่เอื้อต่อการบริหาร พร้อมเสนอตัวบทเพื่อการแก้ไข เพื่อนำไปสู่การบริหารในองค์กรรวมได้ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความจริงและร่วมสมัยมากที่สุด ซึ่งควรขับเคลื่อนให้มีและเกิดขึ้น [1.คู่มือฝึกอบรม] การขับเคลื่อนแก้ปัญหาในองค์กรจัดตั้ง (Organization) ตามภารกิจหรืองานการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งในที่นี้ยึดเอาเกณฑ์ตามกรอบการวิจัยคือ กองนิติการสงฆ์จังหวัด โดยมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหาที่เนื่องด้วยกฎหมายอย่างเป็นระบบ ในรูปคณะกรรมการ หรือองค์กร ช่วยแก้ปัญหา ลดข้อพิพาท อธิกรณ์สงฆ์ และประเด็นทางกฎหมาย ของคณะสงฆ์ในแต่ละเขตพื้นที่ รวมไปถึงพัฒนาไปสู่องค์กรจัดตั้งอื่น ๆ ทั้งระบบศาลสงฆ์ ระบบสังฆสภา ระบบสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระพุทธศาสนา ที่จะเข้าไปสนับสนุนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในองค์กรรวม ภายใต้แนวคิดการจัดตั้งองค์กรเพื่อสนับสนุนการบริหาร [2.หน่วยจัดตั้ง] การออกแบบและพัฒนาระบบให้สมกับยุคสมัยหมายถึง ระบบ Platform เพื่อช่วยการบริหาร ซึ่งในงานวิจัยนี้เสนอพัฒนาระบบปฏิบัติการ “App พระอุปัชฌาย์/ (Website/Platform/Application) ที่จะช่วยคัดคนเข้ามาบวชให้มีค่าความเที่ยงตรงมากขึ้น รวมทั้งมีฐานข้อมูลอย่างกว้างขวางและเชื่อมโยงสมสมัยกับปัจจุบัน [3.ระบบปฏิบัติการ] การขับเคลื่อนให้เกิดการเชื่อมโยงทั้งคนงาน และระบบปฏิบัติการ คือ ส่งเสริมให้เกิดภาคีเครือข่ายเข้ามาเป็นส่วนสนับสนุนการบริหารงานคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบ พร้อมสร้างเครือข่ายให้เกิดการนำไปใช้ในวงกว้างต่อสิ่งที่เป็ผลผลิตและความคาดหวังที่จะเกิดขึ้น [4.ขับเคลื่อนเครือข่าย] ดังนั้นในการเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัยพบประข้อมูลในหลาย ๆ ประเด็นที่เป็นปัญหาด้วยข้อจำกัดในเรื่องขอบเขตการบริหาร แต่การวิจัยก็มุ่งเพียงศึกษาถึงความเป็นไปได้ เพื่อสะท้อนให้เห็นเป็นตัวบทตามสภาพปัญหาจริง พร้อมศึกษาแนวทางแก้ไขพร้อมข้อเสนอว่าควรขับเคลื่อนไปในทิศทางใด ซึ่งมุ่งหวังว่าจะเป็นช่องทางสำคัญในการบริหารและการจัดการให้เกิดการขับเคลื่อนในภาพใหญ่ได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ข่าวสดออนไลน์. (2560). ตะลึงชุดแล้ว-พบจริง ศพเณร ถูกฆ่าโบกปูนในวัด ฝังดินใต้ต้นตะเคียน เค้น 1 พระ 2 เณรรับสิ้น ใช้ท่อพีวีซีทุบจนสิ้นใจ อ่างแค้น-ขโมย 5 หมิ่น. สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2565, จาก https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_379591
- คมชัดลึกทั่วไทย. (2564). คอมมานโดบุกสำนักสงฆ์จับ“หลวงพ่อดุ้ย”พ่อค้ายานรทหนึ่ไปบวชเป็นพระคาฤภูมิพร้อมของกลางคาฤภูมิ นครศรีธรรมราช. สืบค้น 15 เมษายน 2565, จาก <https://www.komkhaotuathai.com/contents/31080>
- เดลินิวส์ออนไลน์. (2558). เจ้าคุณกลีบ วรปัญญา เจ้าอาวาสวัดใหม่พัฒนาราม ผูกคอมรณภาพภายในกุฏิ คนใกล้ชิดเผย ก่อนหน้านี้อาการเครียด บ่นนอนไม่หลับมา 2 เดือน ส่วนญาติยังแคลงใจสาเหตุการตาย. สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2565, จาก <https://d.dailynews.co.th/regional/344869/>
- ทีมข่าวอาชญากรรม MGR Online. (2562). รวบอดีตเจ้าอาวาสวัดดังเชียงใหม่ หนีคดีตุ๋นเด็กไปบวชใหม่ที่สุราษฎร์ฯ. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2565, จาก <https://mgronline.com/crime/detail/9620000066095>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2565). อดีตพระกาโตะ แฉงบมเงิน 6 แสน ยืมจากวัด ตั้งใจนำไปคืนแต่เกิดเรื่องก่อน. สืบค้น 5 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.thairath.co.th/news/society/2384085>
- เนชั่นทีวีออนไลน์. (2564). สลด!! เจ้าอาวาสวัดโคกสมานคุณ เครียดผูกคอมรณภาพ. สืบค้น 4 เมษายน 2565, จาก <https://www.nationtv.tv/news/378857556>
- พระจักรี วิจักษณ์ (สิทธิสุวรรณ) และกันตณ หนูทองแก้ว. (2562). การใช้หลักธรรมบาลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการใน จังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต). วารสารปัญญา, 26(2), 51-62.
- พระมหาติลกร์ศรี ฐิตจาโร (วุฒิยา) และคณะ. (2560). การบริหารจัดการทรัพย์สินของพระสังฆาธิการจังหวัดสุราษฎร์ธานี (รายงานการวิจัย). สุราษฎร์ธานี: วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี
- วิเชียร สุภัทรกุล. (2019). การบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ ในสถานที่สาธารณะในพื้นที่เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. Pathumthani University Academic Journal, 8(1), 57-66.

เสียงสะท้อนจากพื้นที่ภาคเหนือจังหวัดลำพูนและเชียงใหม่:
ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็ง*

ECHOES FROM THE NORTHERN AREAS OF LAMPHUN AND CHIANG MAI
PROVINCES: ON STRONG SANGHA ADMINISTRATION

พระมหากษัตริย์ กิตติโสภโณ, พระครูธรรมธรรฐาพร ปภสสโร,
พระครูวินัยธรเอก ชินวโร, พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, สุภัทรชัย สีสะไบ
Phramaha Krissada Kittisobhano, Phrakhruthammathorn Sathaphorn Pabhassaro,
Phrakruvinaitorn Ekk Chinavangso, Phrapalad Raphin Buddhisar, Suphatrachai Sisabai
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: rapin.soc@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ในเขตภาคเหนือจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน โดยศึกษาถึงแนวคิด ระบบ และกลไกที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่เข้มแข็ง ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ในพื้นที่วิจัย นำเสนอเขียนเป็นความเรียงในแบบบทความวิชาการ

ผลการศึกษาพบว่า ทั้ง 2 จังหวัดมีลักษณะทางกายภาพ ภูมิศาสตร์ในจังหวัดพื้นที่ภาคเหนือ มีสภาพปัญหาใกล้เคียงกัน แนวทางในการบริหารคือใช้พระธรรมวินัย และกฎหมาย เมื่อมีข้อพิพาทที่เนื่องด้วยกฎหมาย ก็เป็นการแก้ปัญหาตามอัตราวิสัยและกำลังทรัพย์ของผู้ที่อยู่ในส่วนของการพิพาท เมื่อมีการเสนอแนวคิดในเรื่องการศึกษาตัวบททางกฎหมายที่เป็นปัญหาต่อการบริหารเพื่อแก้ไข เสนอแนวทางการจัดตั้งสำนักงานนิติการสงฆ์จังหวัด ที่เนื่องด้วยอำนาจหน้าที่เจ้าคณะจังหวัด การเสนอระบบปฏิบัติการ (Platform) เพื่อการบริหารและการขยายเครือข่ายเชิงปฏิบัติให้เกิดการเชื่อมโยง เจ้าคณะก็เห็นด้วยและสนับสนุนให้เกิดผลในเชิงปฏิบัติ ทั้งเสนอเป็นแนวคิดในเกิดการขับเคลื่อนในรูปแบบของนโยบายบนลงล่าง ซึ่งถ้าเป็นอย่างนั้นจริงจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาในองค์กรรวมตามกรอบการศึกษาได้

คำสำคัญ: การปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็ง; เชียงใหม่; ลำพูน; เสียงสะท้อน

Abstract

This article aimed to study the spatial context in the Northern region of Chiang Mai and Lamphun by studying the concepts, systems and mechanisms that supported strong Sangha Affairs administration, studied from document, research work, interviews, observations at the researched area. Findings were presented in the written academic essay format.

The results of the study revealed that both provinces had physical, geographical, and religious characteristics in the Northern provinces with similar problems. The management approach was to use *Dhamma-Vinaya*, the disciplines and laws when there were legal disputes. The solution was subjective depending on the property power of those in the disputes. There was a proposal to establish the provincial legal studies institute to study the rules and laws and to solve any legal settings that were the problems of Sangha Administration. There should be an operating platform for administration and expanding connecting networks. Administrative monks agreed to this platform and supported the concept for practical platform and proposed top-down driving policy to materialize the holistic benefits for Buddhist Affairs Administration according to the studied framework.

Keywords: strong Sangha Administration; Chiang Mai; Lamphun; Echoes

บทนำ

ระหว่าง 19-21 มีนาคม 2565 คณะนักวิจัยภายใต้โครงการวิจัย “การพัฒนาโครงสร้างเชิงระบบเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ไทยที่เข้มแข็งในประเทศไทย” ที่มีเป้าหมายเพื่อ (1) สังเคราะห์กฎหมายในเชิงสภาพปัญหาและเสนอทางแก้หรือทางออกตามกลไกการบริหาร (2) ออกแบบองค์การที่เนื่องด้วยกฎหมายซึ่งหมายถึงกองนิติการสงฆ์เพื่อช่วยสนองงานด้านข้อพิพาทให้กับองค์กรสงฆ์ในระดับจังหวัด (3) มีการจัดสร้างระบบเพื่อใช้สนับสนุนการบริหารในรูปแบบ Platform หรือ Application เพื่อช่วยการคัดกรองคนเข้ามาบวชในวัดพระพุทธศาสนา (4) การดึงภาคีเครือข่ายในเป็นส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการใช้ระบบให้เกิดการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ ซึ่งแผนงานวิจัยดังกล่าวได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ประจำปีงบประมาณ 2565 คณะนักวิจัยได้เลือกกลุ่มเป้าหมายเป็น 2 จังหวัดในเขตภาคเหนือ คือจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีวัดกว่า 1500 วัด และจังหวัดลำพูนที่มีความเข้มข้นในเชิงของการจัดการเชิงพื้นที่ รวมทั้งมีสถาบันการศึกษาสงฆ์ตั้งอยู่ทั้ง 2 แห่ง

คณะได้เดินทางเข้าพื้นที่ภาคเหนือเพื่อสำรวจ สัมภาษณ์เก็บข้อมูล สังเกตและนำเสนอเสียงสะท้อนออกมาเป็นข้อมูล จากการที่คณะของพวกเราได้เดินทางไปในหลาย ๆ วัดที่เป็นเขตปกครองคณะสงฆ์ในพื้นที่ทำให้พบว่า (1) สภาพปัญหาในการคัดกรองคนเข้ามาบวช (2) กระบวนการทางกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายที่ขัดกันไม่เอื้อต่อการบริหาร (3) หน่วยจัดตั้งหรือระบบที่จะเข้ามาช่วยในการบริหารหรือสนับสนุนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (4) ระบบปฏิบัติการที่มีประสิทธิภาพที่จะช่วยให้เกิดสภาพการบริหารที่มีประสิทธิภาพ (5) การสร้างกลไกเชิงปฏิบัติในรูปของการ “ร่วมด้วยช่วยกัน” ยังไม่ชัดเจน อาจด้วยปัญหาการปฏิบัติในพื้นที่ รวมไปถึงกลไกเชิงระบบที่ไม่เอื้อหรือสนับสนุนการบริหารในพื้นที่แต่อย่างใด ? ดังนั้นในการสัมภาษณ์ พูดคุย นำมาสู่การเขียนความเรียงออกมาเป็นข้อมูลว่ามีอะไรอย่างไร ที่จะพึงเป็นความเห็นร่วมกัน พร้อมแนวทางอันเป็นข้อเสนอเพื่อไปสู่การปฏิบัติหรือออกแบบร่วมกันเพื่อพัฒนาให้เป็นกลไกสำหรับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในองค์กรรวมของประเทศไทยที่ไม่ใช่เฉพาะภาคเหนือหรือจังหวัดเชียงใหม่ หรือลำพูนต่อไป

ภาพที่ 1 ภาพข่าวที่เกี่ยวกับบอฉิกรณีสงฆ์ในเขตภาคเหนือ
ที่มา: ข่าวสดออนไลน์ (2561) และ TNN Online (2561)

ประเด็นทางการบริหารผ่านกระบวนการทางกฎหมาย

ข้อพิพาททางกฎหมายในเขตปกครองภาคเหนือของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ที่เนื่องด้วยการบริหารวัด และกิจการพระพุทธศาสนา ที่มีลักษณะเป็นข้อพิพาทระหว่างพระภิกษุกับพระภิกษุ (บุคคลกับบุคคล) ระหว่างพระภิกษุกับวัด (บุคคลกับองค์กร) ในเรื่องการบริหารจัดการ (องค์กรกับองค์กร) เช่น ทรัพย์สิน ที่ดิน ข้อพิพาทในประเด็นของการจัดการ ดังกรณีที่เกิดขึ้นในอดีตเช่น วัดศรีงามกับข้อพิพาทเรื่องที่ดิน ตามคดีหมายเลขแดงที่ อ.83/2547 เรื่องการแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดหนองคำ (ตำบลช้างม้อ อำเภอมืองเชียงใหม่) ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4977/2533 เรื่องที่ธรณีสงฆ์วัดมูลมานหรือวัดทรายมูลพะมา (เชียงใหม่) ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 962/2504 ข้อพิพาทว่าด้วยแย่งศพของพระครูวิจิตรสารธรรม อดีตเจ้าอาวาสวัดบางลาย (พิจิตร) ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 692/2564 กรณีพระภิกษุพระสังฆาธิการสมมติบัตรประชาชน ของเด็กชายดวง

ดี เวียงดินคำ ซึ่งเสียชีวิตลงด้วยโรคมะเร็งตั้งแต่ปี 2538 (เชียงใหม่) จนเป็นข้อพิพาทฟ้องร้องในทางกฎหมายและคณะสงฆ์ (ไทยรัฐออนไลน์, 2560) รวมไปถึงประเด็นพระภิกษุระดับเจ้าอาวาสตีมัสตราในวัด (เชียงใหม่) (ข่าวสดออนไลน์, 2564) ที่ไปสัมพันธ์กับกฎหมายว่าด้วย พ.ร.บ.การควบคุมโรค มั่วสุมเสี่ยงต่อการระบาดของโรค ตามข้อกำหนดตาม มาตรา 9 แห่ง พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ (ฉบับที่ 16) และพ.ร.บ.ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 2551 มาตรา 31 (ห้ามมิให้ผู้ใดบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในสถานที่หรือบริเวณดังต่อไปนี้ (1) วัดหรือสถานที่สำหรับปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา เว้นแต่เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมทางศาสนา) (ราชกิจจานุเบกษา, 2551) วัดพระสิงห์ เชียงใหม่ กับประเด็นของบุหรีและการไม่ติดป้ายแจ้งเตือน ในข้อกล่าวหาว่า “ไม่ปฏิบัติตาม พ.ร.บ. ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 มาตรา 45 และประกาศกระทรวงสาธารณสุขฯ (เชียงใหม่) (เชียงใหม่นิวส์, 2562) วัดในเขตจังหวัดน่าน รวมกว่า 20 แห่ง ในข้อหาไม่ติดแผ่นป้ายเขตปลอดบุหรีตาม พ.ร.บ.คุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ.2535 และประกาศกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ.2553 (ไทยรัฐออนไลน์, 2558) รวมไปถึงเหตุการณ์ที่เจ้าคณะปกครองในตำแหน่ง ใช้ดุลพินิจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จนกระทั่งนำไปสู่ข้อพิพาทฟ้องร้องในทางกฎหมายการศาล (เชียงใหม่) (สัมภาษณ์พระภิกษุ A, B, 2565) เป็นต้น ที่ยกมาสะท้อนให้เห็นถึงประเด็นความขัดกันในแนวคิดหลักการ แบบแผนวิธีการบริหาร ที่เนื่องด้วยกฎหมาย ที่วัด พระภิกษุสงฆ์ เจ้าคณะพระสังฆาธิการต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งดูจากภาพใหญ่ วัด และพระสงฆ์ในเชียงใหม่ ลำพูน รวมทั้งในพื้นที่ภาคเหนือทั้งหมด ที่จะต้องต่อสู้ หรือใช้กลไกทางกฎหมาย ทางการศึกษา ด้วยตัวเอง ซึ่งสัมพันธ์กับความรู้ของผู้ประสบปัญหาทางกฎหมาย ค่าธรรมเนียม และค่าทนาย เป็นต้น (สัมภาษณ์พระภิกษุ A, B, 2565) ดังนั้นความคาดหวังของการวิจัยจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น จึงเห็นควรตั้งหน่วยงานกลางพร้อมบุคลากรเกี่ยวข้องเข้ามาเป็นกลไกขับเคลื่อนให้ได้วิธีการ แนวทาง พร้อมข้อสรุปในการบริหารและการจัดการ (ผิด-ถูก-ป้องกัน-แก้ไข) เพื่อเป็นแนวทางหรือวิธีการที่ควรจะต้องขับเคลื่อนให้เกิดผลในทางปฏิบัติ โดยมีเป้าหมายเป็น “วิธีการ” พร้อมผลออกมาเป็น “ปฏิบัติการ” สู่การแก้ไขปัญหาเชิงระบบที่เกิดขึ้นให้กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในองค์กรรวม

ภาพที่ 2 การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเจ้าคณะผู้บริหารคณะสงฆ์กลุ่มตัวอย่างในเขต
จังหวัดภาคเหนือเชียงใหม่ ลำพูน

ที่มา: ผู้เขียน (2565)

จากภาพรวมสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในพื้นที่ภาคเหนือซึ่งหมายถึงเชียงใหม่ และลำพูน รวมทั้งพื้นที่อื่นในเขตภาคเหนือ จะมีประเด็นที่เนื่องสัมพันธ์กับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ที่มีหน่วยปกครองเป็นพระสังฆาธิการในระดับต่าง ๆ ซึ่งมีสภาพการณ์ที่ต้องเผชิญต่อสภาพปัญหาจากกฎระเบียบ กฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ดังนั้นจากข้อมูลส่วนนี้จึงควรมีองค์กรจัดตั้งหน่วยงานสนับสนุน คณะบุคคลให้มีผู้รับชอบช่วยเหลือและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ตามสถานการณ์และโอกาสที่เกิดขึ้น

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตภาคเหนือเชียงใหม่ลำพูน

คณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน เป็นภาคส่วนของภาคเหนือที่อยู่ภายใต้การปกครองคณะสงฆ์ในระดับหนที่เรียกว่าหนเหนือ และมีการปกครองระดับล่างลงไปเรียกว่าภาค มีจำนวน 4 ภาค ประกอบด้วย ภาค 4-7 รวมจังหวัด 16 จังหวัด 180 อำเภอ 1,540 ตำบล ทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เมื่อจำเพาะไปที่เชียงใหม่ และลำพูน ด้วยในเขตสองจังหวัดมีลักษณะที่เป็นตัวแทนของจังหวัดใหญ่และขนาดกลาง ซึ่งสามารถเข้าถึงพื้นที่ข้อมูลได้ และมีสถาบันการศึกษาสงฆ์ที่เอื้อให้เกิดการประสานความร่วมมือได้ง่าย โดยจะเป็นกลไกสำหรับการบริหารขับเคลื่อนผลได้จากงานวิจัย เช่น การอบรมใช้ระบบปฏิบัติการกฎหมาย หรือกลไกภาคส่วนต่าง ๆ ที่เอื้อให้เกิดการขับเคลื่อนในรูปของเครือข่ายหรือภาคร่วม ดังนั้นเมื่อจำเพาะไปที่จังหวัดเชียงใหม่และลำพูนสามารถจำแนกลักษณะทางกายภาพหรือภูมิศาสตร์เชิงพื้นที่ที่จะเอื้อต่อการบริหารจัดการให้เกิดการขับเคลื่อนในรูปของแผนงานอันพึงปฏิบัติร่วมกันได้ ดังที่พระพรหมบัณฑิต กรรมการมหาเถรสมาคมได้เสนอเป็นแนวคิดไว้ว่า “การจะพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์จะต้องมีแผนมีเป้าหมายในการทำงานอย่างเป็นระบบ อาศัยการระดมความคิดร่วมกัน ทำงานร่วมกัน มีเป้าหมายเดียวกัน

แล้วลงมือทำจึงจะสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาดังกล่าว “แผนจะสำเร็จเมื่อลงมือทำ”...

ตาราง 1 เขตพื้นที่การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตหนเหนือ

เขตปกครองคณะสงฆ์หนเหนือมีผู้ปกครองสูงสุด คือ "เจ้าคณะใหญ่" และแบ่งส่วนเป็น 4 ภาค แต่ละภาคมีผู้บริหารเรียกว่า "เจ้าคณะภาค" มี 4 ภาค รวม 16 จังหวัด 180 อำเภอ 1,540 ตำบล		
การปกครองระดับภาค	เขตบริหารระดับจังหวัด	เขตบริหารอำเภอและตำบล
ภาค 4 มี 4 จังหวัด	นครสวรรค์ พิจิตร กำแพงเพชร เพชรบูรณ์	47 อำเภอ และ 362 ตำบล
ภาค 5 มี 4 จังหวัด	สุโขทัย พิษณุโลก ตาก อุตรดิตถ์	33 อำเภอ และ 426 ตำบล
ภาค 6 มี 5 จังหวัด	ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน	61 อำเภอ และ 469 ตำบล
ภาค 7 มี 3 จังหวัด	เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน	39 อำเภอ และ 283 ตำบล

นอกจากนี้ในส่วนการบริหารที่เนืองด้วยกฎหมายพบว่ามี ความขัดกันทางการบริหารในการตีความกฎ/กฎหมาย เพื่อการบริหาร ดังกรณีวัดเจติยเจติยยอด ในฐานะเจ้าคณะผู้ปกครองได้ใช้เกณฑ์วินิจฉัยตามอำนาจที่พระสังฆาธิการพึงมี มีการถอดถอน ปลดพระสังฆาธิการภายใต้บังคับบัญชาจนนำไปสู่การฟ้องร้องในทางกฎหมายและทางศาล แม้ที่สุดจะมีการชนะคดีความในเชิงกฎหมายก็ตาม แต่สิ่งที่พบเป็นข้อพิพาทและข้อขัดแย้งในเชิงสังคม จากประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นได้ใน คือ ความพร้อมสภาพของกฎหรือการบังคับใช้หรือกฎหมายที่ตราไว้ไม่ชัดเจน ไม่เอื้อต่อการบริหารตามความเป็นจริง ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันที่มีความซับซ้อนและหลากหลายมากขึ้น ซึ่งอาจเทียบเคียงกับงานวิจัยของ เจษฎา บัวบาน (2563) เรื่อง “กฎหมายไทยในการจับสึกพระ” ที่สะท้อนข้อมูลต่อประเด็นปัญหาทางกฎหมายไว้ว่า

“กรณีที่พระภิกษุถูกจับ/บังคับให้สึก และข้อกฎหมายที่รัฐเอื้อให้เกิดการละเมิดสิทธิเหล่านั้น แม้การปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนาจะเป็นเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรอง แต่เพราะเหตุที่สถาบันสงฆ์ถูกผนวกเข้ากับการปกครองของรัฐด้วยเหตุนี้ พระภิกษุที่ทำผิดธรรมวินัยซึ่งเป็นความเชื่อทางศาสนาก็ถูกลงโทษด้วย

อำนาจกฎหมายบ้านเมืองผ่าน พรบ.สงฆ์ และเมื่อต้องข้อหาคดีอาญาก็มักจะถูกจับสึกตั้งแต่คำพิพากษายังไม่สิ้นสุด บทความนี้เสนอว่า รัฐไทยไม่ควรกำหนดให้มีกฎหมายพิเศษเพื่อปฏิบัติกับพระสงฆ์ในฐานะเป็นบุคคลที่ต้องเคารพทางศาสนา หากแต่ต้องมองว่าท่านเป็นพลเมืองซึ่งมีสิทธิเท่าเทียมกับคนไทยอื่นๆ ที่ไม่จำเป็นต้องได้สิทธิพิเศษ แต่ขณะเดียวกันก็ต้องไม่ถูกละเมิดสิทธิ”

นอกจากนี้ยังมีงานที่ศึกษาเกี่ยวกับพระสงฆ์กับกฎหมาย หรือองค์กรสงฆ์กับประเด็นทางกฎหมาย เช่น ในงานศึกษาของพิชิต พันธ์วัฒนา (2559) เรื่อง “บทลงโทษของพระภิกษุที่ปาราชิกสิกขาบทที่ 1” งานของปริศนา สมศักดิ์โยธิน (2544) เรื่อง การกระทำความผิดต่อพระพุทธศาสนา เป็นต้น

ดังนั้นจากภาพรวมของการศึกษาในประเด็นทางกฎหมายต่อประเด็นตัวบทโดยเทียบเคียงกับกรณีศึกษาในพื้นที่วิจัย จะพบในหลาย ๆ กรณีที่ว่าตัวบทในปัจจุบันไม่เอื้อต่อการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ส่งผลให้เกิดประเด็นของสิทธิอันพึงได้ และพึงเสีย ซึ่งข้อดีทำให้เห็นตัวบทที่พึงแก้ไขปรับปรุง ที่พระภิกษุ องค์กรวัด และพระพุทธศาสนาในประเทศไทยเข้าไปเกี่ยวข้อง แต่ที่ยังไม่พบ คือองค์ความรู้ในองค์กรรวมที่จะเป็นกลไกร่วมในการบริหารจัดการแก้ไขปรับปรุงให้เกิดผลในทางปฏิบัติหรือขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้ ซึ่งก็จะได้ทำการศึกษาวิจัย พร้อมนำเสนอเป็นองค์ความรู้สู่แก้ไขและออกแบบระบบเพื่อการปฏิบัติพัฒนาต่อไป

เสียงสะท้อนผ่านการสัมภาษณ์ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็ง

คณะนักวิจัยได้เดินทางไปที่ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน วิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ พร้อมสำนักงานเจ้าคณะจังหวัด คณะสงฆ์ที่เป็นส่วนรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการคณะสงฆ์สัมภาษณ์สังเกตการณ์ ซึ่งได้ข้อมูลที่เป็นประเด็นร่วมตามกรอบการวิจัยสรุปประมวลรวมได้ คือ

1. ประเด็นทางกฎหมายเพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่ามี (1) ข้อพิพาทในประเด็นการบริหารตามดุลพินิจของผู้บริหารคณะสงฆ์ตามขอบเขตอำนาจ จนนำไปสู่ข้อพิพาทฟ้องร้องในทางศาล (2) ข้อพิพาททางกฎหมายในวิธีการปฏิบัติระหว่างคณะสงฆ์กับองค์กรอื่น ๆ เช่น การใช้อำนาจทางบริหารปกครอง การบริหารศาสนทรัพย์สมบัติ สันติทรัพย์ การบังคับใช้พระธรรมวินัย กฎหมายที่ต้องปฏิบัติตามในฐานะกลไกแห่งรัฐ เช่น พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2559 กับการตั้งวัดในเขตพื้นที่ป่า (ราชกิจจานุเบกษา, 2559) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) ที่ว่าด้วยขยะมูลฝอยและการสิ่งปฏิกูล (มาตรา 18-20) ว่าด้วยเสียงและเหตุรำคาญ วัดกับการจัดกิจกรรมทางศาสนาเสียงดัง (มาตรา 25-28) ว่าด้วย

อาคารและสัญลักษณ์ของอาคาร (มาตรา 21-24) ว่าด้วยสัตว์และการปล่อยสัตว์ (มาตรา 29-30) พระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 การบริหารพื้นที่วัดที่เนื่องด้วยโบราณสถาน (ราชกิจจานุเบกษา, 2535) รวมไปถึงการบริหารองค์กรที่ผูกไว้กับการตัดสินใจระดับสูงอันหมายถึงมหาเถรสมาคมกับเกณฑ์ที่ไม่ชัดเจน ไม่เอื้อให้เกิดการบริหารองค์กรที่เนื่องด้วยพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ.2561 (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) ผลที่พบจึงเป็นปัญหาในทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ส่งผลให้เกิดข้อพิพาทฟ้องร้องกันเอง ดังกรณีวัดเจติยเจ็ดยอดกับการใช้ดุลพินิจในอำนาจทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ วัดพระสิงห์กับบุหรืประเด็นว่าด้วยการบังคับใช้กฎหมาย รวมไปถึงความเข้มข้นในการคัดกรองบุคคลเข้ามาบวช ทำให้เกิดการปลอมบวชหนีคดีความมาบวชดังปรากฏเป็นภาพข่าว เป็นต้น ประเด็นเหล่านี้เนื่องด้วยกฎหมายที่มีอยู่ ซึ่งต้องพิจารณาทวนสอบถึงสภาพปัญหาตามข้อเท็จจริง และนำไปสู่การเสนอแนวทางแก้ไข ปรับปรุงเพื่อประสิทธิผลทางการบริหาร

2. การจัดตั้งองค์กร “กองนิติการสงฆ์” จากการสัมภาษณ์คณะนักวิจัยได้เสนอให้คณะสงฆ์จัดตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อเป็นการสร้างกลไกจัดตั้งเพื่อช่วยแก้ปัญหา อำนาจความสะดวกในเชิงการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งเสี่ยงสะท้อนจากคณะสงฆ์ผู้ให้ข้อมูลก็จะเห็นด้วยและเห็นควรสนับสนุนให้เกิดเพื่อเป็นกลไกทางการบริหารและกิจการคณะสงฆ์ แต่ก็มีข้อห่วงใยและตั้งคำถามทวนย้อนในเรื่อง (1) ขอบเขตอำนาจในการจัดตั้ง เป็นของใครอย่างไร ? (2) หลักคิดในทางปฏิบัติ หมายถึง ลักษณะที่เป็นแนวปฏิบัติ เช่น กฎระเบียบควรเป็นอย่างไร ? (3) ขอบเขตอำนาจหรือบทบาทหน้าที่ (4) จำนวนคนหรือสมาชิกในการจัดตั้งประกอบด้วยใคร (5) ภาระงาน อันจะเป็นบทบาทหน้าที่แค่ไหนประการใด ? เป็นต้น (สัมภาษณ์พระภิกษุ A, B, C, D, F, 2565) จากการสนทนาสัมภาษณ์คณะสงฆ์ในพื้นที่ภาคเหนือเห็นด้วย รับทราบต่อแนวปฏิบัติในองค์กรรวม แต่ทั้งหมดพิจารณาแล้วเห็นว่าดีและจะมีประโยชน์ แต่ก็ห่วงใยในเรื่อง “กลไกการขับเคลื่อนจัดตั้ง” อาจจะได้ด้วยเหตุผลในเรื่องความใหม่ขององค์กร เนื่องด้วยองค์กรจัดตั้งแบบนี้ไม่เคยมีมาก่อน แต่ประเด็นจุดเด่น คือผู้บริหารคณะสงฆ์ที่ให้สัมภาษณ์เก็บข้อมูล ล้วนเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัย (วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน/วิทยาเขตเชียงใหม่) เมื่อเสนอแนวทางในเรื่องการบริหารแบบเทียบเคียงกับกองนิติการของมหาวิทยาลัยจึงทำให้ภาพและแนวปฏิบัติมีความชัดและมีความเป็นไปได้ ด้วยมีภาพจำลองความคิดต่อแนวปฏิบัติดังกล่าวอยู่แล้ว รวมทั้งมองออกต่อแนวทางการจัดตั้งและขับเคลื่อนให้เป็นไปได้ เพียงแต่มีข้อห่วงใยเป็นกระบวนการก่อนการได้มาหรือก่อนการจัดตั้งเป็นสำคัญ

3. การพัฒนาระบบ Application สนับสนุนการบริหารการปกครองคณะสงฆ์
ในหลักการแนวคิดนี้เป็นการทวนสอบต่อแนวปฏิบัติแห่งยุคสมัย หรือระบบที่เข้าไป

สนับสนุนการคัดกรอง ป้องกันตามทางที่รัฐกำหนด เช่น ปัญหาทะเบียนประวัติ อาชญากรรมของผู้เข้ามาบวชดังกรณีปัญหาภาพข่าวที่เกี่ยวกับผู้ต้องหาคดีหนีมาบวช (1) สิ่งที่พบจากพื้นที่คือระเบียบในเรื่องการต้องขออนุญาตเพิ่มประวัติอาชญากรรม กลายเป็น ปัญหาของการบริหารการบวชหรือการคัดกรองบุคคลเข้ามาบวชตามประเพณีแบบเดิมได้ ซึ่งต้องใช้เวลาอย่างน้อย 15 วัน ถึงหนึ่งเดือนกรณีของพื้นที่ภาคเหนือ คณะนักวิจัยได้เสนอ ระบบปฏิบัติการผ่านระบบ **Application** เพื่ออำนวยความสะดวกในการคัดกรองคนเข้ามาบวช ซึ่งผู้ให้ข้อมูลอาจมองภาพไม่ชัดว่าจะมีลักษณะหรือแนวปฏิบัติอย่างไร ? แต่คณะนักวิจัยให้ภาพว่าเป็นระบบ Website ที่ช่วยสืบค้นโดยเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานพระพุทธศาสนา จึงทำให้ภาพส่วนนี้มีความชัดเจนขึ้นต่อผู้ให้ข้อมูล แต่คณะสงฆ์ผู้ให้ข้อมูลก็ยังมีความห่วงใยในเรื่อง “ขอบเขตอำนาจ” ว่าใครจะเป็นผู้ไปเชื่อมข้อมูลเหล่านั้น ซึ่งในการสนทนาได้มีการเสนอว่าต้องเป็นผู้บริหารระดับสูงของคณะสงฆ์ คือ มหาเถรสมาคมเห็นด้วย ถ้าไม่เห็นด้วยก็จะไม่สามารถขับเคลื่อนหรือดำเนินการได้ รวมไปถึงอำนาจในการเข้าถึงข้อมูลระหว่างองค์กรกับองค์กร โดยทั้งหมดก็เห็นด้วยทั้งควรสนับสนุนให้เกิดขึ้น โดยคณะนักวิจัยได้เสนอข้อมูลเป็นแนวทางต่อระบบ **Application** ว่าฐานข้อมูลนี้จะประกอบไปด้วย (1) ข้อมูลเกี่ยวกับการบวช การสึก สัมพันธ์กับคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่แต่ละจังหวัด และสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัด เช่น จำนวน สถิติสงฆ์ในองค์กรรวม สาเหตุการสึกตามปกติ และสึกตามพระธรรมวินัย อาบัติแล้วต้องสึก หรือต้องคดีความแล้วให้ลาสิกขา ซึ่งเป็นฐานข้อมูลที่เกิดด้วยคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่ โดยเจ้าอาวาส ตำบล อำเภอ จังหวัดในเขตปกครองนั้น ๆ ต้องรวบรวมไว้เป็นข้อมูลสำหรับการบริหารและการจัดการ ตรวจสอบ และทวนสอบ ซึ่งจะช่วยการคัดกรองบุคคลที่เข้ามาบวชให้ง่ายและชัดเจน (2) ข้อมูลที่เนื่องด้วยคดีอาชญากรรมที่เนื่องด้วยรัฐและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ/กรมการปกครอง (ราชะปะโกฏ/ราชักฎ-เนื่องด้วยรัฐและอาชญากรรม/มนุสโส-มีสถานะทางทะเบียนราษฎรตามกฎหมายไทยเพื่อป้องกันต่างด้าวลักลอบเข้ามาบวช) (3) ข้อมูลที่เนื่องด้วยเพศสภาพกับเพศกำเนิด (ปุริโส-เพศกำเนิดและเพศสภาพ) ใช้ฐานข้อมูลหน่วยงานรัฐ เช่น กรมสุขภาพจิต (4) ข้อมูลภาระผูกพัน/หนี้ เพื่อป้องกันปัญหาการฉ้อโกงและหลบหนีคดีความมาบวช (อนโณ-มีภาระผูกพันในหนี้สิน/ฉ้อโกงหนีคดี) โดยมีหน่วยงานเกี่ยวข้องและสามารถตรวจสอบระบบได้จาก บริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด - National Credit Bureau [<https://www.ncb.co.th/>] (5) ระบบสุขภาพจะต้องห้ามตามเกณฑ์พระธรรมวินัยและรัฐ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพองค์กรรวม เช่น โรคต้องห้าม หรือโรคติดต่อร้ายแรงในปัจจุบันสัมพันธ์กับเกณฑ์ห้ามบวชตามหลักพุทธาณุญาต (กฎฐัง/คัมภี/กิลาส/โสโส/อะปะมาโร=โรคติดต่อร้ายแรงสังคมรังเกียจและต้องห้ามตามเกณฑ์กฎหมายและรัฐ) ระบบสาธารณสุขของรัฐ เช่น โรงพยาบาล กรมการ

แพทย์ กระทรวงสาธารณสุข (6) ความผูกพันที่ต้องได้รับการอนุญาต หน่วยงานต้นสังกัด ระบบรัฐ ราชการหน่วยงานภาคีเครือข่าย (ราชะกะโณ/ราชภัก/อนุญาตโต-สิทธิ์ผูกพันอันพึงได้รับการยินยอม/ผู้ต้องหาที่เนื่องด้วยระบบราชการ) (7) ข้อมูลอื่น ๆ ที่จะเป็นเครื่องอำนวยความสะดวก เพื่อให้เกิดการคัดกรองที่มีความชัดเจนและมีเสถียรภาพมากขึ้น เป็นต้น จากการพูดคุยกับพระสังฆาธิการผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หลายท่านทราบสภาพปัญหาแต่ยังไม่มองภาพไม่ออกกว่าจะมีแนวทางในการแก้ไขอย่างไร นอกจากนี้ตามที่คณะนักวิจัยเสนอให้มีระบบปฏิบัติการ (Application) ซึ่งจะช่วยให้การตรวจสอบ ก็จะเป็นข้อดี และเห็นควรสนับสนุน นอกจากนี้ยังทั้งทำเป็นข้อห่วงใย คือ (1) ชาวพุทธต้องช่วยกันไม่ใช่มาบ่อนทำลายกันเสียเอง (2) ระบบปฏิบัติการหรือกระบวนการทางพระพุทธศาสนาต้องมีมากขึ้น และเข้มแข็งกว่านี้ (3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องทำให้เกิดความร่วมมือและเชื่อมโยงระหว่างคนในองค์กร กับสมาชิกนอกองค์กรต้องสร้างและพัฒนาให้เกิดขึ้นอย่างมากและเร่งด่วน

4. การพัฒนาเครือข่ายสนับสนุนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ความเชื่อมโยงช่วยเหลือทางการบริหารใน พื้นที่ของคณะสงฆ์ จากการสัมภาษณ์พบว่ามีส่วนที่เข้ามาสนับสนุนการบริหารกิจการคณะสงฆ์อันประกอบด้วย (ก) หน่วยงานสนับสนุน (ข) หน่วยงานร่วมปฏิบัติ ผลคือเครือข่ายล้วนมีความสำคัญ ซึ่งเป็น (1) เครือข่ายจัดตั้งที่มีอยู่แล้วแต่ให้มีการกระชับบทบาทร่วมกันให้ชัดเจนว่าแค่ไหนอย่างไรตั้งกรณีหน่วยงานภาครัฐ ในเขตจังหวัด อาทิ สำนักงานพระพุทธศาสนา ตามบทบาทหน้าที่ที่มีอยู่แล้วให้ชัดเจนแนวปฏิบัติในองค์กรรวม สำนักงานวัฒนธรรม (วัฒนธรรม/ศาสนา/โบราณสถาน) และหน่วยงานภาคีในเชิงสมทบ ในระบบราชการในองค์กรรวม (2) เครือข่ายตามระบบการเชื่อมโยงในเชิงข้อมูล และกลไกการปฏิบัติกรณีของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กรมที่ดิน (กรณีพื้นที่ตั้งของวัดที่เป็นข้อพิพาททางกฎหมาย) กรมป่าไม้ (ที่ตั้งวัดในป่า) กรมควบคุมมลพิษ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่จะเป็นภาคีในการเข้ามากำกับตรวจสอบเพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติที่ดีในบริหารและการจัดการ (3) ระบบเชื่อมโยงภายในกลุ่มการบริหารของคณะสงฆ์เอง หมายถึง พระสงฆ์กับพระสงฆ์ต่อการนำระบบบริหารที่ดี หรือมีประโยชน์มาขับเคลื่อน อาทิ นิติกรสงฆ์จังหวัด ประชาสัมพันธ์สงฆ์จังหวัด หรือระบบปฏิบัติการด้านการปกครอง Application พระอุปัชฌาย์ เมื่อเทียบเคียงกรณีของแนวทางการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ ที่กำหนดให้ต้องมีการเข้าร่วมและมีการขับเคลื่อน ตามการให้ข้อมูลของ พระเทพเวที (พล อากาศโร) เจ้าอาวาสวัดสังเวชวิศยาราม เจ้าคณะภาค 6 ในฐานะประธานอนุกรรมการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยกิจกรรม 5 ส. ประจำหนเหนือ ที่มีการขับเคลื่อนผ่านแผนพัฒนากิจการ

พระพุทธศาสนาฉบับที่ 2 (2565-2569) คณะสงฆ์หนเหนือกำหนด 20% ของวัดทั้งหมด ต้องร่วม “วัด ประชา รัฐฯ”] เป็น

จากภาพรวมในประเด็นตามโจทย์วิจัยและการสัมภาษณ์เชิงพื้นที่ทำให้เห็นมุมมอง และแนวคิดในการพัฒนาองค์กรสงฆ์โดยเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับ คณะสงฆ์ ซึ่งเป็นความคาดหวังของคณะสงฆ์เองด้วย รวมทั้งเป็นความคาดหวังของประชา สังคมชาวพุทธ ที่จะมีส่วนต่อการขับเคลื่อนให้เกิดขึ้น จึงเป็นความคิดและคาดหวัง โดย ทั้งหมดเป็นการสะท้อนคิดถอดความผ่านการสนทนาสัมภาษณ์จากการลงพื้นที่วิจัย ลำพูน เชียงใหม่ระหว่าง 22-24 มีนาคม 2565 ที่ผ่านมา

สรุป

ในการลงพื้นที่สัมภาษณ์อาจยังไม่มีคำตอบอย่างชัดเจนว่าควรเป็นไปแค่ไหน อย่างไร แต่จะเป็นการศึกษาเพื่อจะเสนอแนวทางถึงความเป็นไปได้ที่เริ่มตั้งแต่การศึกษาตัว บทของกฎหมาย ระเบียบ ที่ไม่เอื้อต่อการบริหารและศึกษาถึงความเป็นไปได้ พร้อมเสนอ แนวทางแก้ไข ทั้งนำไปสู่การร่างระเบียบ ตรากฎหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความ จริงและร่วมสมัยมากที่สุด ซึ่งควรขับเคลื่อนให้มีและเกิดขึ้น [1.คู่มือฝึกอบรม] การจัดตั้ง องค์กร (Organization) ที่เนื่องด้วยการบริหารกิจการคณะสงฆ์ กองนิติการสงฆ์จังหวัด เพื่อช่วยแก้ปัญหาที่เนื่องด้วยกฎหมายทั้งหมด ข้อพิพาท หรือประเด็นที่เนื่องด้วยกฎหมาย ในรูปคณะกรรมการ หรือองค์กร เป้าหมายเพื่อช่วยลดอธิกรณ์สงฆ์ และข้อพิพาทที่เนื่อง ด้วยการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในแต่ละเขตพื้นที่ ทั้งที่เนื่องด้วยส่วนอื่น ๆ ทั้งระบบศาล สงฆ์ ระบบสังฆสภา ระบบสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระพุทธศาสนา ที่จะเข้าไปสนับสนุน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในองค์กรรวม ภายใต้แนวคิดการจัดตั้งองค์กรเพื่อสนับสนุนการ บริหาร [2.หน่วยจัดตั้ง] รวมไปถึงการสร้างระบบปฏิบัติการ “App พระอุปัชฌาย์/ (Website/Platform/Application) ที่จะเอื้อให้เกิดการตรวจสอบคัดกรองทรัพยากร มนุษย์ในศาสนาให้มีค่าความเที่ยงตรงมากขึ้น ซึ่งจะช่วยงานการปกครองคณะสงฆ์ให้มี ความง่ายชัดเจนมากขึ้น [3.ระบบปฏิบัติการ] รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดภาคีเครือข่ายที่จะ ช่วยเข้ามาเป็นส่วนสนับสนุนในฐานะองค์กรสนับสนุน และสร้างเครือข่าย [4.ขับเคลื่อน เครือข่าย] ให้เกิดการนำไปใช้ในวงกว้างจากผลผลิตและความคาดหวังที่จะเกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- การศึกษา-ไอที. (2565). คณะสงฆ์หนเหนือกำหนด 20% ของวัดทั้งหมดต้องร่วม “วัดประชา รัฐฯ”. สืบค้น 30 มีนาคม 2565, จาก <https://www.dailynews.co.th/news/812038/>
- ข่าวสดออนไลน์. (2561). บุกกุฏิรวบหลวงพี่! คว้ามัดจ้วงแทงเจ้าหนี่ปางตาย แล้วเข้าวัดบวชพระหนี่คดี (เชียงใหม่). สืบค้น 15 เมษายน 2565, จาก https://www.khaosod.co.th/around-thailand/news_1613261
- _____. (2564). เผยชื่อ! พระปาร์ตี้หมู่กระทะ จิบเบียร์ เป็นถึงระดับ 4 เจ้าอาวาส วัดดังเชียงใหม่. สืบค้น 15 เมษายน 2565, จาก https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_6592182
- เจษฎา บัวบาน. (2563). กฎหมายไทยในการจับสึกพระ. วารสารวิชาการนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ. 8(10), 1-18.
- เชียงใหม่นิวส์. (2562). เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ฯ ดำรวจเชียงใหม่ออกมาเรียกไม่ขึ้นป้ายเตือนห้ามสูบบุหรี่. สืบค้น 15 เมษายน 2565, จาก <https://www.chiangmai.news.co.th/page/archives/983717/>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2558). เจ้าอาวาสเสียค่าปรับ! ข้อหาไม่ติดป้ายห้ามสูบบุหรี่ โดนแจ้งความกว่า 20 แห่ง. สืบค้น 15 เมษายน 2565, จาก <https://www.thairath.co.th/news /local/543259>
- _____. (2560). ญาติโศกหลักฐาน ยันเจ้าคุณนิมิตร วัดสวนดอก คนไทย ไม่ใช่พม่าพลัดถิ่น. สืบค้น 15 เมษายน 2565, จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/north/1104470>
- ปริศนา สมศักดิ์โยธิน. (2544). กรณีการกระทำความผิดต่อพระพุทธศาสนา (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535. (2535, 5 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 109 ตอนที่ 38. หน้า 12.
- พระราชบัญญัติการสาธารณสุข (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560. (2560, 22 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนที่ 65 ก. หน้า 48
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2561. (2561, 17 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนที่ 50 ก. หน้า 1-4.
- พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.2551. (2551, 13 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125 ตอนที่ 33 ก. หน้า 34-49.

- พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2559. (2559, 24 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 133 ตอนที่ 46 ก. หน้า 12.
- พิชศาล พันธุ์วัฒนา. (2559). บทลงโทษของพระภิกษุที่ปาราชิกสิกขาบทที่ 1. วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 3(2), 113-132.
- _____. (2561). พระวินยาธิการ : ตำรวจพระ, วารสารวไลยลงกรณ์ปริทัศน์. 8(2), 187-196.
- TNN Online. (2561). ตำรวจกองปราบปราม เข้าจับกุม นายปัญญา มาลากุล ณ อยุธยา ผู้ต้องหา ตามหมายจับศาลแขวงนครปฐม ข้อหาฉ้อโกง ขณะบวชเป็นพระ ที่วัดป่าห้วยบง จังหวัดพะเยา. สืบค้น 15 เมษายน 2565, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=J3Eq>

**การสร้างแรงจูงใจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
ของบุคลากรตามหลักพุทธธรรม***
**CREATING MOTIVATION TO INCREASE THE WORK EFFICIENCY
OF PERSONNEL IN ACCORDANCE WITH BUDDHIST PRINCIPLES**

พระนุชิต นาคเสน, พระครูปริยัติวรเมธี (ทิพย์มณี)

Phranuchit Nacaseno, Phrakhru Pariyatworamathee (Thipmanee)

วัดสันติธรรมาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Santi Thammaram Temple, Ayutthaya Province

Corresponding Author E-mail: nuchit.pho@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

แรงจูงใจของมนุษย์เกิดจากตัณหาคือความทะยานอยาก ความต้องการในสิ่งนี้หมายถึง แรงจูงใจที่เป็นฝ่ายกุศล คือ ความทะยานอยากในสิ่งที่ดีทั้งต่อตนเองและองค์กร ซึ่งพระพุทธศาสนาวางหลักในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ไว้หลายระดับ และเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกระบวนการดำเนินชีวิตในทุกขั้นตอน ในการปฏิบัติงานก็มีหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานต่างๆ โดยหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมสอดคล้องคือ หลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นธรรมแห่งการสงเคราะห์ยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน เป็นหลักการครองใจคนให้ประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันเดียวกัน ได้แบ่งออกเป็นสองอย่างประการแรก แรงจูงใจภายนอก คือ ผลที่การทำงาน เช่น ค่าจ้าง สวัสดิการ รางวัลหรือเกียรติยศ การรับการยกย่องรวมไปถึงมนุษย์สัมพันธ์ อีกอย่างหนึ่ง แรงจูงใจภายใน อันได้แก่ การให้เกียรติกัน รวมไปถึงการวางแผน วางงานให้เกิดความเหมาะสมกับตำแหน่งงานที่ได้รับเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

คำสำคัญ: แรงจูงใจ; ประสิทธิภาพ; การปฏิบัติงาน; หลักสังคหวัตถุ 4

* Received March 14, 2021; Revised May 11, 2021; Accepted May 15, 2021

Abstract

Motivation is a part of building morale in the work. Human behaviors arise from motivation that creates desire and shows off actions. Motivation is the thing that controls human behaviors caused by requests, motivation, or desire and may be due to nature of what from learning. Motivation is very important to the work of the person because it will make the operation more efficient and also results in actions that are aimed in the target direction. Buddhism places the principle in living human life on many levels and is related to the process at every step. In the operation, there are principles that can be applied appropriately. In carrying out incentives for performing various tasks with the consistent Buddhist principles is “Sangahavatthu 4” which is a fair and holding on to people’s hearts to be one. In order to create incentives for working to achieve targets with efficiency and effectiveness.

Keywords: Motivation; Performance; Working; Sangagawattu 4

บทนำ

แรงจูงใจ” มาจากคำกริยาในภาษาละตินว่า “Movere” (Kidd, 1973) ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “to move” หมายถึง “สิ่งโน้มน้าวหรือชักนำบุคคลให้เกิดการกระทำหรือปฏิบัติการ” (To move a person to a course of action) ดังนั้น แรงจูงใจจึงมีความสำคัญมากในทุกๆ องค์การ อีกทั้งแรงจูงใจเป็นกระบวนการที่ชักนำโน้มน้าวให้บุคคลเกิดความมานะพยายามเพื่อที่จะสนองตอบความต้องการบางประการให้บรรลุผลสำเร็จ (Lovell, 1980) และเป็นภาวะในการเพิ่มพฤติกรรมกระทำกิจกรรมของบุคคลโดยบุคคลจงใจกระทำพฤติกรรมนั้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ (Domjan, 1996) แรงจูงใจจึงเป็นกระบวนการสำหรับการกระตุ้นและเป็นเครื่องเร้าให้บุคลากรในองค์กรกระทำหรือดิ้นรนเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร

การสร้างแรงจูงใจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักพุทธธรรมแรงจูงใจ เป็นแรงผลักดันให้บุคลากรปฏิบัติงานด้วยความกระตือรือร้นและความสนใจ ซึ่งจะส่งผลทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายและเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนั้นเป็นผลมาจากความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน โดยสามารถประเมินผลงานได้จากคุณภาพของงานและปริมาณงาน (กัญญนนท์ ภัทร์สรสิริ, 2554) โดยองค์กรต้องสนับสนุนแรงจูงใจเพื่อส่งเสริมความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร แรงจูงใจเป็นสิ่งสำคัญมากต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน (กิตติวัฒน์ ธมยา,

2553) แรงจูงใจมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร ในครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าก็ได้ประกาศหลักที่เกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่รู้จักกันว่า สังคหวัตถุ 4 (ที.ปา. (ไทย) 11/140/167) ประการ อันประกอบด้วย ทาน การให้ ปิยาจา พุดจาไฟเราะ อตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์ สมานัตตตา วางตัวเสมอ แรงจูงใจ (Motivation) เป็นสิ่งที่ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์

ดังนั้น การสร้างแรงจูงใจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักพุทธธรรมจึงเป็นกระบวนการในการผลักดันให้เกิดการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แรงจูงใจที่ประยุกต์เข้ากับหลักพุทธธรรม จะสามารถผลักดันบุคลากรให้เกิดการปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเที่ยงธรรม ที่จะนำไปสู่การผลักดันกระบวนการและกลไกต่างๆ ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักความสำคัญของแรงจูงใจ

แรงจูงใจ มีความสำคัญคือ เป็นแรงกระตุ้น หรือแรงผลักดันที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคล พฤติกรรมที่ถูกกระตุ้นโดยแรงขับของแต่ละบุคคลเพื่อสู่จุดหมายปลายทางอย่างใด อย่างหนึ่ง และมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนา (ลักขณา สรวิวัฒน์, 2545) และเป็นกระบวนการที่ความพยายามของบุคคลได้รับการกระตุ้น (Energized) ชี้นำ (Directed) และรักษาให้คงอยู่ (Sustained) การจูงใจจะประสบผลสำเร็จโดยง่าย เพราะองค์การบรรลุเป้าหมาย บุคลากรก็ได้รับการตอบสนอง ความต้องการส่วนบุคคลด้วย (วิรัช สงวนวงศ์วาน, 2547) การกระตุ้นก่อให้เกิดปฏิกิริยาทั้งทางจิตวิทยาและกายภาพ (ศิริบุรณ์ สายโกสุม, 2547) เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกิดพฤติกรรมอย่างหนึ่งขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมาย (สิริอร วิชาวุธ, 2555) ซึ่งทำให้บุคคลเกิดความต้องการเพื่อที่จะสร้างแรงขับและแรงจูงใจไปกระตุ้นร่างกายให้แสดงพฤติกรรมตามจุดหมายที่ได้วางไว้ (เต็มศักดิ์ คทวนิช, 2546) แรงจูงใจนั้นเป็นแรงผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างมีทิศทาง เพื่อให้บรรลุจุดหมายหรือเงื่อนไขที่ต้องการ มีปัจจัยต่างๆ เป็นสิ่งกระตุ้น เช่น รางวัล ซึ่งทำให้เกิดการตื่นตัว รวมทั้งให้เกิดความคาดหวัง (อารี พันธมณี, 2546)

อนึ่งแรงจูงใจมีความสำคัญโดยตรงต่อพฤติกรรมของบุคคล เพราะแรงจูงใจเป็นทั้งสภาวะที่ผลักดัน และดึงให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปซึ่งการที่จะเข้าใจถึงพฤติกรรมของบุคคล ความสำคัญของการจูงใจต่อการบริหารไว้หลายประการ ดังนี้ 1) ช่วยเสริมสร้างกำลังใจในการปฏิบัติงานให้แก่แต่ละบุคคลในองค์การ 2) ช่วยเสริมสร้างขวัญและกำลังใจที่ดีในการทำงานแก่ผู้ทำงาน 3) ช่วยเสริมสร้างให้บุคลากรในองค์การมีความจงรักภักดีต่อองค์การ 4) ช่วยเสริมสร้างความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของ

บุคคลและกลุ่มในองค์กร 5) ช่วยให้การควบคุมดูแลการปฏิบัติงานดำเนินไปด้วยความราบรื่น 6) ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือ ศรัทธาในองค์กรที่ทำงานอยู่ บุคลากรมีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย 7) ช่วยเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน 8) ช่วยให้องค์กรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้น (นรา สมประสงค์, 2554)

กล่าวได้ว่า แรงจูงใจเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่จะผลักดันบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานหน้าที่โดยแสดงถึง ความรู้ ความสามารถ เพื่อดำเนินกิจการต่างๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างเต็มความสามารถ จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการบริหารแต่ในทางตรงกันข้ามหากหน่วยงานใดไม่มีการจูงใจในการทำงานแล้ว ย่อมไม่สามารถจะโน้มน้าวจิตใจของผู้ปฏิบัติงานที่จะทำให้มีความผูกพันต่อหน่วยงาน ผลงานย่อมตกต่ำ เกิดความเบื่อหน่ายและไร้ซึ่งประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

หลักการสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

1. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

หลักในการบริหารงานจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือความต้องการให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้อย่างมีประสิทธิภาพอีกทั้งประหยัดเวลา ทรัพยากรและทุกคนพึงพอใจโดยอาศัยปัจจัยที่สำคัญในการบริหารงานนั้น ประกอบไปด้วย 6 M ได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) วิธีการจัดการ (Management) เครื่องจักร (Machine) และการตลาด (Market) ซึ่งเรียกว่า ทรัพยากรหลักของการบริหาร (ตุลา มหาพสุธานนท์, 2545) และปัจจัยที่สำคัญของการปฏิบัติงานที่ดีของแต่ละบุคคลในองค์กรจะต้องประกอบไปด้วยความสามารถ ลักษณะเฉพาะตัว (trait) และความสนใจของแต่ละบุคคล (ฤทัยทิพย์ โพธิ์อ่อน, 2550) ซึ่งการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ประกอบขึ้นจากแรงกระตุ้น 2 ด้าน คือ แรงกระตุ้นจากภายใน และแรงกระตุ้นจากภายนอก มีดังนี้

2. แรงกระตุ้นจากภายใน Internal inspiration

1) การตั้งเป้าหมายในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน เพื่อกำหนดอนาคตและความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน 2) ความท้าทาย (Challenge) เป้าหมายที่บุคคลตั้งเอาไว้เป็นความท้าทายที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จ 3) ความมั่นใจ (Confident) ต้องมีความมั่นใจในตัวเอง และมีความพยายาม ความพากเพียร และอดทน ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จ 4) คำมั่นสัญญา (Commitment) ต้องมีคำสัญญากับตัวเอง คำมั่นสัญญานี้จะเป็นตัวกระตุ้นให้เราสร้างวินัยให้กับตัวเราเอง ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จที่ตั้งเอาไว้

3. แรงกระตุ้นภายนอก (External inspiration)

1) สถานที่ทำงาน บรรยากาศ สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย 2) เพื่อนร่วมงาน หัวหน้างาน ผู้บังคับบัญชา 3) กฎ กติกา ระเบียบต่างๆ 4) การได้รับคำชมเชย การได้รับการยกย่อง 5) สิทธิประโยชน์ รายได้ หรือสวัสดิการต่างๆ (ณัฐยา ชูถึง, 2555)

นอกจากนี้แรงจูงใจยังเป็นส่วนที่สำคัญในการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ นักจิตวิทยา (Psychologist) ซึ่งให้เหตุผลว่า การแสดงพฤติกรรมแบ่งแรงจูงใจออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) การจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) หมายถึง การที่บุคคลได้เห็นคุณค่าในส่วนที่ตนกระทำการกระทำความด้วยความเต็มใจ พอใจ และมุ่งที่บรรลุความสำเร็จในสิ่งที่ตนกระทำนั้น ความสำเร็จที่ตนกระทำนี้เป็นรางวัล (Rewards) สำหรับตนเอง การจูงใจนี้เกิดขึ้นภายในของบุคคลนั่นเอง ไม่ใช่เป็นเพราะหวังผลประโยชน์อย่างอื่นหรือถูกบังคับกระทำ

2) การจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) หมายถึง สภาวะบุคคลที่ได้รับแรงกระตุ้น และนำไปสู่เป้าหมายหรือความคาดหวัง เครื่องล่อใจต่างๆ ซึ่งก่อให้เกิดแรงกระตุ้นให้พฤติกรรมเกิดขึ้น เช่น การให้รางวัล อันเป็นเครื่องกระตุ้นให้อยากกระทำ หรือการลงโทษ ซึ่งจะกระตุ้นมิให้กระทำในสิ่งที่ไม่ถูก นอกจากนี้ยังมีการชมเชย การติเตียน การทดสอบ หรือการแข่งขัน จัดว่าเป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมได้ทั้งสิ้นแรงจูงใจโดยมีผลประโยชน์อื่นหรือมีสิ่งตอบแทนให้ หรือเป็นการบังคับให้บุคคลกระทำ (วิภาดา คุปตานนท์, 2545)

ดังนั้น แรงจูงใจจึงเป็นปัจจัยที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดประสิทธิผลในหลายๆ ด้าน และในหลายๆ ระบบในการปฏิบัติงานซึ่งมีอยู่หลายประการ เช่น ประสิทธิภาพ ความรู้สึกผูกพัน ความยุติธรรมในการปฏิบัติงาน การรักษาระเบียบวินัยในการปฏิบัติงาน ความเข้าใจ และกำหนดแนวคิดในการปฏิบัติงานให้กระจ่าง ความน่าเชื่อถือ สมรรถภาพในการปฏิบัติงาน การกำหนดมาตรฐานที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงาน

2. พุทธธรรมที่สอดคล้องกับการสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

จากการศึกษาสามารถแบ่งแรงจูงใจได้ทั้งภายในและภายนอก แรงจูงใจภายนอกประกอบด้วย ทาน คือ คำจ้าง เงินเดือน สวัสดิการ และปิยวาจา คือ คำชม การได้รับการยกย่อง ส่วนแรงจูงใจภายในประกอบด้วย อตถจริยา สงเคราะห์ผู้คน คือ การทำประโยชน์ต่อองค์กร การให้บริการประชาชน และสมานัตตตา วางตนเหมาะสม คือ การให้เกียรติกัน ในองค์กร การวางตนเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ ดังแผนภาพที่แสดง

ภาพที่ 1 การสร้างแรงจูงใจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร
ตามหลักพุทธธรรม

ที่มา: พระนุชิต นาคเสโน (โพธิชัย) (2564)

พระพุทธศาสนาวางหลักในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ไว้หลายระดับ และเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกระบวนการดำเนินชีวิตในทุกขั้นตอน ในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานนั้น ได้มีหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมสอดคล้องคือ หลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน การให้ เปยยวัชชะ วาจาเป็นที่รัก อตถจริยา การประพฤติประโยชน์ สมานัตตตา การวางตนสม่ำเสมอ (อ.จตุกก. (ไทย). 21/32/51) สังคหวัตถุ 4 นี้ เป็นธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์, ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน หมายถึง หลักการครองใจคน, หลักยึดเหนี่ยวใจกัน, หลักสังคหสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันเดียวกัน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของสังคหวัตถุ 4 ประการไว้ว่า

1) ทาน คือ การให้ เป็นการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันเพื่อนในองค์กร การเสียสละช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เป็นมิตรไมตรี การให้ถือว่าการเปิดใจให้ผู้อื่น ยอมรับฟังชุดข้อมูลต่าง ๆ อย่างจริงใจ การให้จะ

ก่อให้เกิดความเมตตาต่อกัน มีความปรารถนาที่ดีต่อกันอย่างตรงไปตรงมา เข้าใจได้ง่าย ชัดเจน ในองค์กรเกิดการให้อภัยแก่กัน มีน้ำใจงดงาม น้ำใจดีมีความรักความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การรู้จักการให้ ให้คุณค่าของความรัก จะทำให้การปฏิบัติงานในองค์กรมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ คือ วาจาพูดดีมีน้ำใจ วาจาเป็นที่รัก หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือเป็นการกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานซึ่งจะทำให้เกิดความสมานสามัคคี เกิดมิตรไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำที่แสดงประโยชน์ซึ่งประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม การมีคำพูดที่สุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ช่วยให้มีความมั่นใจกว้าง และมีทัศนคติที่ดี การให้คำแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผลในข้อมูลเนื้อหาของสาร คำพูดที่สุภาพไพเราะอ่อนหวาน มีความน่าฟัง ก็เกิดการความคิดที่ไม่ขุ่นมัว วาจาเป็นที่ไพเราะ สุภาพ อ่อนหวานเรียบร้อย ถือว่าเป็นหลักในการทำให้เกิดการมีความสุขสันติภาพ การพูดจริงทำจริง และให้มีผลงานปรากฏ พูดจาดีมีเหตุผล มองเห็นทุกคนเท่าเทียมกัน ส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความราบรื่น ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง

3) อัตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม มีใจรักทำประโยชน์ แก่กันด้วยความสุจริตเที่ยงธรรมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ประพฤติตนเป็นแบบอย่างเอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน คือการมุ่งหวังประโยชน์ส่วนรวม ประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี พร้อมทั้งนำความรู้มาช่วยแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานเพื่อนำไปสู่เป้าหมายหลักร่วมกัน จะต้องมีการช่วยเหลือกันให้มาก จะต้องมีการพูดจริง ทำจริง ลงมือปฏิบัติจริง และมีความจริงใจ มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มองเห็นประโยชน์ร่วมกัน ทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและบรรลุผลหรือประสบความสำเร็จได้

4) สมานัตตตา คือ การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงการวางตนให้เหมาะสมแก่ฐานะภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551) การวางตนที่ดี ให้ข้อมูลที่ชัดเจนถูกต้อง การมีศีลเสมอกันย่อมก่อให้เกิดความเคารพซึ่งกันและกัน ทำให้บุคลากรมีความเข้าใจกันได้อย่างรวดเร็ว การวางตนที่เหมาะสมและใช้เหตุผลในการวิเคราะห์สถานการณ์ในการปฏิบัติงาน เป็นสิ่งสำคัญเพื่อไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง การมีความเสมอต้นเสมอปลายมีความเที่ยงตรงเป็นธรรมจะต้องมีการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน มีความเสมอกันได้ตามหลักประชาธิปไตยมีความเสมอภาคกัน เป็นการให้เกียรติซึ่งกันและกัน

ดังนั้น การสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานที่ได้แสดงถึง ความรู้ และความสามารถ เพื่อดำเนินกิจการต่างๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนั้นบทบาทที่

สำคัญที่สุดสำหรับการบริหารนั้นเป็นทางตรงกันข้ามหากองค์กรใดไม่ให้ความสำคัญในการ
จงใจในการปฏิบัติงานแล้ว ย่อมไม่สามารถจะที่โน้มน้าวจิตใจของบุคลากรที่จะทำให้มีความ
ผูกพันต่อหน่วยงาน ผลการปฏิบัติงานย่อมไม่ประสบความสำเร็จและเกิดความเบื่อหน่าย
และไร้ซึ่งประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน การสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากรในองค์กรจึงเป็น
ทักษะที่สำคัญสำหรับผู้บริหาร จึงจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้และฝึกฝนเพื่อนำไปปฏิบัติให้
เกิดผลดีต่อองค์กร

สรุป

แรงจูงใจเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรให้
เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพ การบริหารงานนั้น จำเป็นอย่างยิ่งต้องนำหลักธรรมมา
บูรณาการในการกำหนดเป้าหมายขององค์กรและเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากรในองค์กร ซึ่ง
หลักธรรมที่นำมาบูรณาการนั้นคือ สังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา
สมานัตตา อันเป็นหลักธรรมที่หมายถึง เครื่องมือ หรือหลักธรรมที่จะช่วยประสานคนหมู่
มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขเป็นเครื่องขัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้คนอยู่ร่วมกัน
ด้วยความรัก ความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีน้ำใจไมตรีต่อกัน ในการนำหลักสังคหวัตถุ 4
มาช่วยในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานนั้น จะส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วย
ความสุข ความสามัคคีปรองดอง เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ความสมานฉันท์ และยัง
ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีให้กับบุคลากรภายในองค์กร โดยกำหนด แรงจูงใจ
ภายนอก ได้แก่ ทาน และปิยวาจา มาเป็นแรงกระตุ้นและผลักดันประสิทธิภาพในการ
ปฏิบัติงานของบุคคล เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดภายในองค์กร ซึ่งแรงกระตุ้นและการ
ผลักดันนั้น อาจจะเป็น ค่าจ้าง เงินเดือน สวัสดิการ รางวัล เกียรติยศ และการได้รับคำชม
การได้รับการยกย่อง เป็นต้น และแรงจูงใจภายใน ได้แก่ อตถจริยา และสมานัตตา ซึ่ง
เป็นประสิทธิภาพที่มีอยู่แล้วในตัวบุคคล เกิดจากความต้องการทางกายและอาจเกิดจาก
ผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งเป็นลักษณะทางกายภาพเฉพาะของบุคคลนั้นๆ เช่น
การทำประโยชน์ต่อองค์กร การให้เกียรติกันและกัน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กัญญนันท์ ภัทร์สรสิริ. (2554). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร: กรณีศึกษาสำหรับสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาศึกษาทั่วไปคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน.
- กิตติวัฒน์ ฌมยา. (2553). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายกลยุทธ์และวางแผนสายออกบัตรธนาคารแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: เอส อาร์ พรินต์ติ้งแมสโปรดักส์.
- ณัฏฐา ชูถึง. (2555). แรงจูงใจ: มิติใหม่ของการส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ. สืบค้น 21 ตุลาคม 2563, จาก [http://human.skru.ac.th/research/datafile/km4 .pdf](http://human.skru.ac.th/research/datafile/km4.pdf)
- ตุลา มหาสุวานนท์. (2545). หลักการจัดการ หลักการบริหาร. กรุงเทพฯ: ธนัชการพิมพ์.
- เต็มศักดิ์ คทวนิช. (2546). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- นรา สมประสงค์. (2554). ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 1-8 (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: เอส อาร์ พรินต์ติ้งแมสโปรดักส์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ฤทัยทิพย์ โพธิ์อ่อน. (2550). ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท วิริยะชัยพราย จำกัด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ลักขณา สรวิวัฒน์. (2545). จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วิภาดา คุปตานนท์. (2545). การจัดการและพฤติกรรมองค์กร เทคนิคการจัดการสมัยใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิรัช สงวนวงศ์วาน. (2547). การจัดการและพฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า.
- ศิริบุรณ์ สายโกสม. (2547). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สิริอร วิชชาวุธ. (2555). จิตวิทยาการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อารี พันธมณี. (2546). จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนรู้การสอน. กรุงเทพฯ: ไบโหมครีเอทีฟกรุ๊ป.
- Domjan, M. (1996). *The Principles of Learning and Behavior* Belmont. California: Thomson Wadsworth.
- Kidd, J. R. (1973). *How Adults Learn*. New York: Association Press.
- Lovell, R. B. (1980). *Adult Learning*. New York: Halsted Press Wiley & Son.

พรรคการเมืองกับการสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย
ในประเทศไทย*

POLITICAL PARTIES AND THE STRENGTHENING OF DEMOCRACY
IN THAILAND

พระมหาศิวพล พลเมธี

Phramaha Siwapol Pholmedhi

วัดเขียนเขต จังหวัดปทุมธานี

Wat Khiankhet, Pathum Thani Province

E-mail: ffff333j@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างความเข้มแข็งของพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเพื่อการเสริมสร้างความมั่นคงของการเมืองไทย บทบาทที่สำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงการเมืองไทยคือบทบาทการบริหารจัดการพรรคตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่กำหนดเพื่อป้องกันมิให้พรรคทำผิดกฎหมายที่เสี่ยงต่อการถูกยุบพรรคที่กระทบต่อเสถียรภาพทางการเมืองไทยได้ บทบาทการจัดตั้งรัฐบาลให้การเมืองไทยสามารถดำเนินการไปได้เพื่อรักษาโครงสร้างและกระบวนการทางการเมืองไทยให้คงอยู่และมีเสถียรภาพทางการเมืองทั้งในระบบการเมือง และเสถียรภาพรัฐบาล บทบาทในการสนับสนุนให้รัฐบาลมีความมั่นคงในช่วงวิกฤติ

คำสำคัญ: พรรคการเมือง; ความเข้มแข็งทางการเมือง; ระบอบประชาธิปไตย

Abstract

This article was presented with objectives aimed at studying the strengthening of political parties in a democratic system for strengthening the stability of Thai politics. An important role in strengthening Thai political security is the role of party management under the constitutional law. and the Organic Act that stipulates to prevent the party from committing illegal acts that risk the dissolution of the party that affects Thai political stability. The role of establishing a government allows stability and political stability in both the political system. and government stability with role in supporting government security during times of crisis.

Keywords: Political parties; Strengthening; Democracy in Thailand

บทนำ

ประชาธิปไตย เป็นแบบการปกครองที่ถือเสียงข้างมากของประชาชนที่เป็นใหญ่ ซึ่งประชาชนจะต้องมีการรักษาสีทิตและทำหน้าที่ของตนเองด้วยความเสมอภาคภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ มิให้เกิดความเสียหายต่อสังคมเพื่อนมนุษย์หรือมีส่วนร่วมที่เลือกกรองสิทธิภายใต้กฎระเบียบของสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้ประชาธิปไตยต้องเป็นระบบการมีส่วนร่วมที่จะต้องแสดงออกซึ่งเหตุผลและสิทธิขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปที่จะยอมรับในสังคมเพราะเชื่อว่าการดำเนินการใดๆ เป็นไปตามหลักการแห่งเหตุผลและกฎเกณฑ์ที่ย่อมจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมอย่างไม่มีขีดจำกัด ระบอบประชาธิปไตยจะดำรงอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพมากขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาของประชาชนภายในประเทศที่จะทำให้มีการพัฒนาทางการปกครองและการบริหารที่ดีขึ้นนอกจากนี้คุณค่าของประชาธิปไตยจะให้คุณค่าของชีวิตของประชาชนดีขึ้นแล้วประชาธิปไตยจะให้คุณค่าแก่ประชาชนและสังคมให้มีความเสมอภาคต่อการในเรื่องของสิทธิพลเมืองเพื่อให้สังคมประชาธิปไตยเป็นสังคมที่เชื่อมั่นในศักดิ์ศรีของประชาชน มีความไว้วางใจต่อสถาบัน จะได้ชื่อว่าเป็นสังคมที่มีคุณค่าที่สำคัญ คือ ความเสมอภาค ความเสถียรภาพ และคุณภาพชีวิต (ณรงค์ เหล่าธีระเชาวน์, 2556)

ระบอบประชาธิปไตยมีหลักการที่สำคัญ 5 ประการ คือ 1. หลักการอำนาจอธิปไตยต้องเป็นของประชาชนเพราะว่าประชาชนเป็นผู้มีสิทธิที่จะมอบอำนาจอันเป็นของตนเองให้กับผู้ปกครองซึ่งแสดงออกเป็นการมอบอำนาจที่มีตามกระบวนการการเลือกตั้งอย่างอิสระ 2. หลักเสรีภาพ ประชาชนทุกคนในสังคมมีการสิทธิในการกระทำอย่างอิสระหรือหลีกเลี่ยงการกระทำอย่างนั้นตามที่ประชาชนต้องการเท่าที่การกระทำนั้นไม่ไป

ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น หรือสร้างความเดือดร้อนต่อสังคม และความมั่นคงของประเทศ 3. หลักความเสมอภาค เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเลือกสิ่งที่ต้องการของปัจจัยสี่มีการเข้าถึงทรัพยากรและสิ่งที่มีคุณค่าต่าง ๆ ของสังคมที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างเท่าเทียมกันและไม่ถูกสังคมกีดกันด้วยสาเหตุแห่งความแตกต่างทางสังคมชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ หรือด้วยสาเหตุอื่น 4. หลักการปกครองโดยกฎหมายหรือหลักนิติธรรม รัฐบาลต้องให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนภายในสังคม รัฐบาลต้องเน้นในเรื่องสิทธิเสรีภาพในทรัพย์สิน การแสดงออก การดำรงชีพ ฯลฯ อย่างเสมอหน้ากัน 5. หลักเสียงข้างมาก ควบคู่ไปกับการเคารพสิทธิของเสียงข้างน้อยในการตัดสินใจใด ๆ ก็ตามที่ส่งผลกระทบต่อพลเมืองหม่มากไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งผู้แทนของพลเมืองเข้าสู่ระบบการเมืองในการตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายตุลาการ ย่อมต้องถือเอาเสียงข้างมากที่มีต่อเรื่องนั้น ๆ และก็ต้องเคารพสิทธิในเสียงข้างน้อยด้วยเพราะถือว่าเป็นเสียงจากพลเมืองอยู่ (วิทยากร เชียงกูล, 2565, ออนไลน์)

ความหมายของประชาธิปไตย

1. ความหมายของคำว่า ประชาธิปไตย ตรงกับคำ ในภาษาอังกฤษว่า Democracy ซึ่งมาจาก คำภาษากรีกว่า Democratia ซึ่งประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ Demos กับ kratein คำ ว่า Demos หมายถึง ประชาชน และ Kratein หมายถึง การปกครอง ฉะนั้น ประชาธิปไตย จึงหมายถึง การปกครองที่มาจากประชาชนหรือการปกครองโดยประชาชน มอบสิทธิอันเป็นของตนให้กลุ่มหรือคณะทำหน้าที่แทนตนเอง

2. เน้นเรื่องสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค นักการเมืองหรือว่านักรัฐศาสตร์หลายท่านชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการปกครองที่ดีก็คือ การปกครองที่เคารพสิทธิและความเสมอภาคของประชาชนในสังคมทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมโดยส่วนรวม นอกจากนี้ระบบการเมืองเปิดโอกาสหรือให้ประชาชนในการดำเนินการใดๆ ภายใต้กฎระเบียบของสังคม รูปแบบการปกครองนี้คือระบอบประชาธิปไตย

3. เน้นการเข้ามีส่วนร่วมหรือเสียงของประชาชน ระบอบประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยใช้อำนาจนี้ผ่านทางองค์กรทางการเมืองต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขของตนเอง ประชาชนในทางการเมืองจึงมีความสำคัญมากในระบอบนี้จนมีผู้กล่าวว่าประชาธิปไตยนั้นถือว่าประชาชน คือ เจ้าของประเทศ ระบอบประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมดำเนินการเพื่อสร้างสังคมของตนเอง กิจกรรมการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชนอาจเป็นทางอ้อมโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่แทน หรืออาจเป็นทางตรง

4. เน้นเจตนารมณ์ของประชาชน ประธานาธิบดีอับราฮัม ลินคอล์น แห่งสหรัฐอเมริกาได้ให้ความหมายของคำว่าประชาธิปไตยไว้อย่างกระชับและคมคายว่าเป็น การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ในระบอบประชาธิปไตยนั้น ผู้นำทางการเมืองเป็นผู้ที่ถือเสมือนเป็นตัวแทนเจตนารมณ์ของประชาชน รัฐบาลเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมาก หรือได้รับเสียงสนับสนุนส่วนใหญ่จากประชาชนที่สนับสนุนให้รัฐบาลคงอยู่ในอำนาจต่อไปได้ เมื่อวาระสิ้นสุดลงก็โดยการแสดงให้ประชาชนผู้เลือกตั้งเห็นว่า รัฐบาลสามารถสนองตอบต่อเจตนารมณ์ของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ขอบเขตอำนาจ คือการที่ประชาชนในประเทศมีอำนาจในตัวเองและมอบอำนาจสูงสุดของประชาชนทั้งนี้โดยอ้างว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีสิทธิและเสรีภาพ โดยธรรมชาติประชาชนสามารถที่จะคิดและกระทำการใดๆได้ แต่เมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมประชาชนจะสละสิทธิ และมอบอำนาจบางประการให้กับประชาชนบ้างกลุ่มที่คิดว่าสามารถเป็นผู้นำเพื่อใช้อำนาจนั้นในการดำเนินการภายในกรอบที่กำหนด (ณรงค์ เหล่าธีระเชาวน์, 2556)

ประชาธิปไตยมีพัฒนาการมาหลายศตวรรษ มีแนวคิดและทฤษฎีมากมายในการปฏิบัติต่อสังคมมนุษย์ ซึ่งสามารถสรุปหลักการสำคัญของประชาธิปไตยได้ดังนี้

1) หลักการมีส่วนร่วมของพลเมือง เป็นแนวความคิดขั้นพื้นฐานของระบบประชาธิปไตยทุกระบบ คือ ประชาชนควรมีส่วนร่วมตัดสินใจทางการเมืองซึ่งมีทางคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง โดยให้ประชาชนหรือพลเมืองมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ ออกเสียง ถกเถียง รวบรวมกฎหมาย และการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบตัวแทน ซึ่งพลเมืองในประเทศเลือกคนที่มีความสามารถหรือมีเจตนารมณ์ตามแนวคิดตรงกันไปร่วมสร้างเป็นรัฐบาลและออกกฎหมาย (เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ, 2549) การมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ไม่จำเป็นว่าประชาชนทุกคนจะเข้าไปทำหน้าที่ของตนในรัฐสภาทั้งหมด แต่สามารถมีส่วนร่วมได้ในรูปแบบต่างๆ ต่อไปนี้ 1. การมีส่วนร่วมในรูปแบบของกลุ่ม 2. การมีส่วนร่วมในรูปแบบของพรรคการเมือง ในการไปทำหน้าที่ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารในการตอบสนองปัญหาของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 3. การมีส่วนร่วมในรูปแบบไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ถือเป็นรูปแบบที่สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะต้องมีลักษณะที่เป็นอิสระ และเสมอภาค (วรทิพย์ มีมาก ชีวินทร์ ฉายาขวลิต, 2547)

2) หลักความเสมอภาค ถือว่า มนุษย์ในสังคมเราจะต้องมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันทั้งในด้านทางสังคม ทางเศรษฐกิจ และในทางการเมือง คือ ประชาชนทุกคนย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายที่ตั้งไว้ใน การดำรงชีวิต การใช้เสรีภาพในการแสวงหาความสุข

และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งความเสมอภาคเป็นอุดมการณ์ขั้นพื้นฐานของประชาชนพลเมืองอันประกอบด้วย 1. ความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์ ได้แก่ ศักดิ์ศรี เกียรติยศ และความสำคัญในคุณค่าของชาติภูมิ 2. ความเสมอภาคทางกฎหมาย ได้แก่ กฎหมายที่สามารถคุ้มครองสิทธิในการที่จะได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายโดยมีความเสมอภาคกัน คือ บุคคลควรจะมีสิทธิความเสมอภาคเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายที่กำหนด และ 3. ความเสมอภาคทางการเมือง คือ สามารถใช้สิทธิทางการเมืองโดยเสมอภาคตามที่กฎหมายกำหนดไว้โดยทั่วหน้าในทั้งด้านการออกเสียงเลือกตั้งและสิทธิสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งต่างๆ (อานนท์ อาภาภิรม, 2545)

3) อิสรภาพและเสรีภาพ คือ โอกาสที่ประชาชนพลเมืองมีอิสรภาพและเสรีภาพที่จะเลือกปฏิบัติได้ในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์แก่ประชาชนพลเมืองโดยที่อิสรภาพและเสรีภาพนั้นจะต้องไม่ไปละเมิดผลประโยชน์ของผู้อื่นเสรีภาพจึงต้องมีขอบเขตและเหตุผลเสรีภาพเป็นพื้นฐาน ได้แก่ เสรีภาพที่เกี่ยวกับประชาชนพลเมืองจะต้องเป็นไปในลักษณะที่มีความรับผิดชอบ ดังนั้น ประชาชนที่ใช้เสรีภาพจึงต้องมีหน้าที่ด้วย เช่น ประชาชนมีเสรีภาพในการที่จะรักษาชีวิตตนเอง และมีหน้าที่ในการรักษาชีวิตของผู้อื่นด้วยการมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และต้องเคารพข้อเสียของผู้อื่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และมีหน้าที่เคารพความคิดเห็นของบุคคลอื่นเสรีภาพจะช่วยให้นักชนใช้ความสามารถได้อย่างเต็มที่ก่อให้เกิดความเจริญในด้านต่างๆทำให้เกิดการคิดค้นและผลิตสิ่งใหม่ๆขึ้น (จรรยา สุภาพ, 2538)

พรรคการเมือง

พรรคการเมืองถือเป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิหน้าที่ของประชาชนในการเข้าร่วมพรรคหรือมอบอำนาจโดยการเลือกพรรคที่มีเจตนารมณ์ตามที่ตนเองต้องการ (วิสุทธิ โพธิ์แท่น, 2544)

พรรคการเมืองยังเปรียบเสมือนสะพานที่เชื่อมต่อระหว่างประชาชนกับภาครัฐเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความชอบธรรม โดยการเลือกตั้งสรรหาตัวแทนเข้าไปสู่การเมืองในระบบรัฐสภาที่ทำหน้าที่ในการดำเนินนโยบายตามบทบาทของพรรคการเมืองเพื่อจัดสรรทรัพยากร และสร้างสรรค์ผลประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับประชาชน (จักร์ พันธุ์ชูเพชร, 2549)

พรรคการเมืองเป็นบทบาทที่มีความเป็นรูปธรรมที่สุด คือเป็นกลไกที่สำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะตัวแทนของประชาชนเข้าไปในรัฐสภาเพื่อทำหน้าที่ให้เกิดประสิทธิภาพ เพราะพรรคการเมืองถูกกำหนดขึ้นมามีนโยบายมาจากปัญหาความ

เคื่อดร่อนความต้องการของประชาชน อีกทั้งเป็นการแสดงออกของประชาชนในด้านทางการเมือง และสมาชิกพรรคกำหนดทิศทางการบริหารประเทศทั้งในฐานะพรรคร่วมรัฐบาลหรือเป็นพรรคฝ่ายค้าน และเสนอผู้นำทางการเมือง ด้วยเหตุผลนี้บทบาทของพรรคการเมืองจึงมีความสำคัญยิ่ง ทว่าพรรคการเมืองของประเทศไทยตั้งแต่เริ่มมีการก่อตั้งพรรคการเมืองจนถึงปัจจุบันค่อนนั้นยังไม่มีเสถียรภาพยิ่งนัก เพราะสภาพการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยมีความผันแปร และเปลี่ยนแปลงไปตลอดในแต่ละช่วงยุคสมัย โดยปัจจุบันอยู่ในช่วงของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังคงไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา มุ่งเน้นให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็ง และสามารถเสริมสร้างให้การเมืองมีความมั่นคง และมีเสถียรภาพ รวมทั้งสามารถสร้างคุณภาพของอำนาจทางการเมืองให้เกิดขึ้นในรัฐสภา (ชรินทร์ สันประเสริฐ, 2563)

ปัญหาพรรคการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย

หลักจากมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการบริหารทุกครั้งมีการแทรกแซงเกิดความเสื่อมเสียของทางการเมืองกติกาทกติทำลายก่อให้เกิดการแทรกแซงทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มหลังผลประโยชน์กลุ่มนายทุนรายใหญ่หรือกระทั่งคณะทหาร อันทำให้สถาบันการบริหารประเทศหลักของระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยคือพรรคการเมือง เกิดความอ่อนแอ ไม่สามารถจะพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้นักการเมืองหรือพรรคการเมืองขาด “ความเป็นสถาบันทางการเมือง” ขาดการยอมรับจากประชาชน พรรคการเมืองถูกมองว่าเป็นการสนับสนุนพวกมีอิทธิพลหรือเป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อหาผลประโยชน์ของกลุ่มหรือบุคคล ขาดอุดมการณ์ทางการเมือง ไม่มีระเบียบวินัย แดกแยกระส่ำระสาย (Huntington, 1963)

เกิดการความขาดศรัทธาจากประชาชนต่อพรรคการเมืองและกระบวนการเลือกตั้ง ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนที่เข้าไปทำหน้าที่ในสภานิติบัญญัติไม่ได้ตอบสนองความต้องการหรือสอดส่องดูแลความทุกข์ยากของประชาชน มีการรับเงินทองใต้โต๊ะ เปลี่ยนสังกัดพรรคกันอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์เป็นส่วนมาก และเมื่อประกอบกับการที่มีการแทรกแซงของนายทุนรายใหญ่และคณะทหารได้รับการแต่งตั้งให้เข้าไปเป็นทำหน้าที่สำคัญเกินกว่าครึ่งหนึ่งของตำแหน่งสำคัญในการบริหารประเทศทั้งหมด ซึ่งตำแหน่งนี้มีอำนาจเท่าเทียมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นลักษณะการขาดความรับผิดชอบบทบาทและหน้าที่ในการดูแลประชาชนในสังคมตามที่ประชาชนคาดหวังไว้ และเมื่อประกอบกับผู้ที่มาดำรงตำแหน่งสำคัญในการบริหารประเทศมาจากการแทรกแซงของนายทุนรายใหญ่และฝ่ายทหารมากกว่าครึ่ง ทำให้การดำเนินการบริหารประเทศของรัฐสภาเต็มไปด้วยการหาแต่ผลกำไรและความยากลำบาก มีความขัดแย้งกันทั้งในหมู่

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกลุ่มแทรกแซงทางการเมือง และระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับวุฒิสมาชิก ทำให้รัฐบาลไทย ไม่ได้แตกต่างไปจากประเทศที่กำลังพัฒนาเท่าใด คือมีอำนาจในการตัดสินใจที่ไม่ชัดเจนหวังแต่ผลประโยชน์ และไม่สามารถบริหารบ้านเมืองอย่างทรงพลังในทางการเมืองมีแต่ความวุ่นวายและขัดแย้งกันในผลประโยชน์ส่วนบุคคล และเมื่อเกิดความวุ่นวายมากขึ้น คณะทหารหรือกลุ่มนายทุนก็สามารถเป็นข้ออ้างในการแทรกแซงทางการเมืองในที่สุด (สุจิต บุญบงการ, 2526)

เป็นเป็นลักษณะของ “วงจรอุบาทว์” ที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและระบบการบริหารบ้านเมืองแบบรัฐสภา และสิ่งที่ควรจะตระหนักมากที่สุดคือว่า ถ้าลักษณะของวงจรอุบาทว์เกิดขึ้นมากเท่าใด ก็อาจจะทำให้ประชาชนมีความเดือดร้อนและพอนานวันก็จะมีความรู้สึกว่าเป็นสิ่งธรรมดาสำหรับการเมืองไทย ซึ่งถ้าประชาชนเกิดทัศนคติเช่นนั้นแล้วก็เป็นการยากที่จะสามารถพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้เป็นประเทศที่พัฒนาเพราะว่าเกิดจากการเข้าแทรกแซงทางการเมืองของกลุ่มนายทุนและทหารบ่อยครั้ง เป็นสาเหตุที่ทำให้การพัฒนาประเทศในระบอบประชาธิปไตยเป็นไปอย่างเชื่องช้า

การคอร์รัปชัน (ฉ้อราษฎร์บังหลวง)

ปัญหาการแทรกแซงทางการเมืองก่อให้เกิดการคอร์รัปชันเป็นสิ่งที่ทำลายระบบการเมืองไทย ในอดีตเราเรียกคอร์รัปชันว่าเป็นการ “ฉ้อราษฎร์บังหลวง” ซึ่ง “ฉ้อราษฎร์” มีความหมายว่า เป็นการโกงประชาชน ส่วน “บังหลวง” คือการยักยอกเงินส่วนหนึ่งซึ่งเป็นของหลวงเอาไว้เป็นของตัวเอง ก่อนที่จะมีเปลี่ยนรูปแบบการปกครอง การฉ้อราษฎร์บังหลวงเกิดขึ้นจากระบบการเก็บภาษีอากรส่งพระคลังหลวง พระมหากษัตริย์จะมอบหมายอำมาตย์เข้ารับใช้ในพระองค์เป็นผู้เก็บภาษีอากรจากราษฎรนำส่งพระคลังหลวง แต่ว่าพวกอำมาตย์เข้ารับใช้ในพระองค์จะเก็บภาษีหนึ่งส่วนไว้เป็นของตนเอง หรือไม่ก็เรียกเก็บภาษีเพิ่มขึ้นเพื่อเป็นรายได้ของตนให้มากขึ้นไปอีก เนื่องจากพวกอำมาตย์เข้ารับใช้ในพระองค์ที่มีส่วนในการรับผิดชอบเก็บภาษีไม่มีเงินเดือนตอบแทนจากการทำราชการงานแผ่นดิน จึงเปิดโอกาสให้พวกอำมาตย์เข้ารับใช้ในพระองค์ที่มีส่วนในการรับผิดชอบเก็บภาษียักยอกเงินที่จะส่งเข้าพระคลังหลวงเก็บไว้เป็นของตนเองหรือใช้วิธีรีดเงินจากราษฎรมากยิ่งขึ้น หลังจากที่มีการพัฒนาปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการใช้ระบบเงินเดือนให้กับข้าราชการ การคอร์รัปชันได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นการใช้ตำแหน่งหน้าที่เพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตนคล้ายคลึงกับที่ปรากฏในปัจจุบัน (Phongpaichit & Piriya-rangsan, 1994)

พรรคการเมืองไทยที่ขาดความเป็นสถาบันทางการเมืองอย่างแท้จริง

ในบรรดาพรรคการเมืองไทยต่างๆ ในปัจจุบันนี้ พรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคการเมืองที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทยที่ยั่งยืนมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ เพราะพรรคประชาธิปัตย์ได้ถูกตั้งขึ้นมาตั้งแต่วันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2489 ในฐานะที่เป็นพรรคฝ่ายค้านหรือแม้กระทั่งเคยเป็นรัฐบาลก็ตาม และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาพรรคนี้ก็ได้มีความสำคัญในบทบาททางการเมือง และบางครั้งก็มีผลงานโดดเด่นเป็นที่พอใจของประชาชนจนทำให้เคยเป็นรัฐบาลและร่วมตั้งรัฐบาลหลายครั้งแม้จะไม่ยาวนานนักก็ตาม แต่ก็เป็นที่รู้จักของประชาชนเป็นอย่างดี

จึงเป็นที่เชื่อกันว่าในภาวะการเมืองไทยที่เปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งและมีการแข่งขันกันอย่างเสรีแล้ว พรรคประชาธิปัตย์จะเป็นพรรคการเมืองที่ว่าจะมีบทบาทสำคัญในวงการเมืองค่อนข้างสูง ทั้งนี้เพราะพรรคประชาธิปัตย์นี้ได้จัดตั้งมานาน แม้จะถูกยุบไปหลายครั้งเพราะเหตุของการปฏิวัติรัฐประหารก็สามารถตั้งหลักขึ้นมาใหม่ได้ทุกครั้ง รัฐธรรมนูญเปิดโอกาสให้มีพรรคการเมือง จึงเป็นที่รู้จักของประชาชนมากกว่าพรรคอื่น นอกจากนั้นพรรคประชาธิปัตย์ก็เป็นพรรคใหญ่ที่สำคัญพรรคเดียวที่ยังคงมีความต่อเนื่องและอยู่ได้โดยเปลี่ยนผู้นำหรือหัวหน้าพรรคมาแล้วหลายคน

นอกจากนี้ช่วงหลังๆ ได้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ๆ ขึ้นมามาก เช่น พรรคภูมิใจไทย พรรคชาติพัฒนา พรรคพลังประชารัฐ ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่ก็จัดเป็นพรรคการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ อิงตัวผู้นำพรรคเป็นหลัก ขาดความเป็นสถาบันทางการเมืองอย่างแท้จริง และนอกจากนี้ความอ่อนแอของพรรคการเมืองไทยเกิดจากบรรดาผู้ที่ร่วมกันจัดตั้งพรรคการเมือง เป็นผู้แสวงหาประโยชน์ และใช้พรรคหรือสภาเป็นเครื่องมือหาผลประโยชน์ให้กับตนมากกว่าสนใจความทุกข์ของประชาชนและไม่สนใจในด้านการปรับปรุงพัฒนาประเทศให้มีความเข้มแข็ง พรรคการเมืองจึงมีลักษณะของการรวมตัวของนักการเมืองและสมาชิกสภาเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ไม่มีฐานสนับสนุนจากประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์อย่างแท้จริง นักการเมืองที่รวมตัวกันเข้าเป็นพรรคหนึ่งๆ มักจะมีจุดประสงค์เพื่อสนับสนุนผู้นำการเมืองคนหนึ่งคนใด เพื่อแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์บางอย่าง เช่น การร่วมเป็นคณะรัฐบาล ด้วยเหตุนี้พรรคจึงไม่มีการจัดองค์การที่เป็นแก่นสาร และเมื่อมีการรัฐประหารหรือบรรดานักการเมืองมองไม่เห็นความจำเป็นของพรรคของตนในการแสวงหาผลประโยชน์ของตน พรรคจะถูกยุบเลิกไป (นรินทร์ เศรษฐบุตร, 2530)

นอกจากนั้นยังมีการกล่าวกันว่าพรรคการเมืองไทยขาดความต่อเนื่องเป็นสาเหตุของความอ่อนแอของพรรคการเมืองไทยอีกประการหนึ่ง ดังได้กล่าวไปแล้วพรรคการเมืองมักถูกยุบเลิกไปเมื่อมีการยึดอำนาจรัฐบาลโดยคณะทหาร เช่น ในการรัฐประหารปี พ.ศ.

2501 และ พ.ศ. 2519 เป็นต้น ในบางช่วงแม้ทหารจะไม่ได้ยุบเลิกพรรคการเมือง แต่บทบาทของพรรคถูกครอบงำหรือชี้นำให้เล่นโดยทหารหรือเอื้อผลประโยชน์ให้นายทุน ทำให้การพัฒนาประเทศหรือพรรคทำได้ไม่เต็มที่ เช่น ในช่วง พ.ศ. 2490-2500 และ พ.ศ. 2500-2514 และ พ.ศ. 2534-2535 และช่วงหลังการรัฐประหารปี พ.ศ. 2549 เมื่อพรรคมีอายุไม่ต่อเนื่อง การสร้างการยอมรับและความคุ้นเคยในหมู่ประชาชนย่อมมีความลำบากและทำได้ช้า การพัฒนาองค์กรหรือการขยายสาขา ตลอดจนการแสวงหาและฝึกอบรมสมาชิกใหม่ๆ นักการเมืองใหม่ๆ ที่มีความรู้ความสามารถเป็นไปได้ลำบากเช่นกัน พรรคการเมืองจึงเป็นเพียงแต่ผู้เผชิญโชคทางการเมืองเท่านั้น ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวงกว้างอื่นๆ มักลังเลที่จะเข้าร่วมพรรคการเมือง (กนก วงษ์ตระหง่าน, 2535)

ตามหลักการแล้วพรรคการเมืองจะต้องมีความเข้มแข็งและเป็นสถาบันหลักของระบอบประชาธิปไตยแล้วก็ต้องเน้นการพัฒนาพรรคให้มีลักษณะของภาวะผู้นำมีคุณธรรมจริยธรรมจึงสามารถพัฒนาให้เป็นสถาบันทางการเมืองและระบบพรรคที่มีความเป็นสถาบันที่ช่วยเหลือความต้องการของประชาชนได้ สามารถเผชิญกับสภาพแวดล้อมทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลง ไม่แตกสลายหรือเลิกล้มไปโดยการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ นอกจากนี้ยังสามารถเป็นสถาบันหลักในการช่วยรักษาเสถียรภาพทางการเมืองไว้ได้ในขณะที่ระบบการเมืองกำลังมีการเปลี่ยนแปลง (นรินทิ เศรษฐบุต, , 2534)

การสร้างความเข้มแข็งในพรรคการเมือง

พรรคการเมืองที่จะมีความเข้มแข็งในระบอบประชาธิปไตยนั้นต้องมีภาวะความเป็นผู้นำที่แท้จริงดังต่อไปนี้ 6 ด้าน คือ 1) มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล 2) มีสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด 3) การตัดสินใจที่ถูกต้อง 4) มีปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารกับประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ 5) การให้ด้านความรู้ความสามารถ และ 6) การเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและมืองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอีก 7 ประการ คือ

1. การรอบรู้ คือ ผู้นำที่มีองค์ความรู้ในศาสตร์ด้านต่างๆ อย่างรอบด้าน ศิลปะรู้จักวิธีบริหารจัดการองค์กร เทคนิควิธีการทำงานทักษะในการบริหารจัดการการปกครองและ วิชาคน ผู้นำต้องรู้จักใช้คนให้ถูกกับงานหรือถูกหน้าที่อย่างเหมาะสม

2. อุดมการณ์ คือ ผู้นำที่มีคุณลักษณะผสมทั้งหมดของความเชื่อเจตคติ และความคิดหลักมีอิทธิพลเป็นตัวชักนำและกำหนดทิศทางของความคิดของบุคคล

3. เท้าตัน คือ ผู้นำที่มีลักษณะพิเศษที่จะรู้เท่าทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสถานการณ์

4. กล้าตัดสินใจ คือ ผู้นำจะต้องนำองค์กรให้ไปสู่ความสำเร็จและต้องมีความคิดที่เร็วบนหลักความแม่นยำ

5. วิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ คือ ผู้นำที่มองการณ์ไกลบนฐานความคิดที่นอกกรอบแต่บนฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้ ไม่จำเจกับแนวคิดแบบเดิมๆ มองให้ไกลแล้วเดินไปให้ถึงบนหลักคิดเทคนิค วิธีการที่ทันสมัย

6. สร้างทีม คือ ผู้นำที่มีความคิดก้าวหน้านั้นต้องรู้จักการสร้างทีมงาน สร้างเครือข่าย ดูแลทีมงานเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ

7. ใฝ่บริการ คือ ผู้นำต้องทำองค์กรให้เป็นองค์กรที่มีชีวิตทุกคนในองค์กรต้องร่วมด้วยช่วยกันไม่เป็นผู้สั่งการเพียงอย่างเดียว และบริหารด้วยความเป็นมิตร มีคุณธรรม มีจิตใจงดงาม เอื้อเฟื้อ ประรณาดิ ยอมสละความสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวม (พระกฤษฎายุทธ เตจ๊ะดี และคณะ, 2565)

สรุป

พรรคการเมืองที่มีความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยหรือประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยนั้นต้องสร้างจริยธรรมของนักการเมือง เพื่อสร้างสรรค์หลักพื้นฐานความเป็นประชาธิปไตยที่มีต่อการสร้างสรรค์สังคมการเมืองมีกลุ่มนักการเมือง กลุ่มผู้นำทั่วไป และกลุ่มผู้นำศาสนาที่จะพัฒนาสังคมชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ผู้นำหรือนักการเมืองที่ดีต้องประกอบไปด้วยหลัก 5 อย่าง คือ

1. ปัญญา หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับความดี รู้ว่าอะไรไม่ดี ความดีสามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผล และเหตุผลของความดีจะทำให้ประชาชนมีความสุข ผู้นำหรือนักการเมืองจะต้องประพฤติดีและเว้นความชั่วเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม ทำให้ประชาชนมั่นใจว่าการประพฤติดีละเว้นการความชั่วทำให้ชีวิตนั้นจะมีความสุข การประพฤติชั่วต้องถูกปฏิเสธจากสังคมและจะทำให้การใช้ชีวิตความเป็นอยู่มีความสุขและเดือดร้อน

2. ความกล้าหาญ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่เราควรกลัวและไม่ควรกลัว มีความกล้าหาญที่จะทำความดีในทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ แม้การทำความดีนั้นจะเสี่ยงด้วยชีวิตก็ตาม แต่ต้องมีเหตุผลที่จะรักษาความดีให้ดำรงอยู่ต่อไป เช่น ผู้ปกครองกล้าที่จะทำในสิ่งที่ดี กล้าปราบปรามในสิ่งชั่วร้ายทั้งหลาย ไม่ทำอะไรที่มีสองมาตรฐาน การที่ปล่อยความชั่วให้คงอยู่เพื่อเอาตัวรอดจะทำให้ความดีสูญหายไปเป็นการกระทำที่ไม่ใช่วิสัยของผู้นำหรือนักการเมือง

3. ควบคุมตนเอง หมายถึง การมีชีวิตตามทำนองคลองธรรมคุณงามแห่ง ความดี การไม่ปล่อยให้ชีวิตต้องตกเป็นทาสของอารมณ์และความปรารถนาต่างๆ เช่นผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในแผ่นดิน ต้องเป็นคนสาธารณะ ฉะนั้นการได้รู้จักควบคุมตนเองมีโอกาสทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนมาก ที่สุดผู้ปกครองต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีตลอดเวลา

4. ความยุติธรรม หมายถึง การแสดงออกในรูปของการกระทำที่เคารพสิทธิของคนอื่น และการไม่ยอมทำความชั่วต่อผู้อื่นคนที่ยุติธรรมไม่จำเป็นต้องตอบแทนการกระทำที่อธรรมด้วยความอธรรมผู้ปกครองต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้รักความยุติธรรม และทำให้สังคมมีความยุติธรรมและสามารถให้ความยุติธรรมกับสังคมถ้าที่จะดำรงความยุติธรรมไว้ให้ได้ถ้าผู้ปกครองในสังคมใดไม่มีความยุติธรรมหรือไม่กล้าที่จะทำความยุติธรรมเป็นที่เชื่อถือของสังคม หรือมีสองมาตรฐานสังคมนั้นย่อมไม่มีความสุขแน่นอน

5. การปฏิบัติหน้าที่ทางศาสนา หมายถึง การทำความดี และยกย่องสิ่งที่ควรยกย่องศาสนาทุกศาสนาสอนให้ทำความดี ผู้ปกครองต้องนับถือศาสนาและยึดมั่นในหลักศาสนาที่ตนนับถือโดยเคร่งครัดเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับสังคมทะนุบำรุงศาสนาโดยไม่อคติให้เจริญรุ่งเรือง

เอกสารอ้างอิง

- กนก วงษ์ตระหง่าน. (2553). *พรรคการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรรยา สุภาพ. (2538). *ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- จักษ์ พันธุ์เพชร. (2549). *การเมืองการปกครองไทย จากยุคสุโขทัยสู่สมัยทักษิณ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). ปทุมธานี: บริษัท มายด์ พับลิชชิง.
- ชรินทร์ สันประเสริฐ. (2563). *พัฒนาการของประเทศไทย. เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของการเมืองไทย หน่วยที่ 4. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.*
- ณรงค์ เหล่าธีระเชาวน์. (2556). *ประชาธิปไตย. รายงานการอบรมตามหลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 1*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- นรนิติ เศรษฐบุตร. (2530). *พรรคประชาธิปัตย์: ความสำเร็จหรือความล้มเหลว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2534). *พรรคการเมืองกับพัฒนาการทางการเมืองไทย ใน เอกสารการสอนชุดวิชาปัญหาพัฒนาการทางการเมืองไทย หน่วยที่ 1-7*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2534.
- พระกฤษฏาภุช เต๊ะดี และคณะ. (2555). *พระพุทธศาสนา กับ แนวโน้มโลกยุคใหม่ : วิถีครูบาครีวชีสู่อารยธรรมร่วมสมัย การประชุมวิชาการระดับชาติ*. ลำพูน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน.

- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2549). *หลักรัฐศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์ จำกัด.
- วรทิพย์ มีมาก และชีวินทร์ ฉายาชาวลิต. (2547). *หน้าที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข*. กรุงเทพฯ: รำไทยเพรส จำกัด.
- วิทยากร เชียงกุล. (2565). *หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย*. สืบค้น 1 กุมภาพันธ์ 2565, จาก [http:// www. Witayakorndub.wordpress.com/ democratic](http://www.Witayakorndub.wordpress.com/democratic)
- วิสุทธิ โพธิแท่น. (2544). *การดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองไทย*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- สุจิต บุญบงการ. (2526). *บทบาทของสภานิติบัญญัติ*. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.
- อานนท์ อาภาภิรม. (2545). *รัฐศาสตร์เบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- Huntington, S.P. (1963). *Political Order in Changing Societies*. Conn: Yale University Press.
- Phongpaichit, P., & Piriya-rangsarn, S. (1994). *Corruption and Democracy in Thailand*. Bangkok: Chulalongkorn University.

พุทธพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*

BUDDHIST CITIZENS IN DEMOCRATIC SYSTEM

อภิญา ฉัตรช่อฟ้า, พระปลัดสมนึก กลับน้อม, บวร ชมขุนศรี, นรพัชร เสาธงทอง
Apinyar Chatchorfa, Phrapalad Somnuek Klabnom, Borworn Khdmmschunsri, Norapat Soathongtong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: oot1980@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการนำเสนอแนวคิดพุทธพลเมืองกับการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย การสร้างพลเมืองมีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ไม่ใช่เพียงแต่มีรัฐธรรมนูญที่ดี แต่ประชาชนจะต้องเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยด้วย ในประเทศไทยได้มีความพยายามจากหลายฝ่ายในการขับเคลื่อนการสร้างพลเมืองเพื่อรองรับการพัฒนาประชาธิปไตยที่ยั่งยืน แต่ในความเป็นจริงยังมีปัญหาและข้อจำกัดในการขับเคลื่อนผลักดัน เนื่องจากกระบวนการสร้างพลเมืองของไทยตั้งอยู่บนฐานคิดแบบปรัชญาตะวันตกที่ให้คุณค่ามนุษย์แบบปัจเจกชนนิยมเป็นฐานในการขับเคลื่อนการสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตก การผลักดันขับเคลื่อนการสร้างพลเมืองภายใต้หลักคิดดังกล่าวไม่ลงตัวกับสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยที่ตั้งอยู่บนฐานปรัชญาหลักพระพุทธศาสนาและจิตนิยมสร้างพลเมืองบนพื้นฐานปรัชญาหลักพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นทางเลือกใหม่ให้สังคมในการสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย

คำสำคัญ: พุทธธรรม; พลเมือง; ประชาธิปไตย

*Received September 9, 2021; Revised February 8, 2022; Accepted February 13, 2022

Abstract

This article would like to present the concept of Buddhist citizenship and the development of democracy. Citizenship building is essential to the development of democracy. Democracy can be achieved not only by having a good constitution. but the people must be democratic citizens as well. In Thailand, there has been a multi-party effort to drive citizenship to support sustainable democratic development. But in reality, there are still problems and limitations in driving. This is because Thailand's citizen-building process is based on Western philosophical thinking that places individualist human values as the basis for driving citizen-building in a Western democratic system. The drive to drive the creation of citizens under the aforementioned principles does not match the reality of Thai society based on Buddhist philosophy and idealism, creating citizenship based on Buddhist philosophy as a new alternative for the society in Thailand. Creating Citizens in Thai Democracy.

Keywords: Buddhist; Citizens; Democracy

บทนำ

พลเมือง ไม่ใช่คำที่อยู่อย่างโดดๆ แต่เป็นคำที่คู่กับคำว่า ชุมชนการเมือง ที่กรีกเรียกว่า (Polis) และคนปัจจุบันเรียกว่ารัฐ (State) พลเมืองเป็นสมาชิกของชุมชนการเมืองหรือรัฐซึ่งหมายความว่าที่ใดก็ตามที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกัน มีการใช้อำนาจจัดการบริการกิจกรรมต่างๆ (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2551) คำว่าพลเมืองในภาษาอังกฤษ Citizen มีรากศัพท์เดิมจากคำว่า Civitas ในภาษากรีกโบราณ หมายถึง ผู้ที่มีส่วนร่วมในการออกกฎหมายและตัดสินใจ ในขณะนั้น คำว่า Civitas ในรัฐสปาร์ตา (Sparta) ไม่ได้สนใจว่าพลเมืองจะต้องเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย เพราะในรัฐสปาร์ตาใช้ปกครองแบบคณาธิปไตยก็เป็นพลเมืองเหมือนกันตามรูปแบบการปกครองของนครตนเอง ในขณะที่พลเมืองเอเธนส์ (Athens) ที่ปกครองแบบประชาธิปไตยก็จะสร้างพลเมืองที่สอดคล้องกับรูปแบบการปกครองของตน ส่วนความหมายของคำว่า Civitas ในภาษาละตินมีความหมายที่ต่างออกไป คือ “องค์กรของพลเมืองทั้งหมดของรัฐใดรัฐ (Smith & Anthon, 1857)

จะเห็นได้ว่าความหมายของพลเมืองนั้นไม่มีความแน่นอนตายตัว แต่แน่นอนว่าทุกระบบการปกครองให้คุณค่าและความสำคัญในการสร้างพลเมืองที่สอดคล้องกับระบอบการปกครองที่รัฐเลือกใช้เป็นรูปแบบการปกครอง ภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับรัฐ

(man and state) ไม่ว่าความเป็นพลเมืองจะอยู่ภายใต้การปกครองแบบใด ความเป็นพลเมืองนั้นต้องมียุทธศาสตร์ประกอบรวมในเอกลักษณ์ที่มาจากความเป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมืองดังต่อไปนี้

1. ยึดถือค่านิยมเฉพาะและอุดมคติแห่งรัฐ
2. มีสิทธิและหน้าที่
3. มีส่วนร่วมทางการเมืองภายในรัฐ / เงื่อนไขความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองกับรัฐ

และ

4. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

ความหมายของคำว่า “พลเมือง” ในโลกตะวันตก คำว่า “พลเมือง” ในความหมายของสมาชิกชุมชนทางการเมือง ซึ่งมีสิทธิและหน้าที่ในฐานะสมาชิกชุมชนทางการเมืองนี้เป็นความหมายทำนองเดียวกับว่า Citizen ในภาษาอังกฤษ หรือ citoyen หรือ bourgeois ในภาษาฝรั่งเศส หรือ Burger ในภาษาเยอรมันนั้น มีความหมายและความเป็นมายาวนานตามที่เข้าใจกันมาในยุโรปตั้งแต่สมัยกลาง หมายถึง ชนชั้นพ่อค้าวานิช ช่างฝีมือและผู้ทำมาหากินอยู่ในเขตเมือง ซึ่งเป็นเขตอยู่อาศัยและประกอบกิจการอันมีกำแพงล้อมรอบอย่างมั่นคงและเป็นผู้มีวิถีชีวิตที่เป็นอิสระจากอำนาจปกครองของมุลนายและขุนนางซึ่งครอบครองดินแดนหรือแว่นแคว้นอันเป็นที่ตั้งของเมืองเหล่านั้น อาจเรียกได้ว่า “พลเมือง” ก็หมายถึง “ชาวเมือง”

สถานะของ “พลเมือง” หรือชาวเมืองนี้จึงพิเศษกว่าชาวบ้าน ชาวชนบทหรือคนทั่วไปที่แม้จะอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน แต่ไม่ได้อยู่ในเมือง ชาวเมืองต่างจากชาวบ้านตรงที่บรรดาชาวเมืองมีสิทธิพิเศษในการมีอำนาจปกครองตนเองเป็นเอกเทศ มีลักษณะเป็นเทศบาลที่อิสระ ไม่มีนายเหนือหัวหรือต้องตกอยู่ใต้อาณัติหรืออำนาจปกครองของขุนนางหรือเจ้าศักดินาซึ่งเป็นเจ้าที่ดินในท้องถิ่นนั้น

วิถีชีวิตของขุนนางและเจ้าศักดินานั้นแตกต่างจากวิถีชีวิตของ “พลเมือง” หรือ “ชาวเมือง” ซึ่งค่อย ๆ ก่อตัวเป็นชนชั้นกลางตรงที่บรรดาขุนนางและเจ้าศักดินาดำเนินวิถีชีวิตอย่างเจ้านายที่แวดล้อมไปด้วยเหล่าบ่าวไพร่ ทาสบริวารที่คอยรับใช้ โดยทั้งขุนนางและเจ้าศักดินาวางตนเป็นนายเหนือบ่าวไพร่ ไม่ทำงานด้วยมือตนเองแต่ดำเนินกิจการทั้งหลายด้วยการออกคำสั่งบังคับบัญชาในฐานะผู้นำชุมชน ในขณะที่ความสัมพันธ์ของชาวเมืองหรือพลเมืองมีลักษณะค่อนข้างไปในทางเสมอภาคเท่าเทียมกัน (กิตติศักดิ์ ปรกติ, 2555)

ธเนศวร์ เจริญเมือง อธิบายรากฐานคิดว่าด้วยพลเมืองตามแนวคิดสมัยกรีกเอเธนส์ มีสาระสำคัญที่ชวนให้คนในสมัยเราขบคิด ดังนี้ (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2551)

ประเด็นแรก คำว่า พลเมือง มีใช้คำที่อยู่อย่างโดด ๆ แต่เป็นคำที่คู่กับคำว่า ชุมชน การเมืองที่กรีก เรียกว่า Polis และคนในปัจจุบันเรียกว่ารัฐ (State) พลเมืองเป็นสมาชิกของชุมชนการเมืองรัฐ ซึ่งความหมายว่าที่ใดก็ตามที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกัน มีการใช้ อำนาจ จัดการบริหารกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนนั้น นั่นก็คือชุมชนการเมือง หรือรัฐและเนื่องจากใน โลกนี้มีคนจำนวนน้อยมากที่อยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่สูงส่งกับใคร การเป็นคนจึงเท่ากับเป็นเรื่องการเมือง (To be human is to be political) หรือพูดอีกอย่างหนึ่งคือ คนเป็นสัตว์การเมือง (Man is a political animal) ความเป็นพลเมืองก็คือการเข้าร่วมส่วน ในชุมชนการเมือง (Citizenship is participation in the affairs of a polis) กล่าวอีก นัย หนึ่ง ไม่มีพลเมืองก็ไม่มีชุมชนการเมืองหรือไม่ มีรัฐ

ประเด็นที่สอง ว่าด้วยการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ ในสมัยกรีกยุคที่ ประชาธิปไตยรุ่งเรือง ในนครเอเธนส์ พลเมืองมีสิทธิ (Rights) และภาระหน้าที่หรือความ รับผิดชอบ (Obligations) มีสิทธิที่จะเข้าร่วมประชุมกำหนด นโยบายและโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง ออกกฎหมาย หรือข้อบังคับให้ทุก ๆ คนปฏิบัติตาม เลือก ผู้แทนเข้าไปทำงานแทนในด้านนิติบัญญัติและบริหารและ มีสิทธิที่จะออกความเห็นในเรื่อง เหล่านั้น รวมทั้งเปลี่ยนแปลงแก้ไขสิ่งที่เคยตกลงกันไป

ประเด็นที่สาม พลเมืองในทัศนะของเพลโต จะต้องมีความสมบูรณ์แบบนั่นคือ มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเป็น พลเมืองที่สมบูรณ์ (having a keen desire become a perfect citizen) การเป็นพลเมืองที่เอาการ เองงานมาใช้เรื่องที่เกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ แต่ เป็นเรื่องของการปลูกฝังหรือที่เรียกว่าการศึกษา

ประเด็นที่สี่ การเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์จะต้องรู้ทั้งวิธีการเป็นผู้ปกครอง (Ruler) และเป็นผู้ถูกปกครอง (Ruled) นั้นหมายความว่าไม่มีผู้ใดยึดครองตำแหน่งตลอดชีวิต แต่ จะต้องมีการผลัดเปลี่ยนกัน เนื่องจากทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม ทุกคนตัดสินใจร่วมกัน ดังนั้น ก็ต้องมีการผลัดเปลี่ยนกันดำรงตำแหน่งทางการเมือง

กล่าวโดยสรุป พลเมือง คือ สภาวะที่มนุษย์คนหนึ่งได้รับการรับรองสิทธิและ สถานะในการเป็นสมาชิกของชุมชนการเมือง หรือ รัฐ พลเมืองจึงต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองภายใต้พื้นฐานของความเป็นชาติ (Nationality) ภายใต้ความตระหนักในสิทธิขั้น พื้นฐานของการดำเนินชีวิต และพลเมืองต้องมีพันธะหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบต่อรัฐ (Political obligations) อันได้แก่ หน้าที่ในการเสียภาษีให้แก่รัฐ หน้าที่ในการเป็นทหาร เพื่อรับใช้ชาติ หน้าที่ในการปฏิบัติตามกฎหมาย หน้าที่ในการแสดงความเป็นพลเมืองใน ระบอบการปกครองที่ตนเองอาศัยภายในรัฐอันเป็นหลักการพื้นฐานของรัฐ มีสิทธิในการ แสดงความคิดเห็นและการออกในฐานะที่เป็นพลเมือง พร้อมทั้งยังสามารถมีส่วนร่วมใน การพัฒนาการเมือง พลเมืองยังต้องมีความเคารพสิทธิของผู้อื่น

ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ความเป็นพลเมือง (Citizenship) เป็นคำที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ ไม่ใช่เพียงแต่มีรัฐธรรมนูญที่ดีแต่ประชาชนจะต้องเป็น “พลเมือง” ตามระบอบประชาธิปไตยด้วย (วรารักษ์ สามโกเศศ, 2564) พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีความแตกต่างจากพลเมืองของระบอบอื่น พลเมืองจะมีคุณสมบัติอย่างไร จะเป็นไปตามที่ผู้มีอำนาจประสงค์จะให้ เป็น ขณะที่ระบอบประชาธิปไตยเจ้าของอำนาจอิสระสูงสุดคือ ประชาชน ดังนั้น ประชาชน ซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอิสระกำหนดชีวิตของตนเองได้ “ประชาชน” ในระบอบประชาธิปไตย จึงแตกต่างหลากหลายได้ เมื่อแตกต่างหลากหลายได้ จึงต้องเคารพซึ่งกันและกัน และใช้กติกาในการแก้ปัญหา จึงจะสามารถอยู่ร่วมกันและปกครองกันตามวิถีประชาธิปไตยได้ (วรารักษ์ สามโกเศศ, 2554)

ดังนั้น พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย จึงหมายถึง สมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพ (Liberty) และพึ่งตนเองได้ (independent) ใช้สิทธิเสรีภาพควบคู่กับความรับผิดชอบ เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นเคารพความแตกต่าง เคารพหลักความเสมอภาค เคารพกติกา ไม่แก้ปัญหาด้วยความรุนแรง ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมร่วมรับผิดชอบต่อสังคม มีจิตสาธารณะ และกระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบหรือร่วมขับเคลื่อนสังคม และแก้ปัญหาสังคมในระดับต่างๆ ตั้งแต่ในครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ ระดับอาเซียน และระดับประชาคมโลก ความสำคัญของการสร้างความเป็นพลเมืองต่อระบอบประชาธิปไตยเป็นที่ยอมรับกันว่าการสร้างความเป็นพลเมือง การเปิดให้การเมือง ภาคพลเมืองมีพื้นที่กว้างขวางขึ้นในการบริหารระดับชาติ และระดับท้องถิ่น เป็นสิ่งจำเป็น จำเป็นเพราะจะนำความชอบธรรมและความเชื่อมั่นกลับมาสู่ประชาธิปไตย อีกประการหนึ่ง และจำเป็นเพื่อการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพแท้จริงให้ประชาธิปไตย (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล, 2548)

ลักษณะของพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย

การเป็นพลเมืองจะมีลักษณะอย่างไรรั้น สังคมจะเป็นผู้กำหนดลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อที่จะได้พลเมืองที่ดี คุณสมบัติของสมาชิกในสังคมจะต้องมีคุณสมบัติพื้นฐาน คือ คุณสมบัติทั่วไปของการเป็นพลเมืองดี เช่น ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด รับผิดชอบมีเหตุผล โอบอ้อมอารี มีเมตตา เห็นความสำคัญของประโยชน์ส่วนรวม และมีคุณสมบัติเฉพาะ คือ คุณสมบัติเฉพาะอย่างที่ต้องการให้บุคคลพึงปฏิบัติ เช่น ต้องการบุคคลที่มีคุณธรรมนำความรู้ ต้องการให้คนในสังคมไทยหันมาสนใจ พัฒนาวิจัยในงานอาชีพด้านการเกษตรให้มากเพราะเป็นพื้นฐานของสังคมไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555) การปกครองในระบอบ “ประชาธิปไตย” เป็นการปกครองที่

ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุด แต่การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องสร้าง “พลเมือง” ให้สามารถปกครองตนเองได้ไม่ใช่เพียงแต่มีรัฐธรรมนูญที่ดีเท่านั้น ซึ่งพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะประกอบไปด้วยลักษณะ 6 ประการ คือ (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555)

1. รับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ ระบอบประชาธิปไตย คือ ระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในประเทศ ประชาชนในประเทศจึงมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนจึงเป็นเจ้าของชีวิต และมีสิทธิเสรีภาพในประเทศของตนเอง ทำนองเดียวกับเจ้าของบ้านมีสิทธิ เสรีภาพในบ้านของตน ระบอบประชาธิปไตยจึงทำให้เกิดหลักสิทธิเสรีภาพ และทำให้ประชาชนมีอิสระภาพคือเป็นเจ้าของชีวิตตนเอง “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นไท คือเป็นอิสระชนที่พึ่งตนเองและสามารถรับผิดชอบได้และไม่ยอมตกอยู่ภายใต้ อิทธิพลอำนาจหรือภายใต้ “ระบบอุปถัมภ์” ของผู้ใด เด็กจะเป็น “ผู้ใหญ่” และเป็น “พลเมือง” หรือสมาชิกคนหนึ่ง ของสังคมได้อย่างแท้จริง เมื่อสามารถรับผิดชอบตนเองได้

2. เคารพหลักความเสมอภาค ประชาธิปไตย คือ ระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดในประเทศเป็นของประชาชน ดังนั้น ในระบอบประชาธิปไตยไม่ว่าประชาชนจะแตกต่างหรือสูงต่ำกันอย่างไร ไม่ว่าจะร่ำรวยหรือยากจน จะมีอาชีพอะไร จะเป็นเจ้านายหรือเป็นลูกน้อง ทุกคนล้วนแต่เท่าเทียมกันในฐานะที่เป็น เจ้าของประเทศ “พลเมือง” จึงต้องเคารพหลักความเสมอภาค และจะต้องเห็นคนเท่าเทียมกัน คือเห็นคนในแนวระนาบ (Horizontal) เห็นตนเท่าเทียมกับคนอื่นและเห็นคน อื่นเท่าเทียมกับตน ไม่ว่าจะยากดีมีจน ทุกคนล้วนมีศักดิ์ศรีของความเป็นเจ้าของประเทศอย่างเสมอกัน ถึงแม้จะมีการพหุพหุอาศัย แต่จะเป็นไปอย่างเท่าเทียม ซึ่งจะแตกต่างอย่าง สิ้นเชิงจากสังคมแบบอำนาจนิยมในระบอบเผด็จการ หรือสังคมระบบอุปถัมภ์ ซึ่ง โครงสร้างสังคมจะเป็นแนวตั้ง (vertical) ที่ประชาชนไม่เสมอภาค ไม่เท่าเทียม ไม่ใช่ อิสระชน และมองเห็นคนเป็นแนวตั้ง มีคนที่อยู่สูงกว่า และมีคนที่อยู่ต่ำกว่า โดยจะยอมคนที่อยู่สูงกว่า แต่จะเหยียดคนที่อยู่ต่ำกว่า ซึ่งมีใช้ลักษณะของ “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตย

3. เคารพความแตกต่าง เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนจึงมีเสรีภาพในประเทศของตนเอง ระบอบประชาธิปไตยจึงให้เสรีภาพ และยอมรับความหลากหลายของประชาชน ประชาชนจึงแตกต่างกันได้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเลือกอาชีพ วิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนา หรือความคิดเห็นทางการเมือง ดังนั้น เพื่อมิให้ความแตกต่าง นำมาซึ่งความแตกแยกในสังคม “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องยอมรับและเคารพความแตกต่างของกันและกัน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ถึงแม้จะแตกต่างกัน และจะต้องไม่มีการใช้ความรุนแรงต่อผู้ที่เห็นแตกต่างไปจากตนเอง ถึงแม้จะไม่เห็นด้วย แต่จะต้องยอมรับ

ว่าคนอื่นมีสิทธิที่จะแตกต่างหรือมีความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากเราได้และต้องยอมรับโดยไม่จำเป็นต้องเข้าใจว่าทำไมเขาถึงเชื่อหรือเห็นแตกต่างไปจากเรา “พลเมือง” จึงคุยเรื่องการเมืองกันในบ้านได้ถึงแม้จะเลือกพรรค การเมืองคนละพรรค หรือมีความคิดเห็นทางการเมืองคนละข้างกัน

4. เคารพสิทธิผู้อื่น ในระบอบประชาธิปไตย ทุกคนเป็นเจ้าของประเทศทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพ แต่ถ้าทุกคนใช้สิทธิโดยคำนึงถึงแต่ประโยชน์ของตนเอง หรือเอาแต่ความคิดของตนเองเป็นที่ตั้ง โดยไม่คำนึงถึงสิทธิผู้อื่น หรือไม่สนใจว่าจะเกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ใด ย่อมจะทำให้เกิดการใช้สิทธิที่กระทบกระทั่งกันจนไม่อาจจะอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกต่อไปได้ ประชาธิปไตยก็จะกลายเป็นอนาธิปไตย เพราะทุกคนเอาแต่สิทธิของตนเองเป็นใหญ่ สุดท้ายประเทศชาติย่อมจะไป ไม่รอด สิทธิในระบอบประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องมีขอบเขตคือมีสิทธิและใช้สิทธิได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องเคารพสิทธิผู้อื่นและจะต้องไม่ใช้สิทธิ เสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น

5. เคารพกติกา ประชาธิปไตยต้องใช้กติกา หรือกฎหมายในการปกครองไม่ใช้อำเภอใจหรือใช้กำลัง โดยทุกคนต้องเสมอภาคกันภายใต้กติกานั้น แต่ถึงแม้จะมีกฎหมายหรือมีกติกาแต่หากว่าประชาชนไม่เคารพ หรือไม่ปฏิบัติตาม กติกาก็หาประโยชน์อันใดไม่ ระบอบประชาธิปไตยจึงจะประสบความสำเร็จได้ต่อเมื่อมี “พลเมือง” ที่เคารพกติกา และยอมรับผลของการละเมิดกติกา “พลเมือง” จึงต้องเคารพ “กติกา” ถ้ามีปัญหาหรือมีความขัดแย้งเกิดขึ้นก็ต้องใช้วิถีทางประชาธิปไตยและใช้กติกา ในการแก้ไขไม่เล่นนอกกติกา และไม่ใช่กำลังหรือความรุนแรง

6. รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ประชาธิปไตยมิใช่ระบอบการปกครองตามอำเภอใจ หรือใครอยากจะทำอะไรก็ทำโดยไม่คำนึงถึงส่วนรวม ดังนั้น นอกจากจะต้องเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และรับผิดชอบต่อผู้อื่นแล้ว “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยยังจะต้องใช้สิทธิเสรีภาพของตนโดยรับผิดชอบต่อสังคมด้วย โดยเหตุที่สังคมหรือประเทศชาติมิได้ดีขึ้นหรือแย่ลงโดยตัวเอง หากสังคมจะดีขึ้นได้ก็ด้วยการกระทำของคนในสังคมและที่สังคมแย่ลงไปก็เป็นเพราะการกระทำของคนในสังคม “พลเมือง” จึงต้องตระหนักว่าตนเองเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม และรับผิดชอบต่อการกระทำของตน “พลเมือง” จึงไม่ใช่คนที่ใช้สิทธิเสรีภาพตามอำเภอใจ แล้วทำให้ สังคมเสื่อมลงหรือเลวร้ายลงไป หากเป็นผู้ที่ใช้สิทธิเสรีภาพโดยต้องตระหนักอยู่เสมอว่า การกระทำใด ๆ ของตนเอง ย่อมมีผลต่อสังคมและส่วนรวม “พลเมือง” ต้องรับผิดชอบต่อสังคมและมองตนเองเชื่อมโยงกับสังคม เห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา นั้น โดยเริ่มต้นที่ตนเอง หรือร่วมแก้ปัญหา ด้วยการไม่ก่อปัญหา และลงมือทำด้วยตนเอง ไม่ใช่เอาแต่เรียกร้องคนอื่น หรือเรียกร้องแต่รัฐบาลให้แก้ปัญหาแล้วตนเองก็ก่อปัญหานั้นต่อไป

พุทธพลเมือง : ข้อเสนอใหม่ว่าด้วยการสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย

เป็นที่ยอมรับกันว่าการสร้างความเป็นพลเมืองเป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตย ในประเทศไทยได้มีความพยายามจากหลายฝ่ายในการขับเคลื่อนการสร้างพลเมืองเพื่อรองรับการพัฒนาประชาธิปไตยที่ยั่งยืน แต่ในความเป็นจริงเรากลับพบว่ายังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควรด้วยปัญหาและข้อจำกัดในการขับเคลื่อนผลักดัน ในมุมมองที่ทัศนะคติของผู้เขียนเห็นว่าปัญหาสำคัญประการหนึ่ง คือ การสร้างพลเมืองของไทยตั้งอยู่บนฐานคิดแบบปรัชญาตะวันตกที่ให้คุณค่ามนุษย์แบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) เป็นฐานในการขับเคลื่อนการสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่าการผลักดันขับเคลื่อนการสร้างพลเมืองภายใต้หลักคิดดังกล่าวไม่ลงตัวกับสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยที่ตั้งอยู่บนฐานปรัชญาหลักพระพุทธศาสนาและจิตนิยม ในบทความนี้ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวทางการสร้างพลเมืองบนพื้นฐานปรัชญาหลักพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นทางเลือกใหม่ให้สังคมในการสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย ตามหลักพระพุทธศาสนา คือ อธิปไตย 3 ประการ 1. อัตตาธิปไตย (ความมีตนเป็นใหญ่) 2. โลกาธิปไตย (ความมีโลกเป็นใหญ่) 3. ธัมมาธิปไตย (ความมีธรรมเป็นใหญ่) (อง.ตัก. (ไทย) 11/305/274)

ลักษณะของอัตตาธิปไตย ถ้าเป็นตัวบุคคลก็เป็นบุคคลที่เชื่อมั่นในตนเองมากเกินไป โดยไม่ยอมฟังความคิดเห็นของคนอื่น เอาแต่ใจตัวเองเป็นเรื่องสำคัญ สิ่งใดที่เราได้ทำตามใจตัวเอง เรามีความสุขสบายใจเพราะการกระทำของเรา แต่สิ่งนั้นอาจจะกระทบกระเทือนถึงประโยชน์และชีวิตของผู้อื่น คนที่เป็นอัตตาธิปไตยไม่ได้คำนึงถึงข้อนี้ ตนคิดว่าจะทำอะไรก็ทำลงไป ไม่ได้พิจารณาว่า มันจะกระทบกระเทือนคนอื่นไหม จะทำให้คนอื่นเดือดร้อนไหม จะทำให้เราเดือดร้อนไหม

ลักษณะของคนที่เป็นโลกาธิปไตย ถือโลกเป็นใหญ่ อะไรที่ชาวโลกเขานิยมชมชอบ แม้จะเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายหรือศีลธรรมก็ตาม ก็ทำไปตามความคิดเห็นของโลก หรือความคิดเห็นของชาวบ้าน ซึ่งบางทีก็ทำให้ตัวเองต้องกลายเป็นคนอ่อนแอ หรือในบางครั้งเราอาจจะเห็นว่า เมื่อมติของคนส่วนมากมีความคิดเห็นอย่างนี้ แม้ว่าสิ่งนั้นมันเป็นการทำลายผลประโยชน์ของคนอื่น หรือเป็นการลบหลู่เกียรติและชื่อเสียงของคนใดคนหนึ่งก็ตาม เราพร้อมหัวกันทำ ทำแบบชาวโลกที่เขานิยมชมชอบกัน อันนี้เป็นลักษณะของบุคคลที่ไม่เป็นตัวของตัวเอง หนักๆ เข้ากลายเป็นคนอ่อนแอ

ส่วนคนที่เป็นธรรมาธิปไตย อาศัยธรรมเป็นใหญ่ ธรรมที่ทำให้คนเป็นธรรมาธิปไตยก็คือ รัฐธรรมนูญ ในเมื่อสมาชิกรัฐสภาาร่วมใจกันตรากฎหมายอันใดออกมา เป็นกฎหมายปกครองบ้านเมือง เราเคารพต่อมติของเขาเหล่านั้น เพราะเขาปรึกษาหารือกันแล้ว

เห็นสมควรจะออกกฎหมายมาตรานี้ๆ ออกมาบังคับ เพื่อให้สังคมของเรามีความประพฤติปฏิบัติสม่ำเสมอขึ้น ซึ่งเราเรียกว่า รัฐธรรมนูญปกครองบ้านเมือง

โดยผู้เขียนขอเรียกว่า “พุทธพลเมือง : ข้อเสนอใหม่ว่าด้วยการสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย” ผู้เขียนเห็นว่าการการพัฒนาความเป็นพลเมืองภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยจะต้องพิจารณาในเชิงสหวิทยาการคือการมองอย่างรอบด้านครอบคลุมในมุมมิติ ผู้เขียนเห็นว่าแนวการพัฒนาพุทธพลเมืองก็มีส่วนสำคัญในการพัฒนาความเป็นพลเมืองภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย ความสำคัญของการพัฒนาพุทธพลเมืองเป็นรากฐานการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย นอกจากจะทำให้สมาชิกในสังคมมีฐานการพัฒนาพลเมืองที่สอดคล้องกับปรัชญารากฐานสังคมแห่งพุทธพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยยังส่งผลดีต่อสังคมไทย (อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า, 2563) ดังนี้

1. ทำให้สังคมและประเทศชาติมีการพัฒนาไปอย่างมั่นคงเพราะการที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย และมีเหตุผลในงานหรือโครงการต่างๆ ทั้งในระดับชุมชนถึง ระดับประเทศ ตลอดจนเปิดโอกาสให้คนที่มีความรู้ความสามารถได้ร่วมกันทำงานย่อมส่งผลให้การ ทำงานและผลงานนั้นมีประสิทธิภาพ
2. เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ เพราะเมื่อมีการทำกิจกรรมร่วมกันย่อมมีความผูกพันร่วมแรงร่วมใจในการทำงานทั้งปวงให้บรรลุเป้าหมายได้
3. สังคมมีความเป็นระเบียบสงบเรียบร้อยเพราะทุกคนต้องปฏิบัติตามระเบียบกติกาสังคมซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่ทุกคนยอมรับ
4. สังคมมีความเป็นธรรมแก่สมาชิกทุกคนได้รับสิทธิ หน้าที่เสรีภาพ ความเท่าเทียมกัน ตาม กฎหมาย ทำให้สมาชิกทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างยุติธรรมก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม
5. สมาชิกในสังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจต่อกันโดยยึดหลักศีลธรรมเป็นพื้นฐานใน

ในบทความนี้ผู้เขียนได้พัฒนาข้อเสนอเป็นแนวปฏิบัติวิถีใหม่ (new normal) ของพุทธพลเมืองเป็นการปฏิบัติต่อกันตามวิถีประชาธิปไตย สร้างพฤติกรรมของพุทธพลเมืองในวิถีประชาธิปไตย ผู้เขียนได้ประยุกต์แนวคิดทางพุทธศาสนาและฐานปรัชญาวัฒนธรรมของสังคมไทยมากำหนดเป็นแนวปฏิบัติวิถีใหม่ของพุทธพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยที่สำคัญ 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการธรรม พุทธพลเมืองวิถีใหม่เป็นมีพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเคารพซึ่งกันและกัน เคารพในระเบียบ กฎเกณฑ์หรือระเบียบข้อบังคับของสังคมส่วนรวม การประพฤติตนเป็นผู้มีศีลธรรมปฏิบัติได้ ดังนี้

1.1 พุทธพลเมืองวิถีใหม่เคารพบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะบิดามารดาซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิด เคารพญาติผู้ใหญ่ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย และผู้สูงอายุเคารพครูอาจารย์ และเพื่อน ๆ โดยแสดงความเคารพและกล่าวคำทักทาย ด้วยคำสุภาพ

1.2 พุทธพลเมืองวิถีใหม่เคารพกฎระเบียบทางสังคม เช่น ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคมปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ

1.3 พุทธพลเมืองวิถีใหม่เคารพสิทธิของผู้อื่น เช่น ไม่ทำร้ายผู้อื่นโดยเจตนา ไม่เอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนโดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่ทำให้ผู้อื่นเสื่อมเสียชื่อเสียง เป็นต้น

1.4 พุทธพลเมืองวิถีใหม่เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เช่น ควรฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความตั้งใจและไตร่ตรองก่อนตัดสินใจว่าจะเชื่อหรือไม่เชื่อ และไม่ควรมียึดถือความคิดเห็นของตนว่าถูกเสมอไป

1.5 พุทธพลเมืองวิถีใหม่เคารพและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ซึ่งถือเป็นสถาบันที่สำคัญสูงสุดของประเทศ

2. ด้านสามัคคีธรรม พุทธพลเมืองวิถีใหม่ต้องมีพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลซึ่งอยู่ร่วมกันในสังคมและมีการทำงานร่วมกัน มีการประสานประโยชน์ของหน่วยงานและองค์กรร่วมกัน มีลักษณะการร่วมคิด ร่วมทำ หรือทำงานเป็นทีมด้วยความเต็มใจเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและตั้งใจปฏิบัติงานนั้นให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดการประพฤติตนเป็นผู้มีสามัคคีธรรมปฏิบัติได้ ดังนี้

2.1 พุทธพลเมืองวิถีใหม่ต้องร่วมกันคิด ช่วยกันวางแผน และร่วมกันทำงานด้วยความเต็มใจ

2.2 พุทธพลเมืองวิถีใหม่ต้องร่วมกันรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ

2.3 พุทธพลเมืองวิถีใหม่ต้องร่วมกันติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

2.4 พุทธพลเมืองวิถีใหม่ต้องร่วมกันปรับปรุงมีการแก้ไขพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ

2.5 พุทธพลเมืองวิถีใหม่ต้องร่วมกันทำงานโดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก

3. ด้านปัญญาธรรม พุทธพลเมืองวิถีใหม่ต้องมีพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกในด้านของผู้ใช้สติปัญญา ใช้เหตุผล และความถูกต้องในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การใช้ความรู้และสติปัญญาจากการศึกษาเล่าเรียนมาประกอบ

อาชีพหรือพัฒนาครอบครัว ชุมชนและสังคมของเราให้น่าอยู่ เป็นต้น การประพัตินเป็นผู้มีปัญญาธรรม ปฏิบัติได้ ดังนี้

3.1 พุทธพลเมืองวิถีใหม่ต้องมีความคิดกว้างไกล โดยรับฟังข่าวสารและความคิดเห็นของผู้อื่น

3.2 พุทธพลเมืองวิถีใหม่ต้องใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ไม่ใช้อารมณ์หรือความรู้สึกส่วนตัวมาใช้ตัดสินปัญหา

3.3 พุทธพลเมืองวิถีใหม่ต้องแสดงความคิดเห็นโดยปราศจากอคติ

3.4 พุทธพลเมืองวิถีใหม่ต้องรู้จักการคิด มีการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยอย่างมีเหตุผล

3.5 พุทธพลเมืองวิถีใหม่ต้อง รู้จักโต้แย้งด้วยเหตุผล ถ้ามีการโต้แย้งในหมู่คณะให้ใช้เหตุผล และสติปัญญาเพื่อให้อีก ฝ่ายหนึ่งยอมรับฟัง ไม่ใช้อารมณ์มาเป็นตัวตัดสินปัญหา

วิถีปฏิบัติแห่งพุทธพลเมือง

ผู้เขียนได้ประยุกต์หลักธรรมะของพระพุทธเจ้าในการกำหนดแนวทางการพัฒนาพุทธพลเมืองวิถีใหม่เพื่อการปฏิบัติตนเป็นพุทธพลเมืองพลเมืองดีตามหลักธรรมประกอบด้วยจริยธรรม คุณธรรม ศีลธรรม ได้ดังนี้

1. จริยธรรม หมายถึง หลักในการประพฤติปฏิบัติที่ไม่ทำให้อื่นเดือดร้อนเสียหาย หลักการของกิริยาที่ควรประพฤติทำให้สังคมอยู่ร่วมกันโดยสงบ

2. คุณธรรม หมายถึง หลักในการประพฤติปฏิบัติที่สร้างประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น หลักการที่ดีมี ประโยชน์ที่สังคมเห็นว่าเป็นความดีความงาม

3. ศีลธรรม หมายถึง หลักในการประพฤติปฏิบัติที่ไม่ทำให้อื่นเดือดร้อนเสียหาย พร้อมกันนั้นก็สร้างประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นด้วยรักษา กาย วาจา ใจให้เป็นปกติ ไม่ทำชั่วเบียดเบียนผู้อื่น

แนวปฏิบัติวิถีใหม่ (new normal) ของพุทธพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง การที่พลเมืองมีหลักการดำเนินชีวิตที่มี คุณธรรม จริยธรรม และมีบทบาทในการกระทำที่มีคุณลักษณะทางประชาธิปไตยเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการดำเนินชีวิตโดยคุณธรรมของการเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยมีดังนี้

1. พุทธพลเมืองต้องมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ หมายถึง การที่บุคคลมีความสำนึก ถึงความสำคัญของความเป็นคนไทย มีจิตใจผูกพัน ศาสนา และตระหนักถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ ปฏิบัติตนในการผดุงรักษาสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ให้คงอยู่คู่ สังคมไทยตลอดไป

2. พุทธพลเมืองต้องยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนาที่ตนเองนับถือทุกศาสนามีหลักศีลธรรมที่ช่วยสร้าง จิตใจของคนให้กระทำดีไม่เบียดเบียนกัน มีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่กัน สมาชิกในสังคมสมควรศรัทธาใน ศาสนาที่ตนนับถือ แล้วปฏิบัติตามหลักศีลธรรมของศาสนาที่ตนนับถืออย่างสม่ำเสมอ

3. พุทธพลเมืองต้องมีความซื่อสัตย์ หมายถึง การกระทำที่ถูกต้อง ตรงไปตรงมาไม่ยัดเอาสิ่งของผู้อื่นมาเป็นของตนบุคคลควรซื่อสัตย์ต่อตนเอง คือ กระทำตนให้เป็นคนดี และบุคคลควรซื่อสัตย์ต่อบุคคลอื่นๆ หมายถึงกระทำดีและถูกต้องตามหน้าที่ต่อผู้อื่น

4. พุทธพลเมืองต้องมีความเสียสละ หมายถึง การคำนึงถึงประโยชน์ของสังคมส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนและยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นและส่วนรวม

5. พุทธพลเมืองต้องมีความรับผิดชอบ หมายถึง การยอมรับการกระทำของตนเองหรือการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วง

6. พุทธพลเมืองต้องมีการมีระเบียบวินัย หมายถึง การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์ที่สังคมกำหนดไว้

7. พุทธพลเมืองต้องการตรงต่อเวลา หมายถึง การทำงานหรือทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงทันตรงตามเวลาที่กำหนดโดยใช้เวลาอย่างคุ้มค่า

8. พุทธพลเมืองต้องมีความกล้าหาญทางจริยธรรม หมายถึง การกระทำที่แสดงออกในทางที่ถูกที่ควรโดยไม่เกรงกลัวอิทธิพลใดๆ ความกล้านี้ไม่ใช่การอวดดี แต่เป็นการแสดงออกอย่างมีเหตุผล เพื่อความ ถูกต้อง

แนวทางการปฏิบัติตนเป็นพุทธพลเมืองตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย หรือ แนวปฏิบัติวิถีใหม่ (new normal) ของพุทธพลเมืองเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้สังคมไทยมีความสุขและอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข คือ คนไทยทุกคนต้องแนวปฏิบัติตามวิถีใหม่ของพุทธพลเมืองต้องตามวิถีประชาธิปไตย

1. พุทธพลเมืองต้องปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีในครอบครัว ครอบครัวประกอบด้วยบุคคลหลักๆ คือ บิดา มารดาและบุตร ธิดา การที่ครอบครัวจะมีความสุขนั้นสมาชิกในครอบครัวต้องปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ ทำดีต่อกัน คือ บิดามารดาควรปฏิบัติต่อบุตรโดยเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนให้ทำสิ่งที่ถูกต้องตามหลัก ศีลธรรม ไม่ให้ประพฤติดุช ส่งเสียให้เล่าเรียน สอนมารยาทที่ดีงามในสังคม ไม่ลงโทษโดยใช้ความ รุนแรง เป็นต้น

ในขณะเดียวกันบุตรเองก็พึงปฏิบัติต่อบิดามารดา ด้วยความกตัญญูทศเวที เลี้ยงดู บิดา มารดา ช่วยกิจการของครอบครัว ประพฤติตนเป็นคนดี เป็นต้น นอกจากนี้สามีและภรรยาก็ควร ปฏิบัติตนให้เหมาะสมต่อกัน มีเหตุผลและเข้าใจกันโดยยกย่องให้เกียรติซึ่งกันและกันเคารพและ ซื่อสัตย์ต่อกันขยันทำมาหากิน และใช้จ่ายอย่างประหยัด

2. พุทธพลเมืองต้องปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีในโรงเรียน สมาชิกในโรงเรียนประกอบด้วย ครู ลูกศิษย์ เพื่อนๆ เป็นต้น ซึ่งสมาชิกที่ดีต้องปฏิบัติตนต่อกันโดยครูมีหน้าที่อบรมสั่งสอนวิชาความรู้ กิริยามารยาทต่างๆ ให้แก่ศิษย์ให้เป็นคนเก่ง เป็นคนดี นอกจากนี้ยังต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีเมตตา มีความยุติธรรมปฏิบัติตนต่อลูกศิษย์ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ลูกศิษย์เองควรปฏิบัติต่อครู โดยประพฤติตนเป็นคนว่านอนสอนง่าย มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ขยันตั้งใจเรียน มีความกตัญญูทักท้วงที่ไม่ลบหลู่ดูหมิ่น นอกจากนี้นักเรียนทุกคนควรปฏิบัติต่อกันในฐานะเพื่อนโดยมีน้ำใจเผื่อแผ่ช่วยเหลือกันมีความรักใคร่สามัคคีและซื่อสัตย์ต่อกัน

3. พุทธพลเมืองต้องปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีในท้องถิ่น การปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีในท้องถิ่น เช่น ให้ ความร่วมมือในการรักษาความสะอาด และพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ เสียภาษีให้แก่องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ติดตามดูแลและตรวจสอบการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ช่วยกัน อนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และร่วมกันป้องกันอาชญากรรมภัยจากสารเสพติด เป็นต้น

4. พุทธพลเมืองต้องปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีของประเทศ การปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีของประเทศ เช่น ไม่ปฏิบัติตนอันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลอื่น ไม่รวมตัวกันในทางที่ขัดต่อความสงบ เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีงามของประชาชน ดำรงรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการ ปกครองระบอบประชาธิปไตยไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เสียภาษีอากร และมีส่วนร่วมในหน่วยราชการหรือ การป้องกันประเทศ เป็นต้น

โดยหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องสร้างความเป็นพลเมืองให้ประชาชนสามารถปกครองตนเอง ดังนั้นแนวปฏิบัติวิถีใหม่ของพุทธพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจึงมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นบุคคลที่สามารถแสดงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคม มีเหตุผล มีความอดทนอดกลั้น เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีจิตสำนึกพลเมือง อีกทั้งดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้เป็นสังคมประชาธิปไตย ซึ่งการสร้างพลเมืองให้มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น มีหลักพื้นฐานอยู่ 3 ประการ ดังนี้

1. พุทธพลเมืองต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนเกิดมามีคุณค่าเท่ากันมีอาจล่วงละเมิดได้การมีอิสรภาพ และความเสมอภาค การยอมรับในเกียรติภูมิของแต่ละบุคคลโดยไม่คำนึงถึงสถานภาพทางสังคม ยอมรับความแตกต่างของทุกคน

2. พุทธพลเมืองต้องการพลธิเสรีภาพและกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรมโดยให้ความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพการมีกฎกติกาที่วางอยู่บนความยุติธรรมและชอบธรรมมีหลักนิติรัฐในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพมิให้ถูกละเมิด

3. พุทธพลเมืองต้องต้องรับผิดชอบตนเองและผู้อื่นและสังคมโดยตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นเนื้อหาที่มีคุณลักษณะสำคัญในหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคม

การดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมช่วยเหลือเกื้อกูลกันใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาด้วยเหตุและผลดังนั้นหากประชาชนได้เข้าใจในหลักพื้นฐานความเป็นพลเมืองทั้ง 3 หลักการที่กล่าวข้างต้นอย่างถูกต้องแล้ว และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลได้ก็จะทำให้สังคมไทยพัฒนาเป็นสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

สรุป

พลเมืองที่มีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักศีลธรรมและคุณธรรมของศาสนา มีหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต ปฏิบัติตนตามกฎหมายดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ และการสร้างพลเมืองมีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ไม่ใช่เพียงแค่มีรัฐธรรมนูญที่ดี แต่ประชาชนจะต้องเป็น พลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยด้วยในประเทศไทยได้มีความพยายามจากหลายฝ่ายในการขับเคลื่อนการสร้างพลเมืองเพื่อรองรับการพัฒนาประชาธิปไตยที่ยั่งยืน แต่ในความเป็นจริงยังมีปัญหาและข้อจำกัดในการขับเคลื่อนผลักดัน เนื่องจากกระบวนการสร้างพลเมืองของไทยตั้งอยู่บนฐานคิดแบบปรัชญาตะวันตกที่ให้คุณค่ามนุษย์แบบปัจเจกชนนิยมเป็นฐานในการขับเคลื่อนการสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตกการผลักดันขับเคลื่อนการสร้างพลเมืองภายใต้หลักคิดดังกล่าวไม่ลงตัวกับสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยที่ตั้งอยู่บนฐานปรัชญาหลักพระพุทธศาสนาและจิตนิยมสร้างพลเมืองบนพื้นฐานปรัชญาหลักพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นทางเลือกใหม่ให้สังคมในการสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย

เอกสารอ้างอิง

- กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2555). *ความสำคัญของพลเมืองต่อการพัฒนาประชาธิปไตยไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2551). *พลเมืองเข้มแข็ง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง*. กรุงเทพฯ: นานามีบุคส์พับลิชชั่นส์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2554). *การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2555). *ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- อภิญญา ฉัตรข้อฟ้า. (2563). *การพัฒนาความเป็นพลเมืองภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Smith, W., & Anthon, C. (1857). *A School Dictionary of Greek and Roman Antiquities*. NewYork: Harper & Brothers.

พุทธานิเชก: มิติแห่งการสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไทย*
PUTTHAPHISEK: THE DIMENSION OF PUBLIC WELFARE OF THAI MONKS

พระมหาบรรณ ปญฺญาโร, พระมหาเมธีวราภรณ์ (เชิดชัย อุดมสิทธิโชติ),
พระครูสังฆรักษ์มานพ อคฺคมานโว

Phramaha Ban Panyatharo, Phra Mateewarapern (Chirdshai Udomsittichat),

Phrakrusangharak Manop Akkamanavo

วัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Wat Yai Chaimongkol, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

Corresponding Author E-mail: mahabun1817@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความเชื่อของชาวพุทธไทยและพระสงฆ์กับงานสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ที่จำเป็นต้องมีการพุทธานิเชก ผลการศึกษาพบว่า เมื่อกล่าวถึงเหตุของความเชื่อจะเกิดได้ด้วย 2 สิ่งใหญ่ ๆ คือ 1. ความเชื่อที่เกิดจากความกลัวในเรื่องของสิ่งที่มองไม่เห็นหรือสิ่งอื่นๆที่ไม่สามารถคาดคะเนได้ 2. ความเชื่อที่เกิดจากความหวังไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของฝนฟ้าอากาศเรื่องการทำมาหากิน การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบัน, ส่วนพระสงฆ์กับการพุทธานิเชก พบว่า การพุทธานิเชกเป็นศูนย์รวมของกิจกรรมที่สร้างศรัทธาของประชาชนไม่ว่าจะเป็นการบ้านเมืองสังคมหรือประชาชนซึ่งพระสงฆ์มีหน้าที่อธิบายให้ความรู้สมาธิจิตที่ควรทำในเมื่อเรานำพระที่ได้รับอธิษฐานจิตจากพระเกจิอาจารย์ นอกจากการสร้างวัดปัจจุบันในด้านสาธารณสงเคราะห์ พระสงฆ์ช่วยเหลือสังคมรองรับประชาชนที่เดือดร้อน ไม่ว่าจะเป็นการเผาศพในวัดการแจกสิ่งของแก่บุคคลผู้ติดเชื้อ covid-19 หรือสิ่งต่างๆที่อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน พระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้ที่เสียสละ เป็นศูนย์กลางต่อศรัทธาของประชาชน เพราะฉะนั้นแล้ว ในมิติของการสาธารณสงเคราะห์โดยมีการพุทธานิเชกสามารถสร้างงาน สร้างศรัทธา สร้างทุนเพื่อต่อยอด ต่อการสร้างศาสนสถาน ต่อกิจการพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: พุทธานิเชก; การสาธารณสงเคราะห์; พระสงฆ์ไทย

*Received December 4, 2021; Revised February 16, 2022; Accepted February 21, 2022

Abstract

This academic article aimed to study the beliefs of Thai Buddhists and monks with public works and public welfare that require enlightenment. The results showed that when it comes to the cause of belief, there are two main things that arise: 1. Belief caused by fear of the unseen or unpredictable 2. Belief caused by the hope, whether in the matter of weather and livelihood today, as for the monks and the consecration, found that the consecration was the center of activities. that builds the faith of the people, whether it's politics, society or the people, which the monks are responsible for explaining to give knowledge of the meditation that should be done when we lead monks who have received spiritual prayers from monks In addition to the construction of the current temple in the public welfare Monks help society to support people in trouble Whether it's cremation at temples, handing out items to people infected with the covid-19 virus, or things that are convenient for people. Monks are considered sacrifices. It is the center of the people's faith. therefore, in the dimension of public welfare with the enlightenment, it can create jobs, build faith, and build capital to continue. towards building a religious place to the business of Buddhism.

Keywords: Putthaphisek; the Public Welfare; Thai Monks

บทนำ

ในอดีตกาลประเทศไทยเรา การปกครองสมัยโบราณอาศัยความเชื่อทางศาสนา พุทธศาสนาพราหมณ์และความเชื่อเรื่องผีประสานกับความเชื่อท้องถิ่นในระดับชาวบ้าน สร้างความเป็นปึกแผ่นให้สังคมไทยนอกจากนี้ความเชื่อไม่ว่าจะเป็นคติทางพุทธพราหมณ์ หรือผีจะให้คุณหรือโทษขึ้นอยู่กับมนุษย์จะมีวิจารณ์ญาณอย่างไรจะใช้ให้เป็นประโยชน์ก็ได้ หรือจะตกอยู่ในความเป็นทาสมีความเชื่อมงายและเหตุผลก็ได้สำหรับพระพุทธศาสนา สอนให้มนุษย์มีเหตุผลและเดินสายกลางมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีสติปัญญาและเหตุผลมีความคิด ความฝันไม่มีที่สุดมีการประดิษฐ์สร้างสรรค์อยู่ตลอดเวลา แต่มนุษย์มีความกลัว มีความไม่ มั่นใจในตัวเอง มีความโลภ มีความอยากรู้ เพราะธรรมชาติดังกล่าวมนุษย์จึงพยายามหาวิธี ที่จะเอาชนะจุดอ่อนของตนเองด้วยวิธีต่างๆโดยคนไทยมีการนับถือพระพุทธศาสนาแบบ เถรวาทยึดหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลักในการดำเนินชีวิตเป็นอุดมคติที่จะนำ มนุษย์ไปสู่ความหลุดพ้นพิธีกรรมและการปฏิบัติต่างๆ จึงเป็นขึ้นหนึ่งขั้นหนึ่งของการพัฒนา

มนุษย์เป็นการพัฒนาระยะยาวของชีวิตทั้งหมด (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539) ความหมายกับศรัทธา หรือ ปัญญา กับศรัทธานั้นมีเส้นแบ่งเล็ก ๆ กันอยู่ระหว่างตรงกลาง ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ พระสงฆ์มีหน้าที่ ที่จะสร้างปัญญาให้ประชาชนมีความเชื่อ ในพระรัตนตรัยโดยผ่านวัตถุมงคลที่ได้จากการพุทธาภิเษกและสามารถพึ่งตัวเองได้ ไม่เป็นภาระต่อสังคมนั้นแหละถือว่าเป็น การสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไทยถือว่าเป็นการสร้างปัญญา

ในส่วนของการสาธารณสงเคราะห์ที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบันนี้ที่เกิดจากการปลูกเสกก็คือการนำเงินของวัดหรือการบริหารจัดการทุนโดยการบำเพ็ญสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ที่มีต่อประชาชนในช่วงสถานการณ์ covid-19 นี้จะเห็นได้ว่าในแต่ละวัดทั่วประเทศมีการแจกสิ่งของที่เป็นแก่ผู้ติดไวรัส covid-19 หรือผู้เดือดร้อนและมีการอนุเคราะห์ในการเผาศพภายในวัดซึ่งก่อนจะมีการแพร่ระบาดของไวรัสนั้นเผาประมาณไม่เกินวันละ 1 ศพแต่ปัจจุบันนี้เผาเป็น 10 ศพ หรือกว่านั้น ซึ่งพระสงฆ์ทำหน้าที่ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการอำนวยความสะดวกและลงมือปฏิบัติด้วยตนเองนั้น ถือว่าเป็นการสงเคราะห์ที่เห็นได้อย่างชัดเจนเกิดจากการมีความรู้ของพระสงฆ์ในเรื่องของพระธรรมวินัย และสามารถบริหารจัดการศรัทธาของประชาชนในมิติของการสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไทยผ่านกระบวนการก็คือสามารถมีความรู้ทั้งศาสตร์ทั้งศิลป์ที่จะมีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้ามีการปรับตัวที่จะทำให้อยู่ร่วมกันกับสังคมได้อย่างมีความสุขและไม่เกิดความขัดแย้งในสังคมประชาชนได้ ผู้เขียนจึงได้เขียนเรื่อง “พุทธาภิเษก มิติแห่งการสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไทย” หวังว่าคงเกิดประโยชน์ในแวดวงวิชาการต่อไปได้

ความเชื่อของชาวพุทธไทย (เทศกาลและพิธีกรรม)

ด้วยความที่พระพุทธศาสนามีจุดกำเนิดในประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นประเทศที่เต็มไปด้วยลัทธิความเชื่อและศาสนาต่างๆ มากมาย ความผสมผสานกลมกลืนกันระหว่างศาสนา ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม ย่อมเกิดมีขึ้นเป็นธรรมดา เมื่อพระพุทธศาสนามีอายุลงมาถึงพุทธกาล มีความเจริญรุ่งเรืองควบคู่ไปกับศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู ซึ่งเป็นศาสนาตั้งเดิมของอินเดีย และในขณะที่มีการตั้งนิกายต่างๆ ขึ้นในพระพุทธ ศาสนา บางนิกายเช่น นิกายม้นตรยานซึ่งเน้นการท่องบ่นคาถาสถायมนต์เป็นสำคัญ เป็นสาเหตุให้ลัทธิธรรมนิยมและพิธีบางอย่างแทรกเข้ามาในส่วนของการศาสนพิธี นัยว่า เพื่อให้เกิดความขลังและศักดิ์สิทธิ์ในเวลาที่จะประกอบพิธีกรรมจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของศาสนพิธีในทางพระพุทธศาสนา (พระญาณวโรดม, 2538)

ในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ถือว่าศรัทธาที่แท้จริงตามหลักศาสนานั้นมี 4 ประเภทเรียกว่า “ศรัทธา 4” ซึ่งว่าด้วยหลักความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล 4 ประการคือ

1. **กัมมสัทธา** คือเชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริงคือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำ ทั้งรู้ยอมเป็นกรรม คือ เป็นความดีความชั่วมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่า และเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มีใช้ด้วยอ้อนวอนหรืออนนคยโชคเป็นต้น

2. **วิปากสัทธา** คือเชื่อวิบากเชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริงคือเชื่อว่าการกระทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุผลที่เกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

3. **กัมมัสสกตาสัทธา** คือเชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของจะต้องรับผิดชอบส่วยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน

4. **ตถาคตโพธิสัทธา** คือเชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุดบริสุทธิ์หลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบ อย่าง (อง.สตตก. (ไทย) 23/4/3) เมื่อกล่าวถึงจุดความศรัทธาผู้เขียนขอกล่าวถึงพระสงฆ์ไทยได้บริหารจัดการ **“ความศรัทธาของประชาชน”** ถือว่าเป็นพันธกิจส่วนหนึ่งที่พระสงฆ์จำต้องทำให้เหมาะสมกับสถานที่บริบทของสังคมเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้เข้าใจหลักคำสอนทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะความเชื่อ 4 ข้อที่ได้กล่าวในเบื้องต้นคือเชื่อในกรรม เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตนและเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าในเรื่องของความจริงคืออริยสัจ มีทุกข์ความไม่สบายกายความไม่สบายใจซึ่งอยู่ปะปนอยู่ในสังคมไทย, เหตุแห่งทุกข์คือกิเลสหรือตัณหาต่างๆที่ทำให้เกิดความทุกข์ขึ้นมา, ชีทางแห่งความดับทุกข์และข้อปฏิบัติที่ทำให้ถึงความดับทุกข์นี้คือเป็นหลักที่พระพุทธเจ้าได้สอนและพระสงฆ์ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงได้นำความเชื่อเหล่านั้นมาเป็นที่ตั้งแล้วทำให้ประชาชนมีความศรัทธามีความเชื่อในพระรัตนตรัยโดยไม่โดยไม่หลงงมงายโดยใช้หลักคือการใช้เหตุผลในการนำไปสู่การปฏิบัติให้ถึงความพ้นทุกข์ได้

เทศกาลและพิธีกรรมต่างๆเกิดขึ้นมาเพื่อเสริมเติมเต็มในสิ่งที่มนุษย์ต้องการและเป็นเครื่องมือให้มนุษย์นำมาใช้ให้บรรลุจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้เหมาะสมกับยุคสมัยตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมเศรษฐกิจการเมืองที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, 2548) **ความเชื่อ** หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของคนในอดีตที่สืบทอดกันมาไม่มีผลต่อพฤติกรรมแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มชนโดยไม่คำนึงถึงเหตุผลความเชื่อจะมีลักษณะสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมแต่ละท้องถิ่นความเชื่ออาจแบ่งได้หลายแบบตามวิธีการพิจารณาถ้าจำแนกตามหลักเหตุผลแบ่งได้ 2 ประเภทคือความเชื่อที่มีเหตุผลและความเชื่อที่ไม่มีเหตุผลความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการเกิดและการตายความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับ

การรักษาโรคเกี่ยวกับการพยากรณ์เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเกี่ยวกับการสูญเสียและการได้กลับคืนที่เกี่ยวกับครัวเรือนและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2539) เมื่อกล่าวถึงเหตุของความเชื่อถ้าเป็นในสมัยก่อนจะเกิดได้ด้วย 2 สิ่งใหญ่ๆ คือ

1. **ความเชื่อเกิดจากความกลัว** ในเรื่องของสิ่งที่ไม่เห็นไม่รู้ว่าจะเป็นวิญญานไม่ว่าจะเป็นเรื่องของผีหรือสิ่งอื่นๆที่ไม่สามารถคาดคะเนได้

2. **ความเชื่อที่เกิดจากความหวัง** ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของฝนฟ้าอากาศเรื่องการทำมาหากินการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันซึ่งความเชื่อก็ได้กล่าวไว้เบื้องต้นแล้วว่ามีความเชื่อที่มีเหตุผลและความเชื่อที่ไม่มีเหตุผลความเชื่อที่มีเหตุผลอาจจะกล่าวถึงความเชื่อที่รำลึกถึงบรรพบุรุษหรือสิ่งที่ทำให้ตัวเองเกิดขึ้นมาในโลกถือว่าเป็นการน้อมรำลึกถึงผู้มีพระคุณระลึกถึงแผ่นดินลมฟ้าอากาศเป็นต้นนั้นถือว่าเป็นความเชื่อแบบมีเหตุผลความเชื่อที่ไม่มีเหตุผลคือความเชื่อเรื่องของสิ่งที่ยังมองไม่เห็นที่เป็นไปเป็นปกติอยู่แล้วหรืออาจจะเป็นเรื่องที่มองไม่เห็นนั้นแหละอาจจะเป็นการมกมายมากเกินไปเชื่อในเรื่องของจอมปลวกในเรื่องของสัตว์ที่มีความพิกลพิการแล้วมีความเชื่อเหล่านั้นซึ่งปัจจุบันนี้นั้นถือว่ามกมายหรือไม่ ความเชื่อในสิ่งเหล่านั้นก็ยังเกิดมีอยู่ในสังคมปัจจุบันเพราะประชาชนมีความกลัวและมีความลำบากในการดำเนินชีวิตจึงต้องหวังในสิ่งที่มองไม่เห็นเพื่ออธิษฐานให้ตัวเองดีขึ้นหรือมีความสุขด้วยสิ่งเหล่านั้น

ถึงกระนั้นความเชื่อในด้าน “การพุทธาภิเษก” ก็เกิดขึ้นในสังคมไทยที่ถือว่าตัวเองเป็นพุทธแบบเถรวาท เพราะความเชื่อเกี่ยวกับพิธีพุทธาภิเษกนั้นเป็นการสืบทอดประเพณีอันดีงามของสังคมไทย และเพื่อความเป็นสิริมงคล เนื่องจาก “ประเพณีของเรามีอยู่ว่า เรานิมนต์พระมาสวด พระปริตรที่บ้านและมีการทำบุญเลี้ยงพระ ในการทำบุญเลี้ยงพระนี้จะตั้งพระพุทธรูปเป็นประธานแล้วก็นิมนต์พระสงฆ์มาฉันแล้วก็สวดมนต์ เราก็มักจะถือกันว่าการกระทำเช่นนี้เป็นการกระทำที่เป็นสิริมงคล ซึ่งเป็นของจริงไม่มีปัญหา แต่วัตถุประสงค์สำคัญนั้นการกระทำบุญเลี้ยงพระที่บ้านตลอดจนสวดมนต์เย็น การสวดพระปริตรนั้น เป็นการกระทำ เช่นที่พระพุทธเจ้าได้ทรงปฏิบัติมาเมื่อครั้งยังทรงพระชนม์อยู่ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงรับนิมนต์จากทวยหาทายิกา ซึ่งเขานับถือให้เสด็จไปเสวยที่บ้านพร้อมด้วยพระสงฆ์สาวก พระพุทธเจ้ารับนิมนต์แล้วก็เสด็จไป แล้วก็นำอาหารบิณฑบาตพร้อมด้วยพระสงฆ์สาวก เมื่อฉันแล้วพระพุทธเจ้าก็ได้ทรงแสดงธรรมโปรดสัตว์โดยการสอนธรรมะต่างๆ ให้แก่ผู้ที่อยู่ในที่นั้น การที่เราทำบุญเลี้ยงพระและสวดมนต์ ก็เป็นการกระทำเช่นเดียวกัน (ศีกฤทธิ์ ปราโมช, 2548)

สรุป ในส่วนของความเชื่อในด้านของการพุทธาภิเษกในประเทศไทยสามารถทำให้เกิด

1. ความเชื่อ ความศรัทธาในพระรัตนตรัย
2. เพื่อสร้างวัดที่ส่งผลต่อปัจจัยที่ได้จากการสร้างพระเครื่องเป็นการระลึกถึงพระพุทธรูปเจ้า
3. การสร้างศรัทธาแก่ประชาชนให้เกิดเทศกาลและพิธีกรรมที่มีความเชื่อมโยงต่อสังคมเป็นการให้ความรู้เชิงพุทธศิลป์ พุทธสถานแก่ประชาชน เช่น ในสมัยพุทธกาลเกิดเภทภัยอุบัตินิกรูเวสาลี แคว้นวัชชี 3 เภทภัย คือทุกข์ภิกขุภัยประการหนึ่ง เกิดภาวะข้าวยากเพราะฝนแล้งติดต่อกันหลายปี ทำไร่นาไม่ได้ผลผลิตเพียงพอ พวกอมนุษย์เข้ามารบกวนทำร้ายผู้คนประการหนึ่ง และอหิวาตกโรคระบาดซ้ำเติมอีกประการหนึ่ง เหล่านี้ล้วนทำให้ประชาชนอดอยากถึงขั้นล้มตายกันจำนวนมาก ในกาลนั้นพระพุทธเจ้าเสด็จถึงกำแพงกรุงเวสาลี ทรงแสดง “รัตนสูตร” แก่พระอานนท์ และรับสั่งให้พระอานนท์จำพระสูตรนี้และนำไปให้สวดทั่วทั้งกรุงเวสาลี จากนั้นพระอานนท์ก็สวดรัตนสูตรพร้อมประพรมน้ำในบาตรของพระพุทธเจ้าไปทั่วเมือง เสร็จแล้ว พระพุทธเจ้าก็แสดงพระสูตรนี้แก่ที่ประชุม อันมีพระราชากรุงเวสาลี ข้าราชการ และประชาชนทั้งหลายอยู่ ณ ที่นั้น เภทภัยทั้ง 3 ประการแห่งกรุงเวสาลีก็นิยตลง (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2554) เป็นต้น ผู้เขียนจึงสามารถเขียนสรุปหน้าที่ในการบริหารศรัทธาจนทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีได้ดังนี้

หน้าที่ของประชาชนชาวพุทธ	หน้าที่พระสงฆ์	ผลลัพธ์ที่พึงได้
• ประชาชนศรัทธาเลื่อมใส • ทำนุบำรุงพระศาสนา • ดูแลความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ • จัดการความคิดระหว่างศรัทธากับความมกมาย	• รักษาศรัทธา • จัดพิธีพุทธาภิเษกตามที่เหมาะสม ไม่ขัดหลักธรรมวินัย • ประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรม • อธิบายระหว่างศรัทธากับความมกมาย • สร้างวัด,สร้างสาธารณสถาน • สร้างสถานพยาบาล,โรงเรียน ฯลฯ	• พระพุทธศาสนามั่นคง • สามารถสร้างศาสนสถานได้ • สามารถปิดเป่าสิ่งชั่วร้าย • สร้างความเชื่อมั่นในด้านความปลอดภัยแก่ประชาชน • สร้างรายได้จากการจำหน่ายพระ • เป็นที่ระลึกถึงวัดและพระอาจารย์ที่มีบุญฤทธิ์ในอารามนั้นๆ • บ้าน,วัด,โรงเรียน,สังคม อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

ภาพที่ 1 แนวคิดการบริหารศรัทธาของชาวพุทธ

ที่มา: ผู้เขียน (2564)

หลักแนวคิดในการอภิเษกทั่วไป

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของคำว่า “อภิเษก” ว่าเป็นคำกริยาแปลว่า “แต่งตั้งโดยการทำพิธีรดน้ำ” เช่นพิธีขึ้นเสวยราชย์ของพระมหากษัตริย์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

พุทธอภิเษก มาจากคำว่า พุทธ + อภิเษก ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า คำว่า พุทธ หมายถึง ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ส่วนคำว่า อภิเษก หมายถึง การรดน้ำ การได้บรรลุนิติภาวะ การแต่งตั้งโดยการทำพิธีรดน้ำ เช่น พิธีบรมราชาภิเษกในการขึ้นเสวยราชย์ของพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็น พุทธอภิเษก จึงหมายความว่า การสถาปนาความศักดิ์สิทธิ์ให้กับพระพุทธรูปโดยการรดน้ำพระพุทธรูป แต่การปฏิบัติจริงในแต่ละท้องถิ่นมีพิธีกรรมมากกว่านั้นธรรมเนียมการประกอบพิธีอภิเษกนั้น สันนิษฐานว่าน่าจะมิต้นเค้ามาจากศาสนาพราหมณ์ ซึ่งได้ประกอบพิธีราชสุยะหรือพิธีอินทราภิเษกแด่ผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็นกษัตริย์ ซึ่งมีสถานภาพสูงกว่าบุคคลธรรมดา โดยมีการประกอบพิธีสงฆ์น้ำมูรธาภิเษกเป็นสำคัญ (สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา, 2529) พิธีกรรมนี้ได้ถือปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในประเทศอินเดีย อันเป็นต้นแบบของวัฒนธรรมส่วนหนึ่งในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่า โดยภาพรวมและแนวคิดเกี่ยวกับพุทธอภิเษก ของพุทธศาสนิกชนเป็นพิธีกรรมในการสถาปนาความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่วัตถุที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนพระพุทธรูปหรือสิ่งที่เป็นมงคลต่างๆ การอภิเษกในที่นี้ จึงหมายถึง การทำให้มีสถานภาพสูงขึ้นเหนือกว่าภาวะจริงของสิ่งที่ปรากฏ

ในอินเดียมีการแบ่งกลุ่มชนออกเป็นวรรณะต่างๆ ธรรมเนียมอินเดียโบราณมีพิธีสถาปนาอำนาจให้กับหัวหน้ากลุ่มชน ดังพบว่า ในยุคพระเวท มีการสถาปนา กษัตริย์ คือ พระราชาผู้ปกครองแคว้นแคว้นโดยผ่านทางพิธีราชาภิเษก เรียกพิธีกรรมนี้ว่า ราชสุยะหรืออินทราภิเษก มีการสถาปนาความศักดิ์สิทธิ์ให้กับเทวรูปในศาสนาพราหมณ์ที่เรียกว่า พิธีเทวาภิเษก มีการรดน้ำและคล่องสายธูรัมงคลให้กับบุคคลในวรรณะพราหมณ์ที่ผ่านการศึกษาดรเวทศาสตร์แล้ว ในราชสำนักของอินเดียก็มีคนในวรรณะพราหมณ์ที่มีความรู้และความชำนาญเป็นผู้ประกอบพระราชพิธีต่างๆ พิธีเหล่านี้จึงดูเหมือนจะเป็นอารยธรรมของกลุ่มชนที่อยู่ในฐานะผู้ปกครองและนักบวชชั้นสูง แนวคิดนี้อาจมีอิทธิพลต่อศาสนาต่างๆ ในแง่ที่จะสถาปนาความศักดิ์สิทธิ์ให้กับรูปเคารพในศาสนาของตน พระพุทธศาสนาก็เช่นกัน เมื่อแรกเริ่มนั้นมีการสร้างพระพุทธรูปขึ้นมาในสมัยคันธาระนั้น ไม่ปรากฏหลักฐานที่กล่าวถึงการประกอบพิธีพุทธภิเษก สมัยต่อมาเมื่อแนวคิดเกี่ยวกับการสถาปนาความศักดิ์สิทธิ์ให้กับรูปเคารพในศาสนาแพร่หลายไป น่าจะเป็นเหตุที่ทำให้เกิดมีพิธีพุทธภิเษกให้กับพระพุทธรูปและวัตถุมงคล ซึ่งเป็นตัวแทนของพระพุทธรูปหรือสิ่งเคารพต่างๆ จนกระทั่งเมื่อมีการนำเอาพระพุทธรูปไปเผยแพร่ยังประเทศต่างๆ ก็มีการรับเอาธรรม

นิยมนี้ไปปฏิบัติโดยประยุกต์ให้เข้ากับประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ จึงเกิดมีพิธีพุทธาภิเษกเกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ที่มีการนับถือพระพุทธศาสนา โดยปรับปรุงการสาธยายมนต์ในศาสนานาพราหมณ์มาเป็นการเจริญพระพุทธรูป การเสกน้ำเทพมนต์มาเป็นการเสกน้ำพระพุทธรูป รวมถึงการพรมน้ำพระพุทธรูปจากห้อยาคาแทนการหลั่งน้ำเทพมนต์จากหอยสังข์ เมื่อพิธีพุทธาภิเษกแพร่กระจายไปในประเทศต่างๆ มีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับขนบธรรมเนียมในท้องถิ่นนั้น สันนิษฐานว่าประเทศไทยน่าจะมีพัฒนาการของพุทธาภิเษก ดังกล่าว (เทพย์ สาริกบุตร, 2528) จากที่ได้เขียนถึงการพุทธาภิเษกข้างบนพอสมควร

พอสรุปได้ว่า การพุทธาภิเษก เป็นการผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธรวมกับศาสนาพราหมณ์ซึ่งเชื่อในเรื่องของการปลุกเสกหรือการรดน้ำพระพุทธรูปเป็นการเชื่อว่าอัญเชิญพระพุทธเจ้ามาประทับในสิ่งที่เป็นวัตถุนั้นๆ เพื่อให้เกิดความน่าศรัทธาเลื่อมใสและป้องกันภูติผีปีศาจได้ ผู้เขียนขอยกตัวอย่างในเรื่องของวัดมุงคลโดยเฉพาะในเรื่องของเมตตามหานิยมซึ่งเป็นสิ่งที่พ่อค้าแม่ค้าหรือประชาชนทั่วไปสนใจและอยากได้ ในประเทศไทยของเราตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้มีพระเกจิอาจารย์ที่ปลุกเสกแล้ว เช่น หลวงปู่ทิม วัดพระขาว อยุธยา หลวงพ่อรวย วัดตะโก หลวงพ่อคุณวัดบ้านไร่ สามารถสร้างวัดสร้างศาสนวัตถุสร้างศาสนสถานภายในวัดทำให้พุทธศาสนายั่งยืนคงมามายตั้งแต่สมัยอดีตจะเห็นได้ว่าพระในสมัยก่อนท่านก็มีการปลุกเสกมีการใช้อธิษฐาน บุญฤทธิ์อยู่พอสมควรในส่วนของการจัดสร้างวัตถุมงคลและมีพิธีพุทธาภิเษกขึ้นมาในแต่ละแห่งนั้นล้วนแต่มีวัตถุประสงค์ที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ส่วนใหญ่เป็นการจัดขึ้นเพื่อระดมทุนในการสร้างสาธารณประโยชน์หรือบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุที่ชำรุดทรุดโทรมไป ซึ่งการสร้างวัตถุมงคลและการจัดให้มีพิธีการพุทธาภิเษกนั้นก็เพื่อเป็นจุดที่ดึงดูดความสนใจของพุทธศาสนิกชนและผู้ที่มีใจในเรื่องของวัตถุมงคลเพื่อนำไปบูชาสักการะ และถือว่าตนเองได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือบริจาคเพื่อสมทบทุนสร้างและพัฒนาทางด้านศาสนวัตถุและสาธารณประโยชน์ต่างๆด้วย ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่ได้รับความนิยมมาตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน อย่างเช่น กรณีของหลวงปู่คุณ ปริสุทโธ แห่งวัดบ้านไร่ ท่านก็ได้นำปัจจัยรายได้จากการสร้างวัตถุมงคล พระเครื่อง และจัดพิธีพุทธาภิเษกแต่ละครั้งนำมาสร้างและพัฒนาวัตถุและสนับสนุนโครงการต่างๆทั้งของรัฐ และเอกชน และยังได้ช่วยเหลือไปยังวัดที่ขาดแคลนปัจจัย 4 ซึ่งอยู่ในถิ่นทุรกันดารดังที่รายการในการช่วยเหลือด้านพัฒนาและสังคมที่ท่านได้เมตตาช่วย ท่านได้ช่วยเหลือในด้านพัฒนาและสังคมสงเคราะห์ซึ่งถือว่าเป็นตัวอย่างของพระเกจิอาจารย์ ที่ได้ทำคุณประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติ และต่อ แผ่นดินอย่างมหาศาล ทั้งนี้เป็นเพราะความเชื่อความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนชาวไทยที่มีต่อหลวงปู่คุณ ปริสุทโธ และท่านก็ได้บริจาคปัจจัยเหล่านั้นกลับคืนสู่สังคม ไม่เฉพาะแต่วัดบ้านไร่เท่านั้นที่ได้นารายได้จากการทำ

พิธีพุทธาภิเษกและจัดสร้างวัตถุมงคลขึ้นมาเพื่อหารายได้เข้ามาพัฒนาองค์กรของตนเอง อย่างเช่น พุทธมณฑล หรือ โรงพยาบาลศิริราชก็ดี แม้แต่องค์กรของเอกชน เช่น ธนาคาร ต่างก็ได้ให้ความร่วมมือเป็นแห่งในการให้เช่าบูชา เพื่อหารายได้เข้าในองค์กรดัง กล่าว ซึ่ง น่าสนใจและเป็นตัวอย่างแก่ประชาชนรุ่นหลังได้

พระสงฆ์กับการพุทธาภิเษก ข้อพิพาทเกี่ยวกับพระวินัยกับสังคัม

1. ผิดวินัยสงฆ์หรือไม่?

เมื่อกล่าวถึงข้อวินัยของพระสงฆ์ในการปลุกเสกเลขยันต์ก็คงนึกถึงข้อที่ห้าม พระสงฆ์แสดงฤทธิ์โดยอาจจะเข้าข่ายในการอวดคุณวิเศษที่ไม่มีในตน จนถึงมีกฎหมายเถรสมาคมในเรื่องของการห้ามแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ต่างๆถึงกระนั้นในการพุทธาภิเษกในปัจจุบันนี้ถ้าพระสงฆ์มีการจัดพิธีที่ผสมผสานไม่ว่าจะเป็นพุทธ พราหมณ์ มีการเชิญเทพเทวา ก็มีการผสมผสานที่ที่ค่อนข้างที่จะเสี่ยงต่อการผิดพระธรรมวินัยนอกเหนือจากนั้นก็คือมองไปถึงหลักของประโยชน์คือการปลุกเสกแล้วนำประโยชน์จากสิ่งที่ได้นั้นไปใช้อะไร พระเกจิอาจารย์สมัยก่อนท่านก็ปลุกเสกแล้วนำไปสร้างศาสนสถานสร้างสาธารณประโยชน์ต่างๆ ที่เป็นประจักษ์ให้เห็นต่อให้มีหลักธรรมวินัยที่ชัดเจนว่าห้ามพระแสดงฤทธิ์หรือพุทธาภิเษกแต่ปัจจุบันนี้ก็ถือว่าอนุโลมเพราะว่าประชาชนมีความเดือดร้อนก็สามารถที่จะทำได้ แต่ก็อยู่ในสายตาของกฎหมายก็คือ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ ฝ่ายบ้านเมือง ไปจนถึง มหาเถรสมาคม

2. นำพระมาปลุกเสกเพื่ออะไร?

เป็นกลวิธีที่จะทำให้ประชาชนศรัทธาในพระรัตนตรัยโดยมีการนำวัตถุมงคลเป็นตัวล่อ เพราะต่อให้มีพระสมเด็จ 100 ล้านถ้าไม่มีศีล ไม่มีธรรมละก็ ก็คงไม่เจริญได้โบราณจารย์ท่านได้วางกรอบจารีตศีลธรรมไว้ เช่น ผู้ที่จะใช้พิธีพุทธาภิเษกให้หลัง ศักดิ์สิทธิ์ต้องปฏิบัติสมณกรรมฐานเพื่อให้ใจเกิดสมาธิ โบราณจารย์ท่านวางวิธีปฏิบัติไว้หลายประการ เช่น ใช้กลิ่นบ้าง ใช้คาถาบริกรรมบ้าง พิจารณากองลมบ้าง แล้วแต่จะเหมาะสมกับจารีตนิสัยของผู้ปฏิบัติ โดยตั้งจุดมุ่งหมายเพื่อให้จิตเกิดสมาธิและส่งผลให้เกิดอำนาจฤทธิ์ ซึ่งจุดมุ่งหมายของการโน้มนำให้ปฏิบัติตามว่าเพื่อให้เกิดอำนาจฤทธิ์นั้น ท้ายที่สุดของปลายทางก็คือการสั่งสอนให้ผู้นั้นรู้จักการปฏิบัติสมาธิอันเป็นหนทางหนึ่งที่จะขึ้นให้เกิดการหลุดพ้น

แต่สิ่งที่สำคัญคือการได้ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยคือ การสั่งสอนให้คนที่นับถือมีใจ ผักเฝ่ หันมาปฏิบัติตนเป็นคนดีมีศีลธรรม ประจำใจ ซึ่งเหมือนการบังคับให้ปฏิบัติศีลธรรมโดยใช้เป้าหมายความสนใจเป็นกรอบให้ปฏิบัติตาม ซึ่งผู้นั้นก็ไม่ทราบว่ามันถูกกรอบ บังคับให้ปฏิบัติตาม ทำให้ผู้ปฏิบัติไม่เกิดความอึดอัด เบื่อหน่าย เมื่อผู้นั้นปฏิบัติตามนานวัน

เข้าก็จะกลายเป็นความเคียดชัง เป็นนิสัยที่ติดตัวความดีงามแห่งศีลธรรมจะซึมซับเข้าสู่กมลสันดานของผู้คนตลอดไป พระสงฆ์ก็มีหน้าที่จะบริหารศรัทธาให้ประชาชนเข้าใจและหันมารักษาศีลเจริญภavanaโดยอาศัยวัตถุมงคลเหล่านั้นเป็นตัวเชื่อม

พระสงฆ์กับงานสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ที่จำเป็นต้องปลูกเสก

การพุทธภิเษกเป็นศูนย์รวมของกิจกรรมที่สร้างศรัทธาของประชาชนไม่ว่าจะเป็นการบ้านเมืองสังคมหรือประชาชนเป็นการบอกเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวัดเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ซึ่งพระสงฆ์มีหน้าที่ที่จะอธิบายให้ความรู้ในเรื่องของเทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา รวมถึงการอธิบายถึงสมาธิจิตที่ควรทำในเมื่อเรานำพระที่ได้รับอธิษฐานจิตจากพระเกจิอาจารย์ไปใช้ซึ่งเหล่านี้รวมถึงเป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสังคมไทยมาตลอดถือว่าเป็นการอนุเคราะห์แก่สังคมแก่ประชาชนเป็นการบริหารความเชื่อให้มีความมั่นคงในพระรัตนตรัยรวมถึงการสร้างวัดที่ส่งผลต่อการนำไปปัจจัยมาใช้ในการสร้างศาสนสถานต่างๆ แต่กระนั้นพระสงฆ์เองก็ควรที่จะสอนประชาชนไม่ให้หลงมกมายมากนัก ควรที่จะสอนให้เข้ากับหลักธรรมคือ ละชั่ว ทำดี ทำใจของตนให้ผ่องใสจะถือว่าเป็นประโยชน์ต่อการนึกถึงพระรัตนตรัยอย่างแท้จริง ซึ่งปัจจุบันในด้านสาธารณสงเคราะห์ พระสงฆ์ก็ได้ทำเป็นอย่างมากโดยเฉพาะในสถานการณ์ปกติวิธีใหม่มีการแพร่ระบาดไวรัส covid-19 ขึ้นพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารสังคมแล้วก็ช่วยเป็นกำแพงหลังรองรับประชาชนที่เดือดร้อนไม่ว่าจะเป็นการเผาศพในวัดการแจกสิ่งของแก่บุคคลผู้ติดไวรัส covid-19 หรือสิ่งต่างๆที่อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน พระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้ที่เสียสละ เป็นศูนย์กลางต่อศรัทธาของประชาชน เพราะฉะนั้นแล้ว ในมิติของการสาธารณสงเคราะห์โดยมีการพุทธภิเษกสามารถสร้างงาน สร้างศรัทธา สร้างทุนเพื่อต่อยอด ต่อการสร้างศาสนสถานต่อกิจการพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นพิธีกรรมหรือกิจกรรมหนึ่งที่พระสงฆ์ได้บริหารจัดการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยเพื่อให้บ้านเมืองสังคมประเทศชาติอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

สรุป

การพุทธภิเษก เป็นการผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธรวมกับศาสนาพราหมณ์ซึ่งเชื่อในเรื่องของการปลูกเสกหรือการรดน้ำพระพุทธรูปเป็นการเชื่อว่าอัญเชิญพระพุทธเจ้ามาประทับในสิ่งที่เป็นวัตถุนั้นๆเพื่อให้เกิดความน่าศรัทธาเลื่อมใสและป้องกันภูติผีปีศาจได้ ผู้เขียนขอยกตัวอย่างในเรื่องของวัตถุมงคลโดยเฉพาะในเรื่องของเมตตามหานิยมซึ่งเป็นสิ่งที่พ่อค้าแม่ค้าหรือประชาชนทั่วไปสนใจและอยากได้ ในประเทศไทยของเราตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้มีพระเกจิอาจารย์ที่ปลูกเสกแล้ว เช่น หลวงปู่ทิม วัดพระขาว อยุธยา หลวงพ่อรวย วัดตะโก หลวงพ่อคุณวัดบ้านไร่ สามารถสร้างวัดสร้างศาสนวัตถุสร้างศาสนสถาน

ภายในวัดทำให้พุทธศาสนายู่อุดมคั่งมากมายตั้งแต่สมัยอดีตจะเห็นได้ว่าพระในสมัยก่อนท่านก็มีการปลูกเสกมีการใช้อธิษฐาน บุญฤทธิ์อยู่พอสมควรในส่วนของการจัดสร้างวัตถุมงคลและมีพิธีพุทธาภิเษกขึ้นมาในแต่ละแห่งนั้นล้วนแต่มีวัตถุประสงค์ที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ส่วนใหญ่ เป็นการจัดขึ้นเพื่อระดมทุนในการสร้างสาธารณประโยชน์หรือบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุที่ชำรุดทรุดโทรมไป ซึ่งการสร้างวัตถุมงคลและการจัดให้มีพิธีการพุทธาภิเษกนั้นก็เพื่อเป็นจุดที่ดึงดูดความสนใจของพุทธศาสนิกชนและผู้สนใจในเรื่องของวัตถุมงคลเพื่อนำไปบูชาสักการะ และถือว่าตนเองได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือบริจาคเพื่อสมทบทุนสร้างและพัฒนาทางด้านศาสนวัตถุและสาธารณประโยชน์ต่างๆด้วย ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่ได้รับการนิยมาตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน อย่างเช่น กรณีของหลวงพ่อกุณ ปริสุทโธ แห่งวัดบ้านไร่ ท่านก็ได้นำปัจจัยรายได้จากการสร้างวัตถุมงคล พระเครื่อง และจัดพิธีพุทธาภิเษกแต่ละครั้งนำมาสร้างและพัฒนาวัตถุมงคลและสนับสนุนโครงการต่างๆทั้งของรัฐ และเอกชน และยังได้ช่วยเหลือไปยังวัดที่ขาดแคลนปัจจัย 4 ซึ่งอยู่ในถิ่นทุรกันดาร

โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารสังคมแล้วก็ช่วยเป็นกำแพงหลังรองรับประชาชนที่เดือดร้อน ไม่ว่าจะเป็นการเผาศพในวัดการแจกสิ่งของแก่บุคคลผู้ติดเชื้อ covid-19 หรือสิ่งต่างๆที่อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน พระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้ที่เสียสละ เป็นศูนย์กลางต่อศรัทธาของประชาชน เพราะฉะนั้นแล้ว ในมิติของการสาธารณสงเคราะห์โดยมีการพุทธาภิเษกสามารถสร้างงาน สร้างศรัทธา สร้างทุนเพื่อต่อยอด ต่อการสร้างศาสนสถานต่อกิจการพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นพิธีกรรมหรือกิจกรรมหนึ่งที่พระสงฆ์ได้บริหารจัดการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยเพื่อให้บ้านเมืองสังคมประเทศชาติอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

- คึกฤทธิ์ ปราโมช. (2548). *พระพุทธศาสนากับคึกฤทธิ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า 2000.
- เทพย์ สาริกบุตร. (2528). *พุทธาภิเษกพิธีฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร.
- พระญาณวโรดม. (2538). *ศาสนาต่างๆ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). เชียงใหม่ : สภาการศึกษาหมามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (บาลี)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ไทย)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2539). *ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2554). *เจ็ดตำนานพุทธมนต์และสิบสองตำนานพุทธมนต์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา. (2529). *น้ำบ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. (2548). *วัฒนธรรมในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัทธรรมดาเพลส.

ภิกษุณี พุทธบริษัทที่ถูกลืม: วิเคราะห์การเกิดขึ้นของภิกษุณี*

BHIKKHUNI THE FORGOTTEN BUDDHIST COMPANYY:

AN ANALYSIS OF THE EMERGENCE OF BHIKKHUNI

นิกร ศรีราช, ชญณา ศิริภิรมย์, นพรุจ บุญเรือง

Nigorn Srirat, Chayanna Siripirom, Nopparuj Boonrueang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: nigorn003@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความเป็นมาของภิกษุณี ความสืบเนื่องหรือความขาดสูญ และนำเสนอทางออกการรักษาพระพุทธศาสนาของภิกษุณี ผลการศึกษาพบว่า 1)ภิกษุณี คือสตรีที่ได้รับการอุปสมบทเป็นภิกษุณีจากสงฆ์ทั้งสองฝ่าย กล่าวคือภิกษุณีสงฆ์และพระภิกษุสงฆ์เมื่อได้รับการบวชจากสงฆ์สองฝ่ายแล้วจึงเป็นภิกษุณี ที่มีกฎระเบียบมากกว่าพระภิกษุสงฆ์คือมีศีลจำนวน 311 ข้อเป็นข้อปฏิบัติที่เข้มงวดในส่วน ของภิกษุณีสงฆ์ในฝ่ายมหายานมีจำนวนมากไม่จำกัด สามารถทำการบวชได้จากพระสงฆ์ และฝ่ายภิกษุณีสงฆ์ แต่ในฝ่ายเถรวาทไม่รับรองสถานะความสืบเนื่องหรือสืบต่อกันทำให้ ภิกษุณีสงฆ์นี้ขาดไปตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้ว 2) ไม่มีการรับรองสถานภาพความเป็นภิกษุณี ได้กล่าวคือไม่สามารถบวชภิกษุณีในพระพุทธศาสนาในบริบทของสังคมไทย 3)ทางออกที่จะบวชเป็นภิกษุณีได้ก็คือต้องไปอุปสมบทในต่างประเทศเท่านั้นแล้วกลับมาอยู่ในประเทศไทย การบวชเป็นแม่ชี อนาคติก โจนผม นุ่งขาว ซึ่งก็มีไม่น้อยในประเทศไทย อาจจะเป็น ทางออกสำหรับสตรีเพศที่อยากประพฤติปฏิบัติจนสามารถบรรลุธรรมได้ และภิกษุณีเองก็ต้องทำหน้าที่มีการประกาศพระพุทธศาสนาเชิงลึกในประเทศไทยเพื่อเป็นการแสดงถึง จุดยืนในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้า

คำสำคัญ: ภิกษุณี; พุทธบริษัท; วิเคราะห์การเกิดขึ้น

Abstract

This article aimed at study the history of Bhikkhuni continuity or loss and to present a solution to the treatment of Buddhism for Bhikkhunies. The results of the study showed that 1. A Bhikkhuni is a woman who has been ordained as a nun by both Sangha, that is, a Bhikkhuni and a Monk. The Bhikkunies observe 311 precepts which is a strict practice for Bhikkhunies. The Mahayana Sangha, there is no limit. can be ordained from monks and Bhikkhuni but the Theravada side does not certify the status of continuity or succession, causing this Bhikkhuni Sangha to be absent since the Buddha's time. 2. There is no recognition of the status of a nun, that is, the Bhikkhunies can be ordained in Buddhism in the context of Thai society. 3. The only way to become a Bhikkuni is to go to ordain in a foreign country only and then come back to Thailand, to be ordained as an "Anakarik" nun with hair shaved, white clothes. which are not few in Thailand. This way may be a solution for transgender women who want to practice until they can attain enlightenment. The Bhikkhunies themselves have to do the duty of proclaiming Buddhism in depth in Thailand in order to show the point of disseminating the teachings of the Buddha.

Keywords: Bhikkhuni; Buddhist Company; Analysis of the Occurrence

บทนำ

คำว่า “ภิกษุณี” ถือเป็นนิยามศัพท์ที่อาจจะหมายถึงผู้ที่ผ่านกระบวนการในการบวชเป็นสิกขามานาในระยะเวลาที่กำหนดแล้วได้ขอการอุปสมบทเป็นพระภิกษุณีในพระพุทธศาสนาซึ่งภิกษุณีนี้นั้นก็ให้ความหมายโดยตรงก็คือเป็นสตรีเพศที่เข้ามาบวชมีการครองจีวรคล้ายกับพระภิกษุมีการถือศีล 311 ข้อตามพุทธบัญญัติที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ตั้งแต่ 2600 กว่าปีที่ผ่านมาแล้วผู้เขียนมีความสนใจและความพยายามสนใจในการค้นคว้าศึกษาเรื่องของภิกษุณีเพราะได้อ่านงานของหลายๆท่านที่เขียนวิพากษ์วิจารณ์หรือให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เกี่ยวกับการเกิดขึ้นของภิกษุณีทั้งในฝ่ายมหายานและฝ่ายเถรวาทซึ่งในฝ่ายมหายานนั้นก็มีความที่จะพอรับได้ในการที่จะสืบต่อหรือว่าให้การอุปสมบทต่อไปได้แต่ในฝ่ายเถรวาทโดยเฉพาะในประเทศไทยนั้นมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ออกมาเพื่อเป็นการห้ามไม่ให้บวชหรืออุปสมบทแก่นางภิกษุณีเพราะฉะนั้นในจุดนี้ผู้เขียนเองจึงสนใจและพยายามสืบค้นเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากขึ้นในส่วนของภิกษุณีสงฆ์ในประเทศ

ไทยเห็นว่าจะมีที่ตั้งอยู่ประมาณ 2 แห่งใหญ่ ๆ ก็คือที่จังหวัดนครปฐมและล่าสุดมีการอุปสมบทในจังหวัดสงขลาจนเกิดการพิพาทว่าไม่ให้มีการอุปสมบทซึ่งการอุปสมบทที่จังหวัดสงขลานั้นถือว่าเป็นการบวชเป็นโมฆะได้มีการออกกฎหมายมหาเถรสมาคมส่งผลให้การรับรองต่าง ๆ ไม่เกิดขึ้น แต่หลักฐานทางประวัติศาสตร์จารึกไว้ว่าการก่อตั้งว่าพระภิกษุณีเถรวาทขึ้นในประเทศไทยยังไม่ปรากฏชัดหรืออาจจะเคยมีหรือไม่เคยมีก็ยังไม่ปรากฏชัดแต่ที่รู้ก็คือว่าไม่มีการรองรับหรือรับรองจากมหาเถรสมาคมแต่โดยพฤตินัยการที่อุบาสิกามีศรัทธาโกณณ/นุ่งขาวห่มขาวถือศีลปฏิบัติธรรม 8 ข้อซึ่งเรียกโดยทั่วกันไปว่าแม่ชีเสียมากกว่าซึ่งแม่ชีจะอยู่ในสำนักวัดซึ่งแยกเป็นเอกเทศจากภิกษุสงฆ์ในส่วนของกรพยายามรื้อฟื้นการบวชภิกษุณีในเถรวาทโดยกระทำการบวชภิกษุณีมหายานและกล่าวว่าภิกษุณีฝ่ายมหายานนั้นสืบวงศ์ภิกษุณีสงฆ์มาแต่ฝ่ายเถรวาทก็ยังมีข้อขัดแย้งทำให้ไม่มีการยอมรับภิกษุณีในประเทศไทยผู้เขียนจึงได้พยายามรื้อฟื้นแนวคิดเก่า ๆ ในการกำเนิดนางภิกษุณีเพื่อให้เกิดประโยชน์ในแวดวงวิชาการต่อไป

ความเป็นมาของภิกษุณี/ความเท่าเทียมระหว่างสตรีและบุรุษ

ในอดีตกาล ในยุคสมัยที่ประชาชนในประเทศอินเดียยังไม่ได้รู้จักพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารวมถึงพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์มาก่อน เนื่องจากในครั้งนั้นศาสนาที่แพร่หลายและเป็นที่รู้จักกันดีในดินแดนชมพูทวีป คือศาสนาพราหมณ์และศาสนาเชน ศาสนาพราหมณ์ที่เป็นศาสนาซึ่งมีประชาชนให้ความเลื่อมใสศรัทธาจำนวนมากที่สุด มีบทบาทเหนือวิถีชีวิต วัฒนธรรมของสังคมอินเดียมาอย่างยาวนานนับพันปี ก่อนที่พุทธศาสนาจะถือกำเนิด ซึ่งนับว่าอินเดียเป็นประเทศที่เก่าแก่ที่สุดประเทศหนึ่งของโลก เคียงคู่กับจีน อียิปต์ มีอารยธรรมที่เก่าแก่มากมาย ดินแดนแห่งนี้เปรียบเสมือนหัวใจของโลกเพราะที่นี่มีศาสนาเกิดขึ้นหลายศาสนา ผลิตระสพล่เลื่องลือใจประชากรหลายส่วนของโลก ศาสนาที่เกิดขึ้นในแผ่นดินส่วนนี้ คือ ศาสนาพราหมณ์ หรือฮินดู พุทธศาสนา ศาสนาเชน ศาสนาซิกข์ รวมทั้งลัทธิที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น บาไฮ และไซบาบา เมื่อรวมผู้นับถือศาสนาที่เกิดขึ้นในอินเดีย มีมากถึง 1,500 ล้านคนทั่วโลก คำว่า “อินเดีย” (India) เป็นคำใหม่ ในยุคก่อนพุทธกาล ถูกเรียกว่า “ชมพูทวีป และภารตประเทศในภาษาสันสกฤต (กรณฺา เรื่องอุไร กุศลาคัย, 2538) พระพุทธศาสนาไม่ใช่ศาสนาแรกหรือลัทธิต้น ๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศอินเดียหรือเนปาลซึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้แล้วทรงเผยแผ่พุทธศาสนาในดินแดนพุทธภูมิตั้งแต่วิสาขาคะเวลาแสนานิคมนเป็นต้นไปพระองค์ก็ใช้ความวิริยะอุตสาหะที่จะเผยแผ่คำสอนในทางพระพุทธศาสนาให้ประชาชนทั่วไปได้ปฏิบัติและประพติตนได้บรรลุธรรมเป็นอย่างมากซึ่งพระองค์ก็ได้บัญญัติถึงบริษทของพระองค์มีอยู่ 4 ประการด้วยกันซึ่งได้แก่ภิกษุภิกษุณีอุบาสกและอุบาสิกาซึ่งทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนให้พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้านั้น

เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถดำรงอยู่ได้ถึง 50 ปี ในยุคของการเผยแผ่พุทธศาสนาช่วงแรก ๆ นั้นพระพุทธเจ้าใช้การแสดงธรรมโดยให้ทุกคนเห็นหลักของความจริงแท้หรือเรียกว่าอริยสัจ และพยายามที่จะสอนในลัทธิที่มีความเข้าใจผิดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการล้างบาปที่แม่น้ำคงคา การใช้การบูชาัญญ การบูชาไฟ แม้กระทั่งความเท่าเทียมกันของชนชั้นวรรณะที่ในประเทศอินเดียประกอบด้วยชนชั้นวรรณะ โดยสามารถโยงไปถึงว่า “ความแตกต่างโดยพื้นฐานที่สุดของสังคมอินเดีย ที่แยกออกเป็น 2 ส่วน คือ “อารยัน (Aryans) และ ดรಾವิเดียน (Dravidians) โดยที่เป็นชาวอารยันเกือบ 72เปอร์เซ็นต์ ขณะที่ชาวดรಾವิเดียนมีเพียง 28 เปอร์เซ็นต์ ชาวอินเดียตอนเหนือขึ้นสืบเชื้อสายมาจากอารยัน ขณะที่ชาวอินเดียตอนใต้สืบเชื้อสายมาจากดรಾವิเดียน ภาษาพูดใน 5 รัฐ ทางตอนใต้ของอินเดียถือว่าเป็นภาษาดรಾವิเดียน ส่วนภาษาที่ใช้พูดกันมากที่สุดทางตอนเหนือก็ถือว่าเป็นภาษาอารยัน อีกทั้งตัวอักษรโดยทั่วไปในภาษาอารยันจะแตกต่างจากตัวอักษรของชาวดรಾವิเดียน และชาวอินเดียนก็ยังแบ่งแยกตนเองด้วยสำเนียงภาษาของทางเหนือและทางใต้อีกด้วย” (จำนงค์ ทองประเสริฐ, 2513) ซึ่งมีการแบ่งแยกวรรณะไว้ตามศาสนาพราหมณ์ให้ความหมายเกี่ยวกับระบบวรรณะที่มีความหมายตามที่ปรากฏว่า คนในชมพูทวีปนั้นแบ่งเป็น 4 จำพวก เรียกว่า “วรรณะ” ได้แก่

- (1) กษัตริย์จำพวกเจ้า มีฐานะทางรักษากันเมือง
- (2) พราหมณ์จำพวกเล่าเรียน มีฐานะทางฝึกสอนและทำพิธี
- (3) แพศย์จำพวกพลเรือน มีฐานะทางทำนาค้าขาย
- (4) ศูทร จำพวกคนงาน มีฐานะรับจ้างทำการงานกรรมกร
- (5) จันทาล คือ การผสมผสานระหว่างวรรณะที่ต่างกัน จำเป็นต้องมีอาชีพในการขอทานเท่านั้น

และความเท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชายซึ่งในประเทศอินเดียนั้นถือว่ามี การเอาเปรียบสตรีเพศเป็นอย่างมากแม้กระทั่งการแต่งงานก็จะให้ผู้หญิงไปขอผู้ชายและในการ ทำมาหากินนั้นส่วนใหญ่ก็จะเป็นผู้หญิงมีงานทำซึ่งในอินเดียยุคก่อนมีการกดขี่ข่มเหงทางสังคมในการสตรีเพศเป็นอย่างมากพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้มีความเท่าเทียมกันในสังคมไม่ว่าจะเป็นสตรีเพศหรือว่าบุรุษเพศไม่ว่าจะเป็นวรรณะใดก็ตามก็จะให้มีความเท่าเทียมกันเพื่อเป็นภาชนะรองรับพระรัตนตรัยและคำสอนที่พระองค์ได้ตัดไปเพื่อให้ทุกคนสามารถที่จะพ้นทุกข์ได้ไม่แบ่งชั้นวรรณะ

สำหรับในเรื่องของความเท่าเทียมทางเพศนั้น ขณะนี้ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ผ่าน พ.ร.บ. ความเท่าเทียมทางเพศ และอยู่ ระหว่างประกาศใช้เป็นกฎหมาย ภายหลังจากที่ได้มีความพยายามเสนอร่างกฎหมายดังกล่าวมาหลายครั้ง ทั้งนี้ยืนยันสิ่งใดที่สามารถดำเนินการได้จะเร่งดำเนินการให้ได้ภายในรัฐบาลชุดปัจจุบัน โดย พ.ร.บ. ดังกล่าวน่าจะมี

ส่วนช่วยเสริมความพยายามในการผลักดันให้สตรีมีโอกาสและความเท่าเทียม กับบุรุษเป็น อย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เพศสภาพของสตรีไทยในมนทัศน์ พระพุทธศาสนา คือ พระพุทธเจ้าตรัสสอนเองผู้หญิงและผู้ชายเกี่ยวข้องกับบริบทสังคมที่ เกิดขึ้น อาทิ ในพระวินัย, พระสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชาดกซึ่งเป็นนิทานพื้นบ้านต่าง ๆ ภายใต้หัวข้อที่ว่า โลกียะแบ่งเป็น 2 ปีก ปีกหนึ่งกตคือ กตขี้ผู้หญิง ซึ่งเป็นการสืบทอด วัฒนธรรมอินเดียเพิ่มเข้ามาในคัมภีร์ พระพุทธศาสนา ส่วนอีกปีกหนึ่งเป็นเนื้อหาสาระอัน ปลดปล่อยผู้หญิง นั่นคือทำที่อันแท้จริงของ ศาสนาพุทธ

สรุปในส่วนเบื้องต้นคำว่า ภิกษุณี คือพระที่ได้รับการบวชจากสงฆ์ทั้งสองฝ่าย กล่าวคือภิกษุณีสงฆ์และพระภิกษุสงฆ์เมื่อได้รับการบวชจากสงฆ์สองฝ่ายแล้วจึงเป็นภิกษุณี ที่มีกฎระเบียบมากกว่าพระภิกษุสงฆ์เสียอีกคือมีศีลจำนวน 311 ข้อเป็นข้อปฏิบัติที่เข้มงวด ในส่วนของภิกษุณีสงฆ์ในฝ่ายมหายานมีจำนวนมากไม่จำกัด สามารถทำการบวชได้จาก พระสงฆ์และฝ่ายภิกษุณีสงฆ์ แต่ในฝ่ายเถรวาทถือว่าอาจจะมองว่าไม่มีความเกี่ยวเนื่องหรือ สืบต่อกันทำให้ภิกษุณีสงฆ์นี้ขาดไปตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้วจึงถือว่าเป็นการอุปโลกน์ขึ้นมา แต่กระนั้นถ้ามองถึงหลักประโยชน์ในการรักษาพระพุทธศาสนาแล้วการที่มีพุทธบริษัทที่ เข้มแข็งนั้นก็ถือว่าเป็นการดีเหมือนอย่างคำที่ว่า “ถ้ามาดีเราก็ตีใจถ้าไปดีเราก็ตบใจอย่า อยู่อย่างกาฝากอย่างเร็ว” นั่นถือว่าเป็นหัวใจที่ทำให้เกิดประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนา เป็นอย่างมาก

ความสืบเนื่องหรือความขาดสูญ

การประกาศว่า “นางภิกษุณีหมดสาบสูญขาดเชื้อสายมานานแล้ว เมื่อนางภิกษุณี ผู้รักษานขบธรรมนิยมสืบต่อสามเณรีไม่มีแล้ว สามเณรีผู้บวชสืบต่อมาจากภิกษุณีก็ไม่มี เป็นอันเสื่อมสูญไปตามกัน ห้ามไม่ให้พระเณรทุกนิกายบวชหญิงเป็นภิกษุณีเป็นสิกขมานา และเป็นสามเณรีตั้งแต่นี้ไป” ประกาศแต่วันที่ 18 มิถุนายน 2471 (กรมหลวงชินวราลริวิวัฒน์ , 2471) เหตุการณ์ที่ดูเหมือนว่า ประเทศไทยจะรู้จักภิกษุณีมากขึ้น ทั้งในทางบวกและทาง ลบ

จริงๆ แล้วมีความคิดต่างอยู่สองฝ่ายด้วยกันคือในฝ่ายสงฆ์เถรวาทในประเทศไทยมีความคิดว่าภิกษุณีในประเทศไทยนั้นไม่มีความสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติครุธรรม 8 ประการมีดังนี้

ครุธรรม 8 ประการ (อง. อฎฐก. (ไทย) 23/51/334-337)

1. ภิกษุณีอุปสมบทแล้ว 100 ปี ต้องกราบไหว้ ลูกรับ ทำอัญชลีกรรม สามิจิกรรม แก่ภิกษุที่อุปสมบทในวันนั้น
2. ภิกษุณีไม่พึงอยู่จำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีภิกษุ

3. ภิกษุณีต้องหวังธรรม 2 ประการ คือ ถ้ามวันอุโบสถ 1 เข้าไปฟัง คำสั่งสอน 1 จากภิกษุสงฆ์ทุกกึ่งเดือน
4. ภิกษุณีต้องธรรมที่หนักแล้ว ต้องประพาศูปกษมาณต์ในสงฆ์ 2 ฝ่าย
5. ภิกษุณีอยู่จำพรรษาแล้ว ต้องปวารณาในสงฆ์สองฝ่าย โดยสถานทั้ง 3 คือ โดยได้เห็น โดยได้ยิน หรือโดยรังเกียจ
6. ภิกษุณีต้องแสวงหาอุปสัมปทาในสงฆ์ 2 ฝ่าย เพื่อศึกษานาผู้มีสิกขาอันศึกษาแล้ว ในธรรม 6 ประการครบ 2 ปีแล้ว
7. ภิกษุณีไม่พึงคำ บริภาษภิกษุ โดยปริยายอย่างใดอย่างหนึ่ง
8. ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ปิดทางไม่ให้ภิกษุณีทั้งหลายสอนภิกษุ เปิดทาง ให้ภิกษุทั้งหลายสอนภิกษุณี

โดยเฉพาะข้อที่ 1 ที่ว่าภิกษุณีแม้อุปสมบทแล้ว 100 พรรษา ก็จะต้องแสดงความเคารพแก่ภิกษุแม้ จะพึงอุปสมบทนั้น นอกจากเหตุผลแห่งการล้อมรั้วป้องกันความเสื่อมสูญของพระสัทธรรมและเพื่อถอดถอนอิตตา คือ อติมานะ ความถือตัวจัด เช่น ชัดตียมานะแล้ว ค่านิยมของสังคมอินเดียขณะนั้น ยังไม่ยอมรับนักบวชสตรี เพราะฐานะของสตรีในทางสังคมมีฐานะด้อยกว่าบุรุษอยู่ จึงไม่ทรงอนุญาตให้ ภิกษุสงฆ์ให้ภิกษุณีอยู่ในฐานะอุปสัมปັນบันของภิกษุและเกิดขึ้นหลังภิกษุสงฆ์เกิด แม้พระนางปชาบดีโคตมีเมื่อได้อุปสมบทแล้วทูลพระพุทธเจ้าขอให้ภิกษุกับภิกษุณีเคารพกันตามพรรษา พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงอนุญาต โดยตรัสว่าแม้แต่อัญเดียรถีย์ทั้งหลายก็ไม่กระทำกัน เพราะเจ้าลัทธิอื่น เช่น พวกนิครนถ์คอยหาที่จะโจมตีกัดและข่มพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว จึงทรงบัญญัติสิกขาบทห้าม ไม่ให้ภิกษุและภิกษุณีให้ของขบฉันแก่นักบวชนิครนถ์ที่คอยจ้องจับผิดพระพุทธเจ้าอยู่ตลอดเวลา นั้น ด้วยมือตนเองทรงปรับอาบัติผู้ฝ่าฝืนการบัญญัติครุธรรมข้อนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญอีกประการหนึ่งคือ พระพุทธเจ้าทรงตระหนักในการขจัดความถือตัวจัดคืออติมานะของผู้ออกบวชจากวรรณะสูง เช่นวรรณะกษัตริย์และวรรณะพราหมณ์ เนื่องจากพระพุทธศาสนาคือระบอบแห่งการถอนมานานุสัยหรือ อติมานะ

ถึงกระนั้นผู้เขียนมองว่า ในบริบทของชาวอินเดียสมัยก่อนไม่ได้ให้การยอมรับสิทธิผู้หญิงในการที่จะมาเป็นผู้ปกครองในส่วนของกษัตริย์หรือว่าในส่วนที่เป็นผู้นำ ในยุคนั้นคิดง่าย ๆ ว่า สิ่งใดโดนตีหรือเขียน มีอยู่ 4 อย่างคือ **ควาย ทาส กลอง สตรี** เหมือนจะโดนกดขี่อยู่พอสมควรแม้แต่พระพุทธเจ้าเองจะให้ความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ ชน ชั้น วรรณะ หรือชาติกำเนิดต่าง ๆ แต่กระนั้นในประเทศอินเดียก็ยังมองว่าผู้หญิงมีความด้อยกว่าผู้ชาย ซึ่งจะแตกต่างจากทั่วโลกซึ่งมีความให้ความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงโดยเฉพาะเมื่อย้อนมาถึงที่ประเทศไทยเราจะสังเกตได้ว่าสมัยก่อนก็เป็นลักษณะคล้าย ๆ กับประเทศอินเดีย (อนุรักษนิยม) แต่ว่าในปัจจุบันนี้คำว่าข้างเท่าหน้าข้างเท่าหลังนี้แทบจะไม่มองไม่

เห็นเลยเป็นการเคารพสิทธิมนุษยชนก็คือทุกคนเป็นมนุษย์มีร่างกายและจิตใจเท่ากันไม่มีการข่มเหงเหมือนในสมัยก่อนเพราะฉะนั้นแล้วสิทธิมนุษยชนตอนนี้เป็นเรื่องที่ควรกลับมาพิจารณาอ่านอีกทีว่า เมื่อไม่สามารถรับรองสถานภาพความเป็นภิกษุณีได้แล้วคือไม่สามารถบวชภิกษุณีในพระพุทธศาสนาในบริบทของสังคมไทยได้มีทางออกอย่างไร ผู้เขียนมองว่าอาจจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการยอมรับและขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานไม่สังเกตว่ามีภิกษุณีท่านใดที่จะมีความโดดเด่นหรือว่าสามารถสืบทอดความเป็นภิกษุณีมาจนถึงปัจจุบันจนกระทั่งมีภิกษุณีท่านหนึ่งก็คือท่านธัมมันทาซึ่งออกมาตีแผ่หรือว่ามาขยายนิยามศัพท์ของคำว่าภิกษุณีให้ชาวโลกได้รับทราบซึ่งท่านได้ศึกษาอย่างจริงจังตั้งแต่ถึงกระนั้นแล้วความเข้าใจของชนทั่วไปก็อาจจะมองว่าอาจภิกษุณีก็คือเป็นเพียงคนถือศีลเช่นเดียวกันกับอุบาสิกที่เข้าวัดปฏิบัติธรรมทุกวันพระเท่านั้นและไม่มีความหมายของพระมหาเถรสมาคมที่จะรองรับจึงยอมไปถึงข้อกฎหมายที่รองรับในเรื่องของภิกษุณีพระพุทธศาสนานั้นก็ถ้าไม่มีกฎหมายรองรับก็จะอาจจะถือว่าไม่ได้เป็นพระภิกษุณีในพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

ให้สามเณรเรียกขึ้นเพื่อเป็นภิกษุณีในพุทธศาสนานั้นถือว่าไม่ชัดเจนในการสืบทอดกันได้จะมีความแตกต่างแต่ในฝ่ายฝ่ายหนึ่งก็มองว่าบริษัท 4 ของพระพุทธเจ้าท่านประกอบด้วยพระภิกษุภิกษุณีอุบาสกอุบาสิกาพระพุทธเจ้าสอนให้รู้จักความเท่าเทียมกันในสังคมไม่ว่าจะเป็นการบรรลุลัทธิหรือว่าการตรัสรู้ธรรมต่างๆไม่จำเป็นจะต้องเลือกเพศเลือกวัยเลือกชนชั้นวรรณะแต่อยู่ที่บุญบารมีที่สั่งสมอบรมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็สามารถที่จะมีความเท่าเทียมกันในการบรรลุลัทธิซึ่งพระพุทธองค์เองก็เน้นในการที่จะให้หมู่สัตว์หลุดพ้นไปจากโลกคือพ้นจากทุกข์โดยการเผยแผ่คำสอนของพระองค์คือความจริงและเมื่อความจริงถึงแก่ประชาชนแล้วความเป็นภิกษุภิกษุณีอุบาสกอุบาสิกานั้นก็สามารถที่จะบรรลุลัทธิได้หมดเป็นการตัดสินใจว่าทฤษฎีหรือว่าหลักธรรมของพระพุทธองค์นั้นนำมาใช้ได้จริงมีผลที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงเปิดร้านการถกเถียงกันในส่วนนี้จึงเป็นสิ่งที่ยังคงอยู่ในสังคมไทยไม่มีการยอมรับภิกษุณีโดยเฉพาะมติของมหาเถรสมาคมซึ่งตัดสินใจว่าไม่ให้มีการบวชสามเณรีหรือภิกษุณีในประเทศไทยนั้นถือว่าเป็นคำตัดสินเด็ดขาดที่พระภิกษุฝ่ายเถรวาทในประเทศไทยเราไม่ให้การยอมรับแล้วทางออกคืออะไรต้องดูกันอีกต่อไป

เมื่อเชื่อมโยงมาถึงส่วนมหาเถรสมาคมซึ่งเป็นองค์กรปกครองสูงสุดมีความหมายก็คือจะหมายถึงองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ไทยไม่ว่า จะเป็นมหานิกาย ธรรมยุติก หรือมหายานก็ตามต้องอยู่ใต้การปกครองของ “มหาเถรสมาคม” ซึ่งมีการปกครองแบบธรรมาธิปไตย (กอรปด้วยกฎหมาย, กฎมหาเถรสมาคม, พระธรรมวินัย) ซึ่งมีผู้บังคับบัญชาสูงสุดคือพระสมเด็จพระสังฆราชเป็นผู้บังคับบัญชามีการส่งตรงมาถึงเจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด อำเภอเจ้าคณะตำบล จนถึงเจ้าอาวาสและพระสังฆาธิการเป็นผู้ปฏิบัติตามแนวคำสอนของมตมหาเถรสมาคมโดยมีหน่วยงานที่มีความสำคัญคือเลขาธิการ

มหาเถรสมาคมได้แก่สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติในการช่วยตอบสนองในการบริหารจัดการกิจกรรมพุทธศาสนาให้แก่พระสงฆ์อำนวยความสะดวกให้พระสงฆ์มีความเรียบร้อยดีงามซึ่งขณะนั้นได้มีเรื่องของภิกษุณีหลังจากที่มีมติไม่มีเหตุการณ์ให้บวชสามเณรีหรือที่สุดในประเทศไทยแล้วถือว่าเป็นความเคร่งครัดของมหาเถรสมาคมก็ไม่มีใครกล้าที่จะบวชหรือจัดกิจกรรมเกี่ยวกับภิกษุณีถึงแม้จะมีสำนักภิกษุณีอยู่ในบางแห่งที่จังหวัดนครปฐมหรือที่ภาคใต้มีสำนักภิกษุณีก็นั่นเองก็ไม่ได้มีการรับรองแม้กระทั่งค่านำหน้าในการจดทะเบียนบ้านหรือบัตรประชาชนต่างก็ไม่สามารถที่จะใช้คำว่าภิกษุณีได้เป็นส่วนที่น่าสนใจในตรงนี้แล้วทางออกที่จะบวชเป็นภิกษุณีได้ก็ต้องไปต่างประเทศเท่านั้นแล้วถ้าบวชเป็นแม่ชีจะได้สิทธิเท่าเทียมกับความเป็นชุดพิเศษหรือไม่ก็ตอบว่าไม่ได้เพราะว่าหลักของศีลนั้นมีความแตกต่างกันอยู่มากแม่ชีใช้ประพจน์ศีลเพียง 8 ข้อแต่ภิกษุณีใช้ประพจน์ศีล 311 ข้อมีความแตกต่างกันแล้วจุดมุ่งหมายก็อาจจะมีความแตกต่างกันอยู่มากข้อสิกขาบทต่าง ๆ ที่เคยบัญญัติมาในอดีตถ้านำมาใช้แล้วอาจจะไม่สอดคล้องกับยุคปัจจุบันก็ได้ถ้าวิเคราะห์ให้ดีก็อาจจะเป็นความยากลำบากแต่ด้วยมีภิกษุณีที่มีความรู้บางส่วนอาจจะพาดพิงถึงแม่ชีภิกษุณีธัมมมัทธาหรือรองศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ซึ่งเป็นผู้เรียกร้องสิทธิในความเป็นภิกษุณีก่อนหรือมีความรู้ในการที่จะออกมาพูดนั้นก็อาจจะเป็นการเพิ่มทางสังคมแต่ก็อาจจะไม่เกิดความเปลี่ยนแปลงในระบบของสังคมไทยขึ้นเมื่อมีข่าวขึ้นมาก็อาจจะสนใจสักพักหนึ่งแล้วก็เมื่อกฎหมายไม่ได้มีข้อบัญญัติรับรองเรื่องของภิกษุณีก็นับเป็นการวางเฉยนิ่งเฉยในส่วนของกฎหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาเถรสมาคมนั้นถือว่าเป็นหน่วยงานหลักเป็นองค์กรหลักที่วางกติกายกนโยบายเมื่อวางไว้เป็นอย่างไรรู้ก็ต้องการปฏิบัติตามแบบนั้นอันนี้กล่าวถึงเฉพาะในประเทศไทย

ถ้าจะมองถึงประโยชน์ประโยชน์ไว้ 3 ประการดังนี้คือแล้วก็ต้องถอยย้อนไปอีกว่าการมีภิกษุณีในประเทศไทยนั้นมีโทษหรือเป็นประโยชน์อย่างไรต้นประโยชน์ผู้อื่นได้ประโยชน์สูงสุดได้ก็คือ ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์สูงสุดคือพระนิพพานและภาษาบ้าน ๆ แล้วภิกษุณีในประเทศไทยมีประโยชน์อย่างไร ก็คงตอบว่า ทำประโยชน์ได้ทุกด้านแต่ต้องยอมรับในข้อพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่จำเป็นต้องวางภิกษุณีไว้นอกพินัยกรรมของคณะสงฆ์ ข้อแตกต่างหรือสิทธิในส่วนนี้มีมานานเหลือเกินยากที่จะแก้ไขได้

ถ้ามีภิกษุณีแล้วมีข้อดีข้อเสียอย่างไร ?

การทำประโยชน์ภิกษุณีในครั้งพุทธกาล หลังจากทำประโยชน์ของตนสำเร็จแล้วคือได้บรรลุอรหัตผลแล้วแม้การบรรลุของภิกษุณีแต่ละรูปจะต่างกันเพียงเวลาบรรลุบางรูปบรรลุเร็ว บางรูปบรรลุช้า แต่ภิกษุณีทุกรูปก็มีบทบาทในการช่วยทำประโยชน์ต่อส่วนรวม

ตามกำลังความสามารถเช่น มหาปชาบดีโคตมีเถรีทำประโยชน์ด้วยการเป็นปวัตตินี(พระอุปัชฌาย์ของภิกษุณี) และทำหน้าที่เป็นหัวหน้าของภิกษุณีให้คำแนะนำแก่ภิกษุณีและสตรีที่มาสนทนาด้วย ทำให้สตรีหลายคนเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาถึงกับอุทิศตนบวชตั้งนั้นเหล่าภิกษุณีเมื่อทำประโยชน์ส่วนตนสำเร็จแล้วก็หาได้ทอดทิ้งสังคมไม่ยังทำประโยชน์แก่ส่วนรวม (พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต, 2544)

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความเห็นไว้ว่า “สตรีในอินเดียได้ทูลขออุปสมบทเพราะความเลื่อมใสศรัทธาธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า เมื่อได้รับการอุปสมบทแล้วภิกษุณีต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับการประพฤติตามพระวินัยที่เข้มงวดยากต่อการปฏิบัติและความยุ่งยากจากสภาวะธรรมชาติทางของสตรีเอง เช่น สตรีต้องมีรอบเดือน ทำให้เกิดความรังเกียจเดียดฉันท์แก่ผู้พบเห็น และความอ่อนแอทางสรีระของสตรี ความเสื่อมโทรมของพระพุทธศาสนาหลังจากพระพุทธองค์ปรินิพพาน ปรากฏว่าภิกษุภิกษุณีมีความประพฤติย่อหย่อนในข้อวัตรปฏิบัติ และการถูกบีบคั้นจากระบบเก่าทั้งยังไม่ได้รับการส่งเสริมจากราชสำนักทำให้พุทธบริษัทสี่ได้เสื่อมสูญไปจากอินเดีย แต่ความเสื่อมสูญของบริษัทอื่น ๆ ได้รับการรื้อฟื้นให้กลับมาโดยไม่ยากนัก ส่วนภิกษุณีบริษัทที่ยากที่จะให้กลับคืนมาได้” (ปาริชาติ สุวรรณบุบผา, 2545)

ทางออกการรักษาพระพุทธศาสนาของภิกษุณี

สิทธิมนุษยชน หรือ มายาคติที่ผู้หญิงอยากบวชพระ

ข้อโต้แย้งในส่วนของภิกษุณี หรือ สถานะของภิกษุณีค่อย ๆ เกิดขึ้นตามยุคตามสมัย ไม่มีที่สิ้นสุด โดยที่ถ้าเป็นฝ่ายมหายานในประเทศต่าง ๆ ที่มีพระพุทธศาสนายังพอรับได้ แต่ในประเทศไทยไม่มีการยอมรับการบวชเป็นภิกษุณีเลย ถ้าเราย้อนไปในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้ามองภิกษุณีอย่างไร ผู้เขียนมองว่า ถึงแม้จะเป็นสิทธิของสตรีเพศในการที่จะบวชมาแล้วสามารถบรรลुरुธรรมได้เช่นกับบุรุษเพศ แต่กระนั้น ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าเมื่อทรงประกาศพระศาสนาแรก ๆ คงมีกลุ่มที่โจมตีศาสนาพุทธมีมาก ถ้ามีภิกษุณี(ผู้หญิง)ในพุทธศาสนาแล้ว ก็มีข้อครหาไม่สิ้นสุดว่า ศาสนานี้ที่อ้างว่าประพฤติพรหมจรรย์ (ไม่เกี่ยวข้องด้วยเรือน) แต่ก็ยังมีผู้หญิงมาบวชได้

สถานะของภิกษุณีต้องมีกฎหมายรองรับสถานภาพสังคมไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบันนั้น ส่วนใหญ่จะรับรู้หรือยอมรับเฉพาะผู้ชายที่ได้รับการอุปสมบทเป็นภิกษุ หรือพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น แม้ว่าสตรีในสังคมไทยมีความต้องการ ที่จะศึกษาธรรมะ การปฏิบัติธรรม รวมทั้งการปฏิบัติตนตามหลักคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ตาม อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรม

ตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิกิริยาต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” (ภิกษุณีธัมมนันทา, 2004; อภิญญาฉัตรข้อฟ้า, 2562) ถึงแม้ในต่างประเทศจะมีการบวช/การอุปสมบทภิกษุณีในประเทศต่างๆ แต่ว่าในประเทศไทยของเราไม่มีการยอมรับโดยเฉพาะองค์กรสูงสุดก็คือมหาเถรสมาคมไม่มีการให้การอุปสมบทแก่ภิกษุณีถือว่าเป็นการขาดสูญไปตั้งแต่สมัยที่พระพุทธเจ้าได้ประทานลงไปแล้วจึงถือว่าไม่มีการสืบทอด เพราะฉะนั้นแล้วเมื่อจะใช้สถานะในการที่จะดำรงชีวิตอยู่ในประเทศไทยนั้นสมควรที่จะดำรงชีวิตถือเพศเป็นนักบวชแต่อาจจะไม่มีการยอมรับทางคณะสงฆ์ได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนแล้วก็อาจจะใช้ชีวิตตามปกติถือศีลภิกษุณีได้แต่สิ่งที่ต้องการก็คือว่าเป็นพระภิกษุณีตามคำสอนที่พระพุทธเจ้าได้บัญญัติไว้เท่านั้นแล้ว ผู้เขียนมองว่าถ้าไม่มีผู้นำทางจิตวิญญาณที่มารีกร้องสิทธิในการบวชภิกษุณีก็คือภิกษุณีธัมมนันทาหรือรองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ที่ท่านได้ศึกษาในเรื่องของภิกษุณีและเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยก่อนที่จะบวชเป็นภิกษุณีออกมาเรียกร้องในส่วนของพุทธบริษัท 4 ว่าต้องมีภิกษุภิกษุณีอุปาสกและอุปาสิกาถ้าไม่มีแบบนั้นแล้วก็คงจะไม่มีการกล่าวถึงหรือว่าเรียกร้องเพราะว่าของเราเองก็เข้าใจเป็นไปตามมติของมหาเถรสมาคมอาคมแล้ว ส่วนตามธรรมเนียมของประเทศไทยเราก็ส่วนใหญ่ก็จะเห็นเฉพาะพระที่เป็นผู้ชาย พระที่เป็นผู้หญิง (ภิกษุณี) หนึ่งจิวรห่มจิวรนั้นก็ไม่ค่อยเห็นในสังคมไทยก็อาจจะเป็นการแสดงเชิงสัญลักษณ์ที่แตกต่างไปถึงแม้ว่าพระพุทธเจ้าจะบัญญัติให้มีพุทธบริษัท 4 มีการรอบคอบในการบัญญัติพระวินัยในเรื่องของเกี่ยวกับวัดที่มีภิกษุณีอย่างมากมายถึงขนาดนั้นแล้วก็ในความเข้าใจของพระในส่วนของเถรวาทนั้นก็ถือว่าขาดสูญไปนานแล้ว

ทางออกของการบวชเป็นภิกษุณีที่อาจจะเป็นไปได้ ได้แก่

1. การไปบวชในต่างประเทศแล้วกลับมาอยู่ในประเทศไทยแต่ว่าการยอมรับก็อาจจะน้อยซึ่งอาจจะมีการตั้งเป็นมูลนิธิเพื่อการบริหารจัดการภิกษุณีไทยมีการทำข้อตกลง (MOU) กับแม่ชีไทยสำนักแม่ชีไทยซึ่งมีอยู่ในประเทศไทยเพื่อสามารถนำคำสอนของพุทธเจ้าที่ได้ศึกษามาเผยแผ่ให้แก่ประชาชนทั่วไปก็จะเกิดประโยชน์แก่แม่ชีหรือภิกษุณีได้
2. การบวชเป็นแม่ชี (อนาคาริก) ซึ่งก็มีไม่น้อยในประเทศไทย อาจจะเป็นทางออกสำหรับสตรีเพศที่อยากประพฤติปฏิบัติจนสามารถบรรลุธรรมได้ เพราะการยอมรับในเรื่องภิกษุณีในประเทศไทยเราเป็นเรื่องยาก การยอมรับให้มีสตรีเข้ามาบวชได้จាកวรรณะและอาชีพต่างๆ โดยไม่มีข้อจำกัด ทำให้ศาสนามีใช้สิทธิโดยสายเลือดหรือโดยวรรณะของบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ พระพุทธศาสนาสอนถึงการหลุดพ้นด้วยการทำความดีด้วยตัวเอง ทำให้สตรีในพระพุทธศาสนาเป็นอิสระจากพันธะทางสังคม (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2539) ผู้เขียนมองว่าเรื่องบางเรื่องก็ตอบโจทย์ทุกเรื่องในทุกบริบทที่แตกต่างกันไม่ได้

3. เข้าไปแก้ ประกาศ ห้ามพระเถรไม่ให้บวชหญิงเป็นบรรพชิต กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม แต่ที่ยากมากกว่ากฎหมายนั้นน่าจะเป็นกฎสังคม ที่เราไม่สามารถแก้ความคิดในยุคเดิมได้ต้องสร้างองค์ความรู้ในทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดการยอมรับจากสังคม

4. มีการประกาศพระพุทธศาสนาเชิงลึก ปัจจุบันนี้มีวัตรทรงธรรมกัลยาณีภิกษุณีอาราม และ มูลนิธิพุทธสาวิกาวัชรนี้ สร้างโดยพระมหาโพธิธรรมาจารย์ ภิกษุณีโพธิสัตว์ วรมัธยม กบิลสิงห์แห่งภิกษุณีธัมมมณฑา ตั้งแต่พ.ศ. 2503 โดยซื้อที่ดินจากพระนางเจ้าอินทรศักดิ์ดิศจี้ พระนางเจ้าในรัชสมัย รัชกาลที่ 6 แล้วก่อสร้างเป็นวัตรสำหรับผู้หญิง บนเนื้อที่ 6 ไร่ ริมถนนเพชรเกษม กม. 52-53 ต.พระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ใช้ชื่อว่า วัตรทรงธรรมกัลยาณี ภิกษุณีอาราม สะกดตามรูปแบบสันสกฤต โดยรวมชื่อวัตร แปลว่า สถานที่ที่ผู้หญิงมาปฏิบัติธรรม ซึ่งวัตรฯ ได้ก่อสร้างไว้ด้วยทุนส่วนตัว ร่วมกับลูกหลานญาติมิตรฝ่ายโพธิสัตว์ เป็นสถานที่สำหรับผู้มี “หลักใจ” ในการปฏิบัติธรรมเพื่อสร้างบารมีตามรอยพระพุทธองค์เพื่อพุทธภูมิ อาจจะดูน้อยมากสำหรับประชากรของภิกษุณีบริษัทซึ่งปัจจุบันนี้ในประเทศไทยมีพระภิกษุ 298,580 รูป สามเณร 59,587 รูป และมีภิกษุณีประมาณ 200 รูป ซึ่งเป็นพุทธบริษัทได้ด้วยการปฏิบัติ ผู้เขียนจึงสรุปภาพรวมว่า “จะเป็นอะไรก็ไม่สำคัญเท่ากับทำอะไร” คงจะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านมาพอสมควร และอนาคตภิกษุณีจะเป็นอย่างไรก็คงต้องติดตามกันต่อไป

สรุป

คำว่า “ภิกษุณี” คือเป็นนิยามศัพท์ที่อาจจะหมายถึงผู้ที่ผ่านกระบวนการในการบวชเป็นสิกขามานาในระยะเวลาที่กำหนดแล้วได้ขอการอุปสมบทเป็นพระภิกษุณีในพระพุทธศาสนาซึ่งภิกษุณีนั่นก็ให้ความหมายโดยตรงก็คือเป็นสตรีเพศที่เข้ามาบวชมีการครองจีวรคล้ายกับพระภิกษุมีการถือศีล 311 ข้อตามพุทธบัญญัติที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ตั้งแต่ 2600 กว่าปีที่ผ่านมา ถึงแม้ในต่างประเทศจะมีการบวช/การอุปสมบทภิกษุณีในประเทศต่างๆ แต่ว่าในประเทศไทยของเราไม่มีการยอมรับโดยเฉพาะองค์กรสูงสุดก็คือมหาเถรสมาคมไม่มีการให้การอุปสมบทแก่ภิกษุณีถือว่าเป็นการขาดสูญไปตั้งแต่สมัยที่พระพุทธเจ้าได้ประทานลงไปแล้วจึงถือว่าไม่มีการสืบทอด เพราะฉะนั้นแล้วเมื่อจะใช้สถานะในการที่จะดำรงชีวิตอยู่ในประเทศไทยนั้นสมควรที่จะดำรงชีวิตถือเพศเป็นนักรบวชแต่อาจจะไม่มีการยอมรับทางคณะสงฆ์ได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนแล้วก็อาจจะใช้ชีวิตตามปกติถือศีลภาวนาได้แต่สิ่งที่ต้องการก็คือว่าเป็นพระภิกษุณีตามคำสอนที่พระพุทธเจ้าได้บัญญัติไว้เท่านั้นแล้ว ผู้เขียนมองว่าถ้าไม่มีผู้นำทางจิตวิญญาณที่มาเรียกร้องสิทธิในการบวชภิกษุณีก็คือภิกษุณีธัมมมณฑาหรือว่ารองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรสุมาลย์กบิลสิงห์ ที่ท่านได้ศึกษาในเรื่องของภิกษุณีและเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยก่อนที่จะท่านจะ บวชเป็นภิกษุณี

ออกมาเรียกร้องในส่วนของพุทธบริษัท 4 ว่าต้องมีภิกษุภิกษุณีอุบาสกและอุบาสิกาถ้าไม่มีแบบนั้นแล้วก็จะคงจะไม่มีการกล่าวถึงหรือว่าเรียกร้องเพราะว่าของเราเองก็เข้าใจเป็นไปตามมติของมหาเถรสมาคมอาคมแล้ว ส่วนตามธรรมเนียมของประเทศไทยเราก็ส่วนใหญ่ก็จะเห็นเฉพาะพระที่เป็นผู้ชาย พระที่เป็นผู้หญิง (ภิกษุณี) ทุ่มจิวรหม่จิวรนั้นก็ไม่ค่อยเห็นในสังคมไทยก็อาจจะเป็นการแสดงเชิงสัญลักษณ์ที่แตกต่างไปถึงแม้ว่าพระพุทธเจ้าจะบัญญัติให้มีพุทธบริษัท 4 มีการรอบคอบในการบัญญัติพระวินัยในเรื่องของเกี่ยวกับวัดที่มีภิกษุณีอย่างมากมาถึงขนาดนั้นแล้วก็ตามในความเข้าใจของพระในส่วนของเถรวาทนั้นก็ถือว่าขาดสูญไปนานแล้ว

ทางออกของการบวชเป็นภิกษุณีที่อาจจะเป็นไปได้ ได้แก่

1. การไปบวชในต่างประเทศแล้วกลับมาอยู่ในประเทศไทยแต่ว่าการยอมรับก็อาจจะน้อยซึ่งอาจจะมิตั้งเป็นมูลนิธิเพื่อการบริหารจัดการภิกษุณีไทยมีการทำ MOU (ข้อตกลง) กับแม่ชีไทยสำนักแม่ชีไทยซึ่งมีอยู่ในประเทศไทยเพื่อสามารถนำคำสอนของพุทธเจ้าที่ได้ศึกษามาเผยแผ่ให้แก่ประชาชนทั่วไปก็จะเกิดประโยชน์แก่แม่ชีหรือภิกษุณีได้
2. การบวชเป็นแม่ชี (อนาคาริก) ซึ่งก็มีไม่น้อยในประเทศไทย อาจจะเป็นทางออกสำหรับสตรีเพศที่อยากประพฤติปฏิบัติจนสามารถบรรลุธรรมได้
3. เข้าไปแก้ ประกาศ ห้ามพระเณรไม่ให้บวชหญิงเป็นบรรพชิต กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม แต่ที่ยากมากกว่ากฎหมายนั้นน่าจะเป็นกฎสังคม ที่เราไม่สามารถแก้ความคิดในยุคเดิมได้แต่ต้องสร้างองค์ความรู้ในทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดการยอมรับจากสังคม
4. มีการประกาศพระพุทธศาสนาเชิงลึก ปัจจุบันนี้มีวัตรทรงธรรมกัลยาณีภิกษุณีอาราม และ มูลนิธิพุทธสาวิกาวัดนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรุณา เรื่องอุไร กุศลาศัย. (2538). *อินเดียอนุทวีปที่น่าทึ่ง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัทสยาม.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2513). *บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. (2539). *การพัฒนาสตรีในพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์ ชัญเสน.
- ปาริชาติ สุวรรณบุบผา. (2545). *แม่ชีกับภารกิจทางการศึกษาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต). (2544). *คณะสตรีในพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.

- ภิกษุณีธัมมนันทา. (2560). บทบาทสตรีในการทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนา. สืบค้น 5 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.thaibhikkhunis.com>
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (บาลี). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ไทย). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า. (2562). การสื่อสารทางการเมืองเพื่อสถานะภิกษุณีในประเทศไทย: ศึกษากรณีภิกษุณีธัมมนันทา. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, (8)1, 214-225.

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ เช่น ...สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา แซ่หลี่ (2562) เป็นต้น

2. การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถา พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่างเช่น

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบลอยในภคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุนันท์ สุนนโท และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (จิตวุฒิ หมั่นมีและคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอมป์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้
ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
_____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ
ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.
James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

(3) บทความในหนังสือ
ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง.// (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
พระสุกิจ จุจฺฉินโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวิตร ว่องวิระ, ทัศนวิทย์ และวิวิทย์ของการวิจัยวัฒนธรรม. (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

(4) บทความในวารสาร
ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร, // ปีที่(ฉบับที่), // เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.
ธิดาวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อสารานุกรม// (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์, วันที่/เดือน).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, // เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ประชุมเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น. 13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์// (ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา).// สถานที่พิมพ์: // สำนักพิมพ์.

พระปลัดสมพงษ์ กวีวิโส (हरराधार). (2558). รูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง.// (รายงานผลการวิจัย).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระมหากษัตริย์ กิตติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(9) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน).// ตำแหน่ง.// [บทสัมภาษณ์].

พระปลัดระพิน พุทธิสาร. (2559, 5 กุมภาพันธ์). อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย [บทสัมภาษณ์].

(10) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// สืบค้น วัน เดือน ปี, // จาก/แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2560). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2560, จาก <http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2017). Who Was The Buddha?. Retrieved March 20, 2017, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>

(11) ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง.//(พ.ศ.,วันที่ เดือนที่ประกาศ).//ราชกิจจานุเบกษา.//เล่ม ตอน.//หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและ
ประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

(12) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง.//(ปีพิมพ์, วัน เดือน).//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์.//น. หรือ p. หรือ pp.
เลขหน้า.

ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เขียวพระสอนศีลธรรม. ไทยรัฐ. น. 3.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (16 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (16 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (16 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (16 pt)

E-mail:

บทคัดย่อ (16 pt) (ไม่เกิน 250 คำ)

(16 pt) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

ประเภทของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (16 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (16 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

(16 pt) กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องที่ทำกรวิจัยครั้งนี้ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง

(16 pt) กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหานั้นเป็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย (16 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (16 pt)

(16 pt) เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. รูปแบบของการวิจัย, 2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 5. การวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (16 pt) (เขียนให้ครบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

(16 pt) ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

อภิปรายผลการวิจัย (16 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ (ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

องค์ความรู้จากการวิจัย (16 pt)

(16 pt) ระบุนองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล และโมเดลมีที่มาจากฐานคิดของแนวคิดหรือทฤษฎีใดอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

ข้อเสนอแนะ (16 pt)

(16 pt) นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย อาทิเช่น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และหรือข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง (16 pt)

(16 pt).....รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 3(1), 25-31.

พระมหาสุหิตย์ อาภากร. (2548). *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

สุชาติ เพ็อกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

Sample of Original Research Article Preparation

NAME OF RESEARCH ARTICLE (ENGLISH) (20 pt)

Name of Research Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (16 pt)

Affiliation of the main author (English) (16 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (16 pt)

E-mail:

Abstract (16 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt) Objectives of this research were: 1.
2. and 3. Populations and sample, research tools, Data collection,
Data analysis, Statistics used for data analysis, Findings were as follows: (present
only the most interesting research findings)

.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (16 pt) (Not more than 300 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: (Thai)

Introduction (16 pt) (should not be more than 4 paragraphs)

(16 pt) mention background of the research topic with brief history as how the topic develops with correct references.

.....

.....

.....

(16 pt) mention problems leading to research directly to the point of the research and relate the matter to locations in which research is conducted on the common problems generally accepted and want them to be solved.

.....

.....

.....

(16 pt) Review related at least 2 concepts and theories to be used as guideline for the research and/or theories related to the research topic with correct references of data sources.

.....

.....

.....

.....

(16 pt) Conclude to connect the matters to research questions and objectives of the research.

.....

.....

.....

.....

.....

Research Objectives (16 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

Methodology (16 pt)

(1.6 pt) Write to cover 5 sub-headlines: Research design, Populations and Samples and Key Informants, Research Instrument (quantitative and qualitative), Data Collection, (quantitative and qualitative) Data analysis (quantitative and qualitative), Statistics used to analyzed the data.

[illegible]

Results (16 pt) (Present to cover all set objectives)

(16 pt) results of the research answer all objectives

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Figure 1: (Name of the figure, if any))

Source: mention the name of the source

Figure captions.....

.....

.....

.....

.....

.....

Table 1 (Name of table, if any)

Table explanation.....

.....

.....

.....

Discussion (16 pt)

(16 pt) Discuss the research findings according to the research objectives (what is discovered? what is reflected? Is it related to at least two topics of the reviewed research works in chapter 2. Discuss them all with references of data sources

Body of knowledge (16 pt)

(16 pt) Point out the body of knowledge or achievement from the research work. Synthesize the knowledge in form of a model/ Model structure that is concise and easy to understand

Recommendations (16 pt)

(16 pt) Summarize all research findings in brief, concise and to the point with recommendations derived from the research work as to use the research results and recommendation for further research

References (16 pt)

(1.6 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.

[illegible]

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (16 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (16 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (16 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (16 pt)

E-mail:

บทคัดย่อ (16 pt) (ไม่เกิน 250 คำ)

(16 pt)

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (16 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (16 pt)

(16.pt) เขียนบทพจนานวนคติและทฤษฎีที่นำมาเป็นฐานคิดในวิพากษ์ประเด็นต่างๆใน
การเขียนบทความวิชาการ.....

เนื้อหา (16 pt)

(16 pt)

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

ឥរុប (16 pt)

(16 pt).

เอกสารอ้างอิง (16 pt)

(16 pt).....รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน.....

Sample of Original Academic Article Preparation

NAME OF ACADEMIC ARTICLE (ENGLISH) (20 pt)

Name of Academic Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (16 pt)

Affiliation of the main author (English) (16 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (16 pt)

E-mail:

Abstract (16 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (16 pt) (Not more than 300 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (Thai)

Introduction (16 pt)

(16 pt).

Content (16 pt)

(16 pt)

Figure 1: (Name of the figure, if any))

Source: mention the name of the source

Figure captions

Table 1 (Name of table, if any)

Table explanation

Conclusion (16 pt)

(16 pt).

References (16 pt)

(1.6 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.

[illegible]

JBIM วารสาร พุทธนวัตกรรม
และการจัดการ
Journal of Buddhist Innovation and Management

สำนักงานวารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ
มูลนิธิการจัดการเชิงพุทธ เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 093-635 9515, E-mail: journal.bim@mcu.ac.th

